7645

పీఠిక

సీతావిజయము, శతముఖ రామాయణము, శతకంధర రామాయణమనను మూఁడుపేరులుగల యీరామాయణము వ్రాఁతప్రతులనుబట్టి సిద్ధము చేయఁబడినది. అందు మొదటిది ఆంధ్రపరిషత్పుస్తక భాండాగారములోని కాగితపుప్రతి. రెండవది తాళపత్రప్రతి. మూఁడవది విశాఖపట్టణపు ముద్రితప్రతి. పరిషత్ప్రతి, గోదావరి మండలములోని, అమలాపురము తాలూకాలోని అల్లవరములో గుబ్బల సుబ్బారాయఁడుగారు 1903 సంవత్సరమున వ్రాసినది. రెండవతాళపత్రప్రతి హేవిలంబి సం॥ఫాల్గుణ బ ౧౮ లగాయతు విలంబి సం॥ చైత్ర శు ౧౨ వఱకు పత్యా పిచ్చెయ్యగారు వ్రాసినది. మూఁడవది 1904 సం॥ నచ్చుపడినది. ఈగ్రంథముయొక్క కర్తలనామములను గుఱించి కొంతవివాదమున్నది. తాళపత్రప్రతిలో, ముద్రితప్రతిలో, దొరతనమువారి పుస్తకభాండాగారములోని S/5-2-19 లోను మర్దయకవియనియు, పరిషత్ప్రతిలోను, దొరతనమువారి పుస్తకభాండాగారములోని K. 1-44లోను లింగకవియనియు నున్నది. మఱియు నందేకల 12-1-37 లింగయ్య రంగయ్య కవులచే రచియింపఁబడినదని ముద్రితపట్టికలో నున్నది. కీ॥ శే॥ కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారి కవులచరిత్రములో లింగకవి గంగకవి యను నిరువురుకవులు రచించినట్లుగలదు. కవులచరిత్రములోనివాక్యము లీక్రింద నిచ్చుచున్నారము.

"ఈయిరువురు కవులునుంజేరి సీతావిజయమను నామాంతరముగల శతముఖ రామాయణమును రచించిరి. ఈయిరువురు

కవులు వేదాద్రిపురనివాసులు. వీరిలో నీలకంఠోపాసకుఁడైన లింగకవి తాను రచించిన మొదటి మూఁడాశ్వాసములను చిన్నారెడ్డి పుత్త్రుఁడగు పోచనృపాలున కంకితము చేసెను. నృసింహోపాసకుఁడగు గంగకవి తానురచించిన నాలవయాశ్వాసమును భోగనృపాలుని కంకితము చేసెను. ఈయిరువుర కవిత్వమును మొత్తముమీఁద రసవంతమై నిర్దుష్టమై హృదయంగమముగా నున్నది. ఈకవు లిన్నూఱుసంవత్సరములకు ముందున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది." అని.

మూఁడు వ్రాతప్రతులలో మర్దనకవి యనియుండుటచే నెక్కుడు ప్రతులలోనున్నదని యాపేరేయుంచినారము. ఈ చిక్కున కంతకును గారణము పీఠిక కృత్యాదిపద్యములొక్క ప్రతిలోను లేకుండుటయే కావున, వాస్తవము తేలదు. ఎంత వఱకు లింగనకవిత్వమో యెంతవఱకు గంగనదో, రంగనదో విడఁదీయుటకు వలనుగాలేదు. అట్లే పోచనృపాలునికిఁ గృతి యెంతవఱకో భోగనృపాలున కెంతవఱకో బొత్తిగాఁ దెలియ వచ్చుటలేదు. ద్విపదకావ్య మొక్కటి లింగకవిది పరిషత్పుస్తక భాండాగారములోనున్నది. విషయనిర్ధారణము పీఠికపద్యములు చదివినవేత్తలు చేయవలయును. మనయాంధ్రకవులు కృత్యాది నిష్టదేవతావందనములు కృతిపతికృతికర్తల వంశావళులు వర్ణించుటలో నెంతపట్టుదలగలవారో, యట్లే మన వ్రాయసకాండ్రును పీఠిక పద్యములను దొలఁగించి ప్రతులు వ్రాయుటలో నంతపట్టు దలగలవారు. చారిత్రక విషయమునందు బొత్తిగా విముఖులగుటకుఁ జింతిల్లుచున్నారము.

ఈ గ్రంథమునందలి కవనధోరణినిబట్టి మాత్రము పలువురు రచించినట్లూహింపఁదగును. కవులచరిత్రము వాడుకప్రకారము "మొత్తముమీఁద రసవంతమైనదని" చెప్పినను గద్యములోఁగవి తానుస్వయముగఁ, బ్రతిభాశాలినని వ్రాసికొన్నను, అంతమంచిధోరణి గలదిగా నగపడదు. ఔచిత్యము, సందర్భము తక్కువగానున్న భాగములు కొన్నిగలవు. అపప్రయోగములు "అల్కతో, కొన్నబద్ధములకు, వెక్కసై సొక్కు, ముఖలీలశాస్త్ర విభాశుగము, క్షీరాబ్ధి దాఁటవ్వాలఁ, నీకు గొబ్బునిత్తుమ్, చిత్రగంధిట్లనియెఁ, భూమంతటఁ, బలసూఫ్త్రింజనుం దేర, రథోరమణుఁ రథంబు, నిల్చికురించె మహాస్త్రవర్ష ముఁ, దనుజాఁడొనర్చు బాణములు" మొదలైనవిగలవు. పురపురంధ్రిజనులు సీతను స్తుతించుట పారిజాతాపహరణములోని స్వర్గస్త్రీల వర్ణనమువలెఁ గనఁబడుచున్నది. కొన్ని పద్యములు సంస్కృత జటిలములై యున్నవి. నిరర్థపదభూయిష్ఠములుగాఁ గొన్నిగలవు. పాఠకులు గ్రహింపఁగలరు.

ఇందు నేనలకు వెల్వాలను ప్రయోగముగలదు. వెల్లువలని కావచ్చును. ద్వితీయాశ్వాసములో—సీ. కతకోటిలతలు శైలచరావళుల్ గదిసిన మోన యనఁగాను బరఁగు-అనుపద్యములో వెల్వయనుసంఖ్య యింతయని చెప్పఁబడినది. శ్రీరాముని సేన డెబ్బదిరెండు వెల్వాలని వాడుకగలదు. ఈవిషయమై పెద్దలు చదువు రెండుపద్యములున్నవి. ఈ వెల్వ యక్షోహిణివంటిది.

మ. "మది నూహింపఁగ స్వామికన్ను నిక సామంతుండు శ్రీ: డెందు డెబ్బదిరెం డ్వెల్వలకీన దుట్టుఁ గొలువఁ బాహాలలుండయ్యుఁ దాఁదుదిన్
రావణుచేతఁ జిక్కుపడె .."

సీ. "కోఁతు లెనుబదికోట్లు కొమరొప్ప నొకగంతు
గంతులు వేయి నిక్కంపుఁగపియుఁ
గపికోటి కోటియుఁ గలయంగ నొత్తంబు
నొత్త పద్మదికోట్లు నొనసి పీడు
పీడు లక్షకోటి వెలయంగ నొకపాదు
పాదు డెబ్బదిరెండు సకలమూఁక
మూఁకలు శతకోటి మొదముతో సంగడ
సంగడంబు వేయి సరగఘట్ట
ఘట్ట మర్వదికోట్లు తగిలింప నొకమొన
మొనలు మున్నూటికి మొనయఁ దోయ
ఇట్టి తోయలు నూరైన గట్టి యూథ
ఇట్టి యూథలు నూరైన నెసఁగు వెల్వ
ఇట్టి వెల్వలు డెబ్బదిరెంటితోను
రామచంద్రుండు వెంచేసె లంకమీఁద." అని.

ఈపద్యములం దీయఁబడిన లెక్కకును మనగ్రంథములోఁ జెప్పఁబడిన లెక్కకును సరిపడుటలేదు. పరితృప్తిని బట్టి యిందు విశేషపద్యములు చేర్పఁబడినవి. అందుఁ గొన్నివచనములకుఁ బద్యములు గలవు. ఒకపద్యమునకు వేఱొకపద్యములో నా యర్థమే చెప్పఁబడియున్నది. పలువురు పాఠకులకోరికపైనన్నియు నొక్కగ్రంథములోఁ గనఁబడునట్లు శ్రమపడి యీప్రస్తుతప్రతిని సిద్ధము చేసినారము. కాని పాఠకులనిమిత్తమై యతిశీఘ్రముగా ముద్రించుటచే నక్కడక్కడఁ గొన్నిలోపము లుండవచ్చును. పాఠకులు మాశ్రమకుఁ దగినఫలము గలుగునట్లు ప్రోత్సహింతురు గాకయని కోరుచున్నారము.

చింతాద్రిపేట }
చెన్నపట్నము. }

ఇట్లు,
వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్.

శ్రీరస్తు

శతకంఠరామాయణము

ప్రథమాశ్వాసము

ఉ. భాసురలీల శంభుఁడు కృపారస ముప్పతిలంగఁ జారుకై
లాసమునందుఁ బార్వతికి రామకథల్ వివరింప నందుచే
వాసిగ సంతసిల్లి నిజవల్లభుపైఁ దనచూడ్కి నిల్పి యో
దాసజనావనాత్మక ! సదాశివ ! యింకొకటానతియ్యవే. 1

మ. శతకంఠుం డనుఘోరదైత్యుఁడు రఘుస్వామిన్ రణంబందు నే
గతిమైఁ దల్లడిలంగఁ జేసె ! నటుఁ దత్కాంతాలలామంబె య
ల్కతో వీక్షించి పెనంగనెట్లు ! మఱి తత్కాండప్రచండక్రియన్
మృతుఁడై యేవిధిఁ గూలె ! నాతఁ డది వేర్మిం దెల్పుమా వేఁడెదన్.

గీ. ఎవ్వఁ డా [1]రామచంద్రుని నిచ్చఁ దలఁచు
నెవ్వఁ డాసీతమహిమంబు లెఱుఁగఁ గోరు
నాయు రారోగ్యములు వాని కతిశయిల్లుఁ
దాండవంబాడు లక్ష్మి యాతనిగృహమున. 3

క. ఈచరిత రాఘవునిదఁట
యీచేతను బుట్టె నారి యీమహిమ వెలిగెన్
నీచేతఁ బలుకఁబడెనఁట
చూచిన వ్రాసినను విన్న శుభమింపొందున్. 4

1. రాఘవేంద్రుని.

వ. అనినవిని సర్వజ్ఞుండగు మహాదేవుండు సమ్మతించి పులస్త్య ప్రకారంబును [1]తత్సుతులవిశ్రవసాశ్రములవిధంబును రావణ కుంభకర్ణవిభీషణాదులజననంబును అన్నకొడుకులం జూచి యశ్రముండు వగచుటయు, తపంబు సేయుటయు, తత్ప్రభా వంబున నూఱుశిరంబులు నిన్నూఱుకరంబులుంగల మహా దానవుం గనుటయు, నతండు రామునిచే దెగిన రావణా ద్యఖిలదనుజప్రళయంబును వినుటయు, నప్పగ యీఁగఁ గోరుటయు, తపంబు సేయుటయు, నజుండు పొడచూపు టయు, నతనివలన దుర్లభంబు లగు వరంబులు గొనుటయు, మునుల బాధించుటయు, నమ్మునులు రామచంద్రునిపాలికిం జని శరణు చొచ్చుటయు, వారికి నభయహస్తంబు లిచ్చు టయు, శతకంఠునిం జంపఁ బ్రతిజ్ఞ సేయుటయు, మునులఁ బంపుటయు, వెనుక నమ్మహాదనుజుని విక్రమంబు [2]దలఁచి బలసామగ్రి చాలదని వగచుటయు, లక్ష్మణుండు తమతమ పరాక్రమంబులు దెలుపుటయు, విభీషణుని రాఁదలఁచు టయు, నతనివలనఁ గొన్నివివరంబు లెఱుంగుటయు, [3]హను మంతునిఁ దలంచుటయు, నతనికిఁ దద్వృత్తాంతంబు సెప్పు టయు, నక్కపికులోత్తముండు తన మహారూపంబు సూపు టయు, సకలమనుజదనుజవనచరబలంబుల రప్పించుటయు, తన్నుం గొని చనుమని సీత వేఁడుటయు, రాఘవుం డనుమ తించుటయు, దండు వెడలుటయు, నందఱ నొక్క పెట్టున హనుమంతుండు తనశరీరంబునం దాల్చుటయు, దేవతలు

---

1. తత్సుధువక్రకరాక్రమువిభవంబును. 2. ఐని. 3. వాయుజాని రప్పించి యతనికిఁ దద్వృత్తాంతంబు.

సన్నుతించి పుష్పవర్షంబు గురియించుటయు, నందులకు
మిగుల నుత్సహించి పవనజుండు తనవాలంబుననఖిలదళంబుల
సముద్రంబులు దాఁటించుటయు, లగ్గపట్టుటయు, హానుమ
ద్రాయభారంబును, చిత్రగంధినీతియు, ద్వంద్వయుద్ధ ప్రకా
రంబును, సకలబలప్రళయంబును, రాముండును శతముఖుం
డునుం దలపడి ఘోరయుద్ధంబు సలుపుటయు, నందులకు
రాఘవుండు కళవళించుటయు, సీత విల్లందుటయు, దనుజ
బలసంహారణంబును, శతకంధరుపరాభవంబును, ముఖునాఁ
డరుదెంచుటయు, నారదాగమనంబును, హితోపదేశంబును,
బ్రహ్మాస్త్రప్రయోగంబును, శతముఖుమరణంబును, చిత్రగంధి
విలాపంబును, నీలకేతను పట్టాభిషేకంబును, హానుమంతుండు
మరల జలధులు బలంబులు దాఁటించుటయు, పురంబుచేరు
టయు, రాజ్యంబు పాలించుటయు మొదలుగా నంతయుఁ
దలపోసి మందస్మితముఖారవిందుండై యిందుశేఖరుండు
పార్వతీదేవి కిట్లనియె. 5

క. రావణుఁ డురుసంగరవి
ద్రావణుఁ డాభీలబాహుదండజితోగ్ర
రావణుఁడు సేయునురుదు
ర్భావపరాభవము లాత్మభావించి సురల్. 6

సీ. క్షీరవారాశికడకేగి శ్రీరమాధి
నాథుఁ [1]బొడగని కదిసి వందనము లొసఁగి
తమపరాభవ మెఱిఁగింపఁ గమలనాథుఁ
డభయకరమిడి పనిచెఁ గొన్నబ్దములకు. 7

---

1. బొడగాంచి వినయ దండనతు లొసఁగి.

గీ. దేవతలఁ బ్రోవ నాత్మఁ జింతించి పంక్తి
రథ మహాగర్భదుగ్ధాంబురాశియందు
నొనగ సత్సంతతికి మోద మొదవ రామ
చంద్రుఁ డుదయించెఁ బూర్ణిమాచంద్రు పగిది. 8

వ. ఇట్లుదయించి. 9

సీ. ధరణీ[1]ధరాటకఁ దాటకఁబడ నేసి
జన్నంబు ఖన్నంబు చక్కఁ జేసి
ఖ్యాతిగా రాతిని నాతిగాఁ గావించి
భవునిచాపంబు రూపంబు మాపి
సీతను భాగ్యసమేతను పెండ్లాడి
కైకవాక్యమున కైక్యంబునొంది
గుహుని సద్ధర్మ హృద్గుహుని సంభావించి
రాత్రిప్రాపరాధు విరాధుఁ [2]గొట్టి
గీ. ఘనులమునులను మన్నించి కడుఖరాఖ్య
దూషణుని భీషణాంబకాదులను గూల్చి
రొక్కరక్కసి వెక్కసై సొక్కుదాని
ముక్కు చెవులకుఁ గలనిక్కు చక్కఁ జేసి. 10

శా. మారీచుం బడనేసి వాయుజుని [3]సన్మానించి కిష్కింధకున్
సిరేజా ప్రజ రాజుఁ జేసి [4]యులకంధింబూని బంధించి బల్
నారాచంబులఁ బంక్తికంఠఘటకర్ణ శ్రేణి [5]హింసించి లం
కా రాజ్యంబున నవ్విభీషణుని భాగ్య ప్రాప్తుగా నిల్పుచున్. 11

---

1. ధరాధిక 2. గట్టి. 3. సంభావించి. 4. జలధి నిక్కముగా దాటి. 5. దూలించి.

ఉ. వారిధి వానరాళిఁ గొలువంగను గ్రమ్మఱ దాఁటి సీతయుం
దానును లక్ష్మణుండు నవధానవిమానము నెక్కి వేల్పులుం
బోరునఁ బుష్పముల్ గురియఁ బొంగుచు వైరివిదారధీరగం
భీరమనస్కులై చనిరి పెల్లుగఁ దల్లులఁ జూచువేడుకన్. 12

క. పురజనులు సంతసిల్లఁగ
నిరుపమసత్కీర్తిలక్ష్మి నెగడిగ సద్భా
సురులు నుతింప నయోధ్యా
పురమున కేతెంచి రధికపురుషవరేణ్యుల్. 13

వ. ఇట్లు చనిచని నిరంతరకుసుమఫలభరిత తరునిచయారామం
బులును, విమలకమలకల్హారషండమండిత జలాశయంబులును,
అభేద్య పరిఖాప్రాకారద్వార కవాటమణితోరణ విరాజిత
సౌధాగ్రబంధబంధుర శాతకుంభ సముదయంబులును, కోట
కవిరచిత నూత్నరత్నదీప్తి ధగద్ధగాయమాన రాజప్రాసాద
ప్రాంగణరంగసంగత కనకమంటపావరణ విచిత్రకుడ్య గవాక్ష
సంశోభితంబులును, వీరకుమార సుందరమందిర పశ్చిమభాగ
సంస్థిత కేళికాకుధరనిత్యనివాస కీరమయూరశారికా పిక ప్రకట
కోలాహలంబులును, అనవరతమదజలపంకసంకలిత గండ
మండల శుండాల [1]జాలంబులును, జవవిజితపవనమనోవేగ
రంగత్తుంగతురంగంబులును, అవక్రమణి చక్రాగణిత
ఘంటికాఘణఘణారవాభ్రంకషధ్వజ సకలసాధనాయుత రథ
నిచయంబులును, సంగరాభంగ వీరాలాపప్రతాప భటకదం
బంబులును, రంభాసంభోగారంభ విజృంభమాణవిభవగంభీర
వారవనితా సంఘంబులును, సమస్తరాగోపరాగతానమానా

1. తండంబులును.

వథాన మంగళపాఠక మహిమంబులును అభ్రంకష గోపుర ప్రాకార చతుర్ద్వార పవనతరళిత వృషభకేతన నానాభూప ధూమఘుమఘుమాయమాన వాసనావాసిత దేవాలయంబులును, భేరీమృదంగశంఖకాహళపణవఢక్కాముఖానేకవాద్య ఘోషంబులును, ప్రజ్ఞావిశేషనిర్జిత శేషభాషాధీశులగు విప్రవర్గంబులును, సమరపరిచ్ఛేదితోరస్స్థలనిమ్నీకృతభూషణ భూషితక్షత్రియకుమార వారంబులును, ధనకనకవస్తువాహన ప్రవర్ధమాన వ్యవహారవాసిత ధనదాదులగు వర్తకులును, అత్యుద్రభద్రతర శాశ్వతైశ్వర్య తిరస్కృత సముద్రులగు శూద్రులును గలుగు సాకేతనగరంబు ప్రవేశించి, అనర్గళ సంభ్రమాయత్తచిత్తుండై రఘువరుండు మక్కువ నొక్కనాఁడు శుభముహూర్తంబున ననుజపరివృతుండై మునిజన పురోహితామాత్య జననీత్రయానుమతంబున జానకీసమేతుండై. 14

క. పట్టాభిషిక్తుఁ డయ్యెను
నెట్టన భువనములఁ గలుగు నృపతులు మెచ్చన్
భాట్టప్రాభాకరశా
స్త్రోట్టంకితులై వసుకవు లొనర నుతింపన్. 15

గీ. ఇట్లు పట్టాభిషిక్తుఁడై యేపుమెఱసి
దనుజవిదళనబిరుదపద్యములు వినుచు
నెల్లజనములు ముదమొంద నేలుచుండెఁ
[1]దల్లి దండ్రియు దైవంబుఁ దానెయనఁగ. 16

సీ. ధర్మంబు నాల్గుపాదంబుల వర్తిల్లు
వాంఛించినప్పుడే వానగురియఁ

1. దల్లియును దండ్రియును దాఁక.

దరువు లేవేళ నుద్ధతిమీఱి ఫలియించుఁ
పైరులు దున్నక పండుచుండుఁ
దిరిపంబువిరస మేదిక్కునొదవదు
మొదవులు పిదుకకమున్నె పిదుకు
వ్యాధులు నఘములు వలసలై దూరించుఁ
చింతింపఁ గోర్కులు సిద్ధినొందు

గీ. రాజపరమేశ్వరుఁడు దైత్యరాజహరుఁడు
రాజసింహుండు దశరథరాజసుతుఁడు
[1]రాజసదృశకళాంగుఁడు రాఘవుండు
ఘనతతోడుతఁ బాలించుకాలమునను. 17

గీ. గట్టిధాన్యంబు పోఁకకుఁ బుట్టెఁదేని
యట్టిపోఁకలు రూకకు ననిరెఁదేని
యట్టిరూకలు మాడకు నఱువదేని
యట్టిమాడలు నింటింట నగణితములు. 18

గీ. సకలజనములు సేవించి సన్నుతింపఁ
బ్రకటముగ రాజ్యసౌఖ్యంబుఁ బాలనంబు
సల్పుచుండెను రఘురామచంద్రుఁ డవనిఁ
గీర్తి వర్ధిల్ల సద్గుణస్ఫూర్తి దనర. 19

క. మేఘశ్యామలదేహుఁడు
రాఘవుఁ డీరీతి భూసురస్ఫుటభాషా
మోఘాశీర్వాదమహా
శ్లాఘామతి నేలుచుండు సమయమునందున్. 20

---

1. రాజసద్యుతికాంగుండు; రాజసదృశకరాంగుఁడు.

చ. శతముఖనామధేయుఁ డొకచండనిశాచరలోకనాథుఁ డు
గ్రత నలపంక్తికంఠఘటకర్ణపురందరజిత్ప్రహస్త లీ
లఁ దెగఁబడుటంతయుఁ గాంచి హితులచేవిని రామునిమీఁద నాదటన్
ఘృతయుతపావకాకృతిని గొంటకమందుచు హుంకరించుచున్.

గీ. మెఱసి బ్రహ్మాండమెల్లను మ్రింగ నట్టి
మోస మొనరించి వక్త్రగహ్వరముఁ దెఱచెఁ
దెఱవ సురవడి నర్కుండు తెరువుదప్పి
యురవుగాదని మేఘునిమఱువుఁ జొచ్చె. 22

ఉ. అగ్గలమయ్యె మ్రోఁత [1]జగదంతరమందునఁ దద్భయంబుచే
దిగ్గజపంక్తి ద్రెళ్లె [2]మఱితేఁకువలేక సమస్తజీవముల్
మ్రగ్గెఁ బయోనిధుల్ గలఁగె మ్రాన్పడె నబ్జభవుండు నాసుధా
భుగ్గణమెల్ల భీతిలెను బోరున రామజయంబు గోరుచున్. 23

వ. మఱియు నయోధ్యాదిపట్టణంబుల మహోత్పాతంబు లుద్భ
వించె; *శతముఖుండును దండంబున నందంద విచారించి
రాముండను నొక్కనరునిమాత్రంబునకు సకల లోకంబులు
పరిమార్పనేల? వానికి గోబ్రాహ్మణదేవతాదులు ప్రియం
బులనివిందు నటుగానఁ దత్ప్రహరణంబులు గావించెద;
రాముం డనువాఁ డందుకు నడ్డపడవచ్చునేని పగదీర్చుకొనెదఁ
గాక యని. 24

---

1. హరిదంతచయంబుల నద్భుతంబుగా. 2. మది తెప్పిరలేక.

* చ. శతముఖుఁడు న్మనంబున విచారముచేసెను రామభద్రుపై
మతిచెడి లోకమెల్లఁ బరిమార్చఁగ నేటికి రాముఁ డొకనై
హితవుగ నున్నవేల్పుల మహీసురులన్ వధియించ నప్పు డే
శతముఖుఁడచ్చి యుద్ధమునకై కొని రాముని సంహరించెదన్.

గీ. మదినిఁ బొదలుచు ఋష్యాశ్రమములు సొచ్చి
డాసి మఱియును హోమగుండములు పూడ్చి
యాగధేనువులను ద్రుంచి పూగముఖ్య
భూజములు ద్రోసి కాసారములు గలంచి. 25

క. మునిసతులఁ జెఱలుగొని యా
మునివరులను దునుమఁ జిత్తమున రోసి తుదిఁ గా
వనలతల మునులకరములు
ఘనముగ బంధించు వికృతకఠినముఖుండై. 26

గీ. నెపమేమియు లేకయు తన
[1]రపమై తము బాధపఱుప రాక్షసుమీఁదం
గుపితాత్ములయ్యుఁ దపసులు
శపియింపఁగఁ జాలరైరి జలజజుమహిమన్. 27

సీ. ఒకమునివరుఁ బట్టి యూర్ధ్వపుండ్రము నాకు
నొకవిప్రుజందెంబు లొడిసి త్రెంచు
నొకమానిపైఁ జల్లు నుర్వీపరాగంబు
నొక్కతాపసునోరు [2]నొక్క మూయు
నొకఋషీశ్వరుపిల్లనిక పెల్లగిలఁదీయు
నొక్కయోగీంద్రుని యక్కుఁ జదుము
[3]నొకమహీసురుమీఁద నుమియును మత్తుచే
నొక్కదిగంబరు నోలయఁ దన్ను

గీ. [4]నొకతపోధనుఁ దేకించి వికలమతిని
పెక్కుమాటలు శతముఖువేరు నొడివి

---

1. దపమై దమబాధపఱుప ధార్ష్ట్యముమీఱఁగా. 2. ముక్కుమూయుం.
3. నొకదిగంబరుఁబట్టి నికలాగుమిన్నంద నొక్కయతీంద్రుని నొడిసి తన్ను.
4. ఒకతపోధనుఁ బైఁబడి యాటిమిగొట్టి.

పాహి పాహి [1]యనుచు సాగఁబడిన వతని
కాలు [2]గొనియాడ్చ్చుదుడఁబా నెకాలుపగిడి. 28

ఉ. భూసుర లిండ్లకేగి పటుభూరిభయంకరరూపుదాల్చి తా
బాసయొనర్చి వేదములు బాగవచించెదువిప్రవత్సలం
గాసరకూసుచేసి పరకాంతల మర్మములెల్ల నంటుచుం
మోసముపుచ్చి పండితుల మోరలుదన్నుచు ధిక్కరించుచున్.

సీ. దిక్కుంభికుంభముల్ వ్రక్కలు గావించు
నుక్కునఁ జెలరేఁగి యొక్కనాఁడు
తనబాహుకండూతి దప్పఁ గులాద్రుల
నుంకించి పెకలించు నొక్కనాఁడు
తపియింపఁజేసె నాతఁడమున నని భాను
నొడయఁగా నూహించు నొక్కనాఁడు
పొలయరాదని వూని మలయమారుతమును
నుప్పున నెగనూఁదు నొక్కనాఁడు

తే. ఉరగులనుబట్టి దండించు నొక్కనాఁడు
ఉగ్రుఁడై నిర్జరులఁ ద్రోలు నొక్కనాఁడు
ఉదరి మానవులను మ్రింగు నొక్కనాఁడు
ఉబ్బి లోకంబు గాలించు నొక్కనాఁడు. 30

క. ఈవిధిని లోకభయదము
గావించినఁ జిత్తములను గళవళపడి యా
దేవతలు మునులు ధరణీ
దేవతలునుగూడి జాలిఁ దేలుచు [3]లోనన్. 31

1. యటన్నుఁ దాఁ బాయునక. 2. పట్టిడ్చు. 3. బొకటక.

క. ఎవ్వాండు మనకు దిక్కౌ
నెవ్వాం డీబాధమాన్ప నిల రెవ్వనిచే
[1]నివ్వెఱ్ఱతుఁ డీల్గు నెవ్వని
మవ్వాళ్లుగరుణారసమున మనులోకంబుల్. 32

వ. అనుచు దుశ్చింతాసముద్రంబున మునింగి యపరిమిత[2]డోలాం
దోళితమానసులై క్రమ్మఱ ధైర్యంబులు పురికొల్పుకొని
సురలు మునివరుల కిట్లనిరి. 33

క. కోసలదేశమునందున
భాసురముగ నొప్పు నొక్కపట్టణమందున్
వాసిగ నుండు నయోధ్యా
వాసుఁడు శ్రీరాముఁ డుండె వాసవునీడై. 34

క. మును మనకొఱకై దానవ
హాననమునకు విష్ణుఁ డవని నలరి దశస్యం
దనునకుఁ బుట్టి రఘూద్వహుఁ
డన నిపు డున్నాఁడుగాదె యధికు లెఱుంగన్. 35

గీ. అట్టిరాఘవుఁ డఖిలరాజాధిరాజ
చారుకోటీరమాణిక్యచాకచక్య
సారమండితసత్పదాంభోరుహద్వ
యుండె మనకిఁకదిక్కుగా కొండు గలఁడె ? 36

ఉ. శ్రీరఘురామమూర్తి సరసీరుహనేత్రుఁడ మేయుఁడాద్యుఁడుం
జారుయశోవిశాలఘనసారమరాళతుషారహీరక

---

1. నివ్వెఱపడిదైత్యుం, డెవ్వనిచే నీల్గు మనల నెవ్వరు గలరో. 2. డో
లాయమానమానసులై.

ర్పూరపటీరహారహిమభూధరశారదచంద్రచంద్రికా
కారనిభస్ఫుటస్ఫురదవికాసశుభాంగుఁడు దిక్కుగావుతన్. 37

మ. దశదిగ్భాగములం బ్రకాశమహిమల్ దట్టంబుగా నిండ న
ద్దశకంఠస్ఫుటకంఠపంక్తి సమరోద్దండాగ్రహాభీలక
ర్కశఖడ్గంబుల సంహరించి మనలం గాపాడఁడే! యట్టి [1]వీ
రశిరోత్తంసమె దిక్కు దీనికి విచారం బేల యూహింపఁగన్.

సీ. తనభక్తుఁ డొంటిఁబోఁ దలఁపఁ దమ్ముఁడుఁ దాను
దోడయ్యె రామచంద్రుండు గాఁడె
కులహీనుఁ డనక మక్కువమీఱ నొకకిరా
తుని బ్రోచె రామచంద్రుండు గాఁడె
మర్కటుం డనక నయ్యర్కజుఁ బట్టభ
ద్రునిఁ జేసె రామచంద్రుండు గాఁడె
[2]తనశత్రుఁ డనక నాదైత్యుతమ్మునిఁగాచె
రూఢిగా రామచంద్రుండు గాఁడె

గీ. యట్టికరుణాపయోనిధి కట్టిసుకృతి
[3]కెలమి మీఱంగ మనలను నేలు టెంత!
తడయ కచ్చోటి కేఁగుఁడీ తపసులార
జాగు సేయంగ నేటికి! సభ్యులార. 39

1. భద్రశిరోత్తంసము. 2. తనశత్రుఁ డనక దైత్యతనయుఁ గాచెను; దాసత్వంబునఁ దండు దయతప్పక దొడ్డదొరఁ జేసె రామచంద్రుండు గాఁడె.
3. కరుణాపొంగిన రక్షణమందు టెంత.

వ. *ఏమును దివినుండి పొడచూపెద మని చెప్పి సురలు నాకం
బున కరిగి రంత. 40

శా. †శాండిల్యుండును జమదగ్నిమౌనివరుఁడుం జాబాలియుం
గౌత్సుఁడుం, గౌండిన్యుండును గాలవుండును మహాశంఖుండు
మైత్రేయుఁడుం, మాండవ్యుండును మందపాలుఁడును సన్మాన్య
ప్రభావుండగు మార్కండేయుండును గూడివచ్చి రతిశీఘ్రం
బొప్ప రాముం గనన్. 41

వ. ఇట్లు రయంబున వచ్చివచ్చి. 42

క. ఆతతముగఁ గాంచిరి సా
కేతము వరనృపతిజననికేతన మతివి

---

*గీ. ఏను దివినుండి పొడచూపెదాను మీరు
సర్వఋషులును శ్రీరామచంద్రు కడకుఁ
బోయి యాబాధ యతనితోఁ బొసఁగఁజెప్పు
కొమ్మటంచు సుంద్రు మునీంద్రులార.

వ. అనిచెప్పి దివిజులు నాకంబున కేగిరంత.

†సీ. శాండిల్య కౌండిన్య జమదగ్నులు జాబాలి కణ్వుండుఁ గశ్యపకౌశికులును
గౌతమ గాంగేయ కపిల మార్కండేయు లాత్రేయకుత్సులు నత్రి హారి
వాలఖిల్య వసిష్ఠ వామన ఋషభులు భరతుండు సాంఖ్యవిభాండకులును
మైత్రేయ యజ్ఞులు మందపాలుఁడు యాజ్ఞవల్క్య భరద్వాజ వామదేవ

గీ. రోమహర్షులు వృశ్చికరోమహారి
మొదలుగాఁగల మునిసంతతి మోదమలర
రమ్యచారిత్రు దశరథరాజపుత్రు
కడకు వచ్చిరి ధీరసాత్వికులగుచు.

ఖ్యాతము నీప్సితవస్తు
వ్రాతము నసమానవైభవసమేతంబున్. 43

ఉ. కాంచి తదీయదివ్యపరిఖావిశదత్వముఁ గోటవాటముం
గాంచనగేహపంక్తియును గంధగజాశ్వరథోష్ట్రివారముఁ
మించిన వేడ్కఁ జూచుచును మెల్లన వీడ్కొని తత్పురీంద్రమ
ధ్యాంచితసీమనొక్కకనకాయతసౌధముగాంచి మెచ్చుచున్.

క. ఆమందిరమధ్యంబునఁ
గోమలచకచకలఁ దనరు గురుమణిగణశో
భామయ మగుసింహాసన
మా మునిపుంగవులు గనిరి యతిహర్షమునన్. 45

సీ. కలితపుణ్యచరిత్రుఁ గంజాతనిభనేత్రు
జలధరదేహు నాజానుబాహుఁ
గరుణాకటాక్షు శృంగారసుందరవక్షు
సత్యసంశీలు విశాలఫాలు
స్మితముఖాంభోజు నాశ్రితజనసురభూజు
హారకేయూరు [1]విశారదూరు
రవికోటిసంకాశు రాక్షసేంద్రవినాశు
భువనప్రశస్తు నద్భుతగృహస్థు
గీ. సమరతలభీము బుధజనకుముదసోము
వినుతసుత్రాముఁ ద్రైలోక్యవిమలనాము
జానకీరాము నృపకులసార్వభౌముఁ
గనిరి మానులు కన్నులకఱవుదీఱ. 46

1. రమ్యప్రచారు.

సీ. వీఁడె కృపమీఱి వేల్పులకొఱకునై
  మహిమీఁదఁ బుట్టినమాయలాఁడు
వీఁడె దశరథోర్వీ[1]భర్తకు మిగుల
  సుద్దుల నుబ్బించుముద్దులాఁడు
వీఁడె పిన్ననాఁ డేడాసివెక్కసి
  రక్కసిఁ జెక్కినరట్టుకాఁడు
వీఁడె గాధేయు విమలతరాటోప
  యజ్ఞంబు రక్షించుయజ్ఞభోక్త
గీ. వీఁడె శౌర్యములకెల్ల వీడుపట్టు
వీఁడె ధర్మముల కెల్లఁ దోడఁబుట్టు
వీఁడె సాక్షాత్కరించిన విష్ణుమూర్తి
వీనిఁ గనుగంటె శుభములు వేఱ;కలవె. 47

వ. అని మునీంద్రులు సాంద్రకరుణారస పరిపూర్ణహృదయులై వివిధాశీర్వాదమంత్రాక్షతవిన్యస్తప్రశస్తహస్తంబు లెత్తి భక్తితోఁ గదిసి యిట్లనిరి. 48

సీ. శ్రీరస్తు ధరణిజాశ్లిష్టభుజాదండ
  భండనోద్దండ కృపాప్రచండ
విజయోస్తు త్రిభువనవిఖ్యాతచారిత్ర
  వికచాబ్జనేత్ర పవిత్రగాత్ర
దీర్ఘాయురస్తు భూదేవతామందార
  కలుషసంహార భాగ్యప్రచార
ఆరోగ్యమస్తు శతార్క తేజోరూప
  గురుజయాటోప సద్గుణకలాప

---

1. భర్తకు దశ.

గీ. అనుచు నాశీర్వదించి [1]మంత్రాక్షతప్ర
సూనఫలాజముఖ్యవస్తువు లొసంగి
భయముఁ బ్రియమును జయమును రయము నయముఁ
బెనఁగొనఁగ నిల్చి రారాముఁ [2]బ్రేమఁ గనుచు. 49

వ. రాఘవేశ్వరుండును బ్రత్యుత్థానాభివందనము లందఱకును వేఱువేఱ నాచరించి అర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం బూజించి ఉచితపీఠంబున నుండ నియమించి మందస్మిత ముఖారవిందుండై యానంద మందంద సందడింప నందంబుగా మెల్లన మునివరుల కిట్లనియె. 50

శా. అయ్యా మావిభవంబు లెల్ల భవదుద్యత్పూతపాదాంబుజా
తయ్యాలోకనచింతనంబునఁగదా జానొప్పె నీడేఱు మీ
రయ్యా తావుల కేగుదెంతు రెటమీ రీతింతు రింపొందఁగా
నయ్యా తావులువృద్ధిఁబొందిమను టేమాశ్చర్యమూహింపఁగన్.

శా. క్షేమం బేకద మీకు మీపరిజనుల్ శిష్యుల్ విడంబింతురే
నేమం బొప్పఁగ ధేనువుల్ పితుకునే నిత్యోత్సవక్రీడలన్
వేమాఱుల్ ఫలియించునే తరువు లుర్విన్ సత్తపో[3]ధర్మముల్
ప్రేమన్ వర్ధిలునే నిరంతరసుఖాభీష్టంబు లీడేరునే. 52

శా. దైన్యం బేమియు లేక మీ కరుణ నిద్ధాత్రీతలం బెల్ల హ్రా
ద్విన్యాసంబున నేలఁగంటి మఱి కాదే యింపుమైఁ గార్యముల్
సన్న్యాసత్వముఁ బూని నన్ను ముది నిచ్చల్ నమ్మియున్నట్టిచో
నన్యాయం బెట నుద్భవింపదుగదా యాభీలవైరంబులన్. 53

1. మంత్రాక్షతాది సూనఫలగరాళిత. 2. గనుచు పేర్కొ... 3. ముఖ్య ముల్.

క. ఏపని పనిచినఁ జేసెద
మీపాదములాన తెలియ మెల్లనఁ జెప్పఁడా
దాపరము సేయ నేటికిఁ
దాపసవరులార మీకు దాసునియెడలన్. 54

క. నావిని మునివరులెల్లఁ
భావంబుల సంతసిల్లి బహువై భవులఁ
దీవించి రాఘవేంద్రుని
తో విను మని యిట్టు లనిరి తోడఁబడుకరుణన్. 55

ఉ. శ్రీరఘురామ శత్రుముఖజీవనజస్ఫుటసోమ భూరిర
ఘోరణభీమ చారుతనుసుందర నిర్జితకామ విస్ఫుర
త్సారసహస్రధామ భవదుఃఖవిరామ పవిత్రనామ వి
స్తారయశోభిరామ శుభధామరఘూద్వహహృద్వహోద్భవా.

గీ. అలిగి రావణకుంభకర్ణాదిఘోర
రాక్షసావళినెల్లను రణములోన
బాణములపాలుచేసి మాబాధమాన్పి
తింతకంటెను శుభము మా కేది చెపుమ. 57

చ. తతభుజదండనిర్జితకృతాంతనిలింపవరేణ్య యక్షరా
డతులితసిద్ధసాధ్యగరుడాహిసమస్తచరాచరుఁ మహో
ద్ధతభువనైకకంటకుని దానవనాయకుఁ బంక్తికంఠునిఁ
[illegible]టిఁ బడఁజేయ నెవ్వరికిఁ జెల్లు దలంపఁగ రాఘవేశ్వరా. 58

శా. నిద్రాసక్తి రమింతమానిన భవాల్ నిక్కించి చేచాచి య
త్యుద్రాకారధరాధరీతములు దా శోధించి యేమబ్బినన్
రౌద్రాకారతవక్త్రగహ్వరముఁ జేరం దెచ్చి భక్షించు కో
పోద్రేకాత్మునిఁ గుంభకర్ణు నురుదేహుం గూల్పఁగా శక్యమే.

శా. జంభారాతిని మూఁడుమూఁడు లనిలో సాధించి లంకాపురిన్
కుంభద్విక్రముఁడై తదీయసతులన్ స్రుక్కం జెఱల్ వెట్టి దో
స్తంభాసర్గభుఁడై ¹మహోగ్రరణకాంతన్ సంచరించుం దదు
ద్దంభప్రోద్ధతుఁ డింద్రజిత్తు ఘనయుద్ధక్రీడలన్ సాధ్యుఁడే. 60

ఉ. దోయిటఁ బట్టనేర్చు నలతోయధులన్నియు నొక్కపెట్టునన్
²వాయువు నిల్పనేర్చు శిఖవాతసుబద్ధను వెళ్లనేర్చు మా
యాయుతవిక్రముం డతని ³నన్యనృపాలికి శక్యమే మృతుం
జేయఁగ మేటిరక్కసి వడిఁదుని నయ్యతికాయు సుర్వరన్. 61

గీ. ⁴పిన్నయప్పుడె యముఁబట్టి పీచమణఁచె
పొడరయిఁటేఁగి వేలుపులనెల్ల నేపుమాపెఁ
⁵త్రిభువనాజేయు ననిచాల ధిక్కరించె
నమ్మహాకాయు నెదిరింప నలవియగునె. 62

గీ. వినకయుందురె వీరును వెసమహేంద్రు
నొక్కవ్రేల్మిడి నెగమీటునుక్కు గలిగి
యప్రతిద్వంద్వసాహసు లైనయట్టి
కంపనాకంపనులతోడఁ గడఁగఁదరమె. 63

ఉ. అంత నెవర్పనేర్తురు కృతాంతునినైనఁ గడంగిరేని మె
ప్పింతురు రావణాసురుని భీమగదారణకోశలంబులన్
వింతగ వారిఁగన్న నలవిశ్వప్రుఁడైనను భీతినొందు దే
వాంతకు నన్నరాంతకుని నాహవమం దెదిరింపవచ్చునే. 64

1. మహోరణహుంకాంతన్ నల్పుచో గల్వఁగా. 2. వాయువుఁబట్టి కట్టు శిఖవాతఁ బడైనను. 3. నన్యనృపాలి కార్యమేదు. 4. తలఁచినప్పుడె యముఁ బట్టి తలమికొట్టు. 5. త్రిభువనంబెల్ల సాధించి.

వ. మఱియు నదియునుంగాక దేవదానవసంగ్రామరంగనిరోధుం
డగుమహోదరుండును, సకలదిగంత దంతావళ దంతాగ్ర
సంఘాతక్షతనిమ్నోన్నత వక్షస్థలప్రశస్తుం డగు ప్రహ
స్తుండును, క్రోధావలోకనమాత్రచంచలాయమానవిశ్వుం
డగు మహాపార్శ్వుండును, నిఖిలశత్రుభీముం డగు ఖడ్గరో
ముండును, ప్రళయసమయ కనదనలసదృశధాముండగు
సర్పరోముండును, హాలహాలప్రతిమాన విషరోమస్తోముం
డగువృశ్చికరోముండును, శమనసమవిక్రమక్రమవిమతోదగ్ర
మహోగ్రాహిసుపర్ణుండగు నగ్నివర్ణుండును మొదలుగాఁ
గల దానవు లపారబలపరాక్రమవంతులు గారె వారినెల్ల
నల్లన సంహరింపవే! అదియునుంగాక దుష్టనిగ్రహ శిష్టపరి
పాలకుండును, జగదేకవిక్రముండు నను బిరుదులు నీకుఁజెల్లు
నని వెండియు నమ్మునీంద్రులు [1]రామచంద్రున కిట్లనిరి. 65

గీ. అనఘ నీశౌర్యమునఁజేసి యఖిలజనులు
పరిణమించియు నిప్పటిబాధవలనఁ
బరిణమింపకయున్నారు పార్థివేంద్ర
యెట్లు చెప్పుదు మవ్వార్త లేము కడఁగి. 66

గీ. శతముఖుండను ఘోరరాక్షసవరేణ్యుఁ
డప్రతిద్వంద్వదోర్బలుఁడై సరోజ
గర్భువరములఁజేసి లోకములు గలఁచెఁ
గావరుండు ప్రతాపలంకావరుండు. 67

క. మును దశకంఠునిబాధకె
మనఁజాలక యొక్కభంగి మంటిమి యిపుడ

1. రాజేంద్రు, న.

జనవల్లభ శతకంఠుం
డొనరించెడి ఘోరబాధ కోర్వంగలమే. 68

గీ. వారి దివిఁ జూచు దేవతావర్గమెల్ల
నద్దురాత్ముఁడు గావించునాపదలకు
వగచు నిల్చినవారు నీశరణు చొరఁగ
వనుచు రాముండు వీక్షించె నభ్రతలము. 69

వ. ఇట్లు వీక్షించిన దేవతలును బొడచూపి పారిజాతప్రసూనంబు లావృషసూనునిపైఁ గురియించి యంతర్ధానంబునొందిరి; రామచంద్రుఁడును విషణ్ణహృదయుండై చింతించి పదితలల రక్కసు నుక్కణంగింపనోపక సీతావియోగుండనై యకారణంబున వాలిం ద్రుంచి క్రోఁతులమటువు చొచ్చి, యనేక ప్రయాసంబుల వైరంబు చక్కంబెట్టి లోకంబు లుద్ధరించితి నది యట్లుండె; నూఱుతలలును, గరశతద్వయంబును గల శతకంఠు నెట్లుసంహరింప నేర్తునని యుల్లంబున మెల్లన వగచి వెండియు నమ్మునీంద్రులతో ని ట్లనియె. 70

క. ఎవ్వనికిఁ బుట్టె నాబలుఁ
డెవ్వరికోఱ కింత సేసె నిట్టిదురాత్ముం
డెవ్విధిఁ గోరె వరంబులు
మువ్వంబునఁ బద్మభవుఁడు మఱి యి ట్లొసఁగెన్. 71

క. ఎఱిఁగింపుఁ డిపుడు సన్ముని
వరులార భయంబునొంది వనరఁగనేలా
దురితాత్ముని మాపంపునఁ
దెఱవొప్పఁగ సంహరింతు దివిజులు పొగడన్. 72

క. అన విని మునివరు లెల్లను
మనముల హర్షించి మృదులమధురతరోక్తుల్
పెనఁగొనఁగ రామభద్రునిఁ
గనుఁగొని యి ట్లనిరి భయవికారముదోఁపన్. 73

క. విశ్రాంతి దనరు సుగృహ
స్థాశ్రమముని యగుపులస్త్యుఁ డనుసుకృతునకుఁ
విశ్రవసుం డనువాఁడును
నశ్రముఁ డనువాఁడు నిరువు ర ట్లుదయింపన్. 74

వ. అందు విశ్రవసుం డనువాఁడు కైకేశి యనుదానిం బాణి
గ్రహణంబుగావించి దానివలనఁ గ్రమంబున రావణకుంభ
కర్ణాదు లగుజగదేకప్రతాపులఁ గాంచె; అశ్రముండును
చిత్రగంధి యనుగంధర్వవధూటిం దగులుకొని సంతానంబు
గానక కతిపయదినంబులు చింతించి, దశకంధర ఘటకర్ణ విభీ
షణప్రముఖులగు విశ్రవసునికొడుకులు సమరప్రచండు లని
లజ్జించి తనమనంబున ని ట్లనియె. 75

చ. తనయులు లేనిధామమును దైవనివాసము లేనిగ్రామముం
వినయము లేనివిద్యయు వివేకము మాలినయట్టివైద్యముం
జనపతి లేనిరాజ్యమును సౌఖ్యవిరోధక మైనభోజ్యముం
గనకము లేనిభాగ్యమును గన్గొన నిన్నియు వ్యర్థకార్యముల్.

ఉ. కావునఁ బూని యేను దశకంఠునికంటెఁ బ్రతాపశాలిగా
వావిరి నాత్మఁ గోరి యొకవంకతపం బొనరించి యందుచే
నావల నాఱుమోములను హస్తశతద్వయముం గలట్టి స
ద్భావుని ఘోరశాత్రవ[1]విఘాలునిఁ బుత్రునిఁ గందు వేడుకన్.

---

1. విదారుని.

*చ. అని చని యశ్రముం డొకవనాంతరమందున మూఁడుమూ
ర్తులఁ, మనమున నిల్పి చండరవిమధ్యమునం దనచూడ్కి
నిల్పి యున్మునఁ దపమాచరింపఁగఁ ద్రిమూర్తులు దా నగుటం
జెలంగి యా, యినుఁడు ప్రసన్నుఁడై తనయు నిచ్చె జగ
ద్భయదప్రతాపునిన్. 78

వ. ఇట్లు ఖండనోద్దండశతద్వయభుజాదండుం డగుపుత్రు నిం
బడసి మఱియును లంకకంటె సహస్రగుణాతిశయం బగు
ప్రతాపలంక యనునొక్కపట్టణంబు సముద్రమధ్యంబున
విశ్వకర్మచే నిర్మింపఁజేసి యందు శతకంఠునికిం బట్టంబు గట్టి
వెండియుఁ దపంబున కరిగె నంత. 79

---

*వ. అని యశ్రముం డొకనాఁడు వనాంతరంబున కేగి యశ్వత్థతరుమూలం
బున వేదిక నియమించి యందుఁ గుశాసనం బుంచి యందుపై బిల్వ
పత్రంబులు పఱచి తిలాక్షతోదకంబులు చల్లి భూశుద్ధి గావించి యందుఁ
గూర్చుండి భూతశుద్ధిం జేసి యంతర్మాతృకల బహిర్మాతృకలుగాఁ జేసి యమ
నియమప్రత్యాహారధ్యానధారణసమాధ్యష్టాంగయోగంబుఁ బూని భూమ
ధ్యంబునఁ బున్నమచంద్రుని దనచూడ్కి నిల్పి నిరీక్షణంబులు నంత
ర్లక్ష్యంబులుగాఁ జేసి త్రిమూర్త్యాత్మకుం డైనభానుం దలంచి తపం
బఱువదివేలేండ్లు గావించిన భానుఁడు ప్రసన్నుండై జగద్భయదప్రతాప
శాలి యగు నొక్కపుత్రుని దయచేసి యిటం డంతర్ధానుఁడయ్యె నంత
ఖండనోద్దండశతద్వయభుజార్గళుం డగుతనయునిఁ బడసి మఱియు లంక
కంటె సహస్రగుణాతిశయం బగు ప్రతాపలంకాపట్టణంబును సురసముద్రం
బున విశ్వకర్మచే నిర్మితంబుచేసి యందుఁ దొమ్మిదికోట్లదీపకులకు బదునెని
మిదికోట్ల శివాలయంబులును సహస్రయోజనవిస్తీర్ణంబును దశసహస్రయో
జనోన్నతంబును గలపట్టణంబున శతకంఠుని బట్టంబుగట్టి వెండియుఁ దప
మున కరిగె నంత.

క. మీరును రావణముఖ్య
క్రూరాసురవరులఁ జంపి కువలయమెల్లన్
గౌరవమున రక్షించితి
రారూఢిగ వేల్పులును సశా యని పొగడన్. 80

గీ. శతముఖుండును రావణక్షయముఁ గుంభ
కర్ణమరణంబు నింద్రజిత్కాయభగ్న
మంతయును విన్న విలయకాలాగ్ని పగిది
మండి దండిగ నూహించె మనసులోన. 81

గీ. నరులు వానరు లన నెంత నాకుఁ దృణము
జగతిఁ దక్కినవారిచేఁ జావకుండ
నిమ్ము వర మని యలభారతీశుఁ గోరఁ
గాని రావణుఁ డేమ్యంబు గానఁడయ్యె. 82

వ. కావునఁ బరపురుషులచే నెవ్వరివలనం జావులేకుండ విరించిని వరంబు గోరి యటమీఁద రాముని సంహరించి తనయగ్రజుల పగ యీఁగెద నని ప్రతాపలంకాపురిపాలనంబునకు నాప్తులగు మంత్రులం బ్రతిష్ఠించి, మాణిక్యకనకరజతతామ్రలోహాది నవప్రాకారరక్షకు లగురాక్షసుల నాదరించి, యొకమహా రణ్యంబునకుం జని యందుఁ గృతస్నానుండై భారతీరమణు నుద్దేశించి,జగదద్భుతంబుగాఁ బంచాగ్ని మధ్యంబున నచ్చోట [1]బొటమనవ్రేలూఁతగొని నిక్కి హస్తంబు లెత్తి మహోష్ణ చండమధ్యాహ్నమార్తాండమండలంబుఁ జూచుచు నిరా హారుండై వెయ్యేండ్లు తపంబుగావించె నంత. 83

1. బొటనవ్రేలు.

చ. జగములు తల్లడిల్లె రవిచంద్రులు గన్పడరైరి పెల్లుగా
దిగిభములెల్ల గ్రుంగె జలధివ్రజ మింకె సమస్తజీవముల్
వగచెసురేంద్రుఁడుం బెదరె వాయువణంగె హిరణ్యగర్భుఁడుం
మొగినరుదెంచి నిల్చె నతిమోహముతో శతకంఠుముందటన్.

వ. ఇవ్విధంబున నవ్విరించి సుప్రసన్నుండై కరుణారసంబు
వెల్లుబ్బనబ్బురంబుగా నిట్లనియె. 85

శా. అన్నా రాయుశతాస్య యుక్రమతనూజా యుష్మదుద్య
త్తపో, శక్త్యౌన్నత్యంబున కిచ్చమెచ్చితి వరం బూహింపుమా
యిచ్చెదం, గన్నుల్ విప్పుము నన్నుఁ జూడు మనుచుం
గారుణ్యపాథోధియై, చెన్నారం దను నాదరింపఁ బరమేష్ఠిం
జూచి హర్షాత్ముఁడై. 86

మ. కరముల్ మోడ్చి విరించికిన్ శతనమస్కారంబు [1]లందందయుం
త్కారమా భక్తినొనర్చి లేచి తనవక్త్రంబుల్ విడంబించియో
హరినాభీకములోద్భవా నిగమవిన్యాసప్రశస్తాననా
కరుణాసాగర నీకుమ్రొక్కెదను మత్కార్యంబు లీడేర్పవే.

వ. అని మఱియు బహువిధంబులఁ గైవారంబుఁజేసిన విని వనజ
సంభవుండు పరమప్రీతుండై యొక్కవరంబు వేఁడు మొసం
గెద ననుడు శతముఖుండును సంతసిల్లి, అయ్యా నెయ్యం
బున వరంబులు గరంబు నొసంగుతలంపు మీకుండెనేని
యక్షరాక్షస గరుడగంధర్వసిద్ధవిద్యాధర కిన్నరకింపురుష
సురనరవానరాదు లగుపురుషులవలనను, మృగాండజ భుజం
గమలోకంబులవలనను, మీనకర్కట మకరకచ్ఛపాది జల
చరసముదయంబువలనను మరణంబు లేకుండని ష్మనిన నప్పుర

1. లందంద సత్కరమై.

మెచ్చియుఁ దప్పక దయచేసి మఱియు నొక్కవరంబు వేఁడు
మనిన దనుజేంద్రుండు ప్రార్థించి, రణంబు సేయునెడఁ దనశరీ
రంబునం గలశోణితకణంబు లెచటం దొరఁగు నచట నూర్గురు
శతముఖులు జనించునట్లుగా [1]ననుగ్రహింపుమనుడు జలజాస
నుండును నట్లగుఁగాక సమ్మతించి, నీతపోమహిమంబునకు
మూఁడులోకంబులందు సరియెందుంగము గావున నింకొక్క
వరం బడుగు మని సుప్రసన్నుండైనం గని జరయును, శ్రమ
యును, పరితాపంబును, భయంబును, దైన్యంబును నెన్నం
డును దన్నుం బొగయకుండ వరంబొసంగు మనవుడు విరించి
య ట్లగుంగాక యని దీవించి యంతర్ధానంబు నొందె శత
ముఖుండును ప్రతాపలంకాభిముఖుండై చనునెడ. ౮౮

క. మెండుకొన భయము ధరణీ
మండల మది తల్లడిల్లె మూఁగుడుదిశలన్
నిండుకొనె నిర్జరేంద్రుఁడు
గుండియ జల్లనఁగఁ జలికులికము వైచెన్. ౮౯

వ. శతముఖుండును గమలసంభవదయాసంప్రాప్త వరప్రభావ
ధురంధరుండై తనపురంబు ప్రవేశించి, తనసజ్జాతు లగు
రావణకుంభకర్ణుల పగయీఁగి రామునిం దునిమెద
నతం డగుపడుదనుకను దత్ప్రియంబు లగు గోబ్రాహ్మణముని
దేవతాసంఘంబుల హననంబు గావించెద నని ప్రధానులును
దండనాయకులును దన్నుం గొలువ సకలదిక్కులును వ్రక్కలు
గావించి, దేవతలపురంబునకు దాడివెట్టి, దివిజాలం బాఱఁ
దోలి మఱలి మాయాశ్రమంబులు చూఱలాడి, కొందఱు

---

1. ప్రసాదింపు.

మునులం జంపి, పతివ్రత లగుతరుణులఁ జెఱలుగొని, హోమ
ధేనువులం దునిమి, యివి మొదలుగాఁ గల యనేకహింసలు
గావింపఁ దొడంగె నని వెండియు రామచంద్రున కిట్లనిరి.90

ఆ. ఈవు దప్ప మాకు నెవ్వారు దిక్కు లే
రట్లుగాన భీతి నమరవరులు
వెలయ మిమ్ముఁ జేరి వేఁడుకొం డని పంప
వచ్చినార మభయమిచ్చి ప్రోవు. 91

ఆ. అనుచు బాష్పధార లతులు దొరలఁగా
నతిభయార్తు లగుచు నమ్మునీంద్రు
లున్నవారి నుడువ నూహించి రామభూ
వరుఁడు పలికె మధురవాక్యములను. 92

ఆ. తెగువ నింత సేయు దేవతాద్రోహిని
సంహరించి మిమ్ము సకలసురలఁ
గాతుఁ గరుణమీఱఁ గావఁగా లేకున్నఁ
బ్రాణ మేల [1]యాకృపాణ మేల. 93

ఆ. అనుచు వారి కభయహస్తంబు లిడి పంచె
నఘువిదూరుఁ డైనరఘువరుండు
చనిరి మునివరులును సంతోషభరితులై
మగిడి తత్తదాశ్రమంబులకును. 94

గీ. చనినఁబిమ్మట నేకాంతసౌధమందు
రాఘవుఁడు భూరితరశరలాఘవుండు
మహిమతోడంతసౌమిత్రి మైత్రి మెఱయఁ
జేరికొలువంగఁ గూర్చుండి చిత్తమునను. 95

1. యుంక బాణమేల.

క. శతముఖుని [1]జన్మమహిమయు
జతనంబుగ నతఁడు తపము సలిపినదైర్య
స్థితియును వరములు గొనుటయు
మతిలోఁ దలపోసి దీనమానసుఁ డయ్యెన్. 96

క. తా నసురాంతకుఁడయ్యును
మానవుఁడై యుంటఁ జేసి మహిమలు తెలియం
గానోపక పలుమాఱును
వానిపరాక్రమముఁ దలఁచి వనటఁగఁ దోడఁగెన్. 97

వ. ఇట్లు తలంచుచుఁ దదనంతరం బాసుమంత్రాదిమంత్రుల నటకు
రావించి, వారు వినంగ లక్ష్మణు మొగంబై యి ట్లనియె. 98

సీ. కరలేడి దధిఘృతక్షీరసురాసము
ద్రంబు లేవిధమున దాఁటవచ్చు
దాఁటెఁబో వాని విధాత్రుఁ డిచ్చినవర
గర్వ మె ట్లేఱఁగునఁ గడవవచ్చుఁ
గడచెఁబో నపవరిఖాయుత ప్రాకార
పట్టణం బెటు లగ్గపట్టవచ్చుఁ
బట్టెఁబో కలనిలోఁ బరపురుషాభేద్య
దనుజవల్లభు నెట్లు దునుమవచ్చు

గీ. నేల వచ్చిరి సకలమునీంద్రు లిటకు
నేల ప్రతినలు గావించి తేను దనుజ
వంశవిభుఁ డెట్టికె వడి వసుధఁ గూలు
నకట తమకించి పలుకుట కానిగా దె. 99

1. వంశవంబును.

వ. అని తానును లక్ష్మణుండునుం దక్కఁ దక్కినబలసామగ్రి
చాలకుండుటకును, చతుస్సముద్రలంఘనంబు గావింపఁజాల
కుండుటకును నిర్విణ్ణహృదయుండై యూరకుండె మంత్రులు
నిట్టిట్టని యూహింపనేరరైరి తత్ప్రకారంబు లీక్షించి కోపా
రుణితలోచనుండై సౌమిత్రి రామచంద్రున కిట్లనియె. 100

గీ. శతముఖునియంత రాక్షసచక్రవర్తి
నెట్లు సాధింతు నని విచారింపనేల
తూలికాపర్వతంబును ధూళిచేయ
మిణుఁగు ఱంకైనఁ జాలదే మేదినీశ. 101

వ. అట్లుగా విచారింపు మదియునుంగాక. 102

చ. వడిఁ గబళింతునే శశిదివా[1]కరబింబములం గణంకమైఁ
బుడిసిటిలోన నిల్పుదునె భూరిపయోనిధులెల్లఁ బెల్లుగాఁ
బిడుగునుబోలుముష్టిహతిఁ బృథ్వియు నింగియు ధూళిచేతునే
యొడపక నాదుముందఱ సహించి శతాస్యునిఁ జెప్పనేటికిన్.

శా. చిత్రం బొప్పఁ దపంబుచేసి శివు [2]నత్కీణత్రిశూలం బొగిన్
సుత్రామాదులు మెచ్చఁగైకొని నృపశ్రేష్ఠప్రశస్తుల్ బుధా
మిత్రాత్ముల్ లవణాసురుం దునుమఁడే మీరెల్ల హర్షింప నా
శత్రుఘ్నుం డణుమాత్రుఁడే తలఁపఁగా సంగ్రామరంగంబునన్.

చ. నిరుపమవిక్రమస్థితిని నీసరివచ్చు నపారఘోరసం
గర మగువేళ దుర్విమతఖండనమంత్ర మెఱుంగుఁ గ్రమ్మఱం
బరబల మెత్తివచ్చిన శుభం బొనఁగూర్చుకొనంగ నేర్చు నా
భరతుఁడు కేవలుండె యురుభండనభూమిని రాఘవేశ్వరా.

---

1. కరులం [illegible]. 2. మెప్పించి.

శా. దండిన్ మున్ను మహాధ్వరాశ్వమునకై దర్పించి మమ్మందఱన్
గుండెల్ వ్రీలఁగ నేయరే దివిజులాఘూర్ణింప యుద్ధంబునన్
వెండి న్మిమ్ములనుం జెనంకి మనరే వేగంబునన్ భండనో
ద్దండుం డాకుశుఁడున్ లవుండు ధర నేతన్మాత్రులే భూవరా.

చ. వసికుఁడు విద్యలందుఁ బరరాజభయంకరుఁ డెంచి చూడఁగా
నసిమఖతీక్ష్ణశాస్త్రవివిధాశుగసంచితశౌర్యశాలి యై
[1]త్యక్తశమనమూర్తి కుంభదఘుదారుణగోత్రపవిత్రధార మిా
కుశునికుమారుఁ డుగ్రరణకోవిదుఁ డావిజయుండు వేలయే.

మ. అదియట్లుండగ నిమ్ము వేల్పులు రణోద్యత్ప్రాభవుల్ దన్ను డె
బ్బదిరెండ్వేల్వేలుగొల్వ రౌద్రముఖుఁడై భానుప్రభల్ మిా
ఱఁగా, నదనం దన్ను నెదిర్చినన్ భయదవాలాభీలుఁడై మృ
త్యువున్, గెదుమం గాఁ గలబాహువిక్రముఁడు సుగ్రీవుండు
సామాన్యుఁడే. 108

శా. ఓష్ఠద్వంద్వము వెల్లుగా నదర రావాణుం బోలి మందోదరిన్
నిష్ఠూరంబుగఁ బట్టి తెచ్చుచుఁ గపుల్ నిక్కన్ దశాస్యోగ్రవ్రా
న్నిష్ఠాభంగముఁ జేసి పెంపు గనఁడే నీముందటన్ వానర
శ్రేష్ఠుం డంగదుఁ డంతవాఁడు గలుగం జింతింపఁగా నేటికిన్.

శా. తల్లిందండ్రి వినీవె యంచును మదిం దాత్పర్య మొప్పంగ మిా
కెల్లం బానె విచారము ద్దెలుపు చెంతే దానవాధీశహృ
ద్భల్లంబై చరియించు భండనమునం బ్రత్యర్థిసంహారుఁ డా
భల్లూకేంద్రుఁడు జాంబవంతుఁడు తలంపం [2]గొంచెమే
యెంచఁగన్. 110

1. విశదయశోవివర్ధనుఁడు వీరపరాక్రమచక్రవర్తి మిా, కుశుఁడు గొమా
టుఁడుండ మఱియుండఁ బనేమి నృపాలశేఖరా. 2. గొంచుఁడే.

శా. కేల న్సాలమహీజయుగ్మము రణాంగీకార మొప్ప న్మహా
భీలుండై ధరియించి యెల్లదిశలు న్భేదిల్లఁగా నార్చుచుం
బాలం బభ్రమునొక్కఁ జూఁచి రిపుల న్వారించుధీరాత్ముఁ డా
నీలుం శౌర్యగుణాలవాలు నెదుర న్రెట్టించువారే రిలన్.

ఉ. కార్ముకముం దెనేని పటుకాండపరంపరచే వరాతులం
మర్మము లుచ్చిపోవ నసమానచమత్కృతిసేయ నేర్పు దు
ష్కర్ములఁ గూడఁ డెన్నఁడురుశౌర్యసుధైర్యుఁడు కార్యవేది
భ్యోగ్య,తిర్ముఖునంతవాఁడు మనదిక్కునఁ గల్గఁగఁ జింత యేటికిన్.

చ. క్షితిధరవృక్షవర్గ మతిచేతుల నిల్పి కడంగిరేని యా
శితిగళుఁడైన భీతిలు నశేషపరాక్రము లావహంబునం
దితిసుతలోకశుష్కవనతీవ్రదవానలకీల లుగ్రులా
శతబలియున్గవాక్షుఁడును జాలరె దైత్యుని సంహరింపఁగన్.

వ. మఱియు నదియునుంగాక వానరకులోద్ధారకుం డగు తార
కుండును, మహాభుజుం డగు గజుండును, వజ్రధారా ప్రతి
మానకరభుండగు శరభుండును, సమరజయోపమాన స్త్రేము
లగు గోముఖ, గంధమాదన, ఋషభ, మైంద, ద్వివిద, వేగ
దర్శి, గవయప్రముఖ నిఖిలమహావనచరచమూ[1]నాయకులును
గడంగిరేని చతుర్దశభువనంబులుం బరిమార్పనోపరే అది
యునుంగాక మీారు వెట్టినచెట్టు విభీషణుం డిట్టిసమయంబునఁ
దోడు రాకుండునే ఆతం డలిగిన సకలబ్రహ్మాండంబులుం
[2]జాఅలాడఁడే ఇంతబలసామగ్రిగలుగ నసురవరునికొఱకు
నీవింత వంత నొందఁదగునే యని మహాబలవంతుం డగు

1. సమరదయుంబులు గడంగిరేని. 2. బరిమార్పనోపఁడే.

హనుమంతునిం దలంచి చిఱునవ్వునవ్వుచు లక్ష్మణుండు
వెండియు రామచంద్రున కిట్లనియె. 114

సీ. పుట్టినప్పుడె పట్టి చెట్టిదంబుగ[1] నట్టి
మ్రింగఁడే భానుని నింగి కెగసి
అసమానజవముచే నలరి కాల్వయుఁబోలె
దాఁటఁడే యలసముద్రంబుఁ గడిసి
లంకాపురము సొచ్చి శంక యించుకలేక
హతునిఁ గావింపఁడే యక్షుఁ గణఁగి
దీపితాటోపశోభాపారశిఖిశిఖా
తతులచేఁ గాల్పఁడే తత్పురంబు

తే. [2]అట్టి జగజెట్టి యగు గాడ్పుపట్టి మనకు
నిట్టివేళలఁ గలుగంగ నేల వగవ
నలఁడు గడఁగిన శతకంఠుఁ డనఁగ నెంత
యొక్కవ్రేల్మిడి నెగమీటు సుర్వియెల్ల. 115

*వ. మఱచితిరే నాఁడు మనల నిరువురం గొనిపోయి మహి-
రావణుండు పాతాళంబున భద్రకాళికి బ్రియంబుగా నిచ్చి
త్రుంపం బూనుసమయంబున నొకశతపత్రనాళంబున సూక్ష్మ

---

1. భాను నొడిసి మ్రింగఁడె మింటికెగసి చే. 2. అట్టి బలందిట్ట.

* ఈవచనములో మొదటినుండియు ..మనకాప్తుండై యున్నవాఁడు. అను
చఱకు నొక్కప్రతిలో నీసీసపద్యమున్నది.

సీ. మఱచితిరే నాఁడు మైరావణుఁడు గొంచుఁబోయి పాతాళంబు సొనఁగ మనల
భద్రకాళికిఁ బ్రియంపడఁ జెల్ల ఛేదించునసమయంబునందున సారసంపు
నాళంబునను సూక్ష్మవాసుఁడై తగవచ్చి యచ్చటఁగాపున్న మత్స్యవలితోఁ
బోరాడి పాతాళపురాటవులఁ గొట్టి మైరావణుని రూపుమాపి మనల

రూపంబునం జొచ్చి అచ్చటఁ గాపున్న మత్స్యవల్లభునితోఁ బెనంగి అతిరయంబున నిశాసమయంబున నప్పాతాళలంకా నివాసు లగురాక్షసులనందఱ నిర్మూలంబు గావించి పిదప మహిరావణుతోఁ బోరాడి సప్తభ్రమరంబులతోడ వాని ప్రాణంబులుం గొని మనలను బ్రతికించెఁ గాదె అట్టి ప్రాణబంధుండును శౌర్యధురంధరుండు నగు మరున్నందనుండు మన కాప్తుండై యున్నవాఁ డదియునుంగాక సకలదేశంబుల వారును సుఖదుఃఖములకు మనలోవారుగాని వెలిగాఁ బ్రవర్తింపవేర రింతయు విచారించి సంగరంబున శరిగి శత ముఖుని సంహరించి లోకంబులఁ గావు మని[3] వెండియు ని ట్లనిరి. 116

గీ. డంబుగలభద్రదంతావళంబువోలె
నిన్ను నీ వెఱుఁగవుగాక నీవు రణము
నందు నలిగితివేని బ్రహ్మాండమెల్ల
నిలిచి భస్మీకరింపవే నిమిషమునను. 117

గీ. అనుచుఁ దమ్ముఁడు బోధింప నలరి రామ
భద్రుఁ డెంతయు సత్యంబు పరుల గెలువ
వచ్చు నీచెప్పినట్టి భావముల ననుచు
జనవరేణ్యుండు పిదప లక్ష్మణున కనియె. 118

తే. భ్రదుకఁజేయఁడె మనప్రాణబంధుఁ డగుచు
నితఁడు సామాన్యుఁడే చూడ నితఁడు మనకుఁ
గలుగ సంగరవిజయంబు గలదు వగవ
రాదు సుస్థిరగుణసాంద్ర రామచంద్ర.

3. అదియునుంగాక.

గీ. కార్యఖడ్గము లన నందుఁ గలవు రెండు
గార్య ముత్తము మది చక్కఁగాఁ గయున్నఁ
బలువిధంబుల నవ్వలిబల మెఱింగి
ఖడ్గ మొనరింప నటమీఁది కర్జ మండ్రు. 119

వ. అది గావున మొదట సామదానమార్గోపాయభేదంబుల కత కంతుం బరిమార్ప నూహించెద. అట్లొనఁగూడకున్న దండంబున దండధరునిలోకంబున కనిచెద. వాఁడన నెంత? యింతలో విభీషణుని రావించి యతనివలన శతాస్యునివర్తనంబు లన్నియుం దెలిసికొని యటమీఁద నమ్మహాత్ముండు చెప్పిన త్రోవం జనుద మని విభీషణుం దలంచిన నతండును దనమనంబున హర్షించి యెవ్వరికి నెఱింగింపక యతిశీఘ్రగమనంబున. 120

చ. అనిలుఁడు నన్నలుండు హరుఁ డాదిగఁ గల్గినమంత్రులందఱుం దనుఁ గొలువ న్సముద్రము ముదంబున దాఁటి బలంబు నెక్కొనన్, వెనుకొని యభ్రవీథిని నవీనజవంబున వచ్చి వచ్చి సజ్జనమణిరైన రాఘువుని సన్నుతి సేయుచుఁ దత్పురంబునన్. 121

క. రామునిఁ గోమలమేఘ
శ్యాముని మునిలోకపఠితసంతతవిలస
న్నాముని శాత్రవభీమునిఁ
బ్రేమను వీక్షించె నవ్విభీషణుఁ డెలమిన్. 122

క. వీక్షించి యతనిచరణము
లక్షీణదయామనస్కుఁడై తననిటలం
బాక్షితిని సోఁక మ్రొక్కుచు
రాక్షసనాయకుఁడు లేచి [1]ప్రవిమలభక్తిన్. 123

---

1. రచితోత్తముఁడై.

చ. జయజయ మానిహ్యాజ్జలజ[1]ధారణ పాపవినాశకారణా
జయజయదైత్యసంహరణసాయకకామ్యఫలప్రదాయకా
జయజయ పుణ్యగాత్ర యతిసత్యచరిత్ర విచిత్రవిక్రమా
జయజయ రామచంద్ర గుణసాంద్ర సురేంద్ర మునీంద్ర
సన్నుతా. 124

వ. అని యిట్లు పలుతెఱంగుల వినుతింప నమ్మధురమ్మృదుల
భాషణుం డగు విభీషణుఁ గ్రుచ్చి గాఢాలింగనంబు గావించి,
ఆనందాశ్రుజలపరంపరలు దొరుఁగ సరసుఁ దనదండ నొక్క
యుచితపీఠంబునం గూర్చుండం బెట్టి భక్తపరాయణుం డగు
రామభద్రుం డతనిసేమంబు దెలిసి మన్నించి మెల్లన
నిట్లనిరి. 125

శా. ఆవేళం బవరంబునం దలవశాస్త్యాభీలబాణాగ్నిదా
నావిర్భూతమునొంద స్రుక్కి మఱి చేయాడింపఁగాలేనిచో
నీవేచేయుగ మర్మకర్మతతుల న్నేర్పంగ హింసించితిక్
నీవం టాప్తుఁడుభూమిలోనఁగలఁడేనిక్కంబుదైత్యోత్తమా.

గీ. ఓవిభీషణ నీవంటినాపఁజేసి
సంగరాం[2]బుధి నరసి యీఁదంగఁ గంటి
నట్టివలనను గడచితి, నంతకంటె
నొక్క ప్రళయంబువార్త నేఁ డుద్భవించె. 127

గీ. అట్టి వృత్తాంత మెఱిఁగింతు ననఘ వినుము
నూఱుతలలును నిన్నూఱు ఘోరబాహు
లుండు దైత్యేంద్రుఁ డొక్కఁ డుద్దండుఁ డగుచుఁ
దాపసుల దేవతలఁ గ్రొవ్వి యేపుమాపె. 128

1. పట్టపదహారిమునీంద్రరోష, రా. 2. బోధి శే వీఁడి జయముగంటి.

వ. మఱియు ననేకవిధంబుల గోబ్రాహ్మణదేవతాహననంబును సకల దిశారమణతాడనంబును, అఖిలజీవసంక్షోభంబును గావింప నద్దురాత్ముండు చేయుబాధలకుం జాలక మునిదేవతానివహంబు లరుదెంచి, తమతమబాధల తెఱం గంతయు నెఱింగించి శరణుచొచ్చినం గరుణించి యభయహస్తంబు లిచ్చి పంచితి; ఇటమీఁద నేదియుం దెలియక యద్దానవుని వర్తనంబులన్ని నీచే నెఱుంగుటకు నిన్ను రావించితి ననిన విని విభీషణుండు సజ్జనవరేణ్యుని కరుణావలోకనమహిమంబునకు నిచ్చ నచ్చెరుపడి మచ్చిక నిట్లనియె. 129

సీ. జంభారిగంభీరదంభోళిధారతోఁ
 బర్వతం బొకటి తీర్పంగఁ గలదె
కఠిన నఖాభీలకంఠీరవంబుతో
 భద్రేభ మొకటి దీర్పంగఁ గలదె
సంవర్తసమయ ప్రచండానలముతోడ
 నెఱిశుష్కగహనంబు నిలువఁగలదె
ఝంఝూహ్వయ ప్రభంజనమహాఘాటితోఁ
 గొలఁదిగా మబ్బు మార్కొనఁగఁగలదె

తే. ఎంతవాఁడైన వరముల నెన్ని గొనినఁ
గనలి నీతోడ నెదిరించి మనఁగఁ గలఁడె
పుడమిఁ బటుచూర్ణమై తానె పోనుగాక
[1]రఘుకులాంభోధిచంద్ర శ్రీరామచంద్ర. 130

క. పగవారిని మీఱెదుటను
బొగడగ రాదైనఁగాని భూమీశ్వర న

1. రాజుణీయకగుణసాంద్ర, రాఘవేంద్ర.

న్నొగివడిగినందునకు దై
త్యగణాధిపు మస్తమెల్లఁ దగ నెఱుఁగింతున్. 131

క. పంకజగర్భుండై నను
శంకాయుతి నుండుఁ [1]బొగడఁజాలక నేను
ట్టంకింపఁ గలనె సకలా
లంకారము తత్ప్రతాపలంక మహీశా. 132

క. ప్రాకారంబులు తొమ్మిది
భీకరమైయుండు జంభభిన్ముఖ్యసురా
నీకంబులకును దక్కన
లోకుల నీకఁ జెప్పనేల లోకాధీశా. 133

వ. మఱియుఁ బ్రతాపలంకామార్గంబు విన్నవింతు నవధరింపుఁ డని యవ్విభీషణుఁడు చెప్పం దొడంగెఁ. బరిఖాజలప్రమాణంబు రసాతలంబునతిక్రమించి, బ్రహ్మరుద్రాదులకు నభేద్యంబై ప్రవర్తిల్లు; దీర్ఘజిహ్వ, శిఖముఖ, స్థూలకంఠ, యోజనహస్త, దుర్ముఖ, శూర్పకర్ణ, రక్తాక్ష, పింగళాక్ష, గజోదర, ప్రముఖులను మంత్రులు పదునెనమండ్రు వర్తింతురు; అందు నొక్కొక్కమంత్రికి నేనూఱుకోట్లరాక్షసులు సేవింతురు; అందు నొక్కొక్కమంత్రి మృత్యువునైనఁ బోరిగొనఁజాలు; అందఱుం గూడినఁ జతుర్దశభువనంబులనుం జప్పరింతురు; వారికి నాథుండు శతముఖుండు. పరమేష్ఠిచే సకలపురుషాభేద్యత్వము మొదలుగాఁగలుగున నేకదుర్లభవరంబులుగొని విష్ణుశంకరాదులఁ దృణీకరించుచు నతండు మనంబున నేను మిమ్ము సేవించి మీచేత రావణాదులం దునిమించితి నని నన్నుం

1. బొగడఁజాలండేను బొంకింపఁగలను.

జంపఁ దలంచుచుండు; నాకు నతనికి వైరం బెప్పుడునుగలదు;
వాఁడు మీచేతనేకాని మఱియెవ్వరికి నజేయుం డనియె.

గీ. శతముఖునికింకరులు తన్ను హతునిఁజేయ
నకట యెప్పుడు వత్తురో యనుచు దిశలు
చూచుచుండఁగఁ జాల నీమూపు లనుచు
నమరభర్త సహస్రాక్షుఁ డయ్యెఁగాదె. 135

గీ. ఉరుబలాధికుఁడగు శతాస్యుఁడు మదించి
దాడి మనమీఁద నెక్కుడఁ దరలి వచ్చు
నొక్కొ యని భీతిమై నేను నుక్కుదక్కి
తారకాచలగహ్వరాంతమున నుందు. 136

వ. అనిన విని పార్వతీదేవి మహాశ్చర్యంబునొంది చిఱునవ్వు
నవ్వుచు శంకరు మొగంబుపైఁ దనచూడ్కి నిల్పి మహాత్మా!
యిట్టి విచిత్రంబగుచరిత్రంబు నెన్నండును వినియును గని
యును నేనెఱుంగ; నీదివ్యకథావిధానం బేపుణ్యుఁడాకర్ణింపఁ
బూను నతనికి నాయురారోగ్యంబులును మహదైశ్వర్యం
బును పుత్రపౌత్రలాభంబును సకలబంధునివహానుకూలం
బును నై యాచంద్రతారకంబుగా వర్ధిల్లు నటుగాన నేను
గృతార్థురాల నైతి నటమీఁదివృత్తాంతం బానతి మ్మనిన
నమ్మహాదేవుం డిట్లనియె అట్లు విభీషణుండు శతకంఠుని మహి
మంబు కొంత వినిపించి రామచంద్రునకు వెండియు నిట్లనియె.

క. అతులితదోర్బలమునకును
వితతపరాక్రమమునకును వివరింపఁగ నీ
శతముఖునకు రావణునకు
మతిలోఁ దలపోయ హస్తిమశకాంతరముల్. 138.

క. కావున శతముఖుఁడనుమఱఁగ
నీ వేళా కొండు గలఁడె నృపవర! వేగఁ
రావింపుము యుద్ధమునకుఁ
బావనులగు హనుమదాదిబలముల నెల్లన్. 139

సీ. నావుడు విని నరనాథుండు చింతించి
యేవిధమున దాఁటు దేశువార్ధు
లెవ్వరిబలమున నేగు దావావమున
కేవిధమునఁ ద్రుంతు నేను రిపుల
నేలాగు పోషింతు నెల్ల యోగీంద్రుల
నె ట్లుద్ధరింతు నే నేమి సేతు
దేవతాభయము లేకెఱుఁగున వారింతు
వడిసైన్యముల మఱెవ్వాఁడు నడుపు

గీ. ననుచుఁ దలపోసి తలపోసి యాత్మయందు
నంతయును జూచి యాహనుమంతునుండి
కొంతకార్యంబు మఱి సమకూరు ననుచుఁ
గోరి ధైర్యంబు మదిఁ బురికొల్పి యపుడు. 140

క. హనుమంతునిఁ బటుదోర్బల
ధనవంతుని సకలధరణిదైవతనుత స
ద్ఘనశాంతునిఁ గపికాంతునిఁ
జనుదెమ్మని రాఘవుండు చయ్యనఁ దలఁచెన్. 141

ఉ. అగ్గలి నానృపాలమణి యాత్మఁ దలంచిన మారుతాత్మజుం
డగ్గలమైనమోదము భయంబును భక్తియునుం బెనంగఁగా
నగ్గురుగంధమాదనమహాచలశృంగముమీఁదినుండి తా
దిగ్గున నేగుదెంచె నతితీవ్రరయంబునఁ దక్షణంబునన్. 142

వ. ఇట్లు సంభ్రమంబున మనోవేగుండై వచ్చి సాకేతనగరంబుఁ
జొచ్చి రయొక్కచక్కని ముహూర్తంబున. 143

ఉ. [1]శీలుని దివ్యసూత్రమణిచేలునిఁ బావనవిస్ఫుటానల
జ్వాలుని ధర్మసద్గుణవిశాలుని ఖండకళానిధిస్ఫుర
ద్భాలుని ఘోరశాత్రవవిఫాలుని ధీరుని రామభద్ర భూ
పాలునిఁ గాంచి తచ్చరణపద్మములంబడి లేచి నిల్చుచున్.

చ. కరములుమోడ్చి యోదనుజఖండన యోకరుణాసముద్ర యో
సరసవివేక యోకలుషభంజన యోరఘురామచంద్ర మీ
చరణసరోజముల్ భజనసల్పఁగ నేర్పుటమాఁదులోకముల్
తరలకవేడ్క నేలుటగదా తలపోయఁగ మానవేశ్వరా. 145

చ. ధరణిసుతాధిపాయ భుజదండవినిర్జితదానవాయ భా
స్కరకులసంభవాయ జలజాత [2]దళాయతలోచనాయ సం
గరవిజయాయ తాపసనికాయనుతాయ నతాయ తే నమో
పరమకృపాత్మనే వరనృపాయ రఘూత్తమ రాజసోత్తమా.

ఉ. ఏపనికైన నన్ను జగదీశ్వర పంపుము సప్తవార్ధులుం
దాపులుపన్ని సైన్యములు దాఁటగఁ జేతునొమృత్యువక్త్రము
ల్దాపలిచేత మాయుదునొ డాసి కృతాంతునిఁబట్టి తెత్తునో
భూపకులావతంస వెసఁబూని కులాద్రులు పెల్లగింతునో. 147

వ. అని పెక్కుభంగుల సన్నుతింప దశస్యందననందనుండు మరు
న్నందనుం గరుణామృతలహరులు చెదర నవలోకించి రమ్ము
రమ్మని యొమ్మొమ్మునఁ గదియ నాలింగనంబు గావించి,
కుశలం బడిగి పథిశ్రమంబు దీఱ నొక్కహర్మ్యంబున విడియ

1. మేలుగ దివ్యసూత్రమణిమేఖలభూషణధారు పావక జ్వాలుని దైత్యఖండనుగ వార్నిధినిస్ఫుటతేజశాలుభూపాలుని. 2. పలాశవిలోచనాయ.

నియమించి పనిచిన నతండు చనినపిదప విభీషణుం గనుంగొని యిమ్మహామహునిచేతఁ గాని కార్యంబులొనఁగూడవని యిష్టాలాపంబుల నారేయి గడపి మఱునాఁడు సంధ్యాదిక్రియలు నిర్వర్తించి, గురు పితృపూజనంబులు గావించి అగ్నిహోత్రంబులు దర్శించి విప్రసహస్రంబులకుఁ గర్పూరతాంబూల పరంపర లొసంగి వారిచే నాయురారోగ్యాశీర్వాదంబులు గైకొని భరతశత్రుఘ్నలక్ష్మణవిభీషణాదులతోఁగూడ నలంకృతుండై సుమంత్రాదిమంత్రులుం గొలువ నేకాంతసౌధంబునం గూర్చుండి అచ్చటికిహనుమంతునిరప్పించి యతండును దానును విభీషణుండును రావణకుంభకర్ణ దేవాంతక నరాంతక కంపనాకంపనాతికాయ మహాకాయేంద్రజిత్ప్రహస్త మహోదర మహాపార్శ్వ ఖడ్గరోమ సర్పరోమ వృశ్చికరోమాగ్నివర్ణ ప్రముఖనిఖిలదానవమహోద్దండ ఖండన ప్రకారంబు లుగ్గడించుచు నెడనెడ మారుతిం గొనియాడుచుఁ గొంతప్రొద్దు పుచ్చి హనుమంతునికి శతకంఠుని ప్రకారం బెఱింగింపు మని విభీషణునకుఁ గనుసన్న గావింప నమ్మహాత్ముండును సమ్మదంబున నమ్మరుత్సుతునకుఁ దెలివిడ శతకంఠుజన్మంబును తపోమహిమంబును జలజజువలన వరంబులు గొనినతెఱంగును మునిదేవతాప్రహారణంబులును చతుస్సముద్రలంఘనప్రయాసంబును పరిఖావిశేషంబును ప్రాకారప్రకారంబును ద్వారరక్షక మహాదానవనివహ విక్రమంబులును మంత్రిప్రచండత్వంబును గరతలామలకంబుగా నెఱింగించిన విని వనచరవర్యుండు గగనంబు ముట్ట గుప్పించి గంతులిడుచు

రామభద్రునిం గొనియాడుచుఁ దనచే నింతయు సాధ్యం
బగుట మనంబున నిశ్చయించి రఘువల్లభున కిట్లనియె. 148

గీ. అన్న రాఘవ నీబంట నున్న వాఁడ
నెంతవాఁడైన వాఁడన నెంత మనకు
మీరు బంపిన కేఁగి యాక్రూరుఁడైన
శతముఖునిఁ జంపి యేతెంతు జతనముగను. 149

సీ. ఆది రయొటువలెనన్న నద్రిజాధీశుని
శక్తి నాయందున సంఘటిల్లు
నరయ జగత్ప్రాణుఁడైన మాతండ్రిచే
జవసత్త్వములు నాకుఁ జాలఁగలుగు
[1]నశ్రమశౌర్యంబు నజరత్వ మమృతియు
నమరులవలన నాయందు నుండు
నదిగాక మీదివ్యహస్తసంస్పర్శచే
మెండుగా వజ్రదేహుండ నైతిఁ

గీ. గాన మీయాజ్ఞఁ దలమోచి కదిసి కడఁగి
యనికిఁ దొడఁగిన శతకంఠుఁ డనగ నెంత
యట్టహాసంబు చేసి కాలాగ్నినైనఁ
బట్టి మ్రింగుదుఁ జలపట్టి పంతమునను. 150

గీ. దాఁటరా దని జలధులు దడయనేల
మెఱసి దాఁటింతు వాలఁబుమీఁద నేనఁ
దవిలి యాత్మస్తవంబుగాఁ దలఁపవలదు
తథ్య మింతయు నీదుపాదంబు లాన. 151

---

1. శ్రమయును దైన్యంబు జననంబు మరణంబు నమరులరీతి నాయందు లేవు.

వ. అని మరుత్సుతుండు వెండియు నిట్లనియె దేవా మీరు
నమ్మించిన నమ్మక సుగ్రీవుండు మీచే దుందుభికళేబరంబు
మీటించి సప్తతాళంబుల నొక్కకోలం దునియనేయించి యట
మీఁద నాశ్రయించెం గాదె; కావున మీరును నామహా
రూపంబు చూపిన వీక్షించినంగాని సమ్మతింప రెల్లి మీవేరం
జంద్రకాంతారాబలంబులు గలిగియున్నవి. నేనును నాయందుం
గల బలంబు తేటతెల్లంబు చేసెద నని నృపవరునిచే ననుజ్ఞ
వడసి యారేయి తనమనంబున నన్నుంగూర్చి ఘటికాదశ
కంబు ధ్యానంబుచేసిన నతండు మదంశసంభవుండు గావున
నేనును బ్రీతుండనై ప్రసన్నుండనైతి నప్పవనజుండు నన్ను
వీక్షించి యిట్లని స్తుతించె. 152

దండకము. శ్రీమన్మహాదేవ దేవాది దేవస్ఫురచ్చారుకోటీర
దేదీప్యమానోల్లసద్రత్నకాంతిచ్ఛటామండితాంఘ్రిద్వయా
యద్వితీయా క్రమా విక్రమా చారుహస్తప్రశస్తా బుధ
స్తుత్య సత్యాంగకా సత్యభాషా విశేషాభిభూషా సురా
ధ్యక్ష దక్షాధ్వరధ్వంస కంసారిమిత్రా త్రినేత్రా సుగంగా
కళత్రా మహాగాత్ర యీశా మహేశా సురేశా ప్రకాశా
నిశాటోర్ధ్వజూటా వృషాధీశఘోటా శివా పాపకల్లోలినీ
సత్పదాఘోరసంసారదూరా హరా నిర్వికారా మహాకార
కారుణ్యపాథోనిధీ ధీనిధీ మారభూతిప్రియా భూతనాథా
జగన్నేత మృత్యుంజయా కృత్తివాసా మహోల్లాస పంచా
ననా పంచబాణాంతకా బాణపక్షా విపక్షక్షయా యక్షయా
యక్షగంధర్వవిద్యాధరానీకసంసేవ్య భవ్యా మహానీలభద్రే
భచర్మాంబరా । తాండవాడంబరా పాండురాటోపకుంభద్య

శ్రీభూషణా శంకరా శంభు సర్వజ్ఞ సర్వాత్మకా సర్వ సర్వం
సహాదేవతాపారిజాతా యతీశా మృడాఖ్యాత శ్రీకంఠ లోకే
శ్వరా శాశ్వతైశ్వర్యసంపన్న యాపన్న లోకావనా పావనా
పాపవారాశిభుగ్బాడబా వేదబాలన్ని యున్నాని నీబంటుగాఁ
బూని రక్షింపవే భర్గ సత్పుణ్యమార్గా నమస్తే నమస్తే నమః.

ఉ. మారుతి యిట్టిరీతిఁ బలుమాఱును సన్నుతిచేయ నే నొగిన్
ధీరత నుత్సహించి యతిదీప్తత డాసి కపీంద్ర మెచ్చితిం
గోరుము దేనినైన నది గొబ్బున నిచ్చెద నిర్వహించెదన్
వారక నిన్నుఁబోలు గుణవర్ధనుఁ డెచ్చటనైనఁ గల్గునే. 154

వ. అని యనేక ప్రకారంబుల మన్నించితి నతండు వారించినాతో
ని ట్లనియె. అయ్యా నెయ్యంబు నామీఁదఁగలదేని పూని
ప్రళయకాలంబున మీరు విశ్వరూపంబు దాల్చునెడ మీ
యందు నెట్టిమహిమంబు ప్రవర్తిల్లు నట్టిదుర్నిరీక్ష్యం బగు
తేజంబును విమతశిలీముఖాప్రతిహతత్వంబును దయనొసంగు
మనుడు నేనును సమ్మతించి యట్లకాక యని దీవించి కైలాసం
బునకు వచ్చితి తదనంతరం బాహనుమంతుండు తనతండ్రిని
వాయువుదేవునిఁ దలంచె నతఁడును బుత్రునియెడం బ్రస
న్నుండై యసదృశజవంబును అభేద్యపత్వంబును నొసంగి
చనియె నంత. 155

ఉ. సమ్మదమంది రాముఁ డొకబోధము[1]నం దసరూపుచూడఁ జి
త్తమ్మునఁ గోరి మీాఁతి తనతమ్ములు రావణుతమ్ముఁడుం బ్రమో
దమ్మునఁ గొల్వమంత్రు లుచితంబుగఁ జేరి భజింప నున్నచో
నమ్మరుదాత్మజుం డటకు నల్లనవచ్చె విశేష మేర్పడన్. 156

1. మీాఁదనుండి క్రేఁగు చి.

క. ఈరీతి వచ్చి రాఘవు
భూరిపదంబులను వ్రాలి భువి తనమూర్తిన్
వారకచూప ననుజ్ఞలు
ఘోరుడఁ గొని చెలఁగి వాయుపుత్త్రుం డచటన్. 157

సీ. తనదువాలంబుమార్తాండప్రచండ
రథమ్మున కుగ్రకేతనముగాఁగఁ
దనమోము సత్యలోకనివాస జలజాత
భవచతురాస్య చుంబనము సేయఁ
దనపటుదీర్ఘదోర్దండప్రభావంబు
దిగ్గజంబుల నెల్ల మ్రొగ్గఁ జేయఁ
దనబర్బరస్థూలతను మహామహిమంబు
నీరజజాండంబు నిండుకొనఁగఁ

గీ. దనదుభారంబునకు మహీతలము వణఁక
భూరినక్షత్రములు మొలవూసలుగను
జెరిగి లోకంబులకునెల్ల భీతిగదుర
విలయభైరవ మూర్తియై వెలయుచుండె. 158

చ. మఱియును వక్షమందునను మాధవుఁడున్ ముఖమందు
నగ్నియున్, శిరమున నిర్జరేంద్రుఁడును జెక్కుల నశ్విసులున్
మహోజ్జ్వల, చ్చరణతలోరుమధ్యముల సర్వనిలింపులు సిద్ధ
సాధ్య కిన్నరగరుడోరగాదులు ఘనంబుగఁ గన్పడి రొక్క
పెట్టునన్. 159

వ. ఇట్లపారపారావారగంభీరధీరవిస్తారశరీరుండును అప్రతి
ద్వంద్వశౌర్యుండును వాలప్రచండభుజాదండ సత్త్వత్పృణీ
కృతాఖిలదిశారమణుండును దుర్నిరీక్ష తేజస్సంఛాదిత

బ్రహ్మాండకోటరుండును, చరణపరాక్రమితభుజంగమనల్లభుం డును, తీక్ష్ణరోమాగ్రచుంబితసమస్తనక్షత్రనిచయుండును నిశ్వాసప్రభవ ఝంఝూప్రభంజనోద్ధూత విపక్ష రక్షోమేఘ పటలుండును నగుమహామహాుని నిరీక్షింపఁజాలక సుమంత్ర ప్రముఖమంత్రులును దక్షిణద్వారలునుం దలలెత్త వెఱచి భయకంపితదేహులై యుండిరి. లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులును దదీయమహిమాతిశయంబు గాంచి యిట్టి ట్టని వర్ణింపనేరక నిర్విణ్ణమనస్కులై ప్రవర్తిల్లిరి. రామభద్రుండును దదత్యుద్రరౌద్రరేఖావిశేషంబునకుఁ బరమాశ్చర్యహృదయుండై యితని సహాయంబున శతముఖుం దునుమవచ్చు సందియంబు లే దని నిశ్చయించి అభంగకృపాపాంగంబుల నమృతంబు చిలుక నవలోకనంబు చేసి మెల్లన ని ట్లనియె. 160

ఉ. శాంతవిచారవాయుసుత శత్రుగణాంతక మాయురే హనూ
మంత మహానుభావ యఘుమర్దన నీదగురూపు చూడఁగా
నెంతటివారు రాజులం కపీశ్వర నాకును శంకపుట్టె నే
[1]డింతియె చాలు నీ విపుడ యొప్పటిరూపము మాకుఁ జూపవే.

ఉ. నా విని వాయుజుండు నరనాథున కెప్పటిరూపుతో దుతఁ
వావిరివందనంబు లిడి వచ్చి విభీషణుదండ నుండె న
ద్దేవుఁడు రామచంద్రుఁడు నతిప్రియభాషల మాటిమాటికిం
చేవ దలిర్ప సన్నుతులు సేయుచునుండె ననేకభంగులన్.

వ. అంత 163

గీ. పవననందను ఘోరరూపంబుఁ జూచి
మునుపు దను మ్రింగి యందుచేఁ దనివి లేక

1. దంతయుఁజాలుఁజాలుఁ గరుణాత్మక యొప్పటిరూపుఁ జూపవే.

యప్పటికిఁ దన్ను మ్రింగునో యనుచు భీతి
వేగు రై వడి నపరాబ్ధి నినుఁడు గ్రుంకె. 164

గీ. రాఘవుఁడు తొల్లి లవణవారాశి గట్టి
నిప్పుడిది యేడఁ గట్టునో యిందు నిలువ
రాగు గా దని చని మిన్ను ప్రాకునట్టి
చటులబడబాగ్ని శిఖ లన సంజ వొడమె. 165

గీ. [1]ప్రాగ్వధూమణిదసనఖ ప్రకరములను
విప్పుకొప్పునఁ జీఁకటి వెల్లివిరిసె
నబల వెండియు సవరించునట్టి సొబగు
చూచుదర్పణ మన శశి దోఁచె నపుడు. 166

గీ. అంతకంటెను మున్ను భటాళి గొలువఁ
గొలువు చాలించి యానృపకుంజరుండు
వెలయ సంధ్యాద్యనుష్ఠానవిధులు దీర్చి
యనిలజవిభీషణులఁ బిల్చి యాక్షణంబ. 167

వ. వారునుం దానును సహోదర త్రయంబును బంక్తిం గలసి మరకతపలాశపత్త్రంబుల షడ్రసోపేతరుచిరాన్నంబులును మృగపక్షిమాంసంబులును విచిత్రశాకంబులును ఘృతదధిప్లుతంబుగా నానావిధంబు లగునూరుఁగాయలతో నరుచిపరిహారంబుగా నారగించి కర్పూరతాంబూలంబులు గైకొని తదనంతరం బావిభీషణు నవలోకించి మహాత్మా యిట్టిసమయంబునఁ జతురంగబలంబులతో మత్సహాయుండవై యే తద్దుష్కరకార్యం బెట్టిదనను దొలఁగించి నిర్వహింపు మని

1. ప్రాగ్వధూమణి తనరుఁగఁ బ్రాథమములా, విప్పి కొప్పున జీఁకటి వెల్లివిరిసె నపుఁగ.

యనర్ఘమణిమయభూషణంబులు ననపారదివ్యాంబరంబులు
నసదృశపరిమళంబులును దోరహత్తుగా నిచ్చి పనిచె. అతండు
సమ్మతించి రామచంద్రునకు నమస్కరించి లంకాపురంబున
కరిగె పిదప రఘువరుండు హనుమంతు నవలోకించి యనేక
ప్రకారంబుల నాదరించి తనకంఠంబున నొరయు దివ్యరత్న
హారంబు కపివరునిగళంబునం దగిలించి నీవును లక్ష్మణుండును
గిష్కింధానగరంబున కరిగి యేతద్వృత్తాంతం బంతయు
సుగ్రీవున కెఱింగించి సకలవానరసహితంబుగాఁ దోడితెమ్ము
నుడు వార్షించి లక్ష్మణుండును వాయుజ సహితుండై తత్పు
రంబున కరిగె మఱియును భరతశత్రుఘ్నుల వీక్షించి
మీరును కాంభోజమలయాళద్రవిళ కర్ణాటలాట కిరాత
కోసల పాంచాల సౌరాష్ట్రాదిదేశంబులకుం జని యాయా
రాజులఁ దోడితెం డని పనిచె తానును సీతాసమేతుండై
హంసతూలికాతల్పంబునఁ దత్ప్రకారంబులు వినిపించుచు
విశ్రమించె నంత. 168

గీ. కాలమనుసింహ మాకాశగంధగజముఁ
జేరి తత్కుంభమధ్యంబుఁ జింప నందుఁ
దొలివిఁ గన్పడు గొప్పముత్తియ మనంగఁ
జొక్కమగునట్టి వేగురుఁజుక్క పొడిచె. 169

గీ. తారకలు దాఁగెఁ గుక్కుటధ్వనులు మీఱెఁ
గలువ గమిజాఱె మదనుని ఘనతదీఱెఁ
గంజములు గేరెఁ జల్లగా గాడ్పు వీరె
దీపతతులాఱె బలబలతెల్లవాఱె. 170

గీ. నెమ్మి నంబర మనియెడుకమ్మరీఁడు
గరిమఁ బ్రాగ్భాగ[1]సాంధ్యరాగంబుకొలిమి
యందుఁ గాఁగినయట్టిలోహంపుముద్ద
వెడలఁజేసెనో యన రవి వొడిచె నపుడు. 171

సీ. ఆవేళరఘురాముఁ డల్లన వల్లకీ
మృదులస్వరంబున మేలుకాంచి
కాలోచితక్రియల్ గ్రక్కునఁ గావించి
మఱియు గురుల్వకు నమస్కరించి
విప్రవర్గములకు వెసనర్ఘ్యతాంబూల
తతు లిచ్చి మఱి ప్రమోదంబు గదుర
మణిభూషణంబులు మహితాంబరంబులు
గైకొన సన్మంత్రిగణము గొలువ
గీ. సకల వానరరాక్షససైన్యచయము
లెప్పు డరుదెంచు శతముఖు నెపుడు ద్రుంతు
ననుచు సింహాసనంబున నలరి రాముఁ
డుండెఁ జేరోలగము నయనోత్సవముగ. 172

మాలిని.—

సరసిజదళనేత్రా చారునీలాభ్రగాత్రా
గిరిసుతపతిమిత్రా గీష్పతిస్తోత్రపాత్రా
... ... సౌజన్యపాత్రా
నిరుపమగుణసూత్రా నిర్మలారూఢవేత్రా. 173

1. సాంధ్యంబు కలిమికొలిమి.

గద్యము. ఇది శ్రీమదేయకూర్తినివాస లక్ష్మీనృసింహకరుణా కటాక్ష సంప్రాప్త మహాకవిత్వ విద్యాపారీణసుమహితాంధ్ర గీర్వాణభాషాప్రవీణ సంగీతలక్షణధురీణ సకలవిద్వన్మిత్రాత్రేయసగోత్రపవిత్ర ధర్మనాచార్య ధర్మనార్యపుత్ర నిఖిల మహీసురాశీర్వాద ప్రవర్ధమానభాగధేయ సకలనృపవిధేయ వినయవిధేయ మర్దనామధేయ ప్రణీతంబైన సీతావిజయం బను మహాప్రబంధమునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము సంపూర్ణము.

శ్రీరస్తు.

శతకంఠరామాయణము

ద్వితీయాశ్వాసము

క. శ్రీకర సద్గుణగణర
త్నాకర కమనీయతరకృపాకరపూర్వా
భీకరతనురుచివిజితసు
ధాకర [1]పోచమ నృపాల ధర్మవిశాలా. 1

వ. అవధరింపు మత్తెఱంగున శాంకరీదేవికి వెండియు మహాదేవుం డిట్లనియె. అట్లు సకలబాంధవామాత్యపురోహితసామంత సద్భటవిద్వత్కవిగాయకనాయకసంఘంబులు గొలువ సకల నృపసార్వభౌముం డగు రాముండు వసిష్ఠుండు నీతివచనంబులు నితిహాసంబులు దెలుపం బేరోలగం బుండి శతముఖశతద్వయ దోర్దండఖండనాభిలాషుండై విభీషణసుగ్రీవముఖ్యసకలసేనా గమనకాంక్షుం డుండె నంత. 2

సీ. ఆవిభీషణుఁడు [2]లంకావరపురికేగి
తనబంధుమిత్రులఁ దవిలి పిలిచి
యిచటివృత్తాంతంబులెల్ల నెఱింగించి
యిట్టివేళల మన యినకులేంద్రు
నకుఁ దోడుగావలె నిఁకజాగుసేయక
యఖిలసాధనములు నమరఁజేసి

1. పోతమ. 2. లంకాపురంబునకేఁగి.

రథములు సవరించి ప్రధనభీకరగంధ
సింధురంబులు నేర్చి చిత్తములకు
గీ. మించువేగంబు గలిగెడు మేటిహరులఁ
బోటుగత్తులఁ దూఱెడు నీటుభటుల
నాయితంబులు సేయించి యతిరయమున
వరుసఁ దెమ్మని తగఁబడ వాళ్లఁ బనిచె. 3

సీ. పనిచి తోడ్తోడ సంపాతిని నలనీల
సత్రపథానుల నెల్ల సరగఁ బిలిచి
వేర్వేర మన్నించి దుర్వారబలులార
మీరు నాకోర్కు లింపార సలిపి
యొక్కొక్కరుని వెంట నొక్కొక క్షౌహిణి
కొలిచి రా నరుదెంచు బలిమి మెఱసి
దారపుత్రభ్రాంతిఁ దనరినదుర్గతుల్
రాకుఁ డిచ్చట నె పరాకు గాకుఁ
గీ. డనుచు నెఱిగింప నమ్మంత్రులాహవమున
కుత్సవంబులు గైకొని మత్సరించి
[1]పరఁగనాయుధములు తమ ప్రాణములుగఁ
జేసి యుద్ధప్రయత్నముల్ చేసి రవుడు. 4

సీ. ఒనర ని త్తెఱఁగున యుద్ధసన్నద్ధులై
కరిరథభటతురంగములు గొలువ
నప్పు డేకైకమహాక్షౌహిణులతోడ
మఱయుచుఁ బదుగురుమంత్రివరులు

1. బరఁగఁ దమసాధనంబులు.

భేరీమృదంగగంభీరఘాంకారముల్
జగతీతలము నాకసంబు నిండ
సాహావజయనిస్వరాలాపములు మీఱఁ
జను దెంచి యవ్విభీషణునియెదుట

గీ. గదలు వెసఁజాఁచి ముసలముల్ ఘనత నూఁచి
ప్రాసములు ద్రిప్పి పట్టిసప్రతతిరొప్పి
సాయకము లేర్చి సంగరసరణి నార్చి
నేర్పు సూపిరి దోర్బలనిష్ఠ మెఱసి. 5

వ. ఇ ట్లనేక ప్రకారంబుల హారుండును నీలుండును సంపాతియును నవక్రుండును వక్రజిహ్వుండును శూలముఖుండును గ్రస్తవదనుండును ఏకపదుండును కుటిలకేశుండును ఉలూకుండును మహాగర్భుండును వికృతపార్శ్వుండును నాదిగాఁ గలమంత్రులందఱు బోడచూపన నుత్సహించి అవ్విభీషణుండు వారల నాదరించి తానును నిజాభ్యంతర మందిరంబు నకుం జని సకలబ్రహ్మరాక్షసభామినీ నేక శ్రుతిలీలాసంబులు వినుచున్న తల్లికి నమస్కరించి రణప్రయాణవృత్తాంతం బంతయు వినిపింప నక్కైకసియు విజయుండవై మఱలి రమ్మని దీవించి యక్షత లిచ్చినం గైకొని యచట వీడ్కొని మహాపతివ్రతాశిరోమణియగు సరమాదేవికిం జెప్పిన నప్పరమ సుందరియు మందహాసంబు గావించి దూర్వాక్షత తాంబూల నిచయంబులు దోయిటం గొనివచ్చి యిచ్చి యి ట్లనియె. 6

చ. రమణ దయాత్మ నీలిగుణరత్నమ ఖండన భూమిలోన వీరమణునకుఁ జయంబుగొని రమ్మని పంప విభీషణుం డొగిన్

మమహిత రత్న విస్ఫురితషోడశచక్రసహస్రఘోటకో
త్తమశతఘంటికాయుతరథంబు ముదంబున నెక్కి సారెకుఁ!

శా. శంఖారావము దంతిబృంహితములుఁ సర్వస్ఫుటోష్ట్రచ్ఛటా
రింఖాఘట్టనఘోషణంబులును మౌర్వీనాదముల్ వేగవ త్తం
త్కంఖాణోగ్రవిహేషలుం బణవఢక్కాధ్వానముల్ ఘోర
బుంభీభూతములై చెలంగె నరయఁ భూభాగమధ్యంబునన్.

వ. ఈక్రమంబున విక్రమశీలుండై నవిభీషణుండు సకలసేనాసమ
న్వితుండై లంకానగరంబు వెలువడి దినదినక్రమంబున సము
ద్రంబులును తటాకంబులును మహావనంబులును పర్వతంబు
లును ప్రవాహంబులును దేశంబులును ఘనతరగ్రామంబు
లును గడచి సాకేతపురప్రాంతమునకుం జని తనరాక రామ
చంద్రున కెఱింగింపఁ బనిచె నంత. 9

మ. దనుజుండు జని రాముఁ గాంచికరుణాదండంబులర్పించి యో
జననాథాగ్రణి రామచంద్ర భవదాజ్ఞామార్గ మెల్లం దలఁ
ఘనతన్పూచి విభీషణుండు [1]చతురంగద్వాదశాక్షౌహిణుల్
దను సేవింపఁగ వచ్చి నన్నుఁ బనిచెం దద్వార్త విన్పింపఁగన్.

ఉ. నావిని రామభద్రుఁడు రణప్రియ మేర్పడ మిన్నుముట్టసం
భావనలిచ్చి మంత్రులును బాంధవులుం దనుఁగొల్వ రాఁగ[2]భూ
దైవత కోటిసారెకు ముదంబున దీవనలియ్య జయ్యనఁ
రావణవైరి యొక్కగజరాజము నెక్కి పురంబు వెల్వడెన్. 11

ఉ. ఆరథకోటి భీషణము లా[3]మదదంతిమహోన్నతక్రమం
బారయ నిర్జితానిలమహాశ్వసమూహజవప్రభావిధం

1. చతురంగంబుల్ దశాక్షౌహిణుల్. 2. భూదేవత లెల్ల సారెకును
దీవన లిచ్చుచుండఁ. 3. మహావిక్రమం.

శారణధుర్యసద్భట మహోద్భటవృత్తియు నెల్ల నొయ్యనన్
వాగక చూచి మెచ్చి జయవర్ధనుఁడై ముదమందుచుండగన్.

ఉ. తోషణుఁడున్ మనోవిగతదూషణుఁ డుజ్జ్వలసూనృతోల్లస
ద్భాషణుఁ డాత్రితావనవి[1]ధానవిభూషణుఁ డుగ్రశత్రువ్రా
ద్భీషణుఁ డార్యచర్యుఁడు విభీషణుఁడల్లనవచ్చి మ్రొక్కెదు
ర్ఘోషవనీశుతారునకు దుష్టవిదారునకున్ నయంబునన్. 13

వ. ఇట్లు పరమభక్తుం డగువిభీషణుంఁడు ప్రణమిల్లిన నల్లనఁ దన
భద్రదంతావళకుంభమధ్యంబునకు రాఁదిగిచి మణిభూషణాం
బరిపరంపర లొసంగి గాఢాలింగనంబు గావించి బలంబులు
విడియ నొక్కబాహ్యారణ్యప్రదేశంబు చూపించి అచ్చట
నుండ నియమించి విభీషణునొక్కభర్మహర్మ్యప్రాసాదంబున
నునిచి రాఘవుం డారాత్రి వాసవప్రముఖత్రిదశులం బ్రా
ర్థింప బృందారకులందఱు ప్రసన్నులై మహాత్మా వరంబేమైన
నడుగు మనిన ముదంబంది వినయంబున సురలం గనుంగొని
నేఁడాదిగ శతముఖుండు మడియుదనుక సకలమనుజదనుజవన
చరబలంబులకుఁ దృష్ణాహారవాంఛలు వొడమకుండ దయ
చేయుం డనిన నట్లకాక యని దీవించి యంతర్ధానంబు
నొందిరి. రఘూద్వహుండును సుగ్రీవ ప్రముఖనిఖిలశాఖా
మృగంబుల రాక కెదురు చూచుచుండె నాసమయంబున.14

శా. దుష్కర్మక్షితిభృత్కఠోరపవిసంతుష్టాత్ముఁ డెల్లప్పుడున్
నిష్కౌటిల్యవిచారుఁ డుత్తమగుణానీకుండు శత్రుచ్ఛటా
శుష్కారణ్యదవానలుండును కృతస్తోముండు సౌమిత్రియా
కిష్కింధానగరంబుచేరువను సుక్షేమంబు పై నిల్చుచున్.15

1. భారవిభూష.

సీ. అనిలజ నీవేగి యర్కనందనుఁ గాంచి
　　యటఁ బుట్టినట్టివృత్తాంత మెల్లఁ
జెప్పి నేవచ్చుట చెప్పి రామునియాజ్ఞ
　　చెప్పి యీడకు నతిశీఘ్రవృత్తి
సకలశాఖామృగసహితంబుగా యుద్ధ
　　సాధనములతోడ సరవిఁదోడి
తెమ్ము రాకుండిన దిగ్గున నరుగుదె
　　మ్మటమీఁద నాచేత నౌనుగాని

గీ. యనినఁ బనివూని హనుమంతుఁ డతిరయమున
నచట వీడ్కొని కిష్కింధ కరిగి యఖిల
వానరులు దన్నెదుర్కొని వందనములు
సేయఁ బట్టణమధ్యంబుఁ జేరి యచట.　　16

శా. ఉగ్రారాతిపయోధిబాడబుని విద్యుత్సన్నిభాక్షున్ రణో
దగ్రున్ బాహుబలప్రతాపఘనుమార్తాండాత్మజున్ భూరిహే
మగ్రావప్రతిమానధైర్యు రఘురామ శ్రీపదధ్యాను నా
సుగ్రీవుం బొడఁగాంచె నంత నతఁడుం జూచెన్మరున్నందనున్.

క. కనుఁగొని యెదురుగఁ జని యా
హనుమంతునిఁ గౌఁగిలించి యలరుచు నర్ధా
సనమున నిడి [1]తత్కాలం
బనుపమకృప నడుగ నిట్టు లంతయుఁ జెప్పెన్.　　18

చ. విజయము రామచంద్రునకు వీరపరాక్రమలక్ష్మణాఖ్యుకున్
విజయము ముగ్గురమ్మలకు వీరపతివ్రత భూమిజాతకున్

1. రాము శుభంబును దత్కాలంబు నడుగఁ బొలుపుగఁ బలికియున్.

విజయము కైకసూనునకు వేడుక శత్రువినాశమూర్తికిన్
విజయము భానునందన ప్రవీణధురీణ నిరంతరంబుగన్. 19

వ. అని. 20

సీ. పలుక ఫాలమున నంజలివేడ్కఁ గీలించి
వెండియు నిట్లనె విమలగతిని
నాతండ్రి దశరథనందనుం డారామ
భద్రుఁ డున్నాఁడె సంభ్రమ మెలర్ప
భండనోదగ్రప్రభావుఁ డాలక్ష్మణుం
డతని సేవించునే యనుదినంబు
భరతశత్రుఘ్నులు ప్రముదులే మాతల్లి
జానకి కుశలిరై సరవి గనునె

గీ. విధవలై యున్న దశరథవిభునిసతులు
కొమరులను జూచిరైనను గొంతవగపు
మానియుందురె రాజసన్న్యాస్యుఁ డగుచు
నావసిష్ఠుండు మెలఁగునే యచట ననఘ. 2

గీ. చూచినాఁడవె యాలోనసొంపుగదుర
రఘుకులేంద్రునిఁ దద్ధరారమణుసభల
సరవిఁ బుట్టునె యవ్విభీషణునివార్త
వేడ్కఁ దలఁతురె యొకొ్కకవేళ మమ్ము. 2

సీ. నావిని చిఱునవ్వు నవ్వి సుగ్రీవుని
మన్నించి యాహనుమంతుఁ డనియె
రామాదిదశరథరాజనందన చతు
ష్టయమును నున్నారు సంభ్రమముల

సీతామహాదేవి చెన్నొంది పతిసేవ
　　సేయుచు నున్నది నేమమునను
గరిమఁ గౌసల్యాదికాంతలు కొడుకులు
　　మన్నింప నున్నారు మానవతులు

తే. నవ్విభీషణుఁడు నున్న వాఁ డతిముదమునఁ
గడువిభీషణుఁడును రాముకడ నెయున్న
వాఁడు నేనును నటనుండి వచ్చినాఁడ
నిన్ను నెప్పుడు రఘురాముఁ డెన్నుచుండు. 23

వ. అనిన విని యినసుతుం డనిలజు నవలోకించి యిట్లనియె మహాత్మా విభీషణుండు రామునికడ నుండుటకు నాశ్చర్యం బును భయంబునుం బుట్టె నెట్టిచందనంబున నరుదెంచె నేమి కార్యం బెఱింగింపు మన హనుమంతుం డిట్లనియె. 24

సీ. రావణుకంటెఁ బరాక్రమవంతుండు
　　శతముఖుఁ డనెడురాక్షసవరుఁడు
గోవిప్రదేవతాక్షోభంబు గావింప
　　నందుకు రాఘవుం డలిగి మునుల
కభయహస్తము లిచ్చి యాహవంబునకు స
　　హాయంబు రమ్మని యడుగ నవ్వి
భీషణుం డొడంబడి భీషణశౌర్యుఁడై
　　చనియె లంకకు రిపుల్ జలదరింప

గీ. నిన్ను రమ్మని నృపు డంప నేను లక్ష్మ
ణుండు వచ్చితి మిటకు నుద్దండగతుల
వాఁడె సౌమిత్రి మనపురద్వారశుంభ
దుపవనంబున నున్నాఁడు తపనతనయ. 25

ఉ. నావిని తల్లడిల్లి దిననాయకనందనుఁ డుల్కిపాటునం
బావని నుంచి లేచి నిజభర్మగృహంబున కేగి తారతో
నావిధ మెల్లఁ జెప్పి కనకాంబరభూషణరత్నవస్తువుల్
వావిరి కానుకల్ గొనుచు వచ్చెఁ బురోపవనంబు సేరఁగన్.26

చ. ఇటువలె వాయుజప్రముఖు లేకముగాఁ దనుఁగొల్వరాఁగ ని
ష్కుటమగు భక్తితో నినునికూరిమిపట్టి రఘూద్వహానుజుం
దటుకునఁ గాంచి వందనశతం బొనరించి యనేకభంగులన్
స్ఫుటమృదుభాషణంబులను [1]భూషణచేసిముదం బెలర్పఁగన్.

ఉ. కానుక లిచ్చి యోదనుజఖండన యోనరనాథచంద్ర యో
దీనశరణ్య యోవిమలతేజ భవన్నిజభృత్యుఁడం గదున్
సేనలతోడ నెద్దియటఁ జెప్పుము వేగ నొనర్తు నన్నఁ ద
ద్భానుతనూజుఁ బిల్చి బహుభంగుల నాదరణంబు సేయుచున్.

*చ. వినుము కపీంద్ర యొక్కయవివేకపురాతుఁ డిప్పుడుట్టి స
న్ములను గోకదంబముల మూర్ఖతఁ ద్రుంచుచు దేవకోటులన్
ఘనముగ బాధపెట్టుచును గర్వముచే నెదురెందు లేక యే
చిన నదియెల్లఁ దాపసులు చెప్పిన వారలఁ గాచె వేడుకన్.29

వ. ఇవ్విధంబునం గాచి యమ్మహాదానవుం బరిమార్చుటకుఁ బ్రతిజ్ఞ
సేయువాఁడై పరపురుషాసాధ్యంబులగు వరంబులు పరమేష్ఠి
యొసంగె నందులకు నాలుగుసముద్రములు దాఁటవలయు

1. స్తోత్రముచేసి.

* వినుము కపీంద్ర యొక్కని వివేకవిహీనుని రాక్షసాధమున్
మునులను గోకదంబముల మూర్ఛలఁబుచ్చుచు దేవతాదులన్
ఘనమునఁ బాధపెట్టుచును గర్వమునొంద భయార్తులైనయా
మునులను గాచెఁ బంక్తిరథపుత్త్రుఁడు చేకొని వేడ్కమీఱఁగన్.

నని చింతింపనందుల కేనొయ్యన డాసి మీపంపున నేనొక్క
రుండనే చతుర్దశభువనంబులు భస్మీకరింతు నొక్కరక్కసి
తేనికై యింతవంత నొంద నేల యని పలికిన నలరి యిందుకు
సందియంబు లే దయినను చెక్కురక్కసులలో నొక్కరము
మెలంగుట తగ దని విభీషణుం దలంప నతఁడు వచ్చి తనసేన
లతోఁ జను దెంచెద నని చనియె ఇంతకు వచ్చునో రాఁగ
లఁడో యెఱుంగము నేనును హనుమంతుఁడును నీతోడఁ
దద్వృత్తాంతంబు చెప్పి నీసహాయంబు గొనవచ్చితి మిటమీఁద
నీదిభారం బని యూరకుండె. సుగ్రీవుండును ముదంబున
నందుకు సమ్మతించి యిట్లనియె. 30

శా. దేవా వాఁ డన నెంత వానరచమూదీ ప్తప్రతాపాగ్నికీ
లావర్గం బెసఁగించి దానవసముల్లాసాటవిం గాల్చి భూ
దేవాళిం గరుణించెదఁగా మదినిఁ జింతింపంగ మీకేల యీ
నావంటిం బ్రియభృత్యుఁడుండఁగఁ రఘరానాథా గ్రచూడామణీ.

సీ. మలయాచలంబున మాల్యవంతంబున
హిమవంతమున నను మహేంద్రమునను
గనకాచలంబున గంధమాదనమున
నీలాద్రి నలమలయాళగిరిని
శేషాచలంబున సింధుపర్వతమున
మునుమిడి యల ఋశ్యమూకమునను
వనచరవర్గముల్ ఘనతతో నున్నారు
వారి రాఁ బనిచెద వచ్చుదనుకఁ

గీ. బంచరాత్రము లిచట సంభ్రమత నుండుఁ
డనుచుఁ బ్రార్థింప లక్ష్మణుఁ డనుమతించి

పంపకడ నుండెఁ బవనజ ప్రముఖు లలర
భానుజుండును రాఁబంచె బలమునెల్ల. 32

వ. ఇట్లు సుగ్రీవుండు సకలకుధరగహనతటాకంబులకడకుఁ దన
భృత్యులం బనిచె పనిచిన వారును దత్తత్ప్రదేశంబులకుం
జని రామునిపదంబులమీఁద నానవెట్టి యఖిల భల్లూక వానర
నివహంబులం బిలిచి మరలఁ జనుదెంచి రంత 33

చ.*మలయనగంబునుండి పలుమాఱును రామునిఁ జేరుకొంచు వె
ల్వాలుదశసంఖ్యదన్నుఁ గొలువంగ రణోచితఘోరవాక్యముల్
సలుపుచు నార్భటంబుల దిశావలయంబులు తల్లడిల్లఁగాఁ గన్.
తెలఁగుచువచ్చె నప్పుడు సుషేణుఁడు భానుసుతుండు మెచ్చఁ

ఉ. వాలముల న్మహీకుధరవర్గములం జెకలించి మింటికా
భీలతవై చిమర్లనవి బెట్టుగఁ బట్టుచు హుంకరించుచున్
హేలిఁ బదాఱువెల్వ్యాలపు డెమ్మినిఁ గొల్వఁగ గోముఖుండు న
న్నీలుఁడుఁ గూడివచ్చి రల నీలనగంబుననుండి చెచ్చెరన్. 34

ఉ. భర్మనగంబునుండి చలపాదికపుల్ నవలక్ష గొల్వఁగా
వర్మిలి వెల్వ్యాలై చనుచు నప్రతిమానభుజాబలంబులన్

చ. *విలయనగంబునుండి పదివేలబలంబులు దన్నుఁ గొల్వఁగా
బలవదుదంచదక్రమత పాటలు పాడుచు సంభ్రమంబున
స్తెలఁగుచు రాముఁ దల్పుచును మేదిని నాకసమంట నార్పుచుం
తెలఁగుచు వచ్చె నప్పుడు సుషేణుఁడు భానుసుతుండు మెచ్చఁగన్.

ఉ. నీలనగంబునుండియును నీలుఁడు గోముఖుఁడున్

... ...

వాలదివాకరాత్మజుని ప్రాపున జేరి మహోద్ధితాంగులై.

దుర్మదవృత్తి నార్చుచును దోయధులెల్లఁ గలంగిపొంగ జ్యో
తిర్ముఖుఁ డేగుదెంచె నతితీవ్రరయంబున రాముఁ దల్పుచున్.

చ. వివిధపరాక్రమస్థితుల వెల్వలు తొమ్మిదిగొల్వ నభ్రముం
భువియును నిండ నార్చుచును బొంగుచు గంతులువేయుచు
న్మహిన్, జవమున నిర్జరావళులు సన్నుతిసేయ విరోధిభీములై
గవయుఁడు గంధమాదనుఁడు గ్రక్కునఁ జేరిరి యుక్కు
మీఱఁగన్. 37

చ. శతబలియున్ గవాక్షుఁడును శౌర్యధురంధరుఁ డైన
మైందుఁడున్, జతనముతోడఁగూడి దశసంఖ్యను వెల్వలు
దమ్ముఁ గొల్వ నీ, క్షితిజము లొక్కటం బెకలి చేకొని
త్రిప్పుచు గంతువేయుచున్, మతములఁ జేరి రయ్యెడకు
మాద్రిగిరీంద్రమునుండి యత్తఱిన్. 38

వ. మఱియును నదియునుంగాక మూఁడుకోట్లతో ద్వివిదుండును
రెండర్బుదంబులతోఁ బనసుండును ఎనుబదిసహస్రంబులతో
భల్లూకనాయకుండును ఏడక్షౌహిణులతో ఋషభుండును
పదునొకండుపద్మంబులతో వేగదర్శి తారక కుముదులును
గూడి నానాపర్వతంబులనుండి చనుదెంచి రవి యెల్లను బంద్రెం
డువెల్వ లయ్యె కిష్కింధను ఋశ్యమూకంబునం గల వానర
బలం బెనిమిదివెల్వ లయ్యె నానాముఖంబులం గల కపిసేన
యొక్కవెల్వ యయ్యె అన్నియును డెబ్బదిరెండువెల్వలై
ప్రవర్తిల్లె నంత. 39

*సీ. శతకోటిలక్షలు శైలచరావళుల్
గదిసిన మొనయనఁగాను బరఁగు
మొనలఋవదిలక్ష లనువుగాఁ గూడిన
నదిలోకమున ఖారు వనఁగ నొప్పు
నట్టిఖారువలు సహస్రంబుమూఁగిన
నజ మహాదళ మన నవనిఁ జెల్లు
దళము లర్బుదమైన దానిపే రంబర
సంఖ్య యందురు మంత్రిజనము లెల్ల
గీ. నట్టి యంబరములు కోటిరయైన నొక్క
వెల్వ యనఁదగు నటువంటివెల్వ లేడు
పదులు రెండును సేవించు భానుసుతుని
నట్టివెల్లను జేకూరె నద్భుతముగ. 40
సీ. ఎచ్చోటఁ జూచిన నచ్చోట నేల యీ
నినభంగిఁ గనుపట్టి నిలుచువారుఁ
దతఘోరసింహనాదములనక్షత్రముల్
డొరఁగ మిన్నులుముట్టఁ బెరుఁగువారుఁ
గాలునిబోలిన వాలంబు లంకించి
యాలంబునకు నసియాడువారుఁ
బర్వతంబుల నిమ్మపండ్లచందంబున
నఱచేతులను బంతులాడువారు

*శు. శతసాహస్ర మహార్బుదక్షితిదళాసాహస్రకోటీ యుతిం
గతిపేఢాద్రిహిమాంబుబాణబుధిమఁ ఖ్యానీకమున్వడ్చి యా
గతివిక్ రెంట గణింప వచ్చునమహాలబ్ధం బదెం తాయునో
క్షితిజానదృశ్యమై పకేదయ లకేఋల్ వచ్చెఁ గిష్కింధకున్.

గీ. నుతికి పాలవహీజముల్ పెతికి తెచ్చి
లివిరి పలుమాఱు బిఱబిఱఁ ద్రిప్పువారు
నగుచు భూభాగ భూరినభోంతరాళ
మందుఁ గపిమయమై యుండె నట్టియెడను. 41

సీ. శౌమిత్రి యపుడు తచ్ఛాఖామృగాఖిల
సైన్యంబు గని మహాశ్చర్యమొంది
పావనిఁ జూచి యోపరమపుణ్యాత్మక
ధరణిలో నీకసాధ్యంబుగలదె
యిన్నియు నొకయెత్తు [1]నింతటికంటె నె
క్కుడు నీవు గావునఁ దొడరవలసె
నెల్లి పుష్యమి యాత్ర కిది లెస్స సుగ్రీవుఁ
బయనంబు సేయింపు రయము మీఱ

గీ. ననుడు సుగ్రీవుఁ డేతెంచె ననిలజుండు
నతఁడు మఱునాఁటియాత్రకు ననుమతించె
రాఘవానుజుఁడును మదిఁ బ్రమదమందెఁ
గపులు నాడాడ విడిసిరి విపులముగను. 42

సీ. అంత సూర్యుఁడు గ్రుంకె నపరాచలంబున
నారేయి లక్ష్మణుం డరసి జాంబ
వంతుని రప్పించి వింతగా నాతని
వలన నదీప్రభావములు గిరుల
మహిమంబులును వినిర్మలతరుఘనలతల్
దేవదైత్యమహానుభావములును

1. ఇంతకంటెను నెక్కుడై నీవు మాకును సదరవలయు.

కపులపుట్టువులును గతిసంగరవర్త
నములును గడుసముద్రముల తెఱఁగు

గీ. ముష్టియుద్ధప్రకారంబు మొనసి పెనఁగు
లాడువిధమును బిదప కీశాస్యగతులు
వానిమంత్రుల తెఱఁగును బూనికలును
దెలిసికొనుచుండె నంతటఁ దెల్లవాఱె. 43

క. భానూదయకాలంబున
భానుజుఁ డుష్ణాంగి రామభద్రానుజునిం
గానంగ వచ్చి యిచ్చెను
దానగజశ్రేష్ఠమొకటి తగఁ గపు లలరన్. 44

వ. ఇచ్చి తానును దారాప్రముఖనిఖిలసతీనిచయంబున కెఱిం
గించి వారిచే ననుజ్ఞలు గొని అంగదముఖానేకపుత్రపౌత్ర
మిత్రామాత్యవర్గంబులు గొలువ వనచరపురంబు వెడలి
వచ్చి లక్ష్మణుండును భానుజదత్తమత్తకరటిఘంటాస్ఫాలన
కరుండై జాంబవత్సుషేణ కుముద నీల గోముఖ జ్యోతిర్ముఖ
శరభ ఋషభ మైంద ద్వివిద పనస శతబలి గజ గవయ
గవాక్ష గంధమాదన హనుమత్ప్రభృతులు గొలువ నరుగు
దెంచె సకలదళంబులును భూచరఖేచరులై రాఁ దొణంగి
రంత. 45

గీ. ధరణి దిర్దిరఁ దిరిగె భూధరము లదరెఁ
గలఁగె సప్తాంబురాసులు తలఁకె బ్రహ్మ
యుగణికా భీల సకలశాఖామృగప్ర
చండదోర్దండఖండనోద్దండగతుల. 46

గీ. అమ్మహోత్సవ మరసి రామానుజుండు
కలిగె విభవంబు మాకు నీకతనఁగాదె
యనినఁ బ్రణమిల్లి నీబంట నంతపలుక
నేల యని రవితనయుండు నేగుచుండె. 47

ఉ. ఏపుగ నట్లు భానుసుతుఁ డేగి దళంబులతోడఁ దా నయో
ధ్యాపురవేష్టితక్షితిధరోపవనంబులఁ జేర రామభూ
మీపతి తత్తదాగమనరీతులు చారులచే నెఱింగి యు
ద్దీపితచిత్తుఁడై పనిచెఁ దీవ్రతమంత్రులఁ దా నెదుర్కొనన్. 48

ఉ. ఈగతి రామచంద్రుఁడు దినేశ్వరపుత్రు నెదుర్కొనంగఁ దా
వేగన మంత్రులన్ హితులవృద్ధులరాజులఁ బంప నుబ్బి తా
రాగురుభోగవైభవధురంధరుఁ డారవిపుత్రుఁ డందఱన్
బాగుగ నాదరించి పతిపజ్జకు లక్ష్మణుఁ గొల్చి వచ్చుచున్. 49

ఉ. రామునిఁ బంక్తికంధరవిరాముని నీలపయోదకోమల
శ్యాముని మానిహృత్కుముదసంచయసోముని సత్యభాషణ
స్తోముని సార్వభౌముని విశుద్ధసుకీర్తిగుణాభిరాముని
ధీమణియైన భానుజుఁడు దిగ్గనఁ గాంచి ముదంబు నెక్కొనన్.

ఉ. కాంచి తదీయదివ్యపదకంజయుగంబుల మీఁద వ్రాలి తా
నంచితభక్తి లేచి దనుజానుజుఁడైన విభీషణున్ దయా
సంచితవృత్తిఁ గౌఁగిటను జక్కఁగఁబట్టి సుమంత్రముఖ్యులన్
మించుగ నాదరించి మఱి మెల్లన రామునిఁ జేరి యిట్లనెన్.

సీ. ఇనకులోద్ధరణాయ దనుజసంహరణాయ
రామాయ తే నమో రాఘవాయ
ప్రవిమలసుగుణాయ ప్రణుతమానిగణాయ
రామాయ తే నమో రాఘవాయ

భువనప్రశస్తాయ భవభయహరణాయ
రామాయ తే నమో రాఘవాయ
ఖండనోద్దండాయ దండితవృజినాయ
రామాయ తే నమో రాఘవాయ

గీ. రసికజనసార్వభౌమాయ రాఘవాయ
రావణాటవీదహనాయ రాఘవాయ
[1]రామణీయకపాత్రనే రాఘవాయ
రామచంద్రాయ తే నమో రాఘవాయ. 52

వ. అని మఱియు బహుభంగుల వినుతింప సుగ్రీవునిఁ గ్రుచ్చి యాలింగనంబు గావించి యతండును దానును విభీషణుం డును లక్ష్మణుండును సుమంత్రుండును వసిష్ఠుండును వానర బలావలోకనాభిలాషులై భేరీమృదంగవైణికకాహళ పణవ ఢక్కానేక శంఖ వేణువీణాదినాదంబులు చెలఁగ రథంబు లెక్కి వచ్చి దక్షిణగోపురం బెక్కి రప్పుడు. 53

సీ. ఒకకపి నింగికి నుంకించి గిరివైవ
నెగసి యొక్కఁడు దానిఁ బగులఁ దన్ను
నొకవానరుఁడు రవి నొడియ లంఘించిన
నొక్కఁడు వానిపై నుమిసి నవ్వ
నొకవనచరుఁ డంత సుగ్రీవజమును బీక
నది పుచ్చుకొనఁ బీఁకులాడు నొకఁడు
ఒకకోఁతి యిగిలించి యొగిఁ బండ్లు చూపినఁ
గఱచు నొక్కఁడు వానిఁ బఱచు దనుక

---

1. రాజరాజ (రాజరమ్యకృపాత్మనే).

తే. నొకఁడు రాఘవ ననుఁ జూడు మొక్కరుండు
శతముఖునిఁ[1] ద్రుంతు ననివచ్చుఁ జౌకళించు
దండిగా నేనె యిక్కడనుండివాని
వాలమునఁ దెత్తు నని కూయవచ్చు నొకఁడు. 54

సీ. అక్కపిచుబుకదీర్ఘాభీలరోమముల్
నలిమీఱఁ గనుపట్టు నాచుగాఁగ
వనచరవారదుర్వార శౌర్యంబులు
ఖాతిగాఁ గనరాని లోఁతుగాఁగ
నోగివానరోద్దండహుంకృతిధ్వానముల్
క్రూరాంబుచరమహాఘోషగాఁగఁ
బద్మాప్తనందనప్రాకటాజ్ఞావిలం
ఘన మది చెలియలికట్టగాఁగఁ

తే. నగచరులకోపములు బడబాగ్ని గాఁగ
నవ్వు తెలుపది విపులఫేనంబుగాఁగ
భాసురం బగు సకలసేనాసముద్ర
మప్పు డీక్షించె రఘురాముఁ డద్భుతముగ. 55

గీ. తనమనంబున హర్షించి యినజుఁ జూచి
కరుణ మీఱంగ వెండియుఁ గౌఁగిలించి
మెచ్చి యతనికిఁ దెప్పించియిచ్చె నొక య
[2]మూల్యమాణిక్యహారంబు మోదమునను. 56

---

1. ఇంకి యొకెంతు పర్వరమున. 2. మాల్యహారంబు సౌమిత్రి మాలమునను.

గీ. ఇట్లు మన్నించి వెండియు నినజుఁ గనుచు
నేడి *జ్యోతిర్ముఖుఁడు నీలుఁ డేడి యేఁడి
కుముదుఁ డాగవయుఁడు నేడి కమలమిత్ర
పుత్ర వేర్వేర నెఱుఁగింపు చిత్రముగను. 57

వ. అనిన నొయ్యనఁ దనకేల నమ్మహీపాలతనయునకుఁ గపులం
జూపి సుగ్రీవుం డిట్లనియె. 58

క. బహుళకపిబలములు చుట్టును
రహివీఱఁగఁ దన్నుఁ గొలువ రాఘవ విష్ణే
విహితముగఁ జూచుచుండెడు
మహనీయబలుండు గంధమాదనుఁ డధిపా. 59

క. తరుచరులు గంతులిడఁగా
మురియుచు వాలంబు వీకముగఁ జేసి మహా
గిరిబోలి చలనమొందెడు
గురుతరదోర్బలుఁడు వాఁడె గోముఖుఁడు నృపా. 60

క. అర్చుచుఁ గపులాహవములఁ
దేర్చుచు నభ్రములు ముట్టఁ బెరుఁగుచుఁ గొలువం
గార్చిచ్చువోలె వడుమనఁ
గూర్చుండినవాఁడు దేవ కుముదుఁడు సుమ్మీ. 61

క. భీమారికుప్య తరువన
ధూమధ్వజుల ద్రిచరపతులు దనుఁ గొలువం

---

*ఏడీ జ్యోతిర్ముఖుం డనువాఁడు నీలుఁ, డేఁడీ కుముదుఁడు గవ-యాదులేరి తెగఁ, దప్పి బాంధవతనయ జేరుట్టఁ దెల్పుము. గీ. గంధమాదనశర భులు గజముఖుండు, బునశ్చైందులు ద్వివిదుండు ధూమ్రముఖుండు, నీలుండు-పాలుండు పనసుండు నీలగళుని. పింగళాక్షులఁ జూపు సుగ్రీతి మాకు.

త్రమును నుర్వీఁ దురుసం
గ్రామధురంధరుఁడు వాఁడు గవయుఁడు సాథా. 62

క. భూతలము వణఁక తన యుఱి
చేత గిరిత్రయము నేర్పుచే నునిచి రణ
ఖ్యాతి వహించెను గణఁకఁ
జ్యోతిర్ముఖుఁ డల్లవాఁడె చూడుము రమణా. 63.

క. [1]వాలము రవిఁ గడియఁగ నా
భీలంబుగఁ జాఁచి కపు లభేద్యులు గొలువన్
ఆలంబున కఱ్ఱాడెడు
నీలునిఁ గనుగొంటె సకల నృపలోకమణీ. 64.

క. తనసాహసంబు గనఁబడ
ఘనసాలయుగంబు చేతఁ గదియించి శిలా
స్యునిఁ జంపఁ బూని నిలిచెం
బనసుం డదె చూడు ధరణిపాలవరేణ్యా. 65

గీ. విపులదోర్బలశౌర్యులు కపులు గదిసి
నేల యీనినవిధమున నిండికొలువ
[2]వాలమునకుఁ జివాలున వ్రాలఁ దొడఁగె
నాగవాతునిఁ జూచితే యసురదమన. 66

గీ. ఎపుడు సంగరమబ్బు నా కెపుడు బాహు
దండకండూతి మాను నుద్దండ [3]భండ
నమున నెప్పుడు రిపుదళనం బొనర్తు
ననుచుఁ బలికెదువాఁడు గజాఖ్యుఁ డధిప. 67

1. గాలంబునఁ జిక్కాడెడు. 2. సాహసమ్మునఁ బటిరుఁ బట్టాడఁ దొడఁగె. 3. గతుల నతుల రిపుసంఘవిదళనం బొనర్తు.

గీ. మును పెఱుంగవె పింగళాక్షుని నిమేష
మాత్రమునఁ గూల్చె నప్రతిమానబలుఁడు
కడఁక మిమ్ముఁ జూచి దండంబు లిడఁగఁ జొచ్చె
శరభుఁ డదె చూడు రఘురామ సార్వభౌమ. 68

గీ. వితతముగఁ గపి శేనూరు వేలు బలిసి
జతనమునఁ గొల్వ హేమాద్రి చందమునను
మదిని బొదలుచు నున్నాఁడు మానవేంద్ర
శతబలిని జూడు మద్దివృక్షంబు క్రింద. 69

గీ. ఒక్కరుండనె శతముఖు నుక్కణంచి
రామభద్రుని మెప్పింతు రణములోన
ననుచు నాభీలవాల మల్లార్పఁ దొడఁగె
వాఁడె వృషభుండు చూచితె వరగుణాఢ్య. 70

గీ. సకల సేనాసమేతుఁడై సమరవిజయ
శాలి యగువాఁడు శతకంఠుఁ జంప నేనె
చాలు దనుచును నుత్సాహశక్తి దనరఁ
గాంచు నాపింగళాక్షమర్కటునిఁ గనవె. 71

వ. అని మఱియును సుగ్రీవుం డందఱ వేర్వేర నెఱిగింపుచు నుండ రామచంద్రుని చరణారవిందసందర్శన కుతూహలాయత్తచిత్తులై తమ తమబలంబులతో నిలిచి రాసమయంబున.

శా. అభ్రశ్యామసమానదేహుఁడు సముద్యత్కుందమందారవ
చ్ఛుభ్రాస్యాగ్రుఁడు విక్రమప్రకటవక్షోగర్వవిచ్ఛేదనో
గ్రభ్రూమండలుఁ డాహవాహితభుజాగర్వప్రభాజాలికా
ర్యభ్రాజిష్ణుఁడు జాంబవంతుఁడట మోదాత్ముండు వచ్చె న్వెసన్.

శా. భూషాశ్యాలంకరణస్ఫుటాంగుఁడుదయాంభోరాశిపట్టాస్త్రవై
శేషాశ్యరజ్ఞుఁడు శత్రుదానవమహాజీమూతవాతూలుఁ డా
యుష్యశ్రీప్రహసితాబ్జసంభవుఁడు శౌర్యోగ్రుండు రామాయణ
ప్రేషాశ్యత్ముండు మరుత్సుతుండు తగ నర్థి న్వచ్చె నచ్చోటికిన్.

శా. చండార్కప్రతిమానతేజుఁడు మహోత్సాహుండు యుద్ధ
క్రియా, పాండిత్యం డసమానవిక్రముఁడు శుంభద్వాల
గండూషితా, ఖండాకాళవిధుంతుదుండు ప్రతిపక్షప్రాక
టోద్యద్భుజా, దండచ్ఛేదనసత్త్వుఁ డాగవయుఁడంత న్వచ్చె
మోదాత్ముఁడై. 75

శా. ధూర్తారాతివిశాలశుష్కవనవాతూలప్రయుక్తోగ్రసం
వర్తాభీలదవానలుండు గిరిరాడ్వ్యతుండు [1]రక్షోనిశా
మార్తాండుండు ఘనుండు నీలుఁ డటఁ బ్రేమన్వచ్చె నందందనో
యార్తత్రాణపరాయణారఘుపతీయంచున్మహోత్సాహుఁడై.

శా. ఉద్యత్సత్త్వతృణీకృతాభిసమరస్థోగ్రాసురుం డుజ్జ్వల
ద్విద్యుత్సన్నిభలోచనుండు త్రిజగద్విఖ్యాతశీలుండు దో
స్సద్యస్సంజనితప్రతాపుఁడు శతాస్యచ్ఛేదనాభీలయు
ద్ధోద్యోగంబునవచ్చె మైందుఁడు ముదం బొప్పం దొరల్
మెచ్చఁగన్. 77

శా. గంధర్వామరకిన్నరాదు లితఁ డుద్గాఢాహవోద్యద్గదా
సంధానప్రబలప్రవీణుఁ డని యిచ్చం మెచ్చ సుప్పొంగి గ
ర్వాంధుండౌ శతకంఠుఁ జంపుటకు రౌద్రావేశుఁడై వచ్చె స
ద్గంధాంగుండగుగంధమాదనుఁడు వేగం రాఘవుంజూడఁగన్.

---

1. ఘూరిచ్ఛటా మార్తాండుండు రణార్థి.

శా. వత్సారమ్మని నన్నుఁ బిల్చి త్రిజగద్వైకల్య నారాయణా
మాత్సర్యంబునఁ గూల్చిరమ్మను నొకో మానాథుఁ డట్టి నే
నుత్సాహంబునఁబోయి మెల్లనశతాస్యుం జంపినొప్పింతుఁగా
హృత్సారకల్యతనంబువచ్చెనటకుఁ హేలాసుషేణుండొగిన్.

వ. మఱియు నదియునుంగాక పేరెన్నికైన మహావానరు లచటికి వరుదెంచినం గాంచి హర్షించి రాఘవుండును వారివారికిం దగుతెఱంగుల భూషణంబులును గట్నంబులును దోర హత్తుగానిచ్చి హను మజ్జాంబవదాదులఁగరుణాసముద్రంబుల నోలలాడించి బహువిధంబులమన్నించి బలంబుల నొక్కరమ్య స్థలంబున విడియనియమించి సుగ్రీవాంగదుల సాకేతనగరం బున నుంచె రాక్షసవానరబలంబులును రామునకు దేవత లొసంగిన వరంబునంజేసి తృష్ణాశనంబులవలన నిరపేక్షులై యుండిరి. అంత భరతశత్రుఘ్నులం గొలిచి కాంభోజదేశా ధీశుం డగుసీలుండును యవనపతియగుప్రుషథుండును సౌరా ష్ట్రనాయకుఁ డగుసంవరణుండును బర్బరనాథుం డగుప్రదీ ప్తుండును కాశ్మీరరమణుం డగు భరతుండును మలయాళ భర్త యగు త్రిభంగుండును నిషధాధీశ్వరుం డగుభీముం డును, పాంచాలవరుం డగుసీలకేతుండును విదర్భపాలుఁ డగుస్మితాస్యుండును ద్రవిడభర్తయగు సుధేష్ణుండును గౌళ కర్ణాట పుళింద లాట కురాట కొంకణ కేకణమత్స్య గాంధార రాజులును జతురంగబలంబులు గొలువ ద్వాదశా క్షౌహిణులతోడ నయోధ్యానగరంబు డాసినవారిని వేర్వేఱ నాదరించి తగినవిడుదల సుండఁబంచి తానును మఱునాఁడు విద్వత్కవివసిష్ఠ సకలపురోహితభూసురానే

కాళీర్వాదంబు లెసంగ నుత్సవంబంది సూర్యశిద్ధాంతులచే శుభముహూర్తంబు దెలిసి భేరీమృదంగ ఢక్కాపణవ శంఖాదినినాదంబులు భోరునఁ గలంగ భరతాదిసోదరులును కుశలవాదిపుత్రులును విజయాదిపౌత్రులును సుమంత్రాది మంత్రులును విభీషణాదిరాక్షసులును, హనుమత్సుగ్రీవ జాంబవదాదివానరభల్లూకప్రభువులును గొలువ సకలమనుజ దనుజవనచరసేనామధ్యంబున కరుగుదెంచి, అఖిలశాఖామృ గంబుల రావించి అయిదేసి వెల్వలకు నొక్కొక్కరాజా నేర్పరించి నిలుపవలె నని కుముద గవాక్ష నీల గవయ గంధ మాధవ గోముఖ జ్యోతిర్ముఖ మైంద ద్వివిద పనస ఋషభ శరభ నల గజ కేసరులను ముఖ్యవానరులకుఁ బదునేగురికిఁ బట్టంబులు గట్టి వారికెల్ల యుద్ధసమయంబు దెలుప జాంబ వంతుని నియోగించి యిందఱుఁ గాపాడు మని హనుమంతునిం బ్రతిష్ఠించి అమ్మహాసేనకు దండనాయకునిగా సుగ్రీవు నభి షిక్తుంజేసి పట్టంబుగట్టి యువరాజపట్టంబున కంగదుం బాటించి, అందఱు నొక్కపోఁజాగాఁజేసి అమ్మహావ్యూహం బునకుఁ జుట్టును రాక్షసద్వాదశాక్షౌహిణుల నుండ నాజ్ఞా పించి సకలదేశాధిపచమూసముదయంబు నవలోకించి తద్బ లంబు మూఁడుమొనలుగా నేర్పరించి యమ్మూఁడుమొనలకు భరతశత్రుఘ్న లక్ష్మణుల నధిపతులుగా సమకట్టి వారికి బాస టగాఁ బుత్రపౌత్రాదుల నిలిపి వారికిఁ దోడుగా నుత్తమ తురంగసహస్రంబుల నేర్చి వానికిం బ్రాపుగా గంధదంతా వళంబులంగోటగాఁబూన్చి వానికి సహాయంబుగా రథసముద యంబును నిలిపి వానికిం గావలిగా భటసముదయంబుల

నియమించి వారలు వ్యథాధీనంబు గాకుండ దేవతల
ప్రార్థించి మఱియును. 80

క. మానవవానరదానవ
[1]సేవల నడిపింపనాసుషేణునిఁ దేజో
ధానుని ధైర్యస్థైర్యని
ధానుని రావించి యతనిఁ దగ మన్నించెన్. 81

క. మన్నించి రాఘవేశ్వరుఁ
డన్నిదళంబులకుఁ దత్తదధినాథులకున్
ఎన్నఁ బతిత్వము మీఱఁగఁ
బన్నుగ సుర లలరఁ బట్టభద్రుం డయ్యెన్. 82

క. అప్పుడు సంతోషంబునఁ
గుప్పలు గొనఁగుసుమవృష్టిఁగురిసిరి సురలుం
జప్పుడుగ మొఱసె భేరులు
తప్పక కాహళులు శంఖతతు లవి మ్రోసెన్. 83

*సీ. అమ్మహారవముచే నాకాశ మల్లాడె
బ్రహ్మాండ మటుపటుపటనఁ బగిలె

---

1. సేనలకున్నాసుషేణుం డేమంబున సుస్థానంబున సారథిగాఁ బూనిక మన్నించి నిఖిలభ్రాజ్యానిఁ జేసెన్.

*సీ. అమ్మహాబలముల కదలె బ్రహ్మాండంబు
తారలు డుల్లె దిథాశ వణఁకె
నమ్మహాధరమున కహిరాజు నోర్వక
తలవంచుగా రసాతలమునందు
నమ్మహాధ్వనుల జరచి పొంబోర్వుంచు
రజతాద్రి శ్రుణగహ్వరమున డాగె

నమ్మహాభరమున కపిరాజు నోర్వక
తలవంచుకొనె రసాతలమునందు
నమ్మహాభీషణం బరసి శైల సగముగా
శివుఁడును జాలిఁ గృశింపఁ దొడఁగె
నమ్మహాఘాటికి సకలదిగ్గజములు
మొనదప్పి యొక్కొక్క మూలదాఁగెఁ

గీ. గాల మరయుచు నుండెఁ బంకజభవుండు
తలఁకి యప్పుడు మృత్యువు తల్లడిల్లె
వారినిధులెల్లఁ బిండలివండులయ్యె
న స్తగిరిశృంగమున వ్రాలె నంత నినుఁడు. 84

సీ. శ్రీజానకీనాథ శిష్టప్రతిపాల
కరుణాకటాక్షవీక్షణ పరాకు
సకలలోకారాధ్య శాశ్వత సర్వజ్ఞ
కలుషఘ్నవీరరాఘవ పరాకు
దైత్యసంహార సుందరదేహ భక్తమం
దార తాటకవిధూనన పరాకు
గాధేయనందన క్రతురక్షణాహల్య
శాపవిమోచన జయపరాకు

నమ్మహాఘాటికి సకలదిగ్గజములు
మొదటికి సొక్కొక్క మూల నణఁగె
గీ. యముఁడును వణంకెఁ బ్రళయకాలాగ్ని యడఁగె
దూఁగె మృత్యువు వారిధుల్ ధూళిఁ గలసెఁ
విడుగులు దొరంగె నచలముల్ భీతి నొంద
వింతలు చెలంగె నాఁటిపాటి వంత.

గీ. అనుచు బలములు చెలరేఁగి యెనసి గంతు
లిడుచు శతకంఠపురమున కేపుడు నడతు
మనుచు నుత్సాహమును బొంది యాత్మలోనఁ
జెలఁగియున్నట్టి యాబలసేనఁ జూచి. 85

సీ. ఉర్వీశ్వరుఁడును గాలోచితకృత్యముల్
సలిపి సంగరమహోత్సాహమునను
బంతంబుతో జాంబవంతుని రప్పించి
యాపెద్దవలనఁ బ్రతాపలంక
కరిగెడుమార్గంబు నమ్మార్గమునఁ గల
మహిమంబులును హనుమంతు తెలుఁగు
నతనిలావునఁ జతురబ్ధిలంఘున మెఱ
రింపవచ్చుటయును నొంపుమీఱఁ

గీ. దెలిసి యమ్మహామహావిడిదికిని బనిచి
దమరు నంతట సీతాగృహమున కేగి
యచటఁ దమ్ములు దానును నారగించ
విడయములుచేసి యసదృశవిభవములను. 86

వ. తదనంతరంబ తమగురుం డగువసిష్ఠుని రావించి అతండును
తానును సహోదరులును బుత్రపౌత్రులును సీతయును గూడి
శతకంఠునిఁ దృణీకరించు వనచరవ్యూహ మహిమంబులును
సామగ్రియును రాక్షసులబలపరాక్రమంబులును చెప్పన్న
దేశాధీశు లగువారి ప్రతాపంబులును వర్ణించుచుండ
నాసమయంబున సీతామహాదేవి తనజీవితేశ్వరుం డగురఘు
నాయకునిఁపలుకులఁ గరుణారసంబు చిలుకఁ గడకంట నవలో
కించి మృదుమధురవచనంబుల మెల్లన నిట్లనియె. 87

సీ. ప్రాణవల్లభ మున్నుఁ బంక్తికంధరుతోడ
పోరునప్పటి భవద్భూరిబాహా
బలపరాక్రమములు [1]బాణసంధానచా
తురియును దదుపసంహారణములును
రథగతిక్రమము సారథిచమత్కృతియును
నుత్తరప్రత్యుత్తరోన్నతియును
గడుచిత్ర మని చెప్పఁగా విని వేనాఁట
గోలె వీరయుద్ధంబు సలుపునపుడు

గీ. చూడఁగాఁ గోరి మహోత్కటగణేంద్రుఁ
డెప్పు డుదయించునో యని యెదురుచూతుఁ
గామ్య మెల్లను ఫలియింపఁగలిగె నేఁడు
[2]విజయముఁ గాంతు ననుఁ గొని యాజి కరుగు. 88

ఉ. పూని శతాస్యుఁడున్ యమునిపోలిక వీరును సంగరంబులో
నేనుఁగుతోడ నేనుఁగు మృగేంద్రముతోడ మృగేంద్రమున్
దవో, గ్రానలమున్ దవానలము నద్రియు నద్రియుఁ దాయు
నైవడిన్, సేనలతోడఁ బోరెడివిశేషము చూచెదఁ జిత్త
గింపవే. 89

చ. అనవరతంబు శోభనగృహంబునఁ మఘ మాచరించుచున్
పునగును సద్వ్రతంబులను బొందుగఁ జల్పెడినీయుఁ శ్రుతుల్
వినఁ జనుచోటికిన్ సకలవిశ్వభయప్రదయుద్ధభూమికిన్
వనితలతోడఁగూడి చనవచ్చునె యుంగవె ప్రాణనాయకా. 90

---

1. బాణసంధానంబుఁ జాతుర్యముఁ దదుపసంహారణము. 2. విజయ ముతుగాంతు ననుఁగొని వెడలు మనికి.

చ. అన విని రాఘవుండు హృదయంబున నద్భుతమందియందియా
వనజదళాక్షి కీకలహవాంఛజనించుట కేమి హేతువో
విను మని యెన్నఁ డిట్టి యవివేకపుయాత్రకు సమ్మతింప ది
ట్లనుకొన నేల దైవకృతమంతయుఁ దప్పునె యెన్ని భంగులన్.

వ. అని యిట్లు డోలాయమానమానసుండై నిజాంగనం గాంచి
తదీయశరీరసంజనిత తేజోవిశేషంబు మధ్యాహ్న మార్తాండ
మండలంబును దిక్కరించి సకలబ్రహ్మాండంబులు పిక్కటిల్లఁ
దనకన్నుఁగవకు మిఱుమిట్లు గొలుపఁ దలయూఁచి యిట్టి
సహాయంబున శతకంఠునిఁ దృణలీల సాధింపవచ్చు నని
యెండియు జానకి నిజాకారంబు వీక్షించి లోకంబులఁ గలుగు
రాజకుమారికాజనంబుల యట్లు భావించుచు మనుజవేషుండు
గావున నమ్మహామహిమావిశేషంబులు తెలియ నలవిగాక
భరతశత్రుఘ్నలక్ష్మణుల మొగంబులు చూచి వారును వని
మ్మండును వినుచుండ సీతామహాదేవి కి ట్లనియె. 92

సీ. చిలుకపల్కులు విని యలుకు కోమలివి దు
ర్భిమకాండ్ఘటంబులు వినఁగఁ గలవె
ఎదు రెవ్వరాడిన మదిఁ గుందు సుగుణవు
ప్రత్యర్థిభాషలు పడఁగఁగలవె
వెన్నెలకాకకు వెఱచెడి యబల వ
త్యుగ్రబాణాగ్నికి నోర్వఁగలవె
స్ఫటికంపునోపానపంక్తుల నొంటిమై
నిలలేవు రథముపై నిలువ గలవె

గీ. ఏల పలికితి వీబుద్ధి యెట్లు పుట్టెఁ
గలహగతు లేడ నీవేడ గమనమేడ

శతముఖునిఁ జంపి వానిదేశమునఁ గలుగు
వస్తువులు నీకుఁ గొనితెత్తు వలవ దుడుగు. 93

సీ. ఆరూఢమధురవీణారవంబులుగావు
ప్రతిభటాభీలహుంకృతులు గాని
కల్యాణసమయసత్కాంతావ్రజము గాదు
భయదరాక్షసకదంబములుగాని
కొలఁదివాసించు కుంకుమగంధమదిగాదు
మజ్జారక్తజంబాలమయముగాని
పర్యంకమల్లికాప్రసవమార్గము గాదు
[1]చండభల్లప్రపంచంబుగాని

గీ. తలఁప సుఖకేళిగాదు యుద్ధంబుగాని
మురియుటలుగావు ఘనమృత్యుముఖముగాని
నాతి మున్నిట్లు చని మోసపోతిఁగాదె
రాక కూడదు వికచనాళీకనయన. 94

సీ. నా విని తనమాట నాథుఁ డనుగ్రహిం
చుటయు లేకున్న నించుక తలంకి
బాష్పారుణితనేత్రపద్మయై మోము మఱి
వాంచి యల్లన నేల వ్రాసికొనుచుఁ
బతిమోము చూచుచుఁ బటుకుచోపరిదివ్య
చేలాంచలముగండసీమనొత్తి
పలుకుదునో యని పలికినఁ దాముల్లి
పలుకునో పలుకఁడో యలుక ననుచుఁ

---

1. సమరభల్లప్రచండములుగాని.

గీ. భయము భక్తియు నుద్దండఖండనప్ర
యాణవాంఛయుఁ దనహృదయమునఁ బెనఁగ
నావసిష్ఠుండు మఱిఁదులు నతిముదమున
వినఁగఁ గ్రమ్మఱఁ బలికె నవ్విభునితోడ. 95

గీ. ధరణినాయక వినవయ్య తావకీయ
మహితభుజ పర్వతంబులమఱువునందు
నిలిచి చూచెదఁ బోరు మీనేర్పు నేను
సమరయాత్రకు భంగంబు సలుపఁదగునె. 96

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబుల జనవరునిమనసు రంజిల్లం
జేసి పదంబులం బడిన లేవనెత్తి రఘువరుండు నిజగురుము
ఖావలోకనంబు గావించి యిందు కెయ్యది తెఱంగన్నఁ
దత్సకలవిద్యాగరిష్ఠుం డగువసిష్ఠుండు నిజతపోమహిమంబు
వలన భూతభవిష్యద్వర్తమానప్రవర్తనంబుల తెఱంగు
తెలుంగుంగావున జానకీప్రభావంబు దెలిసి యమ్మహాశక్తివలన
శతకంఠునిమరణంబును రామునివిజయంబును నిశ్చయంబు
చేసి యేకాంతంబున నిట్లనియె. 97

గీ. రాజ మీరామగోరెడి రాక కనుమ
తెంచి చనుమా వధూటి యేతెంచినపుడె
యమ్మహామూర్తివలన శకాస్యుఁ డీల్గు
జయము చేకూఱు మీకును సత్యముగను. 98

మ. అదియెట్లన్నఁ దదీయదైత్యవరుఁ డాయబ్జాసనుం గూర్చి పెం
పొదవన్ ఘోరతపంబుచేసి మఱి బాగొప్పంగ మెప్పించి సా
వరదా శాంతవిచార నాకుఁ బురుషప్రాయంబుచేఁ జావులే
నదిసత్యంబుగ నిమ్మటంచును వరం బాభీలతం గైకొనెన్. 99

ఉ. కానన ఖేద్యుఁడైన శతకంఠుఁడు జానకిచే నణంగునే
గాని మఱొండు శౌర్యులను గైకొనఁ డంగనచేతఁ జచ్చుటల్
మానవనాథ సిద్ధమది మావచనంబులు కల్లగావు సు [గున్.
మ్మానవలినాథుఁ దోడుకొని యాహవభూమికిఁ బోవు టొప్ప

సీ. *ఏతల్లి దాసదాసీతతుల్ బ్రహ్మస
దాశివవిష్ణులుఁ దత్ప్రభులును
పరఁగ సేవనిత నివాళిపళ్లెరములు
బంధురకైరవపద్మహితులు
ఏయమ్మబోనపు టెండ్లనఁ జెలువొందుఁ
దలపోయఁగా సప్తజలనిధులును
ఏమహాశక్తికి నెల్లబ్రహ్మాండంబు
లనవరతంబును నాటకట్టు

గీ. లోనర నేసలి యూర్పుల నుదయమైరి
మూఁడుమూర్తులు నిజగన్మూల మెద్ది
యప్పరంజ్యోతి సీతగా నాత్మఁ దలఁపు
కేవలాంగనగాఁ జూడ కీవు నృపతి. 101

వ. ఈపరమరహస్యంబు బాహ్యంబు గాకుండ నీచిత్తమందు నునిచి సీతాసమేతుండవై యుద్ధంబున కరిగి శతకంఠునిం బరిమార్చి గొబ్బున మరలి రమ్మని యాశీర్వదించి వెండియు వసిష్ఠుం డిట్లనియె. 102

---

*సీ. ఏదేవదేవికి యాదేవదేవాది దేవతల్ దాసులై దివ్యకీర్తి
యుతాంత కాంతి కాంత వేదాంత తత్త్వరహస్యంబు దనరఁ గలుగు
కోష్ట కోశ కేసరతోరణ రూపరంచాక్షరి రూఢి పొసఁగ
కోటి కాటి నీయల్లభాండంబు నాటకశాలయుండు నఖిలముసకు

గీ. అంత ఫల్గుని యొల్లి దినాంతమైనఁ
గమలమిత్రుఁడు గగనమధ్యమునఁ గదియ
జైత్రయాత్రకు నప్పుడే చనఁగవలయు
మనసు రంజిల్ల నేగుమీ జనవరేణ్య. 103

గీ. ఆర్ధరజనిక యుట్టిమూహూర్తమందుఁ
గదలి శతకంఠుఁ బరిమార్పుకదనమునను
అస్త్రశస్త్రాధిపతుల నీయాత్మఁ దలఁపు
సేననెల్లను బురికొల్పుమానవేంద్ర. 104

వ. అనిన విని రామచంద్రుండును సాంద్రతరాశ్చర్యమాన సుండై జానకీప్రయాణంబునకు సమ్మతించి సంభ్రమింపుచు నుండె వసిష్ఠుండును గృహంబున కరిగెఁ దమ్ములును మిత్రులును దమతమవిడుదులకుం జనిరి. రఘునాయకుండును సుఖనిద్రం జెందె నంత *నుషఃకాలంబున మంగళ పాఠకు లరుదెంచి వీణానాదంబుల నింపుసొంపుగా భూపాల

సీ. *ఉదయకాలంబున ముద మొప్ప మంగళ పాఠకు లరుదెంచి భక్తిమీఱ
వేణువీణానాదవిమలస్వరంబులు గాంధారిమాళవశ్రీగౌళపాట
భూపాళసురటి కాంభోదినారాయణి మొదలైనరాగముల్ ముద మెలర్ప
వానిమిత్రంబులు వరుసనువయనముల్ కాలంబులనువులు కడు ముదమున

గీ. మాఖ్యాడోలాదితానముల్ సఖ్య మలర, యారు దశరథసంభూర్ణ యనము దాత్త
స్వరిత ప్రత్యయమందంత సరణి మధ్యమమున సరిగమపధనిసామగరిగరిధ
బంపె మటియును నటతాళ మింపుమీఱ
త్రిపుట రొంకతాళి రూపకస్తీర్ణములను.

క. ఈరీతిని సంగీతము, పేరుపుగా బాడి మిగుల పెంపులుగలుగన్
శ్రీరాముని మది దలచుచు, హే రామ యనుచు మహి తేంద్రులరిగన్.

దేశాక్షి దేవగాంధారి మలహరి నారాయణి వసంతాది
రాగంబుల ననురాగంబుగావించి వానిమిత్రంబులు నను
నంబులును కాలంబులును లఘుముఖ డోలాదివితానంబు
లును లవుర పౌరవ రవంబులును మధుర మందర మధ్యమ
తారకంబులును రాయిస్థాయిరవంబులును సరిగమపధనిసాది
కలికోత్కలిక జంపె మట్టెమ అటతాళ ఏకతాళ త్రిపుట
రూపక ముఖానేకతాళంబులును దెలిపి యిట్లనిరి. 105

సీ. సమరగుణోత్సాహ జయగుణసందోహ
మేఘకోమలదేహ మేలుకొనుము
మునిజనవనచైత్ర వనరుహదళనేత్ర
మిత్రవంశపవిత్ర మేలుకొనుము
దళితశంకరచాప కలితజయాటోప
మృదుభాషణకలాప మేలుకొనుము
వితతశుభాచార విమతరాడ్గజవార
మృగనాయకకిశోర మేలుకొనుము
గీ. †అనుచు రావణకుంభకర్ణాదిదైత్య
సంహృతి స్తవగీతముల్ సలుప నలరి
భానువంశుండు తనముఖపద్మ మలర
మేలుదేరంగ నొయ్యన మేలుకొనియె. 106

---

†అనుచు శ్రీరఘురామపాదాంబుజములు
మదిని తలఁచుచు గీతము ల్వద మెసంగఁ
బాడి రంతట రఘుముఖపద్మ మలర
మేలు దెలి గుల......

శా. ఈరీతిం దగ మేలుకాంచి వసుధాధీశుండు కాలోచితా
చారంబుల్ గడ తేర్చి భూసురనమస్కారంబులుం జేసి త
త్కారుణ్యంబున దీవనల్ గొనుచు సంగ్రామప్రయత్నంబునన్
భూరిప్రస్ఫుటసత్కిరీట మచటం బూనె న్ముదం బొప్పఁగన్.

క. అన్నరవరుని శిరంబునఁ
జెన్నలరెఁ గిరీట మపుడు [1]జిగిమించుచు శుం
భన్నీలశైలశిఖరిని
పన్నిహితమహార్కుఁ బోలెఁ జర్చింపంగన్. 108

వ. *అదియునుగాక మఱియు ననేకచిత్రమణిభూషణపరంపరలు దివ్యాంబరంబులు ధరియించినం గనుంగొని సీతామహాదేవి తనపతివ్రతాధర్మంబె భూషణంబుగాని కొండొకయలంకారంబులు గలవే యని సమరప్రయాణప్రయత్నంబున నుండె నంత. 109

గీ. దేవ భూదేవతతులు నుతింప యాత్ర
కావసిష్ఠుండు నిది సమయం బనంగ

---

1. జిగిమించుచుఁ బూర్వోన్నతగిరిశిఖరంబున.

* చ. అదియునుగాకయున్న తగినట్టి విచిత్రసువర్ణకాంతి యుం
బొదవి విహార యారమణి భూషణముల్ ధరించియున్న న
ద్ముదముఁ బూని సీత తనమానసమందుఁ బతివ్రతాగుణా
భ్యుదయుని చేతె భూషణముఁబట్టెఁ బనేమి యటంచు నుండఁగన్.

వ. అత్యంత మనోత్సాహంబున రణప్రయాణసమయంబున నుండె నంత.

గీ. సురలు భూసురు లత్యంతజృంభణమున
వినుతిసేయంగ వావసిష్ఠునియతమున
మమతమ మిదియని సకలసంభ్రమము లలర.

బరఁగ రాక్షసలోకగర్భములు వగుల
నపుడు చఱపించె జైత్రప్రయాణభేరి. 110

మహాస్రగ్ధర. అదరెన్ బ్రహ్మాండభాండం బరుదుగఁ జలనం
బందె సప్తాంబురాసుల్, చెదరె న్నక్షత్రపంక్తుల్ జిగిబిగిఁ
బరిమేష్ఠి స్వయం బందె నాత్మన్, బెదరెన్ దిగ్దానదంతుల్
బిఱిబిఱిఁ దిరిగెన్ భీషణంబై కులాద్రుల్, వదలెం గాలుండు
జీవవ్రజములఁ గెడపన్ భాండమై భేరి మ్రోవన్. 111

క. తదనంతరమున రాఘువుఁ
డాదవినమోదమున శుభముహూర్తముతోడన్
సుదతియుఁ దానును గడు నె
మ్మదిఁజేసెను దల్లులకు నమస్కారంబుల్. 112

క. చేసినఁగొడుకును గోడలిఁ
గోసలరాజేంద్రతనయకుశలత మెఱయన్
భాసిల్లుచు దీవింపఁగ
నాసుదతుల వీడుకొని రయంబున వెడలెన్. 113

క. భరతశత్రుఘ్న లక్ష్మణు
లరుదుగ దీవింప వెడలి రగ్రజుతోడం
గర మొప్పఁ బుత్రపౌత్రులు
పరిగిరి రయమునఁ గనత్సురాధిపు లలరన్. 114

వ. ఇవ్విధంబునఁ బుత్రపౌత్రనిచయంబును సకలబంధునివహం
బును దనతోడ నడువ నంతఃపురంబుదాఁ నభిజిన్ముహూర్తం
బున వెడలి సుమంత్రాదిమంత్రుల నయోధ్యాపుర పరిపాల
నంబునకు నియోగించి పురమధ్యంబునం జనుసమయంబున.

సీ. శ్రీరస్తు భూపాలశేఖరా! యని సర్వ
గీర్వాణజనము లాశీర్వదింప
శుభమస్తు సౌజన్యచూడామణి యటంచు
విప్రవర్గములు దీవించుచుండ
నెలమి సము స్థగ్ర హైకాదశస్థాన
ఫలము స్తనుచు జ్యోతిషులు చెలంగ
[1]నభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగఁ గవీ
శ్వరులు గవిత్వలక్షణముఁ దెలుపఁ
తే. గాంతల భ్రంకషోజ్జ్వలకలితభర్మ
హర్మ్యరమ్యాగ్రముల నెక్కి యలరుకొనుచు
నగుచు దూర్వాక్షతప్రసూనములుచల్లఁ
బూర్ణకుంభద్వయంబును బొడఁగనుచును. 116

వ. ఇట్లరిగి 117

ఉ. హాటక కేతనంబును జయప్రదషోడశరత్నచక్రముల్
కోటిమహోగ్రఘంటికలు ఘోరశరాసనబాణతూణముల్
పాటవమైనసారధియుఁ బ్రస్ఫురవర్మభయంకరస్ఫుర
ద్ఘోటసహస్రముం గలయకుంఠితదివ్యరథంబుఁ గన్గొనెన్. 118

చ. కనుఁగొని ఘంటికాపణవకాహళభేరిమృదంగవాద్యముల్
వనధిపరీతభూస్థలి నవక్రత నిండుచు బోరుగొల్పఁగాఁ
దనగురుఁ డావసిష్ఠుఁడు ముదంబున మున్నె యనుగ్రహింపన
య్యినకులనాథుఁ డెక్కెఁ దనయింతియుఁ దాను సురాలి
మెచ్చఁగన్. 119

1. విజయోస్తు సకలసామ్రాజ్యభవరాజవిదో జ యనుచు సత్కవులు స్తుత్య
ములుచేయ.

గీ. రాజపరమేశ్వరుం డైనరాఘువునకు
భూజగన్మాత యైనట్టి భూమిజకును
దగనరుంధతిముద్రాక్షతప్రసూన
మిచ్చి దీవించి యారతు లిచ్చె నపుడు. 120

గీ. రాజదేవేంద్రుఁ డైనట్టి రాఘవుండు
రథముమీఁదను జూపట్టె రమణితోడఁ
ద్రిపురములుగాల్ప నసదృశతేజమునకు
గౌరితోఁ గూడి చనెడి శ్రీకంఠుఁ డనఁగ! 121

వ. అసమయంబున. 122

శా. మేఘాభాంగుఁడుఁ గార్యవేది దళితామిత్రుండు యుద్ధ
క్రియా, శ్లాఘాయుక్తుఁడు సత్కృపాకరుఁడు సౌజన్యుండు
బ్రహ్మాండభాం, డాఘాతప్రతిమానతీక్ష్ణతరరోద్యద్బాణుఁ
డాఖండితా, ఘౌఘుం డాభరతుండు వేడ్క వెడలెన్
హాళిన్ ముదం బొప్పఁగన్. 123

శా. సుత్రామప్రతిమానవైభవసుఖస్తోముండు భాస్వన్మహా, గా
త్రుం డాశుగపూర్ణతూణధరుఁ డుగ్రద్వేషిసంహారక,క్షాత్ర
ప్రాభవుఁ డప్రతిద్వయుఁడు సంగ్రామప్రచండుండు శ,త్రు
ఘ్నుండును వేడుక న్వెడలె నిచ్చన్ రాముఁ డుప్పొంగఁగన్.

మ. పుడ మిట్టట్టుచలింప దిక్కరిచయంబుల్ మ్రొగ్గ నొక్కుమ్మడిన్
జలధివ్రాతము లింక భీషణధనుర్జ్యాఘోషగావించుచుం
బిడుగుల్ వోలినబాణముల్ గలిగి యాభీలప్రతాపంబుతో
వెడలెన్ లక్ష్మణుఁ డల్లనల్లన సురల్ వేడ్కం దనుంజూడఁగన్.

సీ. తమతండ్రు లట్టుల తమకంబు శౌర్యంబుఁ
గలిగి వర్ధిల్లెడిఘనులు వీరు

వాల్మీకి ద త్తదుర్వారబాణాశయ
  శరధులు గలిగినజయులు వీరు
సీతావధూగర్భసింధుసంభవములై
  మహిమీఁదఁ గనుపట్టు మణులు వీరు
శతకంఠవరచమూసముదయంబులఁ జంపఁ
  దొడరినయట్టి మృత్యువులు వీరు
తే. చూడుఁడని నిర్జరులు కడుఁజోద్యమందఁ
దల్లిదండ్రులు ముదమందఁ దాముదంతి
యుగముపై నెక్కి వెడలి రత్యుగ్రు లగుచుఁ
గుశుఁడు లవుఁడును రిపుగజాంకుశము లనఁగ. 126
క. తాత రాముండు ముదమందఁ దండ్రికుశుఁడు
గారవంబున పిలవులఁ బాఱ నవ్వ
డంబుగా నొక్కయుత్తమాశ్వంబు నెక్కి
వెడలె విజయుండు రౌద్రుఁడై మృడునికరణి. 127
వ. ఇవ్విధంబున రాజపరమేశ్వరుండును బరమేశ్వరకాంతా స్మరణకారణశరీర ప్రకాశుండును శరీర ప్రకాశనిర్జితకోటి సూర్యుండును సూరిజన స్తవభుజపరాక్రమవంతుండును శివ సహస్రనామస్తోత్రపరాయణుండును వేదసారోద్ధారతత్త్వజ్ఞుండును నిఖిల వేదాంతతత్త్వరహస్య ప్రవర్ధమానుండును బ్రహ్మమంత్రోత్సాహశక్తియుక్తుండును మహోరస్కుండును నగు రామచంద్రుండు సాంద్రకళామహిమంబునఁ బూర్ణిమాచంద్రుని ధిక్కరించుచు సకలసన్నాహంబునఁ బట్టణమధ్యంబునం గదలునప్పుడు కోమలమేఘుంబుకుఱంగట భాస్వత్తటిల్లతయునుం బోలెఁ జెలంగుచున్న జానకీదేవి

నీక్షించి మించినమోదంబున నప్పురపురంధ్రిజనంబులు గుం
పులుగూడి యొండొరుల మొగంబులు గనుంగొనుచు నిట్లనిరి.

గీ. పొలఁతి కుచయుగళంబుతోఁ బోరుటకును
గాదె చక్కనిసౌవర్ణకలశతతులు
నొక్కలై చిక్కుపడి చాలఁ దుక్కబట్టి
సుత్తెపెట్లకు లోనయ్యెఁ జోద్యముగను. 129

గీ. మధ్యమక్కసరికిఁ దగుమధ్యమంబు
పిఱుఁదుపులినంబునకు గట్టిబిరుదుచూడఁ
బదములంబుజములకు నాస్పదము లగుచు
రామసౌందర్యవిభవాభిరాముగాదె. 130

గీ. [1]లోచనభ్రూస్తనద్వయలోలమధ్య
కైతవములు వహించుచుఁ గలితసింహ
కుంభమిథునధనుర్మీనకులము లిపుడు
కన్యయందుండు టాశ్చర్యకరముగాదె. 131

వ. ఇట్లు పురసతు లభినుతింప రామభద్రుండు నిర్నిద్రసంభ్రమం
బునఁ బ్రోద్యద్గుణకునంతకు సాకేతపట్టణప్రాకారద్వారంబులు
గడచి కరదీపికాసహస్రంబులతో సకలరాక్షసవనచరమనుజ
సేనామధ్యంబున కరిగి యచట విభీషణకల్పితంబైన పటకుటీ
రంబున విడిసె భరతశత్రుఘ్న లక్ష్మణులును కుశలవాదితన
యులును విజయాదిపౌత్రులును దనచుట్టును విడిసిరి. వారి
కిం బ్రాపుగా ద్వాదశాక్షౌహిణులతో దేశాధిపు లుండిరి.
వారికి రక్షకుండై సుగ్రీవుండు డెబ్బదిరెండువెల్వాలతోఁబరి

1. లోచనద్వయకుచయుగ్మ లోలమధ్య.

వేష్టించి యుండె తద్బలంబునకు వలయాకారంబుగా విభీష
ణుండు తనసేనలతోఁ గాపయ్యె అన్నిబలంబులకు హను
మంతుఁ డాదరువై తద్బలంబునకు రసాతలంబును నక్షత్ర
మండలంబును ముట్ట నాభీలంబుగా వాలంబు పెంచి వాటం
బుగాఁ గోటఁ జేసి ద్వారప్రదేశంబున మృత్యువుం బోలి కడంగి
యుండె అఖిలజీవంబులును తమతమమనుకులఁ జేరె అవ్వేళ
భేరీమృదంగాదితూర్యఘోషంబులును బలసింహనాదంబు
లును సమస్తహయహేషారవంబులును గంధసింధురబృంహి
తధ్వానంబులును రథనేమినిష్ఠురస్వనంబులును భల్లూకఘుర్ఘుర
ధ్వనులును కార్ముకగుణటంకారంబులు బుంఖానుపుంఖంబులై
రొక్కట పెట్టున నఖిలబ్రహ్మాండకోటరంబులు ఘుమఘుమాయ
మానంబులుగా నిండి విలయకాలంబున బడబానలముఖంబు
లకు నులికి మొఱపెట్టు సప్తార్ణవంబుల ననుకరించె అది
ప్రళయసమయంబునుంబోలె విభీషణ ప్రగల్భంబై సంగ్రామ
వర్తనంబునుంబోలె శత్రుఘ్నప్రశస్తంబై నాట్యంబునుం
బోలె భరతకలితంబై పవిత్రస్థలంబునుంబోలెఁ గుశాభిరామం
బై భారతరణంబునుంబోలె విజయప్రసిద్ధకరంబై సరోవరం
బునుంబోలె నీలకుముదసంశోభితంబై శృంగారవనంబునుం
బోలెఁ బాటలపనసగంభాలంకారంబై అలకానగరంబునుం
బోలె సకలరాజసంచయంబై యుండె నంత. 132

సీ. బలువిడిఁదమ్ముల నలరించురసికుండు
మూఁడుమూర్తులకును మూలదుంప
ఘనులచే నర్ఘ్యముల్ గొనెడిమహాత్ముండు
నెట్టన దీప్తులపుట్టినిల్లు

ఎన్నంగ సమవర్తిఁ గన్న జగత్కర్త
చక్రరక్షణములు సలుపు రాజు
సతతప్రసన్న దీక్షాగుణాధ్యక్షుండు
[1]విప్రనమస్కరణ ప్రియుండు
గీ. శ్రీరఘూద్వహునిజవంశ కారణుండు
భూజనంబుల రక్షించు పుణ్యమూర్తి
నిరుపమధ్వాంతశుష్కవనీదవాగ్ని
యర్కుఁ డుదయించె నరుణసంపర్కుఁ డగుచు. 133

వ. అంతకుమున్నె రాముండు సంధ్యాదిక్రియలు దీర్చి గంధమాల్యాంబరాభరణంబులు ధరించి విభీషణసుగ్రీవాంగదహనుమత్ప్రభృతుల రావించి వారివారికిం దగినకట్నంబులును భూషణంబులును ముదంబున నొసంగి యుగ్రాగ్రేయముహూర్తంబున సేనల నడువ నియోగింపుం డనిసుషేణుని బిలిచి మన్నించి మార్గంబు సూప నియమించి తనతమ్ముల నవలోకించి కుశలవవిజయులను మీరును సకలనృపతులం గదలింపుఁ డనిన నమస్కరించి తమతమబలంబులకుం జాటింప వారును గరవాల ముసల ముద్గరపట్టిస ప్రాస త్రిశూల గదా పరిఘా భిండివాల కఠార కుఠారచకరోరధనుర్బాణంబులు గైకొని నీల నల హర సంపాత్యవక్ర వక్రజిహ్వాశూలముఖ రక్తవదన ఏకపాద కుటిలకేశోలూఖ మహాగర్భ వికృత పార్శ్వాదులగు రాక్షసులును గవయ గంధమాదనగోముఖ జ్యోతిర్ముఖ పనస నల నీలాంగద వేగదర్శి గవాక్ష మైంద ద్వివిద జాంబవదాది మహాకపినాయకులును నీల యవన

1. భూసురస్తోత్ర సత్ప్రీతుండు.

పృథు సంవరణప్రదీప్త భరతత్రిభంగ భీమసీలకేశసుధేష్ణ స్మితాస్యప్రముఖ నిఖిలదేశాధిపతులును గజహయాందోళన స్యందన బృందంబుల నెక్కి తమతమవెంట చతురంగబలంబులు గొలువ ఛత్రచామరాది నానాలాంఛనంబులు మెఱయ భేరీ మృదంగశంఖపణవాద్యనేకవాద్యంబులు మొరయ నేలయీ నిన తెఱంగున భూమియందును వియత్తలంబునందును పర్వ తంబులయందును తటాకంబులయందును దిక్కులయందును బట్టు చాలక యెనుబదియోజనంబుల పొడవును నంతియ వెడ ల్పును గలిగి నిరంతరంబుగా నఖలబలంబులు నడువం జొచ్చె భరతశత్రుఘ్నలక్ష్మణకుశలవవిజయాదులను విభీషణసుగ్రీ వాంగదులు నఱువదిసహస్రంబులతో రామచంద్రునిఁ బరి వేష్టించి రంత. 134

సీ. ముఖమార్గ్వలో కాంతమునఁ గల యజువక్త్ర
మున నున్న చెలియతో ముచ్చటాడ
హస్తముల్ ప్రాక్పశ్చిమాచలంబులతోడ
నెయ్యంబువీాఱంగ వియ్యమంద
నాభీలవాగ్రమాధ్రువమండల
సీమతో నందంద చెలిమి సేయ
శాతరోమావళుల్ సరభసలీల న
క్షత్రపంక్తులకు చెజ్జములు సేయఁ

గీ. బృథుశరీరంబు జగమునఁ బిక్కటిల్లఁ
దనదురవలికి మృత్యువు దల్లడిల్ల
హాంకరించినఁ గులగిరు లులికిపడఁగఁ
మించి హనుమంతుఁ డప్పు డేతెంచి నిలిచె. 135

గీ. ఘోరవాలంబు దలపోయ మేరు వయ్యె
భూరితారావళులు మొలపూస లయ్యెఁ
గమలినీనాయకుఁడు బొడ్డుగంట యయ్యె
ననుచు రాఘవునకుఁ దోఁచె నట్టివేళ. 136

గీ. తోఁచినను దనచిత్తము తొంగలింప
గాడ్పుపట్టిని నిండారఁ గౌఁగిలించి
చెలఁగి సేనల నొకదరిచేర్ప నీవె
యనుచు నమ్మినవాఁడ ని న్ననిలతనయ. 137

గీ. అనుచు సీతయుఁ దాను నొయ్యనరథంబుఁ
గరుణ నెక్కినఁ గని తురంగముల విడిచి
దేవతలు పుష్పవర్ష ముల్ దివిరి కురియ
దనశిరోమధ్యమునఁ దాల్చెఁ దద్రథంబు. 138

సీ. [1]మఱియు శత్రుఘ్నభరతలక్ష్మణులుఁ గుశల
వాదిపుత్రులుఁ బౌత్రులు నర్కసుతుఁడు
నావిభీషణుఁడును మిత్రు లతనిభుజము
లందు వీపందునుండి రందంద నిలిచి. 139

ఉ. డంబుగ సేనలందఱు విడంబము మీఱఁగ రోమరోమకూ
పంబుల నద్రిఁ జీమగమి వ్రాకినజాడ్పున నెక్కి నిక్కుచుం
బంబినవేడ్క నుండిరి శుభస్ఫుటభాషల సన్నుతించుచున్
అంబరచారులెల్లను జయంబుగ నిచ్చిరి దీవనల్ వెసన్. 140

వ. ఇట్లాభీలవాలగంభీరదోస్తంభ విజృంభమాణుండై హనుమం
తుండు గొని చనిన భేరీ మృదంగ కాహళ కఠోర భూరి
భాంకార బధిరీకృత బ్రహ్మాండకోటరుండై రాముండును

1. ఈగీతమునకు వేఱొక ప్రతిలో వచన మున్నది.

గ్రహంబులలోనఁ బ్రకాశించు భాస్కరబింబంబునుంబోలె సకలసేనలలోనం దేజరిల్లుచు రవి గ్రుంకునంతకుఁ దమసానదీ తీరంబున విడిసి మఱునాఁ డచ్చట వీడ్కొని సుషేణుండు ముందఱ నడవఁ గ్రమక్రమంబున మహావనంబులును దటాకంబులును బర్వతంబులును దేశంబులునుం గడచి త్రిజగద్భయంకరంబుగా క్షీరసముద్రాభిముఖుండై రాఁ దొడంగె. అంత నక్కడఁ బ్రతాపలంకారమణుం డగుశతకంఠుండు సకలపురోహితామాత్యబాంధవరాక్షసలోకంబు బలసి యుండ నిఖిలామరదిశారమణసముదయంబు గొలువ నభ్రంకషసింహాసనంబునఁ బేరోలగం బుండుసమయంబున. 141

క. చారులు దిగవగ్గళసం
చారులు నిజనాథహితవిచారులు స్వకులా
చారులు రయమలు మీఱఁగఁ
నారయఁగా నేగుదెంచి రపు డయ్యెడకున్. 142

క. అరుదెంచి రాక్షసేంద్రుని
చరణంబులు గాంచి మ్రొక్కి చయ్యన నుచితం
బెఱిఁగి సభయెల్ల వినఁగను
సరగునఁ దా మిట్టు లనిరి శతముఖుతోడన్. 143

క. అయ్యా మీపంపున మే
మయ్యాశావులకు నేగి యచ్చటివార్తల్
నెయ్యమున నరయుచుండఁగఁ
బయ్యన విపరీత మైనచందము వొడమెన్. 144

క. రావణునిఁ దునిమినట్టి మ
హావీరుం డగణితంబు లగుబలములతో

దేవతలు సంతసిల్లఁగ
మీవలనఁ గాడి వెడలె మేదిని యదరన్. 145

క. మున్నింటికపులఁ జెప్పఁగ
విన్నారము వానికన్న విస్తారముగా
నున్నవి బలము లొకండొకఁ
టన్ని జగంబులను మ్రింగు నలిగినఁ గణఁకన్. 146

క. వేరుకొని యిసుకనైనను
దారావళినైన వర్షధారలనైనం
దోరముగ నెన్నఁదగుఁ గా
కారాముని బలము లెన్న నలవియె మాకున్. 147

క. అందునఁ బొదలుచు మారుత
నందనుఁ డనువాఁడు మేరునగమునుబోలెన్
సందడిగఁ జెరిగెఁ సేనల
నందఱనెత్తుకొని మృత్యువై యిటవచ్చెన్. 148

క. చెప్పిన దేవరమనసున
కిప్పలుకులఁ గోపమొదవు నే మెట్లైనం
జెప్పకయుండుట తగ దిఁక
నప్పవనజు నెదురనోప రమరులునైనన్. 149

క. అటువంటివారె మీపై
నిటవచ్చెడి శూరులెల్ల నెవ్వరితోడం
గటకటఁ బోరఁగఁ దగు మీ
కెటువలె మదిఁ దోఁచు నొక్కొ యెఱుఁగము దేవా. 150

క. ఎవ్వరికిని గనఁబడకయె
యవ్వీరుల నరయుచుండ నపు డొకకపికిఁ

గ్రొవ్వున నార్చుచు నొకగిరి
జొవ్వనఁ గబళించి నిలిచెఁ జూర్ణముగాఁగన్. 151

క. వానికి నిక్కోటులు నీ
దానవులును దృణముగాఁగఁ గలఁచితి మెట్లో
కాని యశక్యపుఁ గార్యము
కానఁబడె నది తరింపఁగా నె త్రోఁగో. 152

క. ఉగ్రుండై యాసేనకు
సుగ్రీవుం డనెడువాఁడు సొరిదిగ మీతో
విగ్రహముచేయఁ బొదలుచు
నుగ్రునికై వడిఁ బతిత్వమెంత్వఁగఁ బూనెన్. 153

ఉ. ఇట్టిబలంబుతోడఁ బరమేశ్వరునైనను ధిక్కరించుచుఁ
నెట్టన రాఘవుం డనెడు నిష్ఠురవిక్రముఁ డెన్నిరీతులఁ
గట్టుతుదం జెలంగు హరికై వడి నాహనుమంతుమీఁదటఁ
గట్టిగ నెక్కి వచ్చె నవకంబుగఁ దమ్ములు దున్నుఁ గొల్వఁగన్.

ఉ. వారల లక్ష్మణుం డనెడివాఁడు ధనుర్గుణటంక్రియల్ మహో
దారతమిన్నుముట్ట వివిధస్ఫుటభల్లపరంపరంబుతో
ఘోరతరాహవంబునను గూల్తు శతాస్యు నంటంచు నన్నతో
పారెకుఁ జెప్పుచుఁ యమునిచందమునం గనుపట్టె నయ్యెడన్.

శా. శౌర్యప్రాభవ మేర్పడఁ భరతుఁడుం శత్రుఘ్నుఁడుం
మిమ్ములఁ, ధైర్యం బొప్ప నదల్చి మండుచు వివాదప్రౌఢి
బాణాసనా, చార్యుల్ వీ రని దేవతల్ వొగడఁగా సంగ్రా
మముం జేయఁ దా, మూర్యత్వంబులు పూని రాఁ దొడఁగి
రత్యంత ప్రతాపంబులన్. 156

ఉ. రాముని నందనుల్ పటుపరాక్రమవంతులు దేవదత్తసం
గ్రామజయజ్ఞు లుగ్రరిపుఖండనశీలు రనేకసాయక
స్తోమవిశాలతూణగణశోభితబాహులు తండ్రిఁ గొల్చుచున్
హామిక వచ్చి రక్కుశలవాఖ్యులు దానవవంశవర్ధనా. 157

ఉ. భీషణశౌర్యుఁడై మనవిభీషణుఁడున్న ప్పుడుఁగొల్చి మిమ్ములన్
దూషణచేయుచుం గణఁకతో నసురావళి తన్నుఁ గొల్వ దు
ర్భాషలమర్మకర్మములు పాయక తెల్పుచు నంతకంతకున్
రోషము పెంచుచు న్విలయరుద్రునికై వడివచ్చు నందులన్.

చ. * అవి యట నుండని మ్మొకమహాద్భుత మారఘురాము
ముందటన్, నవజలదంబు చెంగటఁ గనంబడుతీఁగె మెఱుంగు
రంగునన్, సవినయలీల నెన్నఁదగు జానకిపేరిట నొప్పుకాంత
దాఁ,దివిరి నిజేశుతోడ నరుదెంచుచు నున్నది రాక్షసేశ్వరా.

ఉ. అనునుఁగొప్పు నాసుమహితాస్య ధగద్ధగ లాశ్రుతిద్వయం
బానఁగ నా వెడందనయనాబ్జదళద్వళ లాసునాసికం
బానదు మూవళిత్రయము నాకుచదేశనిగన్నిగక్రమం
బానద లామిటారములు నౌర యొయారము దానికే తగున్.

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబుల నెఱింగింప,శతముఖుండును
గోపారుణితలోచనుండై తన కనుసన్న యెఱింగి పనులు
సలుపు దిశారమణుల నవలోకించి. 161

చ. *అదియుండుగాక నొక్కటి మహాద్భుతమై నరసాథులోడ న
ష్టదమున దానవాళుల మదం బణఁగింప మహోత్సవంబులో
నదిలిరుకు ల్నతింపఁగ ననంతరకీర్తిమెలంగ జానకీ
కదనముఁ జూడవచ్చెఁ దనకాంతునిఁగూడి నిశాచరేశ్వరా.

సీ. పనిచెద రంభ మిూపాలికి నన విని
బలభేదిఁ బొమ్మని సెలవుచేసెఁ
బచనంబుచేసితిఁ బాకయత్నములెల్ల
నన నగ్నిఁ గనుసన్న నప్పు డనిచె
రావ దేమిటి యింత తావరమా యని
మొఁగిదిట్టి యమునిపై మొక్కలించె
సొంపారఁ దనమనసున నచ్చి నైరుతి
వరుణులఁ బొండని కరుణఁ బుచ్చెఁ

కి. గొలువుకూటంబు లూడ్చితిఁ గోరిచూడఁ
బంపుఁ డన విని పవనునిఁ బనిచి రత్న
రాసు లంపిన నలకాధిరాజు మెచ్చి
నొసర నీళాసునొకమూల నొదుఁగఁ జేసి. 162

గీ. కొలువు చాలించి రాక్షసకులవరేణ్యుఁ
డందఱను వారిదిక్కుల కనిచి లేచి
యంతిపురసౌధమధ్యసింహాసనమునఁ
బరఁగఁ గూర్చుండి పడవాళ్లఁ బనిచి యపుడు. 163

వ. తనప్రధానులం బిలువం బనుప వారలును దగినవాహనంబు లెక్కివచ్చి ద్వారప్రదేశంబున డిగ్గి దనుజవల్లభునకు వేర్వేరఁ బ్రణమిల్లి యుచితాసనంబులం గూర్చుండినం గని శతకంఠుం డిట్లనియె. 164

సీ. రాఘవుఁ డనుమహీంగమణుండు నాతోడ
నాహావం బొనరింతు ననుచు నసుజ
తనుజబాంధవులును దరుచరనిచయంబు
మిూఁటి యింతింతను మేర లేక

వచ్చుచున్నాఁడట వారి నందఱఁ దానె
  హనుమంతుఁ డనుధీరుఁ డచటఁ దాల్చి
యరుదెంచు చున్నవాఁడట విభీషణుఁడును
  మనమర్మములు దెల్పుకొనుచు నృపుని
గీ. పజ్జ రాక్షసచతురంగబలముతోడఁ
బూని యరుదెంచెనట యేమిబుద్ధి మనకుఁ
జెప్పుఁడు మీ చెప్పినట్ల నేఁ జేయువాఁడ
ముట్టివచ్చినకార్యంబు మట్టుపడునె? 165

సీ. నావిని చిఱునవ్వు నవ్వుచు మంత్రులు
  పలికిరి దానవభర్తతోడ
యుద్ధ మెవ్వరితోడ నొదవునో యనుచును
  మామనసుల నెప్డు మలయుచుండుఁ
గానిమ్ము మీపంపు గైకొని పట్టుక
  నరవానరాదుల నలఁచివైచి
వంశహీను నమిత్రవాదిని నవ్విభీ
  షణుఁ జంపి హనుమంతుఁ జక్కఁజేసి
గీ. రాఘవునిదేవి జానకీరమణి దెచ్చి
తాను కిత్తుము మీకు నక్కజముగాను
మ మ్మెఱుంగవె మృత్యువుఁ గ్రమ్మఁగలము
సంగరంబున కింత విచార మేల? 166

సీ. పెఱికి తెత్తుమె శేషభీకరదంష్ట్రలు
  పుడిసిలింతుమె మహాంబుధులనెల్ల
కడచేతలోఁ జేతఁ బడమియు నాకాశ
  మడుతుమే పాడిపాడి యగుచు రాల

మ్రింగివత్తుమె పోయి మృత్యువునైనను
గూలద్రొబ్బుదుమె దిక్కుంభితతుల
బంధించివత్తుమే పవనునిఁ జలమునఁ
బగులవ్రేతుమె కులపర్వతములు

గీ. తృణముమాత్రము రాముని తేజ మెంత
వారిసైన్యంబు లన నెంత వారి దెచ్చు
మారుతాత్మజుఁ డన నెంత పోరఁ గూల్పఁ
దమకు నిమిషంబు పట్టదు దానవేంద్ర. 167

వ. అని యిత్తెఱంగునఁ బ్రగల్భవచనంబుల దనుజేంద్రునిమనసు రంజిల్లంజేసి మఱియును బెక్కుచందంబుల గదలు సాఁచుచుఁ బరిఘంబులు ద్రిప్పుచు ముసలంబు లూచుచుఁ బరశువు లెత్తుచుఁ దోమరంబులు సూపుచుఁ జాపంబులం గుణధ్వనులు గావించుచు శరంబు లేర్చుచు మిన్నువగుల నార్చుచు ననేక రాక్షసులు సమరంబున కత్తాడుచు నిల్చిన నచ్చెరువంది తొమ్మిదియగడ్తలు చక్కంజేయించి రసాతలంబు ముట్ట జలంబు నింపించి నవప్రాకారంబులు సవరింప నియమించి సకల ద్వారంబులఁ గార్చిచ్చులఁబోలినదానవులం బదికోట్ల నుంచి మొగసాల నలువదిలక్షలతో నుండు మనిస్థూలకంఠుని నియోగించి కిన్నరగంధర్వ సిద్ధవిద్యాధర గరుడ నిద్దరపన్నగాదుల కభేద్యంబుగాఁ గావించి కొలువు చాలించి ప్రధానులం బిలిచి దానును తనతల్లి యగుచిత్రగంధిపాలికిం జని తద్వృత్తాంతం బంతయు నివేదించి యిట్లనియె. 168

ఉ. వచ్చెడివాఁడుమర్త్యుఁడట వానికిఁ దోడట కోఁతిబారి గాగి
వచ్చిచతుస్సముద్రము లవార్యత వారట దాఁటి యీడకుం

శెచ్చెర నేగుదెంతురట సేనలఁ దాముసు ఘోరమైనశా
ర్చిచ్చుపయిం బడకశలభసేన గడంగినయట్లు కాదటే. 169

చ. అదియునుగాక పం క్తిగళుఁడారఘురాముని దేవిఁ దెచ్చి తా
దుది సుఖవృ త్తిలేక మఱి ద్రుంగె రఘూద్వహుఁ డిప్పుడుం
దగఁ, సుదతిని కూడివచ్చెనట చోద్యము గానటుగానవాని పె
ల్లదరఁగఁ జంపి సీతఁగొను దండటు మెచ్చఁగ శాశ్వతంబుగన్.

చ. అన విని భీతినొంది తనయాత్మజుఁ గన్గొని చిత్రగంధి యి
ట్లను నకటా తనూభవ దురాత్ములకై వడి నిట్టివాక్యముల్
కనికర మింతలేక పలుకందగునా రఘురాముభార్య నీ
జననిసుమయ్య యన్యసతిచాడ్పునఁజూడకు మెన్నిభంగులన్.

ఉ. రాముఁడు మోక్షక ర్త యలరామునిదేవి రమావధూటి యా
రాముఁ కెనంకిగాదె మనరావణముఖ్యనిశాటులెల్ల సం
గ్రామమునందుఁ గూలుట పరామరిసింపుము మర్త్యవేషుఁడై
భూమినిఁ బుట్టెఁగానిరముపుంగవుఁ డాదిని విష్ణుఁడే సుమీ.

ఉ. ఆదిని మత్స్యరూపమున సంబుధి సొచ్చియి సోమకాసురు
న్మోది సురల్సుతింపఁగను ముఖ్యముగాఁ దనప్రాభవంబున
న్వేదము లొప్పఁ దెచ్చి నృపవీరవరేణ్యుఁడు బ్రహ్మకిచ్చెఁదా
వేదవతీపురంబునఁ బ్రవీణత నుంచె జగత్ప్రసిద్ధిగన్. 173

వ. అని మఱియు ననేకవిధంబులనతం డవతారంబులు పలుపువిధం
బులఁను మహిమంబులను దక్షిణ ప్రకారంబులును సీత యాది
పరంజ్యోతి యగుటయును దదీయసామర్థ్యంబును నెఱింగించి
వెండియు ని ట్లనియె. 174

గీ. ఘనుని రాముని మానవుగాఁ దలంప
వలవ దాతఁడు పూనినవార్ధు లెంత

కోటు లనసెంత నీ వనుమాటలెంత
అతని కివియెల్ల నడ్డమే యక్కటకట. 175

ఆ. వెలయునజు వరములకు గర్వింపవలవ
దట్టి బ్రహ్మను బుట్టించి నతఁడె యితఁడు
అట్లు కావునఁ నాదేవుఁ డలిగె నేని
పద్మజునియీవు లెందుకు పనికిరావు. 176

వ. అదియునుంగాక వరంబు లనుకూలంబులై వను నీవు విరించిని గోరునపుడు పురుషులచేఁ జావు లేకుండ నడిగితివిగాని సతులఁ దలంప నేరవైతివి అది యెప్పుడు నాహృదయంబునఁ దవిలి యుండు రాముఁడు సీతాసమేతుఁడై యరుదెంచుకారణం బేమొకో యెఱుఁగరాదు ఆయమ్మమహామాయగాని సామాన్యమానవకామినిగాదు. ఇక్కలహంబు మాని యప్పురాణపురుషుం డగు రామచంద్రుని కెదురుగాఁ జని శరణుచొచ్చి బ్రతుకుట మహాకర్తవ్యం బని పెక్కుదెఱంగులం దెలుప రోగికిఁ బథ్యంబు రుచింపనితెఱంగున నమ్మాటలు చెవిసోఁకక చూత మెట్లయిన నేమి భయం బని దిగ్గన లేచి చని సమర ప్రయత్నంబున నుండె నంత [1]రామచంద్రుండును నక్షత్రనిచయంబులనడుమఁ జెలువమరు సంపూర్ణచంద్రుని ధిక్కరించుచు

---

1. ఈక్రిందిరీతిని వరిమళ్ళప్రతిలో నున్నది. ద్వితీయాశ్వాసము ముగియ లేదు.

సీ. శ్రీరామచంద్రుండు సీతాసమేతుండై రమణీయతరవిమానరుచిరరణి
సీతాసమేతుండై చెలువొప్పుగా వచ్చె నతఁడు పార్వతికి నారదుఁడు చెప్పు
నష్టమహాదేవియు ప్రస్ఫుటంబుగ బొంది యటమీఁదివృత్తాంత మంతచెప్పు
మనినఁ జెప్పఁ దొడంగె సకలవృత్తాంతంబు దాశరథిచరిత్రను దశరథాత్మ

సకలసేనామధ్యంబున రాఁదొడంగె నని వినిపింపఁ బార్వతీ
మహాదేవి యటమీఁదివృత్తాంతం బేమయ్యె నని నిటలాం
దగు మహాదేవునిం బ్రార్థించుచుండె నంత. 117

ఉ. శ్రీకరమూర్తి శౌరి నృపశేఖర నిర్జరబృందవందితా
ప్రాకటవైభవస్ఫుట శుభాకరరమ్య గుణాభిరామ శో
భాకరుణాంతరంగ భవభంజన కౌశిక యజ్ఞపాల యి
క్ష్వాకుకుల ప్రవర్ధన శివాధిపమిత్ర పవిత్రభాస్కరా. 178

మాలిని. కుటిలదనుజజైత్రా గోపతిస్తోత్రపాత్రా
పటుతరవరగాత్రా భానువంశాబ్ధిమిత్రా
ఘటితనిగమసూత్రా గాఢవిద్యావిచిత్రా
ఛటకవినుతిపాత్రా పద్మనీకత్రనేత్రా. 179

గద్య. ఇది శ్రీమదేయకూర్తినివాస లక్ష్మీనృసింహకరుణాకటాక్ష
సంప్రాప్త మహాకవిత్వ విద్యాపారీణ సుసహితాంధ్రగీర్వాణ
భాషాప్రవీణ సంగీతలక్షణధురీణ సకలవిద్వన్మిత్రాత్రేయగో
త్రపవిత్రధర్మనార్యపుత్త్ర నిఖలమహీసురాశీర్వాదప్రవర్ధ
మానభాగధేయ సకలనృపవిధేయ వినయవిధేయ మర్దన
నామధేయప్రణీతంబైన సీతావిజయం బను మహాప్రబంధము
నందు ద్వితీయాశ్వాసము సంపూర్ణము.

సీ. సకలకల్యాణగుణమూర్తి సాధువర్తి
వేదవేదాంతతత్త్వార్థవిమలహృదయుం
రాఘవస్వామి బలములు రమణఁ గొలువ
వాయుజాని గూడి వచ్చెను వచ్చినపుడు.

శ్రీరస్తు.

శతకంఠరామాయణము

తృతీయాశ్వాసము

*గీ. శ్రీకరణకార రాజ్యలక్ష్మీవిహార
హార గోక్షీర హీర నీహారతారా
తారకాధీశ కాశ భూధర తుషార
పారదకీర్తివిహార పోచమనృపాల. 1

---

*క. శ్రీరమణీయగుణాకర, కారుణ్యాఖ్యాంబురాశికల్లోలభవ
శ్రీరంజితవరవైభవ, ధారుణినత్కీర్తిహార ధర్మనృపాలా.

వ. అవధరింపుము సీతారాములు చతుస్సముద్రంబులు గడచి లంకాపురంబు నకుం జని గోపురప్రాకారధర్మహర్మ్యదుర్గంబుల నెట్లు సాధించి రెట్లు దైత్యునిం దునిమిరి తద్వృత్తాంతం బంతయుం సవిస్తరంబుగా వినిపింపు మని శాంకరీదేవికి శశాంకశేఖరుం డి ట్లనియె.

ఉ. రాముఁడు సద్గుణాకరుఁడు రాక్షసలోకభయాకరుండు వ్హ్
భూమిజతోడఁగూడి పటుభూరితరాక్రమశీలుఁడై బల
స్తోమము లందఱు న్నిలువఁగ కూరులు మీరలు సంగరంబులో
భీమపరాజయంబులకుఁ దిక్కుకయుండుఁ డటంచుఁ జెప్పుచున్.

వ. మఱియును సుగ్రీవాంగదహనుమజ్జాంబవద్విభీషణులం గని దుర్గంబుల నావరణంబు సేయుం డని నియోగించి వాలితనూజుం డైన యంగదు నవలోకించి యి ట్లనియె.

గీ. దక్షిణద్వారమున...

వ. అవధరింపు మంతఁ బార్వతీదేవికి మహాదేవుం డి ట్లనియె. అట్లు సకలగుణాభిరాముండును రమణీయఘనశ్యాముండును సామాది శ్రుతసంపన్నుండును ఆపన్న జనకల్ప మహీజాతుండును మహీజాధినాథుండు నగురఘువల్లభుండు వానుమచ్ఛిరో మధ్యంబున సకలసేనాసమేతుండై వచ్చి వచ్చి. 2

మహాస్రగ్ధర. కనియెఁ రామక్షితీశాగ్రణి యచట మహోత్కంఠ దీపింపఁ జంచ, ద్ఘనసర్పగ్రాహనక్రోగ్రకమఠ విలుఠద్గాధపాఠీన కల్లో, లనటచ్ఛైవాలభాస్వల్లసదసితకలాహార రాజీవషండో, త్కవ దుర్ధాంతాస్య దృక్చక్రబకముఖరుతా క్రాంతభద్రు సముద్రున్. 3

గీ. అలరి యారీతిఁ గనుఁగొని యనుజతనుజ దనుజమనుజ వనచరసంతతులు గొల్వ నఖిలవాద్యధ్వనుల్ మిన్ను నదరఁ జేయ రాఘవుఁడు వచ్చె దుగ్ధాంబురాశికడకు. 4

వ. ఇట్లు రామభద్రుండు సుధాసముద్రతీరంబుఁ దోరంబుగాఁ జేర మారుతనందనుండు సంతుష్టాంతరంగుండై తనశిరో భాగంబున వీఁపునఁ జంకల భుజంబుల గరంబుల దేహంబున నుండిన రాఘవసీతాదులను భరతశత్రుఘ్నులను లక్ష్మణ విభీషణులను సుగ్రీవాంగదప్రముఖుల నందఱ డించి రఘు వరునకుఁ బ్రదక్షిణంబు గావించి నమస్కరించి పురోభాగం బునఁ గరంబులు మోడ్చి యున్న మరున్నందను నవలో కించి తననయనంబులఁ గరుణారసహార్షంబులు దొరుఁగ సరస మధురవచనంబుల ని ట్లనియె. 5

గీ. అన్న పవనజ నీమహాత్మ్యోన్నతంబు
పెంపుసొం పేర్క నెట్లు నుతింపవచ్చు
నే మొసంగినఁ దీఱెడి నీఋణంబు
అనుచు దీవించె శుభదవాక్యముల నపుడు. 6

సీ. సీతయుఁ దనవిభుచెవిసోఁక హనుమంతు
నెలమిమై వీక్షించి యిట్టు లనియె
నవ్వేళ రావణుం డట్లు వనంబునఁ
గఠినదైత్యస్త్రీలఁ గాపువెట్టి
బాధగావింప మత్పతిఁ బాయునట్టి దుః
ఖంబున వ్రాలి దేహంబు మఱచి
ప్రాణంబులెల్ల వెల్వడుసమయంబున
నరుదెంచి రాముజయంబుఁ జెప్పి

గీ. జీవములు నిల్పి రక్కసుతీవిఁ జెఱిచి
పతినిఁ గూర్చెద నని చాలఁ బ్రతినచేసి
మరలఁ జని నాయకునకు నే మనుటఁ జెప్పి
యబ్ధిబంధించి సకలసైన్యములఁ దెచ్చి. 7

గీ. శాత్రవులనెల్లఁ జంపించి జనవరేణ్యు
చే విభీషణుఁ గరుణింపఁ జేసి పిదప
నన్ను నావిభుఁ గూర్చితివన్న యెచటఁ
గన్న నీవంటిబంధుండు గలఁడె మాకు. 8

చ. అన విని మోదమంది మరుదాత్మజుఁ డానృపతిన్ ధరాసుతం
గనుఁగొని యేను బ్రాకుహీనుఁ గాదె తరించితి నెల్లభారముల్
వినుతికి నెంతవాఁడ నవివేకిని మర్కటుఁడన్ మహాత్మ మీ
యనుమతిఁ జేసి యెట్టిపనులైనను సాధ్యముగాక తక్కునే. 9

ఉ. ఎల్లనిలింపవర్గములు నెల్లనిశాటులు నెల్లరాజులున్
ఎల్లవనేచరుల్ పొగడ నెల్లమునీంద్రులు సంతసిల్లఁగా
నల్లన మీఱుచూడఁ జతురబ్ధుల వాలముసాఁచి యందుపైఁ
జెల్లుగ సేనలెల్ల నడిపింతుఁ దలంకకు రాఘవేశ్వరా. 10

చ. అన విని రాముఁ డిట్లనిరి యద్భుతసంభ్రమముల్ పెనంగఁగా
ననిలజ నీవు గల్గ నులుకందఁగ నేటికి నెల్లశూరులన్
ఘనముగఁ దేర్చు మొక్కదరి గ్రక్కున నవ్వలి కార్యమెంతయే
నొనరఁగఁ జక్కఁబెట్టెద మదుగ్రశరంబుల వాహవంబునన్.

ఉ. ఈవనధుల్ తరింపఁ జను నెల్లతెఱంగుల నందుమీఁదటన్
దేవమునీంద్రులున్ ధరణిదేవతలున్ జయసిద్ధిగా వెసన్
దీవనలీయ దైత్యుని వధించెద మానులనెల్లఁ బ్రోచెదన్
దేవబుధప్రియాత్మునకు. దీరనికార్యము లెవ్వి చెప్పుమా.

ఉ. ఎవ్వఁడు విప్రవర్గముల కెగ్గొనరించు నతం డిహంబునన్
దవ్వగుఁ జేయుకార్యము వృథా యగు మోక్షఫలంబు
దూర మౌ, నెవ్వఁడు విప్రవర్గమున కెగ్గొనరింపఁ డతం
డిహంబునన్, మవ్వముగా సుఖించును గ్రమంబున మోక్ష
ఫలంబులుం గనున్. 13

సీ. పరధనాపేక్షఁ బాలుపొందినవాఁడు
పరభామినీక్రీడఁ బరఁగువాఁడు
విప్రుల వధియింప వెఱపునొందనివాఁడు
స్వర్ణాపహారణంబు సలుపువాఁడు
గురుదారగమనంబు కోరిచేసెడివాఁడు
భ్రూణహత్యలనెల్లఁ బొందువాఁడు

దేవతా ద్రోహంబు దేరి చేసెడివాఁడు
దగవున లంచంబు దట్టువాఁడు
గీ. వివిధక్రీడలసుఖమున వెలయువాఁడు
మిత్రులను గూడి శత్రుల మేలువాఁడు
సకలవిధముల నశియించి జమునిపాలి
కరిగి నరకాబ్ధిలో మున్గి యార్తినొందు. 14

ఉ. కాన మహీసురావలి వకారణ మీశితకంఠుఁ డేఁచునుం
గాన జయంబులేదు మృతిగల్గుట సిద్ధమె యొన్నిభంగులన్
మానిజనాశిపోక్తి గరిమ న్మన కెప్పుడుఁ గల్గుఁ గావునన్
దాననచేసి యుద్ధమునఁ దప్పదు గెల్పుహనూమదాహ్వయా.

గీ. నీకుఁ దక్కఁగ నీవార్ధి నెగసి గడువ
నెవ్వరికిఁ జెల్లునో యాంజనేయ వినుము
ఘనుఁడ వీ వుండ మాపరాక్రమము నెగడ
నమితగుణవంత హనుమంత యశయాంత. 16

గీ. జాగుసేయకు మింక సురల్ సన్నుతింపఁ
ఖనుపు బలములనెల్ల శుభస్య శీఘ్ర
మనెడివాక్యము నిజ మని యాత్మ నిలుపు
ప్రతిన చేపట్టి కీర్తులు వడయు మనఘ. 17

మ. అనినన్ జువ్వన మిన్నుముట్టి ధృతిమై నందంద లంఘించి చ
య్యన రామాంఘ్రియుగంబునంబడితదీయాజ్ఞావిశేషంబునం
దనపై నిర్జరు లంచఱుం గుసుమముల్ దట్టంబుగాఁ గుర్వ
నొయ్యన నార్చెన్ రవిపుత్రముఖ్యకపు లాశీ యంచు
దీవింపఁగన్. 18

శా. దేహం బభ్రము సోఁకఁ బెంచి సితవార్ధిన్ డాసి సైన్యావళుల్
హాహాకారము సేయ రాఘవుఁడు దా నానందముం బొంద ను
త్సాహం బొప్పఁగ భూరివాల మపు డుద్దామప్రతాపంబునన్
బావాలుల్ ద్రిప్పుచుఁ జాఁచె దుగ్ధనిధిపైఁ బ్రత్యర్థు లుల్కన్
వెసన్. 19

వ. ఇవ్విధంబున బలవంతుం డగుహనుమంతుండు దిగంతవిశ్రాంత
యశస్సాంద్రుండై కృతాంతునిపోలిక నంతకంతకుఁ బంతంబున
ధిక్కరించుచుఁ దనవాలంబు యోజనశతద్వయంబు పొడ
వును నేఁబదియోజనంబుల వెడల్పునుం గలుగ నిక్కించి కల
శాబ్ధిపైఁ బఱపి బ్రహ్మామరేంద్రులును గరుడ గంధర్వ యక్ష
రాక్షస కిన్నర కింపురుష సిద్ధ విద్యాధరబృందంబు లందంద
నవలోకించుచు నక్కజంబుగాఁ బెక్కువిధంబులనుతింప గదా
హస్తుండై మేరునగంబుచందంబునఁ దత్తీరంబునఁ దోరంబుగాఁ
గదలక నిల్చి చెలంగుచు నెల్లదళంబులఁ గదలుం డని పెద్ద
యెలుంగునఁ బలుక రామభద్రుఁడును మహైశ్వర్యంబున
సీతమొగంబును లక్ష్మణుదిక్కును జూచుచు ననేకవిధంబుల
వినుతించుచుండ సుగ్రీవాంగదజాంబవత్సుషేణాదులు ముం
దఱఁ దోఁకపై వీఁకనడువఁ బుడమితేఁడును జానకీసమేతుండై
పుత్రపౌత్రసహోదరనిచయంబు పరివేష్టించి యరుదేర జయ
జయధ్వనులతోఁ జనుచుండె వెనుకొని సకలదళంబులు రాఁ
దొడఁగె నాసమయంబున. 20

సీ. వనధిలోపల గుభుల్లనఁ గొండ ఉఱికి యొ
య్యనఁ జని రటు చల్లులాడుకొనుచు

గగనభాగమున నొక్కటఁ గొండ అరిగిరి
మేటివేల్పులచేత మెప్పుఁగొనుచుఁ
గుప్పించి దాఁటఁగాఁ గోరి కొండలు పెల్లు
లంఘింపఁదొడఁగిరి లఘువు మెఱసి
పవనజువాలంబుపైఁ గొండతే గిరి
పెక్కుచందంబుల నిక్కుకొనుచు
గీ. రథములును గంధకరులుఁ దురంగతతులుఁ
బొంక మెప్పఁగ నేఁగె నిశ్శంకతోడ
నతనిఁ బొగడుచు నందంద నాడుకొనుచు
నడువఁజొచ్చిరి కొంద అందముగ నపుడు. 21
గీ. సీత కవ్వేళ రాముండు చెయ్యి సాఁచి
ఘనఝష గ్రాహకర్కటకచ్ఛపములఁ
జూపుకొనుచును వేడ్కతో సుమహితాండ
జాళి నిష్ఠురకలకలం బచట వినుచు. 22
శా. ఈరీతిం గపిసైన్యముల్ గొలువఁగా నింపొందుసీతావధూ
టీరత్నంబును దమ్ములుం దనయులున్ జీవిం ముదం బందఁగా
శ్రీరాముం డసమానవిక్రమమునన్ క్షీరాబ్ధి దాఁ టవ్వలన్
ధీరోదారత నిల్చె నిర్జరతతుల్ దీవింపఁగాఁ జెచ్చెరన్. 23
ఉ. చేరిరి వానరోత్తములు చేరిరి జాంబవదాదిముఖ్యులుం
జేరె విభీషణుండుఁ దనసేనలతో సకలక్షితీంద్రులుం
జేరిరి ఘోటకంబులును సింధురబృందములున్ రథంబులుం
జేరె మరుత్సుతుం డోఁకడు చిక్క సమస్తదళంబు లచ్చటన్.
మత్తకోకిల. మారుతాత్మజుఁ డిట్టిరీతి సమస్తసేనల నొయ్యనన్
భూరివాలమునిండఁ బంపి యపూర్వవిక్రమశీలుఁడై

ధీరతం దనతోఁక మెల్లనఁదీసి పువ్వులవాన బృం
దారకుల్ గురియింప నిల్చె ముదంబు నెక్కొన సత్తతిన్.25

చ. రఘుపతి తన్నుఁజూడఁగఁ బరాక్రమ మారయ వించు ధీరసా
రఘునశరీరుఁ డైనకపిరాయఁడు చేరువ నున్నకొండపై
లఘుగతి నెక్కి నిక్కి కుతలంబు వడంకఁగ నార్చి దోర్బల
ప్రకటితకీర్తిశాలి యని భానుజముఖ్యులు సన్నుతింపఁగన్.

చ. నగు మెుగమొత్తి భానునిఁ జెనంకఁగ దోఁకఁగదల్చి బాహు
వుల్, దగజలిపించి యంఘ్రిలుచితస్థితిఁ గూడఁగఁ బెట్టి జువ్వు
నన్, నగము వణంకఁ దూఁగి వదనంబు బిగించుచు రామ
చంద్రు భూరిగుణుఁ దలంచి దాఁటె బలుతెక్కల నొప్పు
సురాద్రికై వడిన్. 27

చ. అపుడు సమస్తలోకములు నల్లలనాడె భయంబు పెంపుచే
నపుడు మహానిలంబు జగమంతయు నిండెఁ దలంచి చూడఁగా
నపుడు పయోనిధుల్ గలఁగె నల్లన దేవత లాశతానసం
డపుడె యణంగె నంచు ముదమందుచు నుండిరి మాటిమాటి
కిన్. 28

ఉ. పావనియుగ్ర వనేచరులు ప్రస్తుతిచేయుచుఁ ద న్నెదుర్కొ
నన్, వావిరి నేగుదెంచి తనవల్లభుఁ డైనరఘూద్వహుం
ధృతి, గ్రావకులేంద్రుఁ జూచి పొసఁగం బ్రణమిల్లి కరాబ్జ
యుగ్మముగా, కీవిగ ఫాలమందున ఘటింపఁగఁ జేయుచు నిల్చె
ముందటన్. 29

ఉ. అంతట రాముఁడుం బటుదయారస ముబ్బఁగఁ జూచి [1]యా
హనూమంతుని శాంతునిన్ సుజనమందవచారువనీవసంతు

1. యత్నుశాంతుని నత్యాంతుని సద్గుణవంతుని కార్యవంతునిన్.

నిన్, వింతగఁ గౌఁగిలించి కడువేడుక దీవన లిచ్చి వాఁటికిం
బంతముతోడ నిల్పెఁ దనపజ్జను సీత చెలంగుచుండఁగన్. 30

*వ. ఇవ్విధంబున రఘుకులేంద్రుండు సకలసేనాసమేతుండై నాఁటి
కచ్చట నిల్పి మఱునాఁడు ఘృతసముద్రంబును మూఁడవ
నాఁడు దధినిధియును నాలుగవనాఁడు సురాంభోనిధియును
గ్రమక్రమంబున హనుమదాభీలవిశాలవాలంబుపైఁ గడచి
జానకియుం దానును బవనసుతునిశిరోమధ్యంబున రథంబుపైఁ
దేజరిల్లుచుఁ బ్రకాపలంకాలంకార ప్రాకార ద్వారకవాటపరి
ఘాచమత్కారభర్మహార్మ్యశ్రీప్రాసాదగోపుర శాతకుంభ కుంభ
గంభీరవారణ రథతురంగభటబృందంబులం గలవిశేషంబులు
నక్కజంబుగాఁ జెక్కుచందంబుల నవలోకించుచుఁ జను

---

* ఈవచనములోఁ గొంతభాగము వరివత్పుస్తకములో నీ సీసమున్నది.

సీ. ఈగతిగవినకులేంద్రుఁడు సకలసే
నాసమేతంబుగా నచట నిలిచి
మఱునాఁడు దానును మారుతపుత్రుని
శిరమున రథముపైఁ జెలువు మెఱసి
ఘృతసముద్రము దాఁటె ఘూర్ణిల్ల జగములు
దధిసముద్రము దాఁటె ధరణి దిరుగ
సురసముద్రము దాఁటె సురలు సన్నుతిసేయ
వలనొప్ప హనుమంతువాలమునను

గీ. సీతయును దాను రణకేళిసీమ వెలయఁ
దనర జెంచెను నపుడు ప్రకాశలంక
గోపురద్వారప్రాకారగోపుహర్మ్య
భర్మ రథగజబృందముల్ పేర్మిఁ దలఁచి.

అప్పుడు సకలదిక్కులయందును బిక్కటిల్లుచు భూనభో
మధ్యంబున నిరంతరంబుగా నిండి బలంబు లరుదెంచి శత
కంఠునిపురంబు డాసి కాహళమృదంగఢక్కాముఖబహువిధ
తూర్యనాదంబులు బోరుకలుగ మనుజదనుజశాఖామృగ
వాహినీసమూహంబులతో రఘునాయకుండు విడిసె బలంబు
లునుం దగినయెడల నుండిరి విభీషణసుగ్రీవాంగదముఖ్యులు
రామునిచేరువ నుండిరి భరత శత్రుఘ్న లక్ష్మణకుశలవవిజ
యాదులు సేనాసమేతంబుగా సీతం బరివేష్టించి రాముని
గొలిచియుండిరి రఘువరుండును బట్టణంబు నెట్టన ముట్టడి
వేయ నూహించి విభీషణసుగ్రీవాంగదజాంబవన్మరున్నంద
నానుజానుమతంబున.[1] 31

గీ. దక్షిణద్వారమున నీవు దక్షిణేశు
కరణి వానరబల మసంఖ్యంబు గొలువ
మెండుకొని పట్టు వదలక యుండు మనుచు
నంగదునిఁ బంపె నప్పు డత్యద్భుతముగ. 32

గీ. వివిధభంగులఁ బడమటిగవనియందుఁ
గ్రూరభల్లూకములు నూఱుకోట్లు గొలువ
నప్రమత్తుఁడవై యుండు మనుచు జాంబ
వంతు నటఁ బంపెఁ బటుబలవంతముగను. 33

గీ. అగచరోత్తము లరయ నూఱర్బుదములు
నేర్పుతోడుత మిముఁ గొల్వఁ దూర్పుదెసకుఁ
జనుఁడు మీ రని గోముఖపనసవృషభ
శరభులను బంపె సంగరోత్సాహమునను. 34

1. మాతృకప్రతులలో నిక్కడకు రెండవయాశ్వాసము పూర్తియైనది.

గీ. అంత మిగిలినసైన్యంబు నల్లనొక్క-
మూఁక గావించి వారి నిమ్ముల నొసంగి
కదలుం డనుచును శత్రువుల్ కళవళింప
నుత్తరంబున సుగ్రీవు నునిచె నపుడు. 35

చ. వరుస విభీషణుం గొలిచివచ్చినదైత్యులఁ గొమ్మకొమ్మ కొ
క్కరిఁ బురికొల్పి వారలను గావఁ బ్రధానులఁజూపి యెల్ల భూ
వరనివహంబులం బిలిచి వాహిను లల్పములైనచోట మీ
రరయుచు నుండుఁడీ యనుచు నల్లనఁ దా నియమించె
నెంచఁగన్. 36

ఉ. అందఱు నన్నిదిక్కుల రయంబుగ నేర్పఱుపం గణంకతోఁ
గొంద ఱగడ్త లూడ్చుచును గొందఱు కొమ్మలు కూల
వ్రేయుచుం, గొందఱుఁ దత్కవాటములఁ గుంజరయూథము
రీతిఁ ద్రోయుచుం, గొందఱు గర్భముల్ వగులఁ గ్రొవ్వున
నార్చుచు నుండి రత్తఱిన్. 37

సీ. ఆసమయంబున నవనీశుఁ డగు రామ
చంద్రుఁ డల్లన విభీషణునిఁ జూచి
'యమ్మహాకుశలుని యనుమతిఁ గైకొని
మంతుకెక్కినహనుమంతుఁ బిలిచి
సేనల మమ్మును జేర్చితి విచట నీ
కృప నెల్లపనులు దిగ్విజయమయ్యె
నిటమీఁదికార్యమే నెన్నిభంగులనైన
ఘటియింపఁ జేయుదుఁ గాండములను

గీ. గాన నింతట నాశతకంఠబుద్ధి
రొట్టెరూపున మెలఁగునో యెఱుఁగరాదు

రాయబారంబు తరుచరరాజ నీవు
[1]పోయివచ్చుటఁ గార్యంబు పొసఁగు ననుచు. 38

గీ. ఎల్లి పుష్యమి యాత్రకు నిది జయంబు
రమణ నీపేరఁ జంద్రతారాబలములు
గలిగియున్నవి చని శతకంఠుఁ జూచి
మమ్ము నెఱిఁగించి చయ్యన రమ్ము పొమ్ము. 39

గీ. వనజసంభవుఁ డొసఁగినవరములకును
మది మదింపకు మనిపల్కు మఱి మదించి
పోర నాచేత దగ్ధులై పోయినట్టి
దశముఖానేకదైత్యులఁ దలఁపు మనుము. 40

గీ. లీలఁ బురుషులచేఁ జావులేకయుండ
బ్రహ్మఁ గోరితి నని వాఁడు బలికెనేని
మించి యిచటికి నే వరుదెంచినట్టి
రాక తలపోయుమను మయ్య యోకపీంద్ర. 41

*గీ. వెఱచెనేనియు నిప్పుడే శరణుచొచ్చి
మనుట మేలని యెఱిఁగింపు వనచరేశ
శరణుచొచ్చినవెనుక నాదరణిసురలఁ
జేయుదుండగములు మదిఁ జేర్ప ననుము. 42

---

1. ధీరతను అని యంతయుఁ జెలంగవలదు.

*వ. అదియునుంగాక నీలంక నిశ్శంకవిరుదాంకంబుగా సాధించి నీకేతనంబు ధరాతలంబునం గూల్చి సకలసేనాసమేతుండనై సాకేతనగరంబునకుం జని సకలదిగ్విజయంబుగా సురగరుడయక్షకిన్నరగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరామరేంద్రులచే నుత్యుఁడనై గొని విజయంబు నొందెద నని పల్కెను.

క. చను మని పంచిన నలరుచు
హనుమంతుఁడు రిపుకృతాంతుఁ డనుపమవిద్యా
ధనవంతుఁడు బలవంతుఁడు
జనవల్లభుచరణపంకజములకు నెఱఁగెన్. 43

వ. ఇవ్విధంబున నమస్కరించిన నమ్మహాత్ముండు దీవింప నచట
వీడ్కొని తా నరిగెడిమార్గంబున నున్న సుగ్రీవున కెఱిఁగించి
అనుపవచ్చినవిభీషణు నునిచి సకలవానరదానవమానవనిచ
యంబులు జయజయధ్వనులు గావింప నరిగి ద్వారంబులం
బలసియున్న మహాదానవులఁ బరికించుచు నదృశ్యశరీరుండై
నవప్రాకారంబులు గడచి తనమహాకారంబుఁ గొందఱు గని
పఱచెడివిధంబుఁ జూచి నవ్వుచు నరయవచ్చినవారల హుంకి
రించుచుం జనిచని పట్టణంబు వీక్షించునప్పుడు. 44

*గీ. అలరు నప్పురిరమ్యహర్మ్యాగ్రశాత
కుంభకుంభవ్రజంబులఁ గొమరుమిగుఁ
బ్రకటజాంబూనదాంభోజముకుళములను
సరసమగునట్టి మానససరసిఁబోలె. 45

---

*సీ. మహనీయతరహేమమంటపప్రాకారసౌదామినీరత్నశాలలందు
వజ్రమల్దాపీఠవరుస చిత్రరుచులం బ్రాసీదద్యమ ల్యగ్నిమీఱఁ
జనదంపుగంబాలు ప్రథవించు కొఱఁట్టు లలితమైనట్టివిలాసములను
సరసంపుమాణిక్యసంఘముల్ గట్టినసారమా మంత్యాలచందువములు
తే. వింపుమీఱంగఁ బటికంపు పెంపుసొంపు
సంపదల మీఱు నందిక్షరసవింత
సంతసముమీఱ నుండుఁ గ్రాంతి దనర
జాత్రగణ సంత జాంబునదూత్రజాండు.

ఆ. ఇట్టిపట్టణంబు నింద్రునికైవడి
నేలుచుండ కీర్తిఁ దేల క్రొవ్వె
[1]ఘనతకలుగుటకును వినయంబు భూషణ
మదియు లేమి జన్మహానిగాదె. 46

వ. అని యగ్గించుచు మఱియునుం జనిచని మరకతనీలప్రవాళ
మౌక్తికవైడూర్యపుష్యరాగాద్యనేకరత్నఖచితాభ్రంకషసిం
హాసనంబున నూఱుతలలు నిన్నూఱుకరంబులును మిన్ను
ముట్టినపొడువునుం గలిగి గరుడగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరకిన్నర
కింపురుషదేవదానవోరగాష్టదిశారమణిశిరశ్శోభితం బగు
తలాటంబుఁ గాలం ద్రొక్కి నిక్కుచుఁ జెలులు వట్టిన దేవభూ
దేవయోషాసముదయంబులు కన్నుల నశ్రువు లొలుక
సులుకుచుం దగినపనులు సలుపఁ బ్రధానులుం దానును గొలు
వున్న శతముఖు నవలోకించి మహాద్భుతంబునొంది రావణునకు
నితనికి ననేకాంతరాంతరం బని తలపోయుచు నవార్యధైర్య
గాంభీర్యధుర్యుండై డాసి తదీయసింహాసనంబునకుఁ బురో
భాగంబునఁ దనవాలంబు దివిసోకఁ బెంచి పీఁకం జుట్టి తద
గ్రంబున నమ్మహాదానవేంద్రునికంటెఁ బొడువుగాఁ గూర్చుం
డివ నతని దారుణాకారంబు శతకంఠుండు గాంచి యాశ్చ
ర్యంబును భయంబును నభిమానంబును గోపంబును బురి
కొనంగఁ జింతించి యమ్మహావీరున కిట్లనియె. 47

శా. ఏరా యోరివనేచరాధమ భయం బింతైనను న్లేక ప్రా
కారంబుల్ వెసఁ దాఁటు టెట్లు మఱి పీఁకందాఁటి దుర్భీషణా

1. వైరములంచెనకు భటులతో సిఁడు, బ్రతుక నేరఁదరమ్మోఁ బాపకర్మ.

కారం బొప్పఁగవచ్చుచొట్లు తగ నల్కన్ వచ్చి నాముందటన్
ధీరత్వంబున నిల్చుచొట్టు లివి చింతింపన్ మహాశ్చర్యముల్.

[1]శా. ఎవ్వాఁ డంపిన నెట్టువచ్చితివి నీ వెవ్వాఁడ వెవ్వానికిన్
మువ్వంబై యుదయించినాఁడ విట కేమార్గంబున న్వచ్చితీ
వెవ్వం డింతటిరూ పొసంగె మఱి పేరేమంద్రు విన్పింపరా
యివ్వీటం గలదానవుల్ గడు నిరున్ హింసింతు రిట్లుండినన్.

ఉ. ఎవ్వనిఁగొల్తు వాతఁ డన నెవ్వఁడు దోర్బలమొప్పయుద్ధమం
దెవ్వని గెల్చె నిం కతఁడు నెక్కడ కిక్కడ కేగుదెంచెనో
జవ్వన మత్ప్రతాపములు చూడఁగ నూరకె నిన్నుఁ బంపెనో
యివ్విధ మెల్లఁ జెప్పఁగదరా దివిఁ జూచెద వింతగర్వమా.

వ. అనినవినిమహాశూరుం డగుమరుత్కుమారుండు నిశ్శంక
నిరాతంకమానసపంకజుండై ప్రతాపలంకారమణుం డగుశత
ముఖునిం జూచియుఁ జూడనివిధంబున నిరాకరించుచు
నిట్లనియె. 51

గీ. ఓరిదనుజాధముఁడ వినరోరి రాము
నప్రతిద్వంద్వశౌర్యు నాహవవినోదుఁ
ఖరముఖారిఘ్ను జానకీప్రాణనాథుఁ
త్రిభువనాధీశు నధికులు దెలుప వినవె. 52

సీ. పదిరెండునేఁడుల బాలత్వమువనుండి
తాటకిఁ గూల్చినధరణివిభుడు
కౌశికుయజ్ఞంబు గావించి గౌతము
సతిశాప మణఁచినశాంతమూర్తి

1. శార్దూలములకు పరివృత్తిలో పద్యార్ధ మేకల యాఖ్యానముదైన యుత్పలములు కలవు.

త్రిపురాంతకునివిల్లు దెంచినబలుమేటి
జానకిం బరిణయం బైనఘనుఁడు
ముదముతోఁ బరశురామునిగర్వ మణఁచిన
దశరథరాజనందనుఁ డితండు
గీ. సత్యశీలుండు సద్గుణశాంతమూర్తి
నీలవర్ణుండు త్రిభువనపాలకుండు
శిష్టజనపాలదుష్టసంశిక్షకర్త
రమ్యతరవర్తి జానకీరామమూర్తి. 53

సీ. చిత్రకూటాద్రిని సేవించి శరణన్నఁ
గాకాసురునితప్పు గాచినాఁడు
పటువిరాధుని జంపి భద్రాద్రి వసియించి
ఖరదూషణాదులగర్వ మడఁచి
శబరిని రక్షించి చనుదెంచి ఋష్యమూ
కాద్రిని నున్నట్టిభద్రమూర్తి
వనచరేంద్రుం డైనవాలితమ్మునితోడ
సరసంబు గావించె సరస మెసఁగ
గీ. వతనికిం బ్రీతి యగునట్టు లాబలాఢ్యుఁ
డైనవాలిని నొక్కమ్మునందుఁ గూల్చి
కలితసుగ్రీవుఁ బట్టంబు గట్టినాఁడు
విభుఁడు దశరథరాజభూవిభుఁడు నీచ! 54

సీ. ఎఱుఁగవే రావణుశిరములు పదియును
ధరణిపైఁ గూల్చుప్రతాపమహిమ

[1]ఎఱుఁగవే కలనిలో నలఘుబలోదీర్ణ
నకుంభకర్ణు గీటణఁచువిధము
తలఁపవే యింద్రజిద్వారుణాద్రినిఁ గూల్చు
భూరిదోర్దండదంభోళిఘనత
తెలియవే లంకకుఁ దివిరి విభీషణుఁ
బట్టంబు గట్టినపటువివేకి
గీ. నట్టిశాత్రవసంహారుఁ డా రఘూద్వ
హుండె మాస్వామి యతనికి నూడిగములు
సేయుచుందుము నే మొదల్ చేసి పెక్కు
వనచరులము మహీసురావనచరులము. 55

క. నాతండ్రి వాయుదేవుఁడు
నాతల్లి దలంప నంజనాదేవి మదా
ఖ్యాతంబు హనుమఁ డందురు
భూతలపతిఁ గొల్తు జయముఁ బొందెడికొఱకై. 56
*సీ వలిక పనిబూని యేలంక కరుగుచోఁ
గంధి దాఁటితి నొక్కకాల్వకరణి

---

1. ఎఱుఁగవే ముందు సంగరమందు బలుఁ డైనకుంభకర్ణుని నేలఁ గూల్చు విధము.

*సీ. కమలాప్తబింబంబుఁ గబళింపఁగాఁ గోరి మత్స్యవల్లభురూపుమాపినాఁడ
శ్రీరామునాజ్ఞఁ జేఁ జెన్నొంద లంకకుఁ దనరంగ వారిధి దాఁటినాఁడ
వనమెల్లఁ జెరిచి రావణసుతమాధవుఁ డైనయక్షు శిక్షాప్రౌఢి నలరినాఁడ
దశకంఠుపురమెల్ల దగ్ధంబు గావించి యనులచేఁ గీర్తి నందినాఁడ
గీ. విదర వాసాటి యెవరు నీపీఠి గావ
నన్ను గెలువంగ గలరె నీ కన్నబలము

వనమెల్లఁ జెఱిచి రావణుకుమారుని నతు
   ఘాత్రిఁ గూల్చితిఁ దృణమాత్రముగను
దశకంఠుపురమెల్ల దగ్ధంబుచేసితి
   దివిజు లోహో యని ధృతి నుతింపఁ
బట్టవచ్చినవారిఁ బట్టపురాజునై
   పెలుచ దండించితిఁ జెక్కుగతుల
గీ. మరలివచ్చుచు లంకిణియురము ద్రొక్కి
జలధి లంఘించి జానకిజయముఁ జెప్పి
నట్టిశూరుండ నిప్పుడు నట్ల నిన్నుఁ
జూచి పోవచ్చినాఁడరా నీచహృదయ. 57

ఉ. వంచనలేక మోచికొని వచ్చితి సేనలనెల్ల వేగ దాఁ
టించితి నాల్గువార్ధులును రీవిగ వాలముమీఁద వాఁడె యే
తెంచె రఘూద్వహుండు తనదేవియుఁ దానును నిన్నుఁ
జంపఁగా, నెంచఁగ నీకు దిక్కు ధర నెవ్వఁడు చూడు
మీఁకోరి దుర్మతీ. 58

చ. అనవిని యప్పు డిట్లనె శతాస్యుఁ డిదేమిర యోరిమాత నే
మనఁ జనదంచునున్నఁ బలుమాఱును రాముఁడు గీముఁ
డంచు న, మ్మనుజకులాధముఁ వినుతి మాఱ్కొని చేసెద
విట్లు వాఁడు చే, సినపని నాభటుం డొకఁడు సేయు నిమేషము
లోనఁ జూచినన్. 59

[1]సీ. క్షుద్రమానవుఁ జెప్పి సుకృతాత్ముఁ డనుచును
   జెక్కులు వలికెదు వెఱ్ఱికోఁతి

లోన వారలఁ జూడరా దానవాధ
మా వధించకు రణమున మడియఁగలవు.

1. ఈ సీసపద్యమునకు సమానార్థమైనసీసమొకటి వ్రాఁతప్రతిలోఁ గలదు.

దొట్టిధార్మికుఁడు రా యింతినిఁ దాటక
  వణఁచి పిన్నప్పుడె స్త్రీహత్యఁ జేసి
నేకప్రాంతవిలు వంచి వికలంబు గావించి
  యిల మహాదేవున కెగ్గుచేసి
వాలికై నిష్కారణంబుగా నవ్వాలిఁ
  బడనేసి నత్యంతపాప మొదవ
గీ. నట్టికాంతాజనాంతకు నట్టిశైల
జాధిపద్రోహి నట్టిమహాఘచిత్తుఁ
జెప్ప నేమున్న దికనీవు చేరినట్టి
వార్త విన్పింపఁగదరోరి వదరు లేల. ౬౦

*సీ. అనవిని మది నాగ్రహం బంది శతకంఠు
  తోడ నిట్లనె మరుత్సుతుఁడు గదిసి
యాదిదేవుని దేవతారాధ్యు ననఘాత్ము
  శ్రీరాఘవుని నిందచేసితేని
యాయువు ద్రుంగు నీ కనుమాన మింక లేదు
  దివిజులు చెలఁగి నిందింతు రికను
అంతంబునకు రావణాసురుఁడును రాము
  నిటువలె దూషించి యిలను గూలెఁ
గీ. గాన నీకును నెడ లేదు కాల మింకను
నరవరునిచేత నీమరణంబు నిజము

---

*ఉ. వేగిర మేల వారు వృషభుండు చెప్పు మటన్న వీరులా
లోగుణహీన చెప్పెదను నేరమిలో విను రామమూర్తి తా
త్యాగుల వారివల్లఁ దగ విపరీతపుమార్గ మంతయుం
బాఁ గనుఁగొంచు వచ్చెఁ గని తప్పరి వేగ మటంచుఁ జెప్పెనన్.

దురితవర్తివి దేవతాద్రోహి వరయ
నిన్నుఁ గనుఁగొన్న దోషంబు నిష్ఠురాత్మ. 61

ఉ. నీ వెటు వోయె దింక మఱి నేర్పున నీ కెఱిఁగింప నేల నీ
తావిభుఁ డెల్లసేనల ముదంబున ముట్టడిఁ బ్రేయఁ బంచి వ
న్నీవిధితోడ నీహృదయమెల్ల నెఱింగియు వేగరమ్ము నే
నావలికార్యమెల్ల విశిఖావలిఁ జక్కఁగఁ జేతు బొమ్మనెన్. 62

గీ. పురుషవర్గంబుచేఁ జావుఁ బొరయకుండ
వరముఁ జేకొంటి ననెడి కావరము వలదు
మించి జానకితోడ నే తెంచినట్టి
రాక తలపోయు మనిచెప్పె రామవిభుఁడు. 63

గీ. ఎన్నివిధముల నిను వధియించికాని
పురికి నరుగము కావునఁ బోఁగఁ దనకు
నమరభోగంబు లన్నియు ననుభవించు
మనుచు సీతోడ నెఱిఁగింపు మనియె నృపతి. 64

వ. అదియునుగాక బంధుమిత్రుల నాదరించుచు నాశ్రితులకు
నిల్లు వాకి లిచ్చుచుఁ బుత్రపౌత్రుల నలవరించుచు నరుచి
పరిహారంబుగా భుజించుచు నిష్టాఁడుదినంబులు సుఖయింపు
మని యెఱింగింపు మనియె వెనుక నెడ గలుగనేర దెన్ని
భంగులఁ దనప్రాణంబు లతఁచేత నునిచి సంగరంబున కరుగు
దెమ్మని పలికె పిదపఁ గరుణాసముద్రుండు గావున నేరాఁ
గ్రమ్మఱం బిలిచి శతముఖుండును సంగరంబునకు భయంబు
నొంది శరణుచొచ్చె నేని కాతు నని యెఱింగింపు మనియె.
అత్తెఱంగైన నీవు చేసిన గోబ్రాహ్మణమునులబాధలు క్షమి
యించెదఁ జెప్పు మని పంచిన వచ్చితి. ఇచ్చట నిన్నుం బురి

కొల్పుతుచ్ఛరాక్షసుల నమ్మకుము. అతం డాదినారాయణ మూర్తిగాని నరుండు గాఁడు. ఇన్నియు విచారించి వైరంబు విసర్జించి శరణుచొచ్చి బ్రతుకుము. అది సహింపకయున్న యుద్ధంబున కరుగు దెమ్ము పురుషులచేఁ జావు లే దని తలఁచితి వేని రామచంద్రునివెంట జానకీదేవి చనుదెంచుటెల్ల భవ న్నాశనంబునకుఁ గారణంబు. తదీయ ప్రభావంబు దెలిసెద వని తలంతువేని మీతల్లిఁ జిత్రగంధి నడుగుము. అమ్మహాదేవి చేత నీవు త్రుంగుట సిద్ధంబని యనేక ప్రకారంబులఁ బలికిన నులికిపడి ప్రళయకాలాగ్నిచందంబున మండుచు నూఱు మొగంబులు ముడివెట్టుచు హనుమంతునిఁ జంప నిశ్చయించి దూతధర్మంబు విచారించి యవ్వేళకు నదరుడిగి యాస్థానం బునం గల మహాదానవు లద్భుతంబున వినుచుండ నిట్లనిరియె.

శా. ఓరీమర్కట మద్భుజాబలము పెం పూనంగ శంకించుచుఁ
బీరం బెల్లను వీడి భృత్యులగతిన్ బృందారకుల్ గొల్వ నా
హారార్హుం డగుమర్త్యుఁ జెప్పుచు భయం బందందఁ బుట్టించి నీ
వారూఢిన్ బహుభాష లాడెద వహా ప్రాణంబు లే యొల్లవో.

సీ. పేర్చి పైఁబడఁబూని పెరిఁగి నల్దిక్కుల
నడరెడుకార్చిచ్చు నుడుపనేర్తు
సమయంబువచ్చిన ఝంఝానిలమునైన
నెఱి మెదలఁగనీక నిలుపనేర్తు
నాహవంబున జయం బనుకూలముగ మంత్ర
సిద్ధిజపంబులు సేయనేర్తుఁ
గడువేడ్క రథములఁ గరితురంగంబుల
నడిపింపనేర్తు సర్ణవముమీఁద

గీ. నిన్ని యనుగాక పరమేష్ఠి యిచ్చినట్టి
వరము లున్నవి జమునైన సరకుసేయ
నట్టియసమానబలశాలినైన నన్ను
జానకీరాము లెదిరింపఁ జాలఁగలరె. 67

వ. అదియునుంగాక. 68

సీ. మద్భీమతరనామమహనీయమంత్రంబు
సకలభూతగ్రహోచ్చాటనంబు
మద్బాహుదండంబు మత్తారి నృపకుమా
రాచలాభీలవజ్రాయుధంబు
మచ్చండకోపంబు మానిత బ్రహ్మాండ
భాండంబులకునెల్లఁ బ్రళయకరము
మన్మందహాసము మనసిజకమలభ
వామరావళికెల్ల నమృతవృష్టి
గీ. సకలలోకంబులకు నేనె చక్రవర్తి
నట్టి నాయుద్ధతికి నిల్చి యధముఁడైన
జనవరుండును నబ లగుజానకియును
దురము గెల్చెద రనుట యద్భుతము గాదె. 69

ఉ. ఇన్నియుఁ జెప్పనేల విను మిాక్షణమందున నిన్నుఁ జంపి రే
పున్నతవృత్తి నేఁగి నృపు నుక్కణఁగించి తదీయకోమలిం
బొన్నసుగంధిఁ దెచ్చి బహుభోగపరంపరఁ దేలుచుఁ సుఖం
బెన్నఁగఁ గందు దైత్యులు భళియని సన్నుతిచేయ వానరా.

ఉ. చిక్కితి వెందుఁ బోయెదవు చేకొని మ్రింగెద నిన్ను రామునిఁ
దిక్కెక నేడి నీ కనుచుఁ దీవ్రరయంబున సాగ్రహించుచుం

జొక్కునిశాటకోటులను బిల్చి వనేచరుఁ ద్రుంపుఁ డన్న వా
రుక్షున నేగుదెంచి పటుహుంకృతిసేయుచు రాఁగ నుగ్రుఁడై.

ఉ. ఓరి శతాస్య నే నొకఁడ మారక చిక్కితి నంచుఁ బట్టఁగాఁ
గోరితిచూడుచూడుమని గొబ్బున రాముఁ దలంచి వాయుపుత్రు౯
పాకెకుఁ జేరి వాలము విశాలముగా రవిసోఁకఁ బెంచి దు
ర్వారశరీరుఁడై పెరిఁగె భగ్గున మంటలు నోరఁ బుట్టఁగన్. 72

చ. [1]వెఱచిరి కొంద ఱత్తఱిని వీనిమహాకృతిఁ జూచి కొందఱుం
బఱచిరి సందుసందులను బల్విడి కొందఱు భీతిఁ బోవలే
కఱచిరి కొంద ఱప్పుడు శతాస్యముముం గరుణింపు మంచుఁ బె
ల్లఱచిరి యిట్టిరీతిఁ గడునాకుల మొందిరి దానవుల్ వెసన్.

క. శతముఖుఁడును హనుమంతుని
మతమంతయుఁ జూచి భయము మల్లడిగొనఁ గా
మతి నడలుచుండెఁ దక్కిన
హితులును నిర్విణ్ణులైరి హృదయము లులుకన్. 74

మ. హనుమంతుం డపు డుగ్రుఁడై దనుజలోకాధీశ్వరుం డాసిక్రో
ధ్వ్యన న న్బట్టఁగఁ బూని తిప్పుడు మదం బువ్విళ్లు నీకేల యం
చును ఘోరాశనిఁబోలుముష్టిహతిచే స్రుక్కంగ నద్దానవేం
ద్రుని నేలంబడఁ గూలఁగాఁ బొడిచె రుద్రుంబోలి లీలాకృతిన్.

గీ. ఇట్లు పొడిచినఁ బడి తలలెల్ల బగిలి
యబ్బురంబుగ నెత్తురు లుబ్బిపాఱ
నపుడు మూర్ఛిల్లె నతనిసింహాసనంబుఁ
జూర్ణముగఁ దన్నె నమరులు చోద్యమంద. 76

---

1. ఈపద్యమునకే వేరుమాటలతోఁ బద్యమున్నది.

గీ. తన్ని యంతటఁ బోక యద్దనుజవరుని
ద్రొక్కి యున్నతలాటంబు దున్ని తివిచి
యెపునను గొని యొప్పటిరూపుతోడ
నచట వీడ్కొని రఘుపతి నాత్మఁ దలఁచె. 77

వ. ఇత్తెఱంగున రఘునందనచరణారవిందమకరందబిందుపరంపరా
స్వాదనానందేందిందిరుండై మహన్నందనుండు తనకునెదిరిన
దైత్యులం బరిమార్చుచు సింహనాదంబు సేయుచుఁ గపి
సేనాభిముఖుండై వచ్చి పురోభాగంబున సకలదళంబులతో
నున్నసుగ్రీవునిం గాంచి యతనికిఁ దద్వృత్తాంతంబుఁ జెప్పి
సంభాషణలు గైకొని అచట వీడ్కొని సకలకపినాయకులు
దన్నెదుర్కొని గాఢాలింగనంబు గావించి పెక్కుతెఱంగుల
నభినందింప రయంబున నరుదెంచి అనుజత్రయపుత్రపౌత్రపరి
వేష్టితుండై జానకియుం దానును దనరాక కెదురుచూచుచున్న
రఘువరుం గాంచి వందనంబులు గావించి అనేకవిధంబుల
సన్నుతించి ప్రతాపలంకాపురికిఁ దా నరుగుట మొదలుగా
శతకంఠునితలలు పగులఁ బొడుచుట తుదయునుంగా
నంతయు నెఱింగించి రేపు లగ్గకుసెలవు దయచేయవలయు
ననిన ప్రార్థించి యక్కునం జేర్చి సీతయుం దానును బహు
భంగుల దీవించుచుండె నంత నక్కడ. 78

క. దనుజేంద్రుఁ డంతకంబను
మునుపడఁ దనమూర్ఛదెలిసి మునుకొని సింహా
సనమును బొడియగుటకు మఱి
తనదుతలాటంబుఁ బోవ దానికి నడలెన్. 79

క. ఆదలి తనయిరుగెలంకుల
నడలుచుఁ గనుపట్టుబలునిశాటుల హితులం
గడుమంత్రుల నొగిమొగములు
ముడివడఁగాఁ జూచి భయదముగ నిట్లనియెన్. 80

క. ఓయి సచివేంద్రులారా
మాయురె యిపు డొక్కకోఁతిమాత్రమె యిట్టుల్
చేయఁగ నిందఱు నేమియుఁ
జేయఁగ లేరైతి రేమిసేయుదుఁ జెప్పుఁడా. 81

క. ఏలాగు నమ్ముదును మీ
రీలాగున బిఱుకు లగుచు నిట్లుండఁగ నే
నేలాగు రాముఁ దునుముదు
నేలాగున బంటులుగను నేలుదు మిమ్మున్. 82

క. అని మనమునఁ గోపంబును
ఘనతరశోకంబుఁ బెనఁగఁగాఁ జింతాంభో
ధిని మునుఁగుచున్న దనుజేం
ద్రునిఁ గనుఁగొని యిట్టు లనిరి తూర్ణస్ఫురణన్. 83

క. ఏ మప్పుడ యేమఱుచో
నామర్కటుఁ డేఁగె గాక యటుచూడుము త
ద్రాముని జంపి మతాళని
కోమలిఁ గొనివచ్చి నీకు గొబ్బున నిత్తున్. 84

*క. మాయట్టిమంత్రు లుండఁగ
నీయదవద యేల నీకు నిప్పుడె మమ్ముం

*క. మావంటిమంత్రు లుండఁగ, నీ కేల యధైర్యమొంద నిప్పుడు మమ్మున్
భావించి పంపు రణమున, కావలముగఁ గెల్చి రాము నిటఁ గూల్తు మెటన్.

కాయక పంపుము యుద్ధము
చేయుదు మెడపకను నీదుచిత్తము రాఁగన్. 85

†క. వనజజుఁ డొసఁగినవరముల
ఘనత విచారింపవలదె కడిసిన నీకున్
వనచరులన నరవరులన
విను తృణమాత్రంబుగాదె వివరింపంగన్. 86

క. సురలెల్ల నీకు వెఱచుచు
నొరిదిగ సేవింతు రనఁగ సురలు పనుపఁగా
నరుదెంచు వేలరాముని
సరకుంగాఁ గొనఁగఁ దగునె సంగరధుర్యా. 87

క. దనుజేశ నీవు గడఁగినఁ
గనుఁగొనఁగా మృత్యువైనఁ గళవళపడు న
వ్వనచరులును గినచరులును
మనుజుఁడు గినుజుండు నిన్ను మార్కొనఁగలరే. 88

క. అని మంత్రులు బహుభంగులఁ
దనమదిఁ బురికొల్ప నసురధవుఁడు మహారో
షనయనమనస్కుఁడై య
ద్దనుజుల మన్నించి చనియెఁ దల్లి యెదుటికిన్. 89

క. చని తల్లికి సాష్టాంగం
బొనరింపఁగఁ జూచి పుత్త్రు నొయ్యన విలస
ద్ఘనగాత్రుని సుతమిత్రునిఁ
గనుఁగొని దీవించి చిత్రగం ధిట్లనియెన్. 90

---

†క. వనజజుఁ డొసఁగిన, వరములం గలుగంగ బిక వానరులును నా
నరు లనఁగ నెంతవారలు, వరికింపఁగఁ దృణము గాదె భండన మందున్.

గీ. అన్న నీమొగ మదియేమి విన్న నగుచు
నున్న దిప్పు డీవెన్నఁడు నుల్లమునను
వంతఁ జెందవు నేఁ డిది వింత వొడమె
నేమి యెఱిఁగింపు నాతోడ నెద్దియైన. 91

సీ. అలిగెనో యుష్మదహంకారములు చూచి
యుగ్రుఁడై యిపుడు మృత్యుంజయుండు
మునుల నేఁచితి వని వనజసంభవుఁ డొండె
శపియించెనో కడుసాహసమునఁ
గింకరుల్ దానును శంక లేక కృతాంతుఁ
డురువడి దండె త్తెనో కడంగి
వరశరణాగతవజ్రపంజరుఁ డగు
రాముఁ డేతెంచెనో భీమముగను

గీ. వీఁక నెఱిఁగింపు విన్నయండాఁక నాకుఁ
గడుపులోపలఁ జెయివెట్టి కలఁచినట్టు
లున్న దిప్పుడు నీమోము విన్నదనము
గన్నయప్పటినుండి యక్కజముగాను. 92

సీ. అనవిని యాశతాననుఁడు దల్లికి హాను
మంతుండు వచ్చినమార్గములును
వచ్చి రామునిఁ జెప్పి వాదించు తెఱఁగును
వాదించి కణఁగించువైఖరియును
బట్టంగ దైత్యులఁ బంపువెట్టుటయును
బంపువెట్టినవారిఁ బదరుటయును
డంబుగాఁ దనదురూపంబు చూపుటయును
జూపి తన్నొగిఁ బొడుచుటయుఁ బొడిచి

గీ. తనదుసింహాసనము గూలఁ దన్నుటయును
బూని చిరుదుతలాటంబు వ్రోవుటయును
మఱియు వనచరుఁ డేఁగినమహిమములును
జెప్పినను విని తల్లి మూర్ఛిల్లి తెలిసి. 93

గీ. అన్న శతముఖ మహాతంత్రి యద్భుతంపు
వార్త నారదుచే విని వచ్చి మున్ను
నా కెఱింగింప నెఱుఁగుదు నీకు నట్టి
గోప్యమంతయు నెఱిఁగింతుఁ గోరి వినుము. 94

వ. జ్యోతిర్మయ మగు నాకమహాశక్తి చతుర్దశభువననాయకరాయి ప్రవర్తించుచుండి తనరూపం బగునట్టి *యోంకారస్వరూపంబున బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరుల నుదయింపఁజేసి జన్మపోషణలయకారులం గమ్మని నియోగించి వారలకు సుఖంబులు గలుగు మని తనకళలచే ముువ్వురు కన్నియలం బుట్టించి అందు శారద యనుచెలి నజునకు, లక్ష్మి యనుతరుణి నచ్యుతునకు, గౌరి యనునారి శివునకు దయచేసి ప్రపంచంబు నడుపుచు నందుఁ దనపూర్ణకళ యగులక్ష్మినిం బిలిచి యతిరహస్యంబుగా నిట్లనియె. త్రేతాయుగంబున నీదుభర్త యగువిష్ణుండు రాముండై రావణువధార్థంబునకు నటింపఁగలఁడు తత్కాలంబున నీవు జనకునకు నుదయించి జానకీనామంబున రాము

---

* ఓంకారస్వరూపంబున విరాట్పురుషుం డగుమహారుద్రుం బుట్టించె నారుద్రునివలన ముఖంబున బ్రహ్మయు భుజంబులవలన విష్ణువును శిరంబువలన నీశ్వరుఁడు వక్షంబువలన వాసవాదులును నాభివలన నశ్వినీదేవతలును జానువులవలన యక్షకిన్నర గంధర్వాదులును ఊరువులవలన సూర్యశేషనాదులును పాదంబులవలన మంగళపాతకులను .....బుట్టించె. అని.

నితో మెలంగఁగలవు. రావణునురణానంతరంబున శతముఖుఁ డనునొక్క రాక్షసవరుండు పుట్టి పురుషులచే జావులేకుండ బ్రహ్మచే వరంబులు గొని తరుణులం దృణీకరించు తన్నిమిత్తంబున రాముని వెంట నీవు చని యతనికి శక్యంబు గానిసమయంబున శస్త్రాస్త్రంబులు ధరియించి యుద్ధంబుచేయుము అట్టియెడ నేవచ్చి నీయందు నావహించి నీచేత శతముఖునింజంపించెదఁ జను మని పంచిన భవన్నాశనంబునకుఁగారణంబగుచు సీత యన నుదయించినయది యని మఱియు నిట్లనియె. 95

సీ. సృష్టిపై విష్ణుండు దుష్టనిగ్రహమున
కై రాముఁడై పుట్టి నమరు లలర
వలనొప్ప నవ్విష్ణువక్షస్థలంబునఁ
జెన్నొందుశ్రీదేవి సీత యయ్యె
సరవి నాతఁడు పూనుశంఖచక్రంబులు
భరతశత్రుఘ్నులై పరఁగి రిప్పు
డాశౌరిపర్యంకమై యుండు శేషుండు
సౌమిత్రి యన మించె జగమునందుఁ

గీ. గాన రాముండు మనుజుండు గాఁడు చూడ
నతనిఁ గొలిచెడుకపులెల్ల నమరవరులు
గాని శాఖామృగంబులు గావు నీవు
వారితోడుత వైరంబు వలవ దుడుగు. 96

గీ. బ్రహ్మదేవునిచేతను బడసినట్టి
వరముమాత్రన గర్వింపవలవ దట్టి
బ్రహ్మ సీతండె పుట్టించెఁ బరఁగఁ గాన
మించి తనతండ్రి పూన్కిఁ దప్పించఁగలఁడె. 97

గీ. తాన రాఘవు నెదుర శక్యంబుగాదు
తవిలి వారలపై విరోధంబు మాని
శరణు చొరుము దురాత్ములజాడఁ బోకు
జగతి బెబ్బులిపైఁ గోలఁ జాఁపఁ దగునె. 98

సీ. అని రాముని విక్రమం బతనితమ్ములలాగు
తనయులవిధమును దరుణిసీత
మహిమంబులును హనుమంతు తెఱంగును
సుగ్రీవుఘనతఁ దత్సుతులగతియు
బలములచలమును గెలువరాకుంటయుఁ
బెలుచ విభీషణు భేదములును
దమనిజశక్తియు ధర్మసంఘటనయుఁ
బాడియుఁ గీర్తిసంపాదనమును

గీ. తెలిపియును బుజ్జగించియుఁ బలువిధముల
మనసుఁ గలఁచియు నీతి గా దనియు భయము
లొదవఁజేసియు బహుగతి నూఱడింప
నాగ్రహించుచు నుడుగక యసుర పలికె. 99

ఉ. రాముఁడు విష్ణుఁ డంచును బరాక్రముఁ డంచును నెన్నఁ
జొచ్చితొ, రాముఁడు విష్ణుఁడైనఁ దనరామును రావణుఁ
డుగ్రశూరుఁడై, ప్రేమను గొంచుఁబోవఁగ నభేద్యశరంబు
లఁ గూల్పరాదె యా, రామునిచాపనైపుణి పరాక్రమముం
గనవచ్చు నిందులన్. 100

చ. అదియునుగాక నాఁడును నరాధముఁడుం బటువిక్రమంబు
లిం, బొదవఁ గనంగఁ జాలఁడె యపూర్వశరావళిఁ జేతఁ
బూన నే, బొదవెనె యాశరంబులును బూన సమర్థుఁడు

గాఁడు వాని నా, పదమునఁ ద్రొక్కి సేనలను భస్మము
సేయుదుఁ జిత్రమాత్రమున్. 101

చ. చొనుపఁగ విష్ణుఁ డేడ మనుజుం డన నేడ మృషోక్తిచేత నా
మనసు కరంగఁ బల్కినను మర్త్యునకై భయమంద నేర్తునే
యనుపమయుద్ధమందు సుర లౌ నని మెచ్చ నృపాలుఁ జంపి
యా,తనితరుణీలలామను సతంబుగఁ గైకొను దెల్ల కాలమున్.

[1]చ. అనుచుఁ బ్రధానులన్ దొరల నాప్తుల మంత్రుల నక్క
డక్కడన్, ఘనముగ నుంచి మించి పటుకాండపరంపర లేర్చి
సాహసం, బునఁ జతురంగముల్ బలసి పొంగుచు నుండఁగ
రాముఁ దల్పుచుం, గనలుచు నుండె దండి శతకంఠుఁడు చండ
తరాగ్నికై వడిన్. 103

శా. రాముండుం బటుభేరికాహళమహారావంబు మీఱంగ ను
ద్దామస్థైర్యగుణాభిరాముఁ డగుచుం దర్పించి సైన్యంబులన్
వేమాఱుం బురికొల్పి సారెకును మౌర్వీనాదముల్ పెల్లుగా
భూమిం బిక్కటిలంగఁ జేసి దినరాట్పుత్రాదులం బిల్చుచున్.

శా. లగ్గల్ వట్టుఁడు పొందు పొం డని మహోల్లాసంబునం బంప
వా, రగ్గాఢధ్వని మెండుగా విని మహోగ్రాకారులై కొమ్మలన్
నుగ్గుల్ సేయుచు నయ్యగడ్తలును మిన్నుల్ ముట్టఁగాఁ
బూడ్చుచున్, లగ్గల్ వట్టిరి దేవసంఘములు చాలం బొంగి
దీపింపఁగన్. 105

---

1 వ. అని గ్గన లేచి తల్లికి నమస్కరించి రత్నకాలకుం జని సుఖా
సీనుం డై యుండె నప్పుడు. చ. వినయముతోఁ బ్రధానులను విశ్రుతమంత్రుల
నక్కడక్కడన్.

చ. జడిగొని పర్వతంబులుఁ గుజంబులు దెచ్చి కణంగి కోటలం
బొడిపొడిచేసి యందుఁగల భూరినిశాచరకోటులన్ ధరం
బడఁ బిడికిళ్లచే నడఁచి బాణపరంపర నుగ్గుచేసి బ
ల్విడిని వనేచరుల్ దనుజవీరులతో ననిసేయఁ జూచుచున్.

వ. మఱియు ననేకప్రకారంబుల సకలకపివరులును లగ్గ యగ్గలం
బుగాఁ బట్టుచుండ వారితోడనే విభీషణుసైన్యంబులు వన
చరభల్లూకశార్దూలరూపంబులం దలపడిరి మనుజబలంబు
లును బట్టణప్రాసాదతోరణకుడ్యాదుల నమోఘబాణంబులం
బఱపి నేలం గలుపుచు నుండిరి. శతకంఠునిబలంబులు నింతిం
తని గణుతింప నలవి గాకుండఁ గదిసి పూర్వపశ్చిమసముద్రం
బుల తెఱంగునఁ గోలాహలంబు సేయుచుఁ బిడికిళ్లం బొడుచుచు
గదల నడఁచుచుఁ గఠినపదంబులం దన్నుచు దీర్ఘదంతంబులం
గఱచుచు మోఁచేతులఁ దాటించుచు బలువిధంబులఁ బెనం
గుచు గజంబులకుంభస్థలంబులు పగుల మోదుచు హయం
బులం బడ వ్రచ్చుచు రథంబులు భగ్నంబులు గావించుచు
రథికులం గూల్చుచు సారథులం ద్రుంచుచు భటుల నందఱం
ద్రెంచుచు నపారయుద్ధంబు గావింప వనచరభల్లూకశార్దూల
మనుజబలంబులెల్ల విఱిగి పాఱి క్రమ్మఱం బురికొని దైత్యుల
మీఁదం గదిసి గదలు ద్రుంచియు ముసలంబులు పొడి
గావించియుఁ జాపంబులు విఱిచియు నఱచేతులం జఱచియు
గళంబులు ద్రొక్కియు నింగికిముట్ట నిక్కియు నఖంబులం
జీరియుఁ గుంభికుంభంబులం బగులఁబొడిచియు నలుకలు
మీఱియుఁ బ్రతిపక్షులం దఱిమియు వాలంబుల మెఱిమియు
ముష్టిహతులం గ్రుమ్మియు వాలరోమంబులఁ జిమ్మియు గుట్టిం

బుల నదిమియుఁ గుంజరంబులఁ ద్రుంచియు రథంబుల నుగ్గు
చేసియు రథికులం ద్రోచియు సారథులం జంపియు శరంబులఁ
ద్రెంచియుఁ జెక్కుచందంబుల నుక్కుమెఱసి యక్కపివీరులు
ఘోర వారలంగని హర్షించి రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నులును
దనుజులపై నందంద నలిగి యాగ్నేయసాయకంబులు
పఱపినఁ గూలు నేనుంగులును నేనుంగులతోడనే వ్రాలు
హయంబులును హయంబులతోడనే ఖాడియగు రథంబులును
రథంబులతోడనే మడియురథికులును రథికులం గని పొరలు
సారథులును సారథులదురవస్థలఁ జూచి తలంకుభటులును
విఱుగువిండ్లును నుఱు మగుశరంబులును బఱియ లగుగద
లును దునియలై పడినముసలంబులును భిన్నంబు లగుకట్టి
సంబులును నుగ్గు లగుప్రాసంబులును దుత్తుమురు లైన
శూలంబులును బడినభిండివాలంబులును దన్నుకొనెడిదైత్యు
లును జచ్చిన వారిదాపునఁ జచ్చినయట్ల కదలకయుండురాక్ష
సులును గతజీవు లైనదనుజులును జొత్తుపాపలవలె నెత్తుటం
జొత్తిల్లునిశాచరులును నవయవంబు లేర్పడక తునిసిన నక్తం
చరులును శోణితప్రవాహంబులును బ్రవాహంబుల నీదు
లాడు భూతబేతాళ శాకినీఢాకినీ గణంబులునుం గలిగి
రౌద్రవహోరాత్రంబులు చరణతలఘట్టనోద్ధూతధరాపరాగం
బుచే ద్రికాలంబులును సూర్యచంద్రికాజాలంబులు నేరుపఱు
పరాకుండఁ బోరి కపులు సింహనాదంబులుచేసిన దేవతలును
పుష్పవర్షంబు గురియించి యభ్రతలంబున నిల్చి యాశ్చర్యంబు
నొందుచుఁ జూచుచుండిరి బ్రహ్మదేవుండును బ్రళయసమ
యంబు గాఁబోలు నని కాలంబు లెక్కించుచునుండె. ఏనును

రజతపర్వతగహ్వరంబున నీతోడం గదలకయుంటి వని
చెప్పినఁ బార్వతీదేవి మహాశ్చర్యమానసయై యటమీఁద
నక్కలహం బేమయ్యె నది వినిపింపు మన వినుపించుచుండె
నంత. 107

క. హాతశేషు లైనదానవు
లతిరయమునఁ గడుభయాత్ములై నల్దిశలన్
గతిచెడి యఱచుచుఁ బాఱిరి
మతి సంతసమంది కపులు మలయుచు నార్వన్. 108

క. గిటగిట మనుచును నెత్తుట
దొటదొప్పగ దోఁగి యపుడు తొట్రుపడంగాఁ
గటకట యనుచును గుండెలు
తటతట నదరంగ వివిధదైన్యము లొదవన్. 109

సీ. [1]అదె వచ్చె నగచరు లిదె డాసి రనుచును
గడుశరీరంబులు గంప మొంద
నల్లదే కొల్లగా భల్లూకతతి మించి
పొంచియున్నా రంచుఁ బోక మరలి
మేదినీధరములుఁ బాదపంబులుఁ దమ
మీఁద వచ్చె నటంచు మెలఁగి తొలఁగి
రొందుఁ బోవుద మింక నేది దిక్కని తమ
చేష్టలు దఱిగి మూర్ఛిల్లి తెలిసి
గీ. పుడమిమీఁదను జదికిలఁబడుచు నప్ప
టికిని లేచుచు నుఱుకుచు శివి మెరసి

1. మాఱుమాటలతో నిదియు వేఱొక ప్రతిలోఁ గొంత గలదు.

కొలువులోపలఁ గూర్చున్న ఘోరవిమత
లుంఠన ప్రాభవుని శతకంఠుఁ గనిరి. 110

శా. ఇక్ష్వాద్క్యుల్ శతకంఠుఁ గాంచి మదిలో నేడ్పుల్ భయంబుం
దగం, గ్రమ్మఱ్ పాగిలిమ్రొక్కి యక్కపులరాశల్ మల్లివీక్షిం
చుచుల్, దిమ్ముం జేకొని పిల్చినం బలుక కెంతే ఖిన్నులై
పాఱెకుం, దమ్ముం గావు మటంచు నిల్చినను దద్దైత్యేంద్రుఁ
డాశ్చర్యుఁడై. 111

[1]గీ. ఓరి దానవులార మీ కుల్లములను
వగవ నేటికి నే నుండ వలవ దుడుగుఁ
డేమివృత్తాంత మంతయు నెఱుఁగఁ జెప్పు
డిప్పుడే చని విదలింతు నెల్ల రిపుల. 112

గీ. అనుచుఁ బలుమఱు నుడువఁగా నపుడు కొంత
మాట పొం దెఱిఁగియును నేమఱక యతని
కభిముఖంబులతో నిల్చి యఖిలమంత్రి
వరులు విన నిట్లు పలికిరి వానితోడ. 113

సీ. దనుజేంద్ర మేము మీపనుపునఁ జని లగ్గ
పట్టిన వనచర ప్రకరములును
బెక్కువిధంబుల నుక్కునఁ బోరాడి
నెఱి తప్పి మఱిచాల నేలఁ బఱచి
వెండియుఁ బురికొని విపులవాలంబులఁ
జుట్టియు ముట్టియు నెట్టుకొనుచుఁ
గఱచియుఁ జఱచియుఁ గఠినశైలంబుల
నడఁచియుఁ బొడిచియు నలుక మెఱసి

1. మాఱుమాటలతో నిదియే పేరొకప్రతిలోఁ గొంత గలదు.

గీ. యుండునంతటఁ బ్రళయకాలుండువోలె
రాఘవుం డగ్ని బాణపరంపరలను
గప్పినను మనస్సైన్యంబు గలఁగి తలఁగి
పాఱఁగా లేక దగ్ధులై పడిరి యచట. 114

సీ. స్తనితభాషుఁడు చచ్చె శార్దూలవదనుండు
మడిసె రక్తాక్షుఁడు మహిని గూలె
గతజీవుఁ డయ్యెఁ బింగళనేత్రుఁ డవనిపైఁ
గూలె నగ్నిముఖుండుఁ గుంజరాంగుఁ
డీల్గెఁ గరాళుఁడు నిలఁ గ్రుంకెఁ గపిలదం
తుఁడు చచ్చె శూలుండు పుడమిఁ గలిసెఁ
జిత్రుండుఁ గర్కశగాత్రుండు మొదలైన
బంటులు వీనుఁగుపెంటలైరి

గీ. యేము గొందఱ మిటకు నీకెఱుఁగఁ జెప్పఁ
జావునకుఁ దప్పి రాఁగ నీజాడఁ గంటి
మసురవిలయంబు సమకూఱె నకట మీకు
నేమి చెప్పుదు దుర్వార్త లేము నొడివి. 115

చ. అన విని యట్టహాసము రయంబునఁ దా నొనరించి నేతఁదోఁ
గినయనలంబుచాడ్పునను గొంటక మండి సమస్తలోకముల్
మునుకొని మ్రింగఁబూను పెనుమృత్యువురీతిని హుంకరించు
చుం,దనదుప్రధానులన్ హితులఁ దప్పకకన్గొని వారికిట్లనెన్.

ఉ. వింటిరె మంత్రులార మనవీటినిశాటులఁ బంపి క్రోఁతులం
గంటక మొప్పఁ జంపి నృపకాంతుని రాముని నేలఁ గల్పి నా
కంటక మెల్లఁ బాపి కలకంఠినిఁ బల్లవపాణి జానకిన్
వెంటనె తోడితెం డనుచు వేగన పంపిన శౌర్యహీనులై. 117

చ. మడిసిరి దైత్యులంచు దనమంత్రులు మానవవానరావళిఁ
విడుచుచుఁ జెప్పవచ్చి రిఁక వీరల నే మనువాఁడ నిప్పుడే
తడయక పోయి రాఘవునిఁ దమ్ములతోఁడుతఁ జంపి క్రోఁతులం
బొడ వడఁగించి వత్తు నిఁక బూమెలుగాదె బలంబుఁ బంపినన్.

చ. కదలుఁడు నాసహాయమున గంధగజాశ్వరథాదు లేర్పడఁ
వదలక శస్త్రులం దునిమి వ త్తము వచ్చి ధరాసుతామణిఁ
గొదకొని తెత్త మిట్టియెడఁ గోఁతులు గీఁతులు నాకు నడ్డమే
కదనమునం దెదిర్చినను గండలుచేతు సురేంద్రుఁడైననున్.

చ. అన విని మంత్రులెల్లఁ బటుహాంకృతిమీఱఁగ లేచి నిల్చిరో
దనుజవరేణ్య నీ వనుపఁ దార్కొన రాముఁ డనంగ నెంత పె
ల్లనలమునైన మిం గొదము యాఁజిని మృత్యువునైన నోర్తుమ
వ్వనచరు లేమి లెక్క జయవర్ధన ఘోరతరారిమర్ద నా. 120

సీ. భండనవేది యేర్పఱిచి మతోత్కృష్ఠాగ్ని
దరికొల్పి పటుశర స్తంభమునను
బరఁగ విభీషణుఁ బశువుగ బంధించి
కపిసమిధల నవకముగ వేల్చి
చెలఁగుచు ననిపత్రసుకస్రివంబుల నేర్చి
రక్త మాజ్యంబుగా రమణచేసి
తనదు సహోదరతతులతో రామునిఁ
బూర్ణాహుతిగ వేల్చి భూరిజలధి

గీ. నవభృథస్నానములుచేసి యలరుసోమ
యాజినై యుండు విూవు మే మపుడు హోత
లమఁ జెలంగుదు విూయుద్ధ మనుమఖంబు
చేయకుగాని త్రిజగత్ప్రసిద్ధి గాదు. 121

మ. అని యుక్కైవడి మంత్రు లాడఁగఁ దదీయాలాపముల్ విం
డుగా, విని దైత్యేంద్రుఁడు మిన్ను ముట్టి సకలోర్వీభాగముం
గంపిలఁ, మనుజేంద్రుం దృణలీలఁ ద్రుంతు నని దుర్మార్గంబునం
దల్చెనెం,దు నొగిం జచ్చెడివారి కన్యజనవృత్తుల్ గానఁగా
వచ్చునే. 122

మ. మఱియుం బెక్కువిధంబులం గనలుచుఁ మత్తేభముం బోలె
మై, మఱచెం బ్రోద్ధతుఁడై నిలింపతతి పల్మాఱుఁ భయం
బందఁగా, శిరముల్ నూఱిట దివ్యసన్మకుటముల్ చెన్నొం
దఁగాఁ బూని ఖా,సురమార్తాండశతంబురీతి ముఖముల్
సొంపార భాసిల్లఁగన్. 123

ఉ. ఆరయ నింద్రపావకయమాసురపశ్చిమరాణ్మరున్మహా
దారకుబేరముఖ్యభయదస్ఫుటఘోరతరంబు గండపెం
డేరము వామపాదమున రీవిగఁ బెట్టి కరంబు లన్నిటన్
భోరున నస్త్రశస్త్రములు పూని రణంబున కుత్సహించుచున్.

చ. దనుజులు నూఱుకోట్లు తను దట్టముగాఁ గొలువంగ దివ్యకే
తనమణిచక్రషోడశసుధాకరవద్వివిధాతపత్రవే
గనయసహస్రచిత్రతురగప్రకటాసమసూతఘంటికా
స్వనయుతవిస్ఫురద్రథము చయ్యన నెక్కి జగంబు కంపిలన్.

సీ. శతయోజనోన్నతి శతశిరస్సులమీఁదఁ
గన్పట్టుకేతన కాంతి దనర
భుజము లిన్నూటిపైఁ బొలుపొందుభుజకీర్తు
లరసి విద్యుత్కాంతు లమర దిశల
ముత్యాలపేరులు ముంగిళ్ల నల్లాడఁ
జామీకరచ్ఛాయ ఛత్ర ములర

విలసితమాణిక్యవిద్రుమస్థాపిత
తోరణము లంకాంతమునందు నమర
గీ. వెడలె నాయుద్ధకల్యాణవేదిఁ జూడ
వేల్పుమూఁకలు నంబరవీథియందు
వెలుఁగు నందంగ దానవవిభుఁడు భాను
వంశజుని జూడ విజయుఁడై వచ్చె నపుడు. 126

ఉ. అప్పుడు వారిధుల్ గలఁగె నష్టదిగంతము దేభయూథముం
దెప్పిరలేక మూర్ఛిలె మది న్భయమందుచు లచ్చి విష్ణునిన్
గుబ్బునఁ గౌఁగిలించె నదిగో మనపాలిటిమృత్యు వందఱిం
జప్పరిసేయవచ్చె నని చయ్యన డాఁగిరి దేవసంఘముల్. 127

చ. పదువురుమంత్రులున్ యమములభంగిని దండము లుగ్రచిత్తులై
వదలక పూని భేరులరవంబులు మిన్నులు ముట్ట గంధదం
తిదశకరాజి నెక్కి నలుదిక్కులు వ్రయ్యలుగాఁగ నార్చుచుం
బొదలుచు నాశతాననుని భోరునఁ గొల్చిరి తేజరిల్లుచున్.

చ. హరి రఘురాముఁ డంచును రమామణి జానకి యంచు వాన
రుల్, సురవరు లంచు గెల్పు లిఁకఁ జొప్పడ వంచు రణంబు
సేయకే, మరలు మటంచుఁ దల్లి పలుమాఱును దూతలఁ
బంప వాత్మలో, నిరుపమవిక్రమస్ఫురణ నెట్టుకొనన్ వినఁ
డయ్యె నత్తఱిన్. 129

క. నానాముఖముల నఱచెడి
సేనామధ్యమునఁ జంద్రశేఖరుమాడ్కిన్
మానుగ శూలము భుజమునఁ
బూనుక రణకాంక్ష వెడలె భువనము వణఁకన్. 130

సీ. ఆవేళఁ గంకగృధ్రావళి పురివిచ్చి
యాడఁగాఁ దొడఁగె శశాస్యమీఁదఁ
గరము నెత్తురువాన గురిసె సేనలమీఁదఁ
బిడుగులు వడఁ జొచ్చెఁ బుడమి వణఁక
వఱడు లంతంతకు వాపోయెఁ దలలెత్తి
వెసఁ గొన్ని గొడుగులు విఱిగిపడియె
నెదురుగా నేతెంచె నేపుమైఁ జెనుగాలి
ముసవేడి తురగముల్ మెల్ల విఱిగె

గీ. గడువిలాపించి యొఱలె నాకాశవాణి
చెలఁగి యడ్డంబుగా వచ్చెఁ జెవులపోతు
మఱియు ముందట నొకమహామలినమైన
[1]విధవరా లేడ్చెఁ బోయినవిభునిఁ దలఁచి. 131

మ. అవియెల్ల న్వెసఁ గాంచియున్ వికృతకోపావేశుఁడై పూని
శాంతివిధుల్ దా నొనరించి మానసమునన్ ధీరాత్ముఁడై ఘో
రా, వివిధానేకమృదంగనాదము మహోర్విం బిక్కటిల్లంగ
భై,రవమూర్తి ప్రతిబింబమై తరుచరవ్రాతంబులన్ దగ్గఱెన్.

శా. ఈరీతిం గడు దగ్గఱం గపులు దైత్యేంద్రున్ విలోకించి గం
భీరంబుల్ విడి హస్తకీలితధరాభృత్పాదపశ్రేణి ని
స్సారం బొప్పఁగ వైచి దానవమహాసైన్యంబు పెల్లార్వఁగా
మేరల్ దప్పి వణంకుచుం బఱచి రెమ్మెల్ దూలి యాఁడాదఱున్.

సీ. శతకంఠుఁ డనువాఁడు చనుదెంచె మునమీఁదఁ
తాఁకిపోవుదమె యీపాటిమనము

1. విధవ రోదురయ్యె శాత్రవవిభుని కంత.

దానవేంద్రుఁడు వాఁడె తల్లివచ్చెను రండు
 వనచరులార యీ వలికి నేఁడు
రాక్షసేశుఁడు మహారణము సేయఁగవచ్చె
 జరుగుద మిఁక లెంక బాగు వలదు
కర్బురధవుఁ డదె కాకతో నేతెంచెఁ
 గదలుద మిటనుండి వదలి మనము
గీ. అనుచు భీతిల్లి తమలోన నాడుకొనుచు
సైన్యములు నక్కడక్కడ జరిగి విఱిగి
తిరిగి తోఁపక యెంతయుఁ దెలివి తప్పి
రూపములు మాఱి రంత విరూపు లగుచు. 134

సీ. గిరిగహ్వరముల కేగిరి మోహారంబులు
 విడిచి కొందఱు కపు లడరుకొనుచు
రూపముల్ డాఁచి విరూపముల్ గైకొని
 వ్రాలిరి కొందఱు వసుధమీఁద
దండముల్ గాని యుద్దండముల్ పనికిరా
 వని కొంద ఱసురుల వినుతిఁ జనిరి
రామచంద్రుండె పరామరిసించు న
 టంచు నల్లన కేర ణనిరి కొంద
గీ. ఱిట్టి కెలఁకున వానరు లెల్లదిశలఁ
బఱవ వారలఁ గనుఁగొని భానుసుతుఁడు
బాగలకు రాముఁ గేల నొయ్యారముగను
జూపి యిట్లనె సైన్యముల్ చోద్యపడఁగ. 135

క. పాతకుఁడీ భీతిల్లకుఁ
దారకుఁడీ రిపులఁ జూచి దైత్యులనెల్లం

బోరాడఁగలఁడు రణమున
శ్రీరాముఁడు గలుగ మనకుఁ జింతేమిటికిన్. 136

సీ. శ్రీరఘునాయకుం డినవంశరత్నంబు
జగదేకవీరుండు శౌర్యఘనుఁడు
వరశరణాగతవజ్రపంజరుఁడు దా
నవసంహరుఁడు ధరానాయకుండు
జానకీహృదయరంజనచరిత్రుఁడు పవి
త్రుఁడు వికచాబ్జనేత్రుఁడు కృపాత్ముఁ
డీశతకంఠుని నిప్పుడే తృణలీల
మడియించుచున్నాఁడు మనకు నితఁడు
గీ. దాఁపుఁ బ్రాపును దల్లియుఁ దండ్రి యగుచు
నుండ మీకేల భీతిల్ల యుఱుకుచుండ
రండు రండు రయంబున రాముకడకు
ననుచు మఱలించెఁ దనదుసైన్యములనెల్ల. 137

మ. మఱలింపం గపిసైన్యముల్ గిరివరత్నాజవ్రజంబుల్ మహా
కరయుగ్మంబులఁ బూని పెల్లుగ జగత్కంపంబుగా నార్చి
రో, ధరణీనాయక మమ్ముఁ బంపు మసురక్ష్మాత్రిస్థలిం
గూల్చి మీ, చరణంబుల్ గనుఁగొందు మంచును రణోత్సా
హంబునం బల్కుచున్. 138

క. శరణయ్య భక్తవత్సల
శరణయ్య మహానుభావ జానకిరమణా
శరణయ్య దానవాంతక
శరణయ్యా రామచంద్ర సద్గుణసాంద్రా. 139

వ. అని యిట్లు నుతియించినసుగ్రీవునిం గని సంతోషభరితమాన
సుండై తత్సైన్యంబు నవలోకించి మఱియును. 140

శా. రాముండుర్విఁ ముదమంది వచ్చెడిమహారక్షోగణాధీశ్వరో
ద్దామప్రాభవముఁ శతవ్యయవిదోర్దండప్రచండత్వముఁ
మోముల్ నూఱును దన్ముఖప్రకరసంభూతానలజ్వాలలుఁ
వేమాఱుం గని కోపముఁ భయము నావిర్భూతమై చూచు
చున్. 141

మ. నరనాథుండు విభీషణుం బిలిచి యన్నా యీమహాకారుఁ డీ
శ్వరుఁడో చండకృతాంతుఁడో యనలుఁడో చర్చింపఁగా
మృత్యువో, ధరపై నెవ్వఁడు వీఁడు వీనిఁ గని చిత్తం బంత
యుఁ భీతిలెం, గర మొప్ప న్వినుపింపుమా యిటఁ గెదఁ
గర్వంబు పోకార్చెదన్. 142

*మ. అనినఁ దేవ మహానుభావ విను వీఁ డాభీలతఁ ధైర్యశౌ
ర్యనయుండైన శతాననుండు బహుమాయావర్తనుం డస్మదీ
యనితాంతాప్తుఁడు వీని యుద్ధమునఁ బోరాడంగశక్యంబుగా
దు నరేశాగ్రణి యెట్లొ కాని వరరాద్దుర్వారుఁ డీతండిలన్.

---

*సీ. సర్వగీర్వాణప్రపన్నశరణభీమ విన్నవించెద నీకు విమలముగను
ఇతఁ డీశ్వరుండు గాఁ డినవంశవర్ధన వినుకృతాంతుఁడు గాఁడు విమలచరిత
గాలమృత్యువు గాఁడు కమనీయవంశయంబుజపత్రనేత్ర సత్పుణ్యగాత్ర
ఘనతరమాయావర్తనుఁడు దోర్దర్పుండు దానవాధీశ శతాననుండు
గీ. రణమునను వీని గెలువంగరాదు విబుధ
వరులకును నైనఁ దలఁపంగ వానిఁ దునుమ
నెట్టు మనకు నుపాయంబు నెఱుఁగ నిపుడు
రమ్యగుణసాంద్రదశరథ రామచంద్ర.
వ. మఱియును వినుము.

మ. దనుజాధీశునియంగమందుఁ గలర క్తం బింత యిద్ధాత్రిపై
నొనరంగాఁ బడనేని నూర్వురుశతాస్యుల్ సంభవంబై రణం
బున కత్తాడుదు రిందు కేమిటెఱఁగో పోరాడ నెట్లోర్తురో
వనచారుల్ వనజాతజాతువరగర్వం బెట్లు నాశిల్లునో. 144

గీ. ఇతనిచేతను మనబలం బెల్లఁ ద్రుంగు
నితని గెలువంగఁ జొప్పడ దెవ్వరికిని
నుర్విఁ బురుషుల కితఁ డజేయుండుగాన
నెట్లుజయమందుమో మన కెఱుఁగ రాదు. 145

వ. అని మఱియుఁ బెక్కుచందంబుల విభీషణుండు శతకంఠుని
ప్రకారంబు లెఱింగించి నృపవరా యుద్ధంబు సేయునెడ
నద్దానవేంద్రునిపై నాగ్నేయబాణంబు లేమఱక యేయ
చుండుము దానంజేసి రక్తబిందువులు ధరం బడనేరవు అందు
వలన ననేకశతకంఠరోద్భవంబు మిథ్య యగు నని యెఱింగించి
తత్తత్ప్రిథానులమహిమంబు లెఱింగించి వారివారికిఁ దగిన
శూరుల నేర్పరించి యింక నాలస్యంబు దగదనుచుం జెప్పి
హనుమంతుని వీక్షించి మహాత్మా యిట్టిసమయంబున నెట్లు నం
గెలుపు సమకూఱం జేయు మదియునుంగాక నాపైని దానవుం
డెప్పుడు విగ్రహించుచు నుండుఁ గావున నన్ను నేమఱక
కాపాడు మనిన నొడంబడి రామునిపాన్ని ధ్యంబున వాలంబు
ద్రిప్పుచునుండె భరత శత్రుఘ్న లక్ష్మణ కుశ లవ విజయ
సుగ్రీవాంగదులును మిన్నువగుల నార్పుచుఁ బరివేష్టించి
యుండిరి రాముండును ధనుర్గుణటంకారరవంబుల దిశలఁ
బగిలించుచు నమోఘశరంబు లేర్పఱించుచు సీత కథయంబు
దెలుపుచు లక్ష్మణుం బురికొల్పుచు ననేకవిధంబుల విజృంభిం

చుచు నుండె అంత నుభయబలంబులుం దలపడి శరవర్షంబులు గురియించుచు శైలంబులు ఱువ్వుచుఁ బాదపంబుల నడఁచుచు మోఁకాళ్లఁ బొడుచుచుఁ బిడికిళ్ల గ్రుద్దుచు వాలంబులం జుట్టి త్రిప్పుచు వృక్షమూలంబుల వ్రేయుచు నిట్టిరీతి బహుగతులం బోరఁ జొచ్చిన దేవగంధర్వవిద్యాధరగరుడకిన్నరకింపురుషాదు లభ్రతలంబున నిల్చి యమ్మహాకలకలం బాకర్ణించుచుఁ జూచుచుఁ బరమాశ్చర్యంబు నొందుచుండిరి. బ్రహ్మదేవుండును మనంబున వగచి యిట్టివరంబు లేల యొసంగితి వద్దురాత్మునిచే నఖిలకపినరరాక్షసప్రళయంబు సమకూడుచున్నయది యని యింద్రాదు లెగ్గింప విన్ననై యుండెఁ బ్రళయకాలావసానంబున నొందవుసకలభువనసంహారంబు ననుకరించి యుభయకటకంబులయందును బీభత్సంబై యుండెనంత.

సీ. ఈపాటిమాంసంబు లెన్నఁడు లేవని
  యేచి యుప్పొంగుపిశాచములును
బాటించి దాఁటించి మేటియై యాడకా
  డకుఁ దాండవము లాడుఢాకినులును
ఢాకినీగణముల డాసి మెదడు ద్రావి
  యోకిలించుచుఁ జనుశాకినులును
శాకినీకులముల దీకొని నెత్తుట
  నోలలాడి చనుభేతాళతతులుఁ
గీ. గదిసి పురివిచ్చియాడెడికాకములును
  గేరి కాకుల గమకించుగృధ్రములును
గలిగి కావిరి దిశలెల్లఁ గప్పి దివము
  సంధ్యయును రేయుఁ దెలియ నశక్యమయ్యె. 147

గీ. భూరితరఘోరర క్తంబు పొంగి భువిని
వఱదలై పాఱె నావఁడ వనరు దప్పి
వృతమాలాగ్రములు గప్పి పిఁగె నంత
సురలు మునులును గడుమహాశ్చోద్య మంద. 148

శా. ఆరీతిం దమసైన్యముల్ ధరణిపై నందందఁ గూలంగఁ దాఁ
గ్రూరక్రోధమనస్కుఁడై దివిజు లాఘోషింపఁ గాలానలా
కారం బొప్పఁగ దీర్ఘబాహ్వుఁ డురుసంగ్రామంబు గావించుచో
నారూఢిం గపిసేనపైఁ గవిసె నుద్యత్ప్రాభవం బేర్పడన్.

చ. కవిసిన సుగ్రరాక్షసునిఁ గన్గొని రాముననుగ్రహంబునన్
వివిధశరంబు లేయుచును వేగమున న్భరతుం డొగి న్మహో
గ్రవిశిఖ మానిశాచరుఁడు గ్రక్కున నేసినదాని నొంచి భై
రవరవ మేర్పడం గణఁగి రాక్షసుఁ గన్గొని యప్పు డిట్లనెన్.

ఉ. ఓరి నిశాచరుండ విను యుగ్రగణంబున నిల్చి నేర్పుతోఁ
బోరుము చూచెదన్ యమునిప్రోలికి నిన్నును బంపెద
న్మహో, దారశిలీముఖంబుల హతంబుగఁ జేసి వనేచరావళిం
జేరి ముదంబు నెక్కొనఁగఁ జేతు నిమేషములోన నిచ్చటన్.

చ. అన విని దీర్ఘబాహ్వుఁడు దురాగ్రహుఁడై భరతున్ ధనుర్గుణ
స్వనబధిరీకృతాఖిలదిశావలయుం గని యోరి చూడరా
మనుజకులాధిపాధమ సమర్థునకున్ బహుళాస్త్ర లీలరా
కనదసిధారచే గదిసి కండలుచేయుదు నిన్నుఁ జూడరా.152

చ. పడిన నినుం గనుంగొని నృపాలుఁడు రాముఁడు వచ్చెనేని య
ప్పుడమినిఁ గూల్తు నందులకుఁ బోర విభీషణుఁ డగ్గెనేని బ
ల్విడి మెడఁ ద్రొక్కి చంపెద నవీనబలంబున వానికై యజుం
డుడుగక వచ్చెనేని తెగ నుక్కణఁగించెద నొక్క వ్రేల్మిడిన్.

ఉ. నావిని రాఘవానుజుఁడు నవ్వుచు నొక్కయమోఘబాణ
మా, దేవతలెల్ల దీవెనలు తీవ్రముదంబున నిచ్చి మెచ్చఁగా
వావిరి నారిఁ బూని బలవర్ధనుఁడై తెగ నిండఁదీసి యా
రావముమీఱఁ జేసె బవరంబున దైత్యునిజిహ్వ ద్రెవ్వఁగన్.

శా. జిహ్వానష్టమునొంది దానవుఁడు కస్త్రిం దోఁగి యుద్ధక్రియా
రంహాలంబై ప్రళయాగ్నికైవడిని వైరం బొప్పఁగా మండుచున్
సింహధ్వానము చేసి యబ్భరతుపై శీఘ్రంబునం జండరౌ
ద్రాహ్వాస్త్రం బొగి నేయఁబూనిన నతం డాభీలశౌర్యంబునన్.

శా. ఆటోపప్రబలప్రతాపచటులోగ్రాకారుఁ డౌచు న్నిరా
ఘాటాగ్నేయశరంబునం దను మహీకాంతుండు మెచ్చంగన
స్త్రాటాధీశునిహస్తముల్ దునిమె ధైర్యప్రౌఢిమన్ వేల్పులున్
సూటిన్ సన్నుతిసేయ వానరబలస్తోమంబు పెల్లార్వఁగన్.

ఉ. నాలికయుం గరంబులుఁ దృణంబులరీతి నణంగఁ బావక
జ్వాలలు చూపులం దొలఁగ జయ్యన మండుచు నట్టహాసమూ
భీలతఁ జేయుచున్ భరతుఁ బెల్లుగ మ్రింగెద నంచు మృత్యు
వుం, బోలి మహోగ్రతం గవిసి పోరె వనేచరులెల్ల భీతిలన్.

ఉ. అర్కకులేంద్రుఁడున్ దనుజు నల్లనఁ జూచి యమోఘవృత్తి
మైఁ, గర్కశభల్ల మొక్కటి ముఖంబున మంటలు గ్రమ్మఁ
బూనుచో, మూర్కొని యార్చి యేసినను మత్తనిశాచరు
మస్తకం బొగిం, బెర్కొని త్రుంచి నేలఁ బడ బిట్టుగ ద్రోచె
భయప్రదంబుగన్. 158

ఆ. అట్లు భండనమున నవనిపైఁ బడు దీర్ఘ
జిహ్వాపాటుఁ జూచి శిఖిముఖుండు

కణఁగి విలయకాలకాలభైరవుఁబోలి
బలిమి మెఱసి కవిసె భరతుమీఁద. 159

ఆ. అన్నమీఁదఁ గవియునట్టిదురాత్మునిఁ
జూచి బలములెల్లఁ జోద్యమంద
శత్రుభీష్ముఁడైన శత్రుఘ్నుఁ డొగివేసె
నర్ధచంద్రబాణ మతనిమీఁద. 160

ఆ. శిఖముఖుండు దాని జీర్ణంబు గావించి
యతనిమీఁదఁ బఱపె నైంద్రశరము
దాని నడుమఁ ద్రుంచి దైత్యుపై నురగాస్త్ర
మేసె దనుజసేనలెల్ల నులుక. 161

మ. సరగ న్గారుడబాణ మేసి యురగాస్త్రం బుచ్చిపోఁజేసి యీ
శ్వరబాణత్రయ మూఁచి దుర్మదమునన్ శత్రుఘ్నుపై నేయనా
శరముల్ దేహము గాఁడి సొమ్మశిలి గర్జాతర్జనల్ మీఱఁగా
నరుదారం గుపితాత్ముఁడై ప్రళయకాలాభీలతం బొంగుచున్.

మ. నరనాథానుజుఁ డంత సుగ్రుఁ డగుచు న్నాగాయణాస్త్రంబు
వింటఁ రయం బొప్పఁగఁబూని నిర్జరులు మింటన్ సన్నుతింపంగ
న,బ్బుర మేపారఁగ నార్చి వేయ నది యాభూమంతట న్నిండి
వి,స్ఫురదగ్నిప్రకరంబు లీనుచు రిపుక్షోభంబు గావించుచున్.

మ. చనుదేరన్ భువనంబులెల్ల నదరెన్ సప్తాచలంబుల్ భయం
బున నందంద వణంకె నింకె సకలాంభోధుల్ గతుల్ దప్పి ర
య్యినచంద్రుల్ వెసమ్రొగ్గె దిగ్గజచయం బేపారఁ గాలాగ్ని
చ,య్యన నావిర్భవమయ్యెఁ దచ్చటులదివ్యాస్త్రప్రయోగం
బునన్. 164

గీ. అమ్మహాకాండ మీక్షించి యసురవరుఁడు
బిట్టు వణఁకుచు నటు మొఱవెట్టుచుండ
వచ్చి విచ్చులు గురియుచు వానిశిరము
ధరణిఁ బడఁద్రోచె దైత్యులు తల్లడిల్ల. 165

గీ. శిఖిముఖుఁడు గూలుటకు వానిసఖుఁడు కినుక
నుగ్రుఁడై స్థూలకరుఁ డత్యుగ్రశూల
మపుడు హస్తంబునను బూని యమరు లడల
రూఢిఁ బోరాడఁ గవిసె శత్రుఘ్ను మీఁద. 166

సీ. స్థూలకంఠుని బాహుశూలంబు వీక్షించి
లక్ష్మణుం డతనిపై లావు మెఱసి
యడ్డంబు వచ్చి సాయకపరంపర లేయ
నసుర మహారోషమంది కినిసి
యాలంబులోఁ గూలు మని శూల మపు డేసె
నేసిన భువనంబు లెల్ల వడఁకె
భూనభోమధ్య మద్భుతముగా ననలంబు
నిండె భయం బందె నృపవరుండు

గీ. నప్పు డెడఁజొచ్చి హనుమంతుఁ డాత్రిశూల
మెల్ల సైనికు లలరంగ నేపు మెఱసి
పద్మజాండంబు పటపటఁ బగుల నార్చి
విపులబలధుర్యుఁడై పట్టి విఱిచివైచె 167

గీ. వరుస నమృతంబు గురిసిరి వాయుసుతుని
మీఁద నమరులు దీవించి మెచ్చి సీశుఁ
డపుడు సౌమిత్రి సంభ్రమం బంది మాకుఁ
బ్రాణబంధుండ వగు దని ప్రస్తుతించె. 168

గీ. వెండియును లక్ష్మణుఁడు మహోద్దండుఁ డగుచుఁ
గౌశికుఁడు దన కిచ్చినకాండ మొకటి
వింట సంధించి పెల్లార్చి విపులరోష
మొదవ స్థూలకంతుని నుర్విఁ గూల్చె. 169

గీ. స్థూలకంతుఁడు గూలినఁ జూచి కుపితుఁ
డగుచు యోజనహస్తుఁ డాహవమునందు
మెఱయ సౌమిత్రి నొగిఁ బట్టి మెదలకుండ
నతనిచేతులు దెగవేసె నక్కుశుండు. 170

గీ. హస్తముల్ బోవ యోజనహస్తుఁ డపుడు
కుశుని మ్రింగెద నని మహాకోప మెసఁగఁ
దివిరి వక్త్రంబు దెఱచి యేతేర నతఁడు
సరసతూణీరముగఁ జేసె శరచయముల. 171

గీ. మించి వెండియు శరములఁ ద్రుంచి వైచి
యఖిలవానరసేన లందంద వార్వఁ
దనదుచాపంబునను మహోద్దండశరముఁ
దొడిగి యోజనహస్తునిఁ బుడమిఁ గూల్చె. 172

చ. కసలుచు నక్కుశాహ్వయునిఁ గాంచి దురాగ్రహుఁ డౌచు
దుర్ముఖుం, డనిరొదువాఁ డిటోరి మనుజాధిపనందన నన్నుఁ
జూడరా, తునిమెద నిన్ను నిట్టి యని తోరముగా నరుదేర
వానిఁ గన్గొని లవుఁ డుగ్రుఁడై పఱపె ఘోరశరంబులు
చిత్రవైఖరిన్. 173

ఉ. అప్పటిబాణముల్ నడుమ నన్నియుఁ ద్రుంచి లవాఖ్యు
మీఁదటన్, గుప్పున నగ్నిసాయకము గ్రూరతసేసిన దాని
లీలతో, నప్పుడు వారుణాస్త్రమున నట్టె యణంచి నిలింపు

లెల్ల ఖా, గొప్ప జయధ్వనుల్ సలుపు సుగ్రశిలీముఖ
మొక్కటేర్చుచున్. 174

వ. అద్దానవునిహస్తంబులుఁ జరణంబులు ఖండించి పిదప లీలమై
వానిమస్తకంబును ఖండించె వానిమరణంబు గనుంగొని
కోపతాపంబులు మీఱ శూర్పకర్ణుండును రక్తాక్షుండును
పింగళాక్షుండును గజోదరుండును త్రిముఖుండునుం గదిసి
యొక్కటపెట్టునఁ గుశలవులం జంపంబూనిన నెఱింగి వారల
మహోగ్రంబులు సూచి రాఘవుండు ప్రళయకాలాంతకు
పగిది హుంకరించుచు నందఱకు నన్నిసాయకంబులు బఱపి
తలలు ద్రుంచె నంత. 175

చ. పదువురుమంత్రులు న్నృపులపాలుచు భృత్యులపాలునైనఁ
దా, నదవదనొంది రోఁజుచు శతాస్యుఁడు మృత్యువుఁబోలి
నిక్కుచుం, బ్రదరపరంపరల్ కడునభస్థలముం భువియుం
మహానలా, స్పదముగ నిండఁజేసె బహుభంగుల వానరులెల్లఁ
గూలఁగన్. 176

వ. [మఱియును బిఱుతివియక నూఱుబాణంబుల నంగదుం
గూల్చి యిన్నూఱుశరంబుల సుగ్రీవు నొంచి యేనూఱు శిలీ
ముఖంబుల భల్లూకపతిని మూర్ఛిల్లఁజేసి అఖిలవానరులను
క్షణమాత్రంబునం జమరివైచి క్రమ్మఱ దేశాధీశులం గదిసి
కొందఱఁ బదతలంబున హతంబు గావించి యందఱ నొక్క
పెట్టునఁ దనవక్త్రగహ్వరంబులం జొనిపి మఱియును హత

[ ] ఈమధ్యభాగము ఒకవ్రాఁతప్రతిలో నీవిధమున్నది.

సీ. మూఁడుశరంబుల మూఁడుబాణంబుల వాలిపుత్త్రునిఁ గూల్చి వసుధమీఁద
మూఁడు ఱుచేతుల మూన్నూఱుశరముల సుగ్రీవు నొప్పించె నురలం బొగడ

శేషు లగుమనుజవనచరబలంబులఁ బోకార్చి] విభీషణునవలో
కించి వీనికతంబున రావణకుంభకర్ణమేఘనాదప్రముఖానేక
దానవప్రళయంబు సమకూడెఁ గులద్రోహి యైనవీనిం దెగ
టార్చెద నని బ్రహ్మాస్త్రంబు సంధించి సకలలోకంబులు దల్లడిల్ల
నార్చి పేర్చి యేసిన నది విలయానలకీలాకరాళంబును
మృత్యుంజయఫాలనేత్రసంభూతమహోగ్రంబును వీరభద్ర
కోపంబును కాలభైరవోగ్రంబును గూడ నైక్యంబు నొందిన
విధంబునం జనుదెంచెనొక్కొ యని గరుడగంధర్వకిన్నర
కింపురుషసిద్ధవిద్యాధరామరలోకంబులు హాహాకారంబులు
సేయఁ జిచ్చులు గురియుచు వచ్చి విభీషణు నవయవంబులు
బంధించి నేలం బడఁద్రోచె నంతియ కాని రాఘవకరుణా
కటాక్షప్రభావామృతసంసిక్తశరీరుం డగుటం జేసి చంపనోప
దయ్యె నవ్విభీషణుసైన్యంబులు నాడాడం బఱచి డాఁగె
వెండియు నమ్మహాదానవుండు కుశలవవిజయభరతశత్రుఘ్న
లక్ష్మణులతోడంగూడ రాముని వధియింపం బూని యొక్క
పెట్టున ధనుశ్శతంబులు ధరించి బాణసహస్రంబుల హను
మంతుని వివశుఁ గావించి శరవర్షంబు గురియుచు నట్టహాసంబు

సేనాముఖరణముల చెదరఁగ భల్లూకనాథుఁ గూల్చె నుర్విపై దొరలియాడ
వానరబృందంబు మానుగాఁ జక్కాడి క్రమ్మఱ నృపకుల గదిసి మెఱసి

సీ. అన్యనృపకుల జడబాగ్నియందు వెల్చి
కోరి కొండఱ నొక్కమాఱు నోరు దెఱచి
మ్రింగె హతశేషులైనవా రంగమెల్ల
నొక్క చక్కాడె నంతట నుక్కు మెఱసి

సేయుచు నరుదేర [సీతామహాదేవి యతని భీషణాగమన ప్రకారంబు నిరీక్షించి తనయాదిమహామహిమం బాకర్షించి శతకంఠునికిం దప్ప నెవ్వరికిం గానరాకుండఁ గనుపట్టిన శత ముఖుండును నరవరునిఁ జంపెద నని యార్చుచు దాని పురో భాగంబున నున్న జానకిం గనుంగొను] నవసరంబున నవబ్రహ్మ లును పదునొకొండురుద్రులును పన్నిద్దఱుసూర్యులును త్రేతాగ్నులును ముప్పదిమూఁడుఁకోట్లదేవతలును గనఁబడిన భయంబంది యిది నాపాలిటిమృత్యువుగాని యాఁడుదాని మాత్రంబు గా దని నిశ్చయించి తా నరుదేరఁ దనతల్లి రణయాత్రకు ననుగ్రహంబు సేయకుండుటకును క్రమంబున దుర్నిమిత్తంబులు కనఁబడుటకును సంగ రంబునఁ దనప్రధానులు బలంబుతోఁగూడ భస్మంబు నొందుటకును జిత్తంబు వికలంబైన నేఁటికి యుద్ధంబు సేయం దగదు తేపు చనుదెంచి సహోదరసహితంబుగా రామునిం దెగటార్చెద నని ప్రకాపలంక కరిగె రామచంద్రుండును విషణ్ణహృదయుండై విభీషణు బ్రహ్మాస్త్రబంధవిమోచనంబుగా

[సీ. సీతామహాదేవి చిత్తోన్నంద నాశకానను విభీషణముగ నొసరఁ జూచి
తనయాదిరూపంబుఁ దగఁ దాల్చి శతకంఠునకుఁ దప్ప నేరికిఁ బ్రకటముగను
గానరాకుండినఁ జూచి యాదైత్యునిఁ జంపంగ నోపును [illegible]
నను [illegible] దానపుడు దానవభర్త నవనిజాధిపు గూర్చి కనుడు మదిని
గీ. మచ్చరముఁ బొంది రాముని మంతియుం దాని
[illegible] చూపుడు రామునివెన్క నున్న
[illegible] జూచి యిది మహాశక్తి యనుచు
[illegible] [illegible] గదలి నిలిచె.]

ఋషిహృద్వాకము.

బ్రహ్మమంత్రంబు లుచ్చరించుచు మూర్ఛిల్లిన కపులం దవహస్త
స్పర్శచే నలవరించుచుఁ దమనిమిత్తంబునకై వచ్చిన దేశాధీశు
లం గని నగచుచు జేపు మగిడి దనుజుం దరుదెంచునెట్లొకో
యని చింతించుచు సీతకు సంగరచాతుర్యంబులు దెలుపుచు
హనుమంతుని వినుతించుచు నుండె నని మహాదేవుం డెఱిం
గించిన విని పార్వతీదేవి శిరఃకంపంబుచేసి మహాత్మా శతకం
ఠుండు మఱునాఁ డరుదెంచి నృపులతో నెట్లు పోరె సీత
యేరీతి నతని హతంబుచేసె నెఱింగించి సంతుష్టం గావింపు
మనిన నటమీఁదివృత్తాంతంబు పురహరుం డద్రిజకు విని
పింప వినఁదొడంగె నంత. 177

క. శతనామకవరతనయా
సదమలచారిత్ర రాజసన్నుతగాత్రా
మదననిభరూప సంతత
మదశాత్రవహరణ పోచమత్మారమణా. 178

పరివృత్తిలో—

ఉ. శ్రీరమణీయవైభవవిశేషగుణాకర యర్థిలోకమం
దార యశోవిశాల వరతార పటీర హిమాద్రి కాశ
శారదనీరదస్ఫురవిశాలమరాళ తుషారహీరక
ర్పూరవిభస్ఫుటస్ఫురణ సూరిజితవ్రత రిద్ధిభూవరా.

మాలిని. నరవరగుణవిశేషా సాధుసంశీలభాషా
దురితవిపినఘోషా దూరచైత్రప్రదోషా
నిరుపమబుధతోషా నిర్మలారూఢవేషా
పరమపురుషతోషా భావజాకారవేషా.

భవప్రభూతకల్మషాదిభంజనానవీనకీ
ర్తివరమర్త్యసాయకాశుభాయకా
అవక్రవిక్రమాబుధావనాత్యుపక్రమా
రవిప్రకాశపాంచమస్థిరాశ్రపాకరా.

గద్యము. ఇది శ్రీమదేయకూర్తినివాసలక్ష్మీనృసింహకరుణా
కటాక్షసంప్రాప్త మహాకవిత్వవిద్యాపారీణ సుమహితాంధ్ర
గీర్వాణ భాషాప్రవీణ సంగీతలక్షణధురీణ సకలవిద్వన్మిత్రా
త్రేయసగోత్రపవిత్ర ధర్మనార్యపుత్ర నిఖిల మహీసురాశీ
ర్వాద ప్రవర్ధమాన భాగధేయ సకలనృపవిధేయ వినయ
విధేయ మర్దననామధేయ ప్రణీతంబైన సీతావిజయం బను
మహాప్రబంధంబునందు తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

శతకంఠరామాయణము

చతుర్థాశ్వాసము

క. శ్రీనీలకంఠసేవక
దానకళాకర్ణమానధనసంభరణా
దీనసురద్రుమ సన్నుత
మానవధవవితతి పోచమత్మాధిపతీ. 1

వ. అవధరింపు ముత్తైలింగునఁ బార్వతీదేవికి మహాదేవుండు విని
పించుచు వెండియు నిట్లనియె అట్లుశతకంఠుండు ప్రకాపలంక
కరిగి కలహవృత్తాంతంబును సీతామహిమంబును తనపరాభ
వంబును దనతల్లికి వినిపింప నమ్మానినియును జింతించి తనయున
కిట్లనియె. 2

గీ. వలదు వల దని పలుకఁగాఁ జలము మెఱసి
యనికి నరిగితి వటు నీవు చనినపిదపఁ
గలఁగి యావంతనొందుచుఁ గన్ను మూసి
యొక్కకలఁ గంటి నది విను నిక్కముగను. 3

గీ. రాముఁ డనునాతఁ డాదినారాయణుండు
తోడరి నిల్చిన నాతనితోడ నీవు
కణఁగి యెదిరింప శక్యంబు గాదు వినుము
తల్లివచనంబుఁ బాలింప ధర్మ మండ్రు. 4

వ. అదియునుంగాక. 5

సీ. పురుషులచే వీఁడు పొలియకుండఁగఁ దొల్లి
వనజజుఁ డొసఁగినవరము లెల్ల
నిలిపెద నిలిపి యేనేర్పునైన నా
దిమశక్తిఁ బూని ప్రార్థించి యుప్ప
రంజ్యోతివలన నీరాక్షసుఁ బరిమార్తు
నని లోకమాత నొయ్యనఁ దలంచెఁ
దలఁచిన నయ్యమ్మ పలువిధంబుల రాము
చే విల్లునమ్ములు చేరి తివిసి
గీ. తాన కైకొని ఘోరయుద్ధంబుచేసి
యాహవంబున సీతల లవనిఁ గూల్చె
డాసి యదలిరి నాదుకోదండ్రు వినుము
ఇట్లు కలఁగంటి నికమీఁద నెట్లొ కాని. 6

సీ. ఏఁగన్నకలసత్య మింతయేకాని తి
ప్పఁగనేర దెల్లింటిబవరము నను
సీతామహాదేవి శితశరంబులచేతఁ
బడునప్పుడైన నను దలఁచు బుద్ధి
సీసేన లన్నియు నిమిషమాత్రంబున
ధరఁ గూలునప్పు డైనఁ దలఁచు బుద్ధి
పటువిశిఖంబుల బలువిడి సీతలల్
దండించునప్పుడైనఁ దలఁచు బుద్ధి
గీ. రొక్కకపిమాత్రుఁ డిచ్చట నుక్కుమెఱసి
రూఢిఁ బడికిటఁ గదిసి నీతొమ్ముఁ బొడిచి

నీదుసింహాసనము గూల నిలిచి తన్ని
యరిగె నదిరైనఁ దలఁప వేముందు నిన్ను. 7

[1]సీ. మర్కటాలికి వశమా సముద్రంబులు
నాలుగు దాఁట నేనాఁటనైన
నరులకు శక్యమా నవ్వుచు నీలంక
యగ్గలంబుగఁ జెనులగ్గపట్ట
భవదీయదానవాపారబలంబుల
నలవియే నరులకు నవనిఁ గూల్ప
సురసంఘములనెల్ల చెఱలువట్టిననిన్ను
నెదరింపఁ దరమె మఱి తెవ్వరికిని

గీ. గాన రాముండు విష్ణుండు గాఁ దలంపు
నెలఁత సీతను మాయగా నిశ్చయింపు
హనుమఁ డీశ్వరుఁ డని బుద్ధియందు నిలుపు
మనుము శరణని రఘురాముమఱువు చొరుము. 8

గీ. భానుకులవర్ధనుం డాదిపరమపురుషు
చరణములమీఁద సాష్టాంగ మెరఁగి భక్తి
నిరపరాధిని ననుఁ గావు నీవె దిక్కు
వరఁకఁ గను మన రామభూవరుఁడు నిన్ను. 9

సీ. అలవిభీషణుఁ గాచినట్టిశౌర్యంబునఁ
గాకాసురునితప్పు గాచురీతిఁ
బొసఁగ నెంగిలిపండ్లు భుజియించి శబరిని
గరుణ రక్షించినట్టి వడిగను

1. మాటలభేదముతో నీయర్థము ప్రత్యంతరమునఁ గలదు.

జాఁపత్నాయై యున్న కౌసిదేవికి
శాపంబు వాపినసరణి ధరణిఁ
దాటకఁ దెగటార్చి తపసియజ్ఞము గాచి
కరుణతో మానులఁ గాచినట్లు

గీ. లక్షలసురమునిబృందంబు నా ననంగ
శ్రితజనాధారు క్షాత్రవజితపవీరుఁ
గోటిసూర్యప్రతీకాశుఁ గుజనవాశు
సిద్ధ మని నమ్ము నిన్ను రక్షించుఁ బుత్ర. 10

క. పుత్రా నామాటలు విను
సుత్రాముఁడు లోగి నిన్ను సొంపు దలిర్పం
క్షాత్రునిగా నుతియింతురు
క్షాత్రవజిత యింతకన్న సమయము గలదే. 11

వ. అని మఱియు ననేకవిధంబుల భయంబు పుట్టించినం గనలి తోఁకద్రొక్కిన భుజంగంబు తెఱంగున దండతాడితం బైనకంఠీరవంబుచందంబున ఆజ్యాహుతం బైన ప్రళయాగ్నిమాడ్కి మండి మిట్టిపడి మొగంబులు ముడివెట్టుక కన్నులనిప్పులురులఁ దల్లి వి యని యిమ్మాటలకు సహించితింగాక యొండొరులైనం దెగఁజూడనే. 'స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయాంతకి' యనుసామెత నిజ మయ్యె నీబుద్ధి వినియెదు వెఱ్ఱియునుం గలఁదే యని యచటు వీడ్కొని ప్రళయప్రచండమహోద్దండసప్తార్చి విధంబునఁ గ్రాలుచుఁ బటహాదిరవంబుల బ్రహ్మాండంబు ఘూర్ణిల్ల మఱు నాఁడు సూర్యోదయకాలంబున రథంబుపై నెక్కి కొంత చిక్కినసైన్యంబులం గొని విలయ కాలాంతకువిధంబునఁ గదలి రాఁదొడఁగె నంత నిక్కడ. 12

ఉ. అడ్డము వచ్చి తల్లి తనయాత్మజునిం గని ప్రేమమీఱఁగా
గడ్డము పట్టి నామనవి గైకొని యిప్పుడు వద్దు రాముతో
జడ్డుతనంబు మాను సరసంబున నీవును సంధిచేసి నీ
బిడ్డల నన్నుఁ గోడలిని బెంచుము శాశ్వతకీర్తి వర్ధిలన్. 13

వ. అనినఁ దల్లిం జూచి బొమలు ముడివెట్టి పెద్దకాలంబున నిట్టి బుద్ధి వొడమి మతిచెడియున్న నీతో నాకు భాషణం బేల అంతశ్శత్రువులతోడ సంధి గావింపు మని పలుకవచ్చిన నిన్ను సహించితిఁ గాని నాప్రాణంబులు నాకు రుచికరంబులు గావే నిన్ననఁ బనియేమి విడువు మని కరంబున నదల్చి సకలబల సంపన్నుండై యరుగుదెంచుచున్న నంత నిక్కడ. 14

*గీ. రామచంద్రుండు నలసుమిత్రాతనూజుఁ
ప్రేమతోడుతఁ జూచి విభీషణార్క
తనయపవనజజాంబవత్ప్రభృతి తరుచ
రేంద్రు లెల్లను వినుచుండ నిట్టు లనియె. 15

ఉ. నిన్న శతాస్యుఁ డిచ్చటికి నిక్కుచు వచ్చి యనేకసేనలం
బిన్నగ సంహరించి మనపైఁ జనుదెంచిన వానియుగ్రతం
గన్నులఁ బాఱఁ జూచి యొకకైవడి నుంటిమిగాని వానితో
నున్నతవృత్తిఁ బోరుటకు నోపఁగనైతిమి నీచవర్తనన్. 16

ఉ. ఎంతటివానికైన నొకయుక్కుడువాడని నొక్కవేళలం
వింతగ బుద్ధి చంచరిలు విశ్వములో నటుగాన దైత్యుఁ డ

---

*గీ. రామచంద్రుండు సౌమిత్రి రవితనూజ
రావణానుజుఁ బవనజ రమణజాంబ
వంత తరుచరమానవవరులఁ జూచి
యిట్టులనె వారు వినుచుండ నింపెలర్ప.

త్యంతరణోత్సవంబున రయంబున వాఁ డొగివచ్చి వానితో
నెంతయుఁ బోరఁగావలయు నెల్లసురావళి సంతసిల్లఁగన్. 17

ఉ. నా విని లక్ష్మణుం డనిరొ నవ్వుచు నీగతిఁ బల్కె నేల నా
లావును దైత్యులావును బరాకురిసించెదుగాక దివ్యబా
ణావళి నద్దురాత్ముని రయంబునఁ గూల్చెద లేనినాఁటికి
వావిరివానిచేత నిల వ్రాలెదఁగాక తలంక నేర్తునే. 18

సీ. అనులక్ష్మణునిమాట కనుకూలముగ భర
తుండు శత్రుఘ్నుండు దండ నిలిచి
చూడుమీ దేవ మాసుమహితవిక్రమం
బని చాపములు పూని రాషణంబ
కుశలవు లిద్దఱు ఘోరయుద్ధముసేయ
నత్తాడఁగాఁ జొచ్చి రలముకొనుచు
సుగ్రీవుఁ డారాముఁ జూచి సేనలతోడఁ
దలఁకక నిలిచె నంతకునిరీతి

గీ. నంత హనుమంతుఁ డప్పు డత్యంతశౌర్య
వంతుఁడై మిన్నుముట్టుచు వచ్చి రాముఁ
గంజదళనేత్రు నీ కేల కళవళింప
నాకళాస్యునిఁ దృణలీల నవనిఁ గూల్తు. 19

గీ. అనుచు సన్నద్ధు లగుచు శంఖాద్యనేక
తూర్యనాదంబు లందందఁ దోడిఁబడంగ
రథము లెక్కిరి తమమనోరథము లెక్కు
ఖాతి నార్చుచు శత్రుగర్వములు వగుల. 20

సీ. రాముండు చటులవిక్రమశీలుఁడై వేగ
హనుమంతుభుజములయందు నిలిచి

జానకీదేవిఁ బశ్చాద్భాగమునఁ జొందు
గా నిల్పి తేరులు ఘనత మెరయఁ
గడు ధనుర్గుణవిటంకారముల్ దిక్కులు
జగతిఁ బిక్కటిలంగఁ జలుపుకొనుచుఁ
బవనజూమలుఁగునఁ బరఁగ విభీషణుఁ
గొంచియుండఁగ నియమించి మించి

గీ. దైవసంఘంబు జయజయధ్వనులు సేయఁ
గపులు పెల్లార్వ బ్రహ్మాండఘటము వగులఁ
గెరలి శతకంధరుని విలోకించుకొనుచు
ధరణిజకుఁ జూపుచును బ్రమోదమున నుండె. 21

ఉ. అంత శతాననుండు విలయాంతకుకై పడి వాఁకరించుచుం
బంతముఁతోడ వచ్చి పటుబాణపరంపరచేఁ గపీంద్రులఁ
వింతగఁ గూల్చ వారలును వృక్షమహీధరసంఘముల్ వెసఁ
వంత ఘటింప వైచినను వాఁ డవి చూర్ణముచేసె వ్రేల్మిడిన్.

చ. మఱియును మూఁడుబాణముల మైందుని గిటఁగించియుగ్ర
తఁ, శరనవకంబుచే శరభుఁ జయ్యనఁ గూల్చి పదింట నీలు
నిఁ, ధరఁ బడనేసి గోముఖునిఁ దప్పక యేడిట సంహరించి
తాఁ, నరుడుగఁ బద్నొకొంటను గవాక్షుని మూర్ఛిలఁజేసి
వెండియున్. 23

సీ. దశశతద్వయంబునఁ దారకుఁ బడనేసి
మెంసనీ జ్యోతిర్ముఖు ముప్పదింటఁ
దివిరి ఖండించి యాద్వివిదుని నలువది
శితవిశిఖంబుల హతునిఁ జేసె

నిషుపరంపరలచే ఋషభుని వెసఁ ద్రుంచి
గవయుని దెబ్బదికాండములను
జక్కఁగావించి పెంపెక్కుచు నొకనూఱు
శరముల నంగదుఁ జమరి వైచి
గీ. జాంబవంతుని మున్నూఱుసాయకముల
సురవడిని గ్రుచ్చి ధాత్రిపై నొరఁగఁజేసి
గంధమాదనముఖమహాకపుల వేయి
మార్గణంబులు పరఁగించి మద మణంచి. 24

గీ. పరఁగ నార్చుచు నిమ్నాఱుబాహులందు
నస్త్రశస్త్రాళి ధరియించి యమరు లదలఁ
గడఁగి రాముని వెదకుచుఁ గదలిరాఁగ
నప్పు డెదుఁజొచ్చి సుగ్రీవుఁ డడ్డుపడియె. 25

మ. వడివాలంబున వానిచేతు లఱఁగం బంధింపఁగాఁ బూని యి
ప్పుడ మెల్లన్ వణఁకంగ నార్చుచు బలస్ఫూర్తిం జనుం దేరనే
ర్పడ నద్దానవచక్రవర్తి కినుకం బాటించి సుగ్రీవునిం
బడఁగూలన్ వెసఁ దన్నె రాఘవమహీపాలుండు చింతింపఁగన్.

ఉ. రాముఁడు నవ్విభీషణుఁడు రామునితమ్ములుఁ బుత్రులున్మహీ
జామణియున్ మరుత్సుతుఁడు సంగరవీథిని దక్క వానర
స్తోమములు న్నరావళియుఁ జూర్ణములైరి వెలుంగుచిచ్చుపై
నాము నెదిర్చి చచ్చుశలభావళికైవడి నొక్కపెట్టునన్. 27

ఉ. వెండియు నాశతాననుఁడు వేగమ రామునిపై రథంబు ను
ద్దండతఁ దోల సారథిని దప్పక తిట్టుచు హుంకరించుచుం
గాండపరంపరల్ ధరణిఁ గప్పుచుగుండెలు వ్రయ్యనార్చుచున్
దండిగ రాఁగ లక్ష్మణుఁడు దైత్యునిపై నెదిరెన్ మహోగ్రుఁడై.

చ. ఎదిరిన రాఘవానుజునియేపును రూపును బాణతూణముల్
సదమలశౌర్యముం విమలచాపమునుం గని యొక్కటీక్షణ
ప్రదరము వింటఁ బూని యలపద్మభవాండము వ్రయ్య నా
ర్చుచో, వదలక రోషభీషణవివాదము మీఱఁగ నప్పు
డిట్లనెన్. 29

గీ. పాఱిపో మ్మోరి యొట్టకైన బవరమందు
నెదిరి మద్బాణములకు సహింపఁగలవె
యిట్టి చంపెద నినుఁ జలపట్టి యింత
నందనుని మల్లి తల్లి యెన్నఁటికిఁ గాంచు! 30

సీ. ఏఁడిరా లంకపై నేగి దశాస్యుని
థాత్రిపైఁ గూల్చు ప్రతాపఘనుఁడు
ఏఁడిరా బాణంబు లేర్చి యార్చుచుఁ గుంభ
కర్ణునిఁ జంపువిక్రమధురీణుఁ
డేడిరా కోపోగ్రహృదయుఁడై యని నగ్ని
వర్ణునిఁ జంపినవరబలుండు
ఏఁడిరా మున్ను మహేశ్వరచాపంబు
భిన్నంబు గావించుభీమశౌర్యుఁ

గీ. డతనిపైఁగాని నాదుసాయకము లేయ
శరధిఁ జొచ్చినఁ దలచూప వెఱచియున్నఁ
గొమ్మ మఱువున దాఁగినఁ గోరి విప్రుఁ
డైన గిరినున్నఁ బోనీయ కవనిఁ గూల్తు. 31

చ. అన విని యోరిదుర్మతి వృథావచనంబులు పల్కనేల లా
వున నెదిరించి నిల్వుము మహోగ్రశరంబులచేత నీతలల్
గనియలుసేతుఁ జూడు మఁ కాంతుని వజ్రినిఁ గెల్చుమేఘనా

దానిఁ దృణలీలఁ జిత్రముగఁ ద్రుంచు టెఱుంగవె యాడి
ప్రేల్లిడిన్. 32

చ. అని చటులోగ్ర బాణముల నాశతకంఠుని నేసి నేసి నం
గనలుచు నాశరాగ్ను లధికంబుగఁ గాల్పఁ దొడంగె నందుకున్
మనమున నాగ్రహించి గరిమన్ వరుణాస్త్రము లేసి తచ్ఛరా
గ్నిని శమియింపఁ జేయుచు ననేకశిలీముఖసంచయంబులన్.

ఉ. నేలయు నింగియున్ దిశలు నిండఁగ నేయఁ దదాశుగానల
జ్వాలలు చుట్టుముట్టుకొని చయ్యన నయ్యరదంబు దగ్ధమై
కూలఁగఁ జేసెఁ జేసిన నకుంఠితశౌర్యమనస్కుఁడై కడున్
నేలకు డిగ్గఁగా నుఱికి నిల్చి కురించె మహాస్త్రవర్షముల్. 34

చ. అవి నడుమన్ హతంబుగ రయంబునఁ జేసి సుమిత్రపట్టి వి
ల్లవిరళలీల నొక్కచటులాస్త్రమునం దునియించి యొక్కటన్
వివశునిఁ జేయ మూర్ఛిలి వివేకము దూలఁగ వ్రాలి వెండియుం
బ్రవిమలవృత్తిమైఁ దెలిసి బాణపరంపర లేర్పఱించుచున్. 35

ఉ. వేఱొకవిల్లుఁ బూని యొకవింతరథంబున నిల్చి వేగ బృం
దారకు లుత్సహింప నలదానవసేనలు చంచలింప దు
ర్వారపరాక్రమస్ఫురణ రాముఁడు చూచి ప్రియంబునొందఁ ఘో
రమునన్ రథంబుఁ బటుచూర్ణముచేసె జగంబు గంపిలన్. 36

ఉ. అందుకు దానవుండు విలయానలము న్బలె మండి వేఱొక
స్యందన మెక్కి చాపములు చయ్యన నూఱొకఁ బూనియార్చి సం
క్రందనముఖ్యదేవతలు కన్గొని భీతిలుచుండఁ గోపముం
గ్రందుకొనంగ నాఱువిశిఖంబుల లక్ష్మణు గ్రుచ్చెఁ జెచ్చెరన్.

గీ. లక్ష్మణుని గాఁడి యుఱియును లఘుతరముగ
ధరణి వెసఁ దూఱి యలరసాతలము సోఁకి

మరలఁ జనుదెంచి శతకంఠు మహితశూలి
మధ్యమున నిల్చి దైత్యులు మలసి యార్వ. 38

గీ. వెండియును శతకంఠుఁ డుద్దండుఁ డగుచు
• శక్తివైచిన సౌమిత్రి జలదరింప
వచ్చి విలుఁ ద్రుంచి దేహంబు వ్రచ్చి చింప
వ్రాలె నరదంబుపై నప్పు డాలమునను. 39

గీ. హా మహోదార లక్ష్మణ యకట యంచు
సీతయును రాముఁడును శోకసింధువునను
*దేలి రది చూచి భరతుండు దివిరి యాశ
రాస్యుపై నేసె వివిధసాయకము లపుడు. 40

మాతృక(ప్రతి)లో నున్నది—
*మూర్ఛిల్లి తేలుచు నాతి విర్వోహ మగుచు
కన్నఁ దెడఁబాయనైతి నాకన్న సమర.
సీ. కందుకభవారాశి కట్టోర్త్రుఁ దమ్ముఁడా నను బాడు లెమ్ము మానవవరేణ్య
నాతోడుమీర నా నాదునోరథసిద్ధి నినుఁ బాసి నిముసంబు నిలువఁజాల
మోమెత్తి చూడవా మోహనాకార నీవదిక్కైతి నీభక్తి వదలినావ
రణభూమిపై నీవు రాజింపఁజాలక ధరణిపైఁ బడితి ద్రవ్వాల్చినావ
గీ. యకట పైవచ్చినట్టి నాతూపనలకు
నీవ ధరియించుచుండెడవ నెచటనైనఁ
గాని యిఁకమాకు దిక్కెవ్వరు కరుణమాలి
తొలఁగఁ దగునా మహావీర తోయజాక్ష
దైవకరుణాజ హా సుమిత్రాతనూజ.
క. విలపించుచున్నయన్నను, బలుతుల భరతుండు పైర్యప్రాభవుఁ డగుచున్
బలిమించి చూచి యిట్లని, తలఁచఁగ నీ విట్లులుండఁ దగునా సుగుణా.

ఉ. ఏసిన సుగ్రుఁ డౌచు దనుజేంద్రుఁడు నఖ్ఖరశాప్యాయుకారణో
ల్లాసునిఁ జూచి చూడు మదె లక్ష్మణుపాలికి నిన్నుఁ బంపెదఁ
భాసురసాయకంబులను భగ్నము సేయుదు నంచుఁ జెర్చి పె
ల్లేసె సహస్ర బాణములు హెచ్చుగ దిక్కులు పిక్కటిల్లఁగన్.

క. ఆయమ్ములు తృణలీలల
వేయమ్ములఁ ద్రుంచి వైచి వేగన దైత్యుం
గాయమ్ము పగిలి పెక్కులు
గాయమ్ములు గనఁబడంగఁ గాండము లేసెన్. 42

క. వెండియును దోడఁదోడని
కాండపరంపరలు దొడిగి కరములఁ గలకో

వ. అత్యంతరణోత్సవవిలాసభాసమానుండై యున్న మారార్చి కముఠంధి
యుంబున జనకపుత్రిని గాంచి నీమహాగుణకత్త్వంబు సకలసురాసురులకు
సర్వమహర్షులకు నగోచరంబు నీవంటిమహావీరపతివ్రతగలుగ సకలమహో
త్పాతంబు లడంగు నీవెగ్గించిన మహాదారిద్ర్యంబు లొందు నీమహాకరు
ణారసంబున నానందంబు నందు సర్వసంపత్కరంబై యుండు నిట్టిగుణ
సంపత్తి నీయందుఁ గలుగ నీదుర్విచారంబులు వలువను వధూవరులు
మీరిద్దఱు మమ్ముల నాదరించి నామనోభీష్టంబు లీడేర్చ ధైర్యశౌర్య
గాంభీర్యంబులం జెంది సత్ప్రయత్నంబుల రణంబున గరుగు మని పలికి
నప్పుడు రఘుపుంగవునకు నమస్కరించి వెడలి శతాయ్యం గనుంగొని
యనేకసాయకవర్షంబులు గురిపించిన.

ఉ. అప్పుడు మద్రుఁడై కదలి యాదనుజేంద్రుఁడు లక్ష్మణాగ్రజుం
దప్పక చూచి లక్ష్మణుని దాఱిని మున్నుము వేగఁ జుత్తు నే
లొప్పుగ సాయకంబులను నోరి దురాత్ముఁడ నిన్నుఁ గూల్తురా
యప్పుడు చూడు మంచు ధను వెత్తుచుఁ దా నెన జేసె బాణముల్.

దండములు నూఱు వ్రయ్యఁగ
దండిగ బిట్టేసి సకలదనుజులు పఱవన్. 43

క. ఆతనిశోణితకణములు
భూతలమునఁ బడకయుండ భువనము నిండన్
ఖ్యాతిగ మహాగ్నిశరముల
చేతను బ్రభవింప బెదరఁజేసె జగములన్. 44

చ. అవి గని మండి దానవకులాధిపుఁ డొండుశరాసనంబులన్
వివిధశిలీముఖంబులను వేగన పూని యమోఘవృత్తిమై
భువి వణకంగ నార్చి రఘుపుంగవుఁ డద్భుతమందఁ దద్రథం
బవిరళలీల దగ్ధముగ నప్పుడు చేసె మహోగ్రచిత్తుఁడై. 45

చ. మఱియును వేయిబాణములు మార్కొనియేసి శరాసనంబున
చ్చెరువుగఁ ద్రుంచి సూతుని నశింపఁగఁజేసి మదించి తోడనే
సురవరులెల్ల నుల్కఁ బటుశూలము కేల నమర్చి యోరి యీ
పురుచిరధారచేతఁ బటుచూర్ణముగాక తలంగి పాఱరా. 46

చ. అరి వెస నార్చివైవ జగమంతయుఁ గంపమునొందె వార్ధులున్
బరగఁ గలంగె మిట్టిపడె శైలములన్నియు రామచంద్రుఁడున్
వెఱవెఱనొందె లోకములు వింతగఁ గావిరి గప్పె చంద్రభా
స్కరు లటుత్రోవదప్పి రతిచంచలవై ఖరిఁ దద్భయంబునన్.47

సీ. ఈరీతి నది రాఁగ నేపుమై నమ్ముల
వానలు నిగిడించె దానిమీఁద
నవి త్రుంచి శూల మత్యంతరయంబునఁ
జటులమై యరుదేర శక్తి వైచె
నది త్రుంచి మండుచు నది రాఁగ మదిలోనఁ
దలఁకక నిశితకుంతలము వైచె

నదిత్రుంచి వెండియు గదగొని యేతేరఁ
బూని కశాహతిని బొడిచె భరతుఁ
గీ. డక్కదారిని నఱకించి చక్కఁగదియ
సుగ్రుఁడై ముష్టిఁ బొడువంగ నుక్కు మెఱసి
యదియుఁ గైకొనకాశూల మెసిరి యవయ
వములు ఛేదించి లీలమై వసుధఁ గూల్చె. 48
సీ. హా తమ్ముఁడా యని భూతలాధీశుండు
సీతతో నడలి నిశ్చేష్టుఁ డయ్యె
నలవిభీషణుఁడును హనుమంతుఁడును బాష్ప
నివహానిర్గతరక్తనేత్రు లైరి
చిక్కినదానవసేన లన్నియు మిన్ను
పగుల నార్చిరి మేటిరుగలరీతి
నింత నెవ్వఁడు దన్ను నెదురునో యని శత
కంఠుఁ డుండెను రణోత్కంఠుఁ డగుచు
గీ. నంత శత్రుఘ్నుఁ డంతకాలాగ్ని వోలె
మలసి తనకన్నుఁగవఁ బెనుమంట లెగయ
మెఱసి చిచ్చులవానలు గురిసికొనుచు
సరభసంబున దానవేశ్వరునిఁ గదిసె. 49
చ. కదిసిన వానియుగ్రమును గర్వమునుబ్బును శౌర్యధైర్యముల్
కదనమహోత్సవంబును వికాసము హాసముఁ జూచి దానవుం
డదనమహాగ్నికల్పవిశిఖావళిఁ జాపములందుఁ బూని యా
త్రిదశులు తల్లడిల్ల నతితీవ్రత నేసె రఘూద్వహానుజున్. 50
ఉ. ఏసిన యమ్ములం దునియ నేసి ధనుర్గుణటంక్రియల్ మహో
ల్లాసత నిండ సంగరవిలాసమునన్ రిపుమీఁద నుగ్రుఁడై

భాసురసాయకాళి బహుభంగుల నేసి శరాస్య మందుచే
వాసిగఁ జిక్కుపాటు లొదవంగఁ జెనంగెఁ బురారికైవడిన్.

సీ. ఇట్టివేళను త్రుంతు నిఁక వీని నని డాసి
నారాయణాస్త్ర మున్నతిని దొడిగి
దేవారిదానవ చూడరోరి యీశరమున
లవణాసురుఁడు మున్ను లావు దూలెఁ
బాతిపా మ్మోరి యీబాణంబుచే మల్లి
బ్రతికి పోఁగలవె యేర్పడఁగ నీవు
ఇది తరించెడివెలి విప్పుడే యూహింపు
మని యార్చి వ్రేసిన నవని వణఁకె

గీ. వారినిధులెల్లఁ బిండలివండులయ్యె
దిగ్గజంబులు నటునిటుఁ దిరిగి పడియె
దారుణాగ్నులు భూనభోంతరము నిండె
శతగళుండును దానిపై శరము లేసె. 52

ఉ. వానిని నెల్లఁ ద్రుంచి సురవర్గము లుత్సవమంద డాసి య
ద్దానవలోకనాయకుని దారుణభాసురమస్తకాగ్రసం
స్థానకిరీటసంఘములు ధాత్రి పయిం బడఁ ద్రోచి వెండియుఁ
వానిశరాసనంబులు రథంబులు మీఁటఁగఁ ద్రుంచె నొక్కటన్.

ఉ. అంతియకాని యాజలరుహాసనుఁ డిచ్చినదీవనం దదీ
యాంతమునొందఁజేయఁ దగదయ్యె బలాఢ్యులుచేతఁబట్టినన్
ఎంతటివాఁడు పోరిన నదెక్కడ నెక్కు ధరాతలంబుపై
నెంతయు ఖేదకార్యమున నెమ్మెలుదూలినఁ దూలుఁగాకొగిన్.

గీ. అట్లు ఖండించి నారాయణాస్త్ర మపుడు
మరలి వచ్చుచు శతకంఠుమహితరథము

ఘనులు దివిజులు జయజయధ్వనులు సేయ
దగ్ధముఁగఁజేసి పాదిలోనఁ దరలకుండ. 55

గీ. అందు కత్యంతకుపితుఁడై యసురవరుఁడు
నూఱుకరములఁ బటుగదల్ నూఱువూని
యార్చి వైచిన నన్నియు నతిరయమున
వచ్చి శత్రుఘ్నుఁ దాఁకె భూవరుఁడు నగవ. 56

గీ. [1]అట్లు సకలగదాతాడితాంగుఁ డగుచుఁ
దూలి వణఁకుచు నెత్తుటఁ దొప్పదోఁగి
మెదలఁగాలేక శల్యముల్ వదలి యపుడు
రథముపై వ్రాలె హా రామ రామ యనుచు. 57

గీ. ఇట్లు మువ్వురు తమ్ములు నిలను గూలఁ
గాంచి రాముఁడు మది లయకాలుగతిని
యాశతాస్యునిఁ బరిమార్ప నపుడు తలఁచె
నంతలోఁ గుశుఁ డసురకు నడ్డుపడియె. 58

ఆ. [2]పడినవానియలుక పాటించి దానవ
భర్త కినిసి యైదుబాణములను
బూని యేసె వాని భూపాలతనయుండు
దొదరి చేసె నపుడు తునియలుగను. 59

ఉ. వెండియు నన్నిశాచరుఁడు వింతగ నక్కుశుమీఁద నల్కమైఁ
గాండపరంపరంబులను గప్పిన నయ్యెడఁ జొచ్చి యాలవుం

1. ఇట్లుదాఁకిన శత్రుఘ్నుఁ డిలను గొందు.
2. అట్లుకొన్నదాని కలిగి దానవభర్త, కినిసి పంచబాణములను బూని
వేయఁదొడఁగె వాని వీరాధివీరుఁడు, తొదరిచేసె నిట్లు తునియలంగను.

డండజఖావాఁరీతి దనుజావలినెల్లను ద్రుంచి ఖండనో
ద్దండతరాశుగంబులను దానవనాయకు గ్రుచ్చెఁ జెచ్చెరన్.

చ. [1]శిశువు లటంచునుంటి ననుఁ జేకొని మ్రింగఁగఁ బూనివచ్చున
ప్పశుపతియుగ్మమో విలయభైరవయుగ్మమొ మృత్యుయు
గ్మమో, యశనులయట్లు దాఁకి వివిధాస్త్రము లేసి రటంచు
విస్ఫుర, ద్విశిఖము లేసె నేసిన నవిం బొడిచేసి కుశుండు వెం
డియున్. 61

ఉ. క్రమ్మఱ నగ్నికల్ప మగు కాండశతంబు శరాసనంబునన్
సమ్మదవృత్తిఁ బూని నృపచంద్రుఁడు రాముఁడు సత్యశీలుఁడై
యిమ్మహి మించనేని దనుజేంద్రునిహస్తశతద్వయంబు వై
రమ్మునఁ ద్రుంచుఁ గాక నిరమ్ముగ నార్చుచు నేసెఁ జెచ్చెరన్.

చ. ధరణి వడంకె వార్ధులు తల్లడమందెఁ గులాద్రులెల్ల ది
ద్దిరముగఁ బెల్లుగాఁ దిరిగె దేవతలున్ భయమంది రెల్లది
క్కరులును మ్రొగ్గెనంతశతకంఠుఁడు చూచియమోఘవృత్తిమై
శరనిచయంబు లేసె నతిసాహసలీలల హుంకరించుచున్. 63

చ. దనుజుఁ డొనర్చుబాణములు దత్క్షణమందునఁ ద్రుంచివైచుడున్
ఘన మనలంబు లోకమున గ్రక్కున నిండి తదీయహస్తము
క్తిని విదళించెఁ దోడనె యెదిర్చి లవుం డనలాస్త్రసంఘముల్
కనలుచు నేసి రక్తములు గాఱకయుండ నొనర్చె వ్రేల్మిడిన్.

1. మాపులఁ జిన్న వాఁ డటంచు చుల్కనఁ జూచితి మ్రింగ మాని యీ
పాపఁడు కాలికో విపులభైరవుఁడో ఘనమృత్యుకో దవా
నలమూర్తియో మిగులఁ దాఁ గొని యస్త్రశతంబులేయ నే
నేఁడు ద్రుంచివైతు నని యేసెఁ బూర్ణముచేసి సాహసమున్.

చ. కరములు వ్రాలినన్ దనుజకాంతుఁడు బ్రహ్మ దలంచె నంతటం
గరములు రెండియు న్మాలచె గ్రక్కున మొల్చినవెంటనే ధను
ర్ధరుఁ డన ఖంచి యుగ్రతరఘోరశరంబులు పావకార్చు లే
ర్పడుచు వేస నేసినను బాలురు మూర్ఛలనొంది రందులన్.

చ. మఱియును శబ్దభేదు లగుమార్గణసంఘములన్ ధరాసుతా
వరభుజయుగ్మ మేయ నిరువంకలగాఁడి మహాద్భుతంబుగా
నరవరుఁడున్ మనంబున ఘనంబుగఁ గంపిలుచుండ దేవతల్
హారహారయంచుఁ జూడ విగతాయువులన్ వెసఁ జేసె నుగ్రతన్.

మ. తనపుత్రుల్ తనతమ్ములున్ దనుజాచే ధాత్రీస్థలిం గూలినం
దననేత్రంబుల నశ్రువుల్ చెదరఁ జిత్తం బందులన్ మండుచున్
ఘనతన్ వాయుజుమీఁద నెక్కి తనవెన్కన్ సీత శోభిల్లఁగా
దనుజాధీశుని డాసి నెల్ల సురబృందంబుల్ విలోకింపఁగాన్.

మ. దనుజేంద్రుండును డాసి రామునిమహోద్దండప్రతాపంబునన్
వనధుల్ పిండలివండులయ్యె నచలవ్రాతంబులుం దూలెఁ జ
య్యన ధాత్రీస్థలి గ్రుంగె దిక్కరిసమూహంబుల్ వెసన్ మ్రొ
గ్గె ది,గ్గనఁ బుట్టెన్ ధర నొక్కమ్రోఁత యజుఁడుం గాలంబు
లెన్నెన్ మదిన్. 68

సీ. వీఁడా మహోద్దండవీరప్రతాపుని
దశకంధరునితలల్ దరిగినాఁడు
వీఁడా సుఖానిద్రవిభవంబు గలకుంభ
కర్ణుని దెగటార్పఁ గన్నవాఁడు
వీఁడా మహారణవిక్రమధైర్యులు
మారీచుబాహుల మాపినాఁడు

వీఁడా మహోద్దండవిపుల ప్రభావుని
నతికాయు నాజిలో నణఁచినాఁడు

గీ. అనఁగ వింటినిగాని యీయవనిపతిని
నెన్నఁడును జూచి యెఱుఁగను నితని నేఁడు
చూడఁగంటిని నాకోర్కి వీఁడె నహహా
బలుశరంబులఁ దెగటార్చుఁ బ్రాభవమున. 69

ఉ. రెండుపయోధులో తలఁప రెండుకులాద్రులొ రెండుచిచ్చు
లో, రెండుమదించునేనుఁగులొ రెండుమృగేంద్రములో
యటంచు నిం, ద్రుండును రుద్రుఁడుం బరసరోజభవుండును
గూడి యద్భుతా, ఖండమనస్కులై దివినిఁ గన్గొనుచుండిరి
మాటిమాటికిన్. 70

వ. ఈక్రమంబునఁ జాపవిద్యాగురుం డగు రఘువరుండును, త్రిలోకకంటకుం డగు శతకంఠుండును మహాయుద్ధసన్నద్ధులై కదిసిన మేరునగంబునుంబోలె హనుమంతుం డట్టిసమయంబునఁ దనవాలంబు రామచంద్రునిముందట నడ్డంబుగా నిలుపనది దనుజవరుం డేయు శరంబులకు గుతె యనఁ జెలంగె విభీషణుండును మానవదానవనాయకులు పెనంగునెడ రామునిశరంబులచే నసురరక్తంబు చెదరి క్రిందఁబడకుండ నడుమ నడుమ నాగ్నేయవాయవ్యాస్త్రంబు లేసెద నని పావని మఱువున నిల్చి యుద్ధసన్నద్ధుండయ్యె అంత విలయ సమయమహానలకీలాకరాళంబుచాడ్పున నూఱుమొగంబుల మంట లొదవ ననేకసాయకంబులు నృపవరునిపైఁ బ్రయోగింప నవియెల్లను హనుమదాభీల విశాలవాలవజ్రపర్వతంబు సోఁకి తునియలయ్యె నంత. 71

మ. కటుకోదండము వంచి రాముఁ డమరుల్ భాసిల్లి దీవింప వి
స్ఫుటనారాచము లూని యార్చి యల రక్షోనాథుపై నేయ
నా, చటులాస్త్రంబులు నింగిముట్టి తగ నాశ్చర్యంబుగా నాటి
యొక్కట నన్నిం బటుచూర్ణమయ్యె దనుజాంగప్రాభవం
బేమొకో. 72

సీ. ఒక్కదివ్యాస్త్ర మత్యుగ్రశరాసనం
బునఁ బూని రఘురాముఁ డొనరనేయ
నది భటునకు నైదు హాయమున కిరువది
కరికిఁ బంధురగతిఁ గలితశతము
సారథి కిన్నూఱు చక్రంబులకు వేయి
పొలుపారు కేతనంబునకు లక్ష
రథికున కఱువదిలక్షలు నై భూమి
యంతయు నిండ నత్యంతశీఘ్రి
గీ. మింతవట్టును దనుజేంద్రుఁ డంతవేగ
నడుమనే త్రుంచి కుపితుఁడై పుడమి వణఁక
రాముపై నేయు బాణపరంపరలును
దక్షణంబున వాలంబు దాఁకి విఱుగు. 73

ఉ. వెండియు దానవేశ్వరుఁడు విం డ్లొకనూఱు కరంబులందు ను
ద్దండతఁ బూని సాయకశతంబు దిశల్ వణఁకంగ నార్చి యు
గ్రుండయి రాముమీఁదఁ బురికొల్పి రయంబున నేసె నేసినన్
దండిగ లోకమెల్ల వివిధస్థితి నిండె మహాగ్ని పెల్లుగన్. 74

శా. అశ్వాండంబులు కొన్ని వాయుజమహోగ్రాభీలవాలం
బొగిం, జక్కం దాఁకి పాతంబునొందె మతిపీఁకం గొన్ని
భూపాలకుం, బ్రక్కల్ ప్రయ్యఁగ దూఁటిపాటె నలివైరం

బొప్పఁగాఁ గొన్ని పెం, పెక్కుల్ వచ్చి విభీషణుం దగిలె
దేవేంద్రాదు లీక్షింపఁగన్. 75

శా. రామక్ష్మాధిపుఁ డందుకుల్ మది మహోగ్రం బొప్పఁగాఁ
గర్కశో, ద్దామాభీలశరంబు లేర్చి గుణముల్ దరోద్వృత్తిల్
మీఁటి సంగ్రామం బందుల రాముఁ డుండవలె లేకల్ దానవుం
డుంటకు, న్నేమం బొప్పఁగ సిద్ధమొందవలె వర్ణింపంగ రెం
డుండునే. 76

మ. అనుచుల్ వింట నమర్చి యార్చి నిజబాహాశక్తి నుంకించి చ
య్యనఁ బెల్లేసినఁ దచ్ఛిలీముఖము లత్యంత ప్రచండాకృతిల్
దనుజాధీశునిగాడి యవ్వల వినోదం బొప్పగాఁ దూఱె వే
గన యచ్చేరువ నున్న కొండపగులంగాఁ దాఁక నుగ్రంబుగన్.

శా. అంతల్ మారుతి చెంత నిల్చి పటురోషాయత్తుఁడై వింట న
త్యంతోగ్రానలబాణముల్ దొడిగియాదైత్యేంద్రు రక్తం బిలం
బంతం బొప్పఁ దొరంగకుండఁ బఱపెల్ బ్రహ్మాదు లాశ్చ
ర్యులై, వింతం జూడఁగ నవ్విభీషణుఁడు హృద్వీథిల్ ముదం
బందుచున్. 78

శా. దానం జేసి స్వదేహరక్త మిల మీఁదం జెందకున్నల్ హరి
ధ్యానం బొప్పఁగ నట్టహాస మొదవల్ దర్పంబుమై నార్చుచుల్
మానంబుల్ చెదరంగఁ దిట్టుచును దుర్మార్గంబునల్ హా పరా
ధీనా యోరివిభీషణా తుని మొదల్ దిక్కేది వీక్షింపరా. 79

మ. అని పెల్లార్చి సమంత్రకంబుగ మహోద్యచ్ఛక్తి సంధించి య
ద్దనుజాధీశకులాపరాధు నిల మీఁదం గూల్చి రక్షించు వై
చిన నంతంతకుఁ జిచ్చు లీనుకొనుచుల్ శీఘ్రింబునం బోయి గ్ర

క్కున బంధించె విభీషణుఁ డా సురవరుల్ ఘోషింపఁగాఁ
జెచ్చెరన్. 80

సీ. అది చూచి రాఘవుం డనలాస్త్రములు వై చెఁ
గంటకుం డగుశతకంఠుమీఁద
నవి ద్రుంచి దానవుం డైంద్రాస్త్రములు వైచె
నవి ద్రుంచి నృపుఁడేసె సమీరశరములు
నవి ద్రుంచి వాయుబాణావళి దనుజుఁ డే
సిన నవి ద్రుంచి యజ్ఞనవరుండు
నారాచతతు లేసె నగుచు నద్దానవ
భర్త రథంబెల్ల భస్మముగను
గీ. విరథుఁడై యంత వేఱొక్కయరద మెక్కి
పృథివి వణఁకంగ విండ్లెక్కు వెట్టఁబూను
నతనిచాపంబులును విశిఖాలివలన
ఖండములుచేసె ఖండనోద్దండుఁ డగుచు. 81

సీ. చాపముల్ పోయినఁ గోపగించి శతాస్యుఁ
డురవడి మండుచు నున్నయట్టి
శూలంబు కరమునఁ జోద్యంబుగాఁ బూని
బ్రహ్మాండమంతయుఁ బగుల నార్చి
శవలుచు జనవల్లభునిఁ జంపు మని యేసె
నేసినజలనిధు లెల్ల నింకెఁ
గులగిరు లదరె దిక్కులు వ్రయ్యలగుచుండె
నింద్రాదు లద్భుతహృదయులైరి
గీ. యంత నదిదాని విలయకాలాగ్నిరీతి
మండుచునురాఁగ నాహనుమంతుఁ డపుడు

వాల మల్లార్చి వచ్చెడికోల ముగ్ర
వృత్తి వెసఁబట్టి నడిమికి విఱుచుచుండె. 82

సీ. హనుమంతుఁ డందుచే నదవదపడుచుండ
నిది సమయము రాము నిలనుగూల్ప
ననిరొక్కగదతోడ నడిచె తీవ్రవ దాని
కాఁకున కొక్కింత తల్లడిల్లి
మనుజవల్లభుఁ డాత్మఁ గనలుచు నర్ధచం
ద్రాస్త్రశతంబు శరాసనమున
సంధించి దేవతాసముదయంబులభక్తి
యొనర నాపైఁ గల్గియుండెనేని

గీ. వానిహస్తంబులును దలల్ వసుధఁ గూలుఁ
గాక యని వైచె దైత్యుండు గళవలింప
నమరు లద్భుతమంది హాహా యనంగ
ఖండమై కూలెఁ దలలును గరశతమును. 83.

సీ. కూలి క్రమ్మఱఁ దొంటిపోలిక మొలచెను
గరములుఁ దలలు నక్కజముగాఁగ
నాశకాస్యునిరక్త మవనిపైఁ దొరఁగిన
మొనసి నూర్వురు శతముఖులుపుట్టి
యొక్కడఁ జూచిన నక్కడ నటువంటి
వికృతదైత్యులు వెల్లివిరిసియుండ
నన్ని దిక్కులఁ బోర నందుకు రఘురాముఁ
డందరఁ బోరుచు నడలుచుండ

గీ. నంత హనుమంతుఁ డాకోల ముపుడు ద్రుంచి
సీత నెక్కడఁ దగులునో శితశరమ్ము

లనుచు వాలమ్ము చుట్టిరాఁ దిగిచియుండె
నగుచు సుర లుబ్బఁగా మేరునగమురీతి. 84

ఉ. రావణకుంభకర్ణుల శిరంబులఁ గూల్చితి నంచు మమ్ము దు
ర్భావమునం జెనంగ వెసఁ బాల్పడి తెందుల కేగువాఁడ వీ
వేవిధినైన నిన్నుఁ దునియించి భవత్తనుమాంసఖండముల్
వావిరిమై భుజింతు మిఁక వార్ధులు సొచ్చినఁ బోవనిత్తుమే. 85

గీ. కొండ చెట్లని తిట్టుచుఁ గొండ అలిగి
సాయకంబులఁ గప్పుచు శౌర్యమహిమ
చూడు మనుచును నెక్కుడఁ జూచినను శ
తాస్యమయమయ్యె నట సుర లకట యనఁగ. 86

గీ. అపుడు నిర్విణ్ణుఁడై చాప మచట వైచి
చేతులాడక మిగుల నిశ్చేష్టుఁ డగుచు
నవ్విభీషణు నీక్షింప నతఁడు శక్తి
బద్ధుఁడై యున్నఁ బవనజుఁ బాఱఁ జూచి. 87

శా. ఏచందంబున గెల్చువాఁడ నిఁక నే నేలాగునం ద్రుంతు నీ
నీచాత్ముం డెచటం గనుంగొనినఁ దా నేయున్నవాఁ డేగతిన్
భూచక్రంబున నెత్తెఱంగు మునులం బోషింప నేలాగునన్
నాచేతన్ మనఁగోరువారు నెప మొందన్ హేతువయ్యెంగదా.

వ. అని యనేకప్రకారంబుల విచారింప నారఘుపుంగవునిం గనుం
గొని యాంజనేయుండు నిర్విణ్ణుఁడై యూరకుండె సకలబల
క్షీణంబైనమనము మరలి వార్ధిచతుష్టయంబు నెట్లు గడ
తుము పుత్రపౌత్రానుజవియోగంబున నెట్లు నిలుతుము
ఈదుర్వార్త మాముగ్గు రమ్మల కే మని వినిపింతు నీపరము
పలితుం డైననిశాచరుని సర్వశస్త్రాస్త్రంబులవలన సంహరింపం

బాలక బలక్షీణంబై యుంటి నింక నేది యుపాయం బనిన
మారుతనందనుండు రామచంద్రుని పరాజయంబునకుం
జింతించి యూరకుండె నప్పుడు మగనివగపుఁ గనుంగొని సీతా
మహాదేవి తనయాదిమరూపమహిమాసామర్థ్యంబు తలపోసి
తనచేత నంతయు సాధ్యం బగుట సిద్ధంబుగాఁ దెలిసి కరం
బులు మొగిడ్చి రఘుకులసుధార్ణవసంపూర్ణిమాచంద్ర మదీ
యప్రాణనాథ రఘునాథ భవన్మహిమంబునఁ గొంతసేపు నేను
మీచేతివిల్లును బాణంబులును బూని రిపులతోడఁ బోరెద
నాఁడు దాన నని యాగ్రహంబు సేయం దగ దిట్టిసమయం
బున మీకు నలయిక దీఱుదనుకను దివిరి వివిధవిశిఖపరంపర
లచేఁ బెనంగెద నావిన్నపం బాకర్ణింపు మని పెక్కుచందం
బులఁ బ్రార్థింప రామభద్రుండును దనమనంబున నద్భుతంబు
నొంది మున్ను దనతోడ వసిష్ఠుం డెఱింగించుటయును
జానకి తన్ను సెలవు దయచేయు మని వేఁడుటయును మొదట
విరించిఁ గోరునెడ స్త్రీలఁ దలఁపకుండుటయు ననేక ప్రకా
రంబులఁ దలపోసి దనుజుండు మడియుట సిద్ధం బని మనంబునం
దోఁచిన నలరి బాణాసన బాణతూణీరంబులు దీవించి యొసం
గిన నవ్వేళ నవ్విమలాంగియును బరంజ్యోతిస్వరూపంబు
గైకొని హనుమంతునిభుజంబుపై మిన్నుముట్ట నిలిచి తన
మహాతేజంబు భూనభోంతరాళంబు పరిపూర్ణంబుగా నిండ
మహోద్దండకోదండం బెక్కిడి సకలబ్రహ్మాండభాండంబులు
ఘూర్ణిల్ల గుణటంకారంబులు గావించి తనమహామాయ
నాకర్షించిన నది వాడచూపిన నీవు దనుజుని రక్తబిందువగం
బరలు ధరం దొరంగక యుండ నెవ్వరికి నదృశ్యంబవై నాలుక

ఱెటు చూచిన యోజనంబు నేలఁ బఱపియుండ మునినియో
గించిన రాఘవుం డాశ్చర్యమానసుండై చూచుచుండ
నమోఘబాణపరంపర నిగుడించి శతముఖుల నందఱ నొక్క
దిక్కునకు వాయవ్యాస్త్రంబులం ద్రోయుచు మహోద్దండ
ప్రచండభండనంబు గావించిన సద్దానవనాయకనిచయంబును
దదీయతేజోవిశేషంబువలనఁ జేతులాడక చూచికొనుచుండి
రాసమయంబున. 89

గీ. విల్లు జళిపించి కర్కశభల్లశతము
పూని దేవతలెల్ల నద్భుతమునొందఁ
బ్రహ్మాండంబు పటపటఁ బగుల నార్చి
కొలమిఁ దనపతి వినుచుండ నిట్టు లనియె. 90

[1]గీ. మాఁదుమార్తులకును నేనె మూలదుంప
నగుదు నేని శ్రుతుల్ సత్య మగున యేని
పుడమి నిజశతకంఠుఁ డొక్కఁడును దక్క
నున్న శతముఖహీనమై యుండుఁగాక. 91

---

[1]గీ. మాఁదుమార్తుల కొండటి యామూర్తి నేను
వేదములు నిక్కమైన నీనిఖిలపృథ్వి
నిజము యగునేని నా దగుపెద్దిశరము
లను శతాస్యంతు ధరఁ గ్రుంగ నమును జేసె.

గీ. అశరంబు మహోగ్రానలాంశకరణి
ధరణి బగలఁగ మంటలు దిరుగఁ బెరుఁగఁ
జిచ్చు పెచ్చున మిన్నంటు చిచ్చులమిడి
మాడుకొను బాణబాహువు నాశకాయ.

గీ. అనుచు వైచిన నందఱ సాతఁ బెంబ
నీటుగావింప మాయమై పోరు మాని
చనిరి వెండియు దానవచక్రవర్తి
సీతపై నేసె నుద్దండశితశరములు. 92

గీ. ఇవ్విధంబునఁ దనరక్తమిలను దొరఁగి
యందుఁ బుట్టినశతముఖు లణఁగ నందు
వలన నిది మాయ గాఁబోలు వనితయైన
నిట్టితెఱఁగునఁ బోదు రే పెట్టిదముగ. 93

గీ. అనుచుఁ గ్రమ్మఱ జానకి నరయుచుండ
విష్ణుఁడును బ్రహ్మయును నలవిశ్వపతియు
విలయపావకుఁడును మహావిధియుఁ గానఁ
బడిన నదిచూచి మది భయపడిరొ నసుర. 94

గీ. అటులం వచ్చినబాణాగ్ని కాఁగలేక
నీరుగావింప మాయమై పోరు మాని
చనిరి తమతమయింద్లకు సైఁపలేక|
బ్రదికియుండిన సౌఖ్యము లబ్బెదయనచ్చు.

వ అనుచు రాక్షసేంద్రుని చేత బాణాగ్నిజ్వాలలు గ్రమ్ముకొని జామ్మని వచ్చు చున్నయవి ధరింప శివ్వ రోషుడురు ఇతనిచెం దగుఁగాక యని విడిచిరి యుద్వృత్తు తదగ్నిజ్వాలామాలికల కెదురుపడి తిరిగి వెలుఁగు జొక్కవారు గాత్రంబు బాధించి చేసెఁ దదగ్నిచలంతం బొందిరమీఁదటఁ దా నొక్క రుండై యాదానవచక్రవర్తి జనకజం గాంచి యుద్దండశరవర్షధారలు గురి పించిన.

క. శరవర్షధార లన్నిటిఁ, బరిమారిచె జొక్కబాణజదగ్నిముఖ
త్వరితగతి రౌద్రబాణము, శరము సాధించి చేసె శతకంఠునిమీఁదన్. (?)

ఉ. రామునివేరిబాణముల రాక్షసనాయకుమీఁద నార్చి యా
రాము చెలంగి వైచిన నరాతిభయంకరమై కణంకతో
వేమఱుఁ బోయి దానవునివిం డ్లొగిఁ ద్రుంచి కిరీటపంక్తులన్
భీమము మీఱ డుల్చి సరిపెట్టెఁ దదీయశరీరతేజమున్. 95

ఉ. ఎచ్చటఁ జూడ నచ్చటనె యొప్పిని మృత్యువుఁ బోలి సీత దా
మచ్చర మొప్ప నిల్చి తనుమార్గణపంక్తుల నొంపఁ బూనఁ దా
నచ్చెరువంది యాహరిహరాదులకైన వశంబు గాదుగాఁ
జెచ్చెర నిమ్మహామహిమచేఁ దనకున్ మరణంబు చొప్పడున్.

చ. అనుచు రథంబుపై నిలువ నద్దనుజాధిపుమీఁద నల్కపై
ననలశిలీముఖంబులు సహస్రశతంబులు వైచె వైచినన్
దనుజుఁడు సొమ్మసిల్లి యరదంబున మూర్ఛిలి వ్రాలె వ్రాలినన్
గనుఁగొని సూతుఁడున్ రథము గ్రక్కునఁదోలె రణంబు
పాయఁగన్. 97

వ. శ్రీరామచంద్రుండు సీతామహత్త్వంబు గనుంగొని తన
మనంబున. 98

సీ. పుష్పంబు లఱచేతఁ బూననేరనిచెలి
యిషుపరంపరఁ బూన నెట్లునేర్చెఁ
జిల్కపల్కులకు బిట్టులుక్కుకోమలి యిల
యొల్ల భీతిల నార్వ నెట్లునేర్చె
నేఁ దక్క నన్యుల నీక్షింపనేరని
యింతి సేనలఁ గూల్ప నెట్లునేర్చె
విసవిస నడువంగ నసియాడుకొమ్మ నేఁ
డడసి యుద్ధముసేయ నెట్లునేర్చె

గీ. ననుచు రాఘవుఁ డద్భుతవార్ష వార్ధి
నోలలాడుచు హనుమంతుచాలమహిమ
వినుతిసేయుచు నాతనివీఁపుమీఁద
నుండె జానకిపైఁ బ్రేమ నిండుకొనఁగ. 99

శా. ఆంతట దానవుండును రయంబున మూర్చఁదేఱి సారథిఁ
వింతగఁ జూచి యోరి పరవీరులు నవ్వ రథంబుఁ దెత్తురే
యెంతటివారలైనఁ బరమేష్ఠి యొసంగిన యవ్వరంబుచే
నింతయు నస్రైంకఁగలరే మహిఁ గూలుదు రింతె కాకొగిన్.

వ. అన విని సూతుఁ డిట్లనియె నక్కటా నాథుఁడు దండలేచిచో
ఘనవిశిఖంబులన్ మనల గ్రక్కున శల్యము లుచ్చిపాఱఁగాఁ
గనలుచు నేయుజానకిని గాంచి సురల్ వినుతింప నట్టిచో
దనుజకులాధినాయక రథంబు మఱల్పక యుంట ధర్మమే.

వ. అదియునుంగాక. 102

చ. వెఱచినయట్టివేళ మఱీవింతగఁ గైదువు చక్కఁ బూనఁగా
మఱచినయట్టివేళఁ బలుమాఱు నరాతికి వెన్నుఁ జూపుచుం
బఱచినయట్టివేళ నగుబాటు ఘటింపఁగఁ జేరి పూరిఁ దాఁ
గఱచినవేళలందు నెడగల్గ రథంబు మఱల్చు టొప్పగున్. -

చ. అనుడు తదీయనీతివచనాలికి సుత్సవమంది వానికిన్
ఘనతర నసేకవస్తువులు గ్రక్కున మక్కువ నిచ్చి నేఁటి కా
జనకజతోడఁ బోరుటకు శక్యముగా దటుగాన రేపు స
య్యన నరుదెంచి రాముని శరావళిచే నణఁగింతు వేగనన్.

ఉ. భోరునఁ బోవనిమ్ము మనభూరిరథంబు గృహంబు చేరఁగా
నారఘురాముదేవి విను మల్లదె చంపఁగఁ బూనివచ్చె నా

క్రూరశిలీముఖంబు లలకోమలిపైఁ బని సేయ పెట్టుగాఁ
గారణమున్న దో యనుచుఁగుందుచు సేగశతాస్యు డింటికిన్.

శా. ఆరీతిన్ శతకంధరుండు దనగేహం బొప్పఁగాఁ జేరి యా
కారం బెల్లను జూచి భీతి నతిదుఃఖప్రాప్తుఁడై మీఱి సొం
పారన్ జానకి మృత్యువై దగుమహోగ్రాగ్నేయ బాణంబునన్
వైరం బొప్పఁగ వైచెనో యనుచు గర్వం బెల్లఁ దూలన్ వెసన్.

వ. మఱియు ననేకమార్గంబుల జానకి దివ్యతేజోమహిమంబును శరంబులవేగంబును బాణసంధానచాతుర్యంబును ఉప సంహారచమత్కృతియును నుగ్గడించుచు నెక్కడఁ గనుఁ గొన్న నక్కడఁ బరంజ్యోతిస్వరూపం బగుసీత గనఁబడిన భీతిల్లుచుఁ దనకు నింక మరణంబు సిద్ధం బని నిశ్చయించుచు సెజ్జపయిం బొరలుచుండుతనయుని విలోకించి తల్లి యగు చిత్రగంధి దగ్గఱి తనకరంబునఁ దద్గాత్రంబు నివిరి రక్తప్లుత నిమ్నోన్నతంబులై యపరిమితశరంబులు నాటి యందు విఱిగియున్నఁ గనుంగొని విలపించి యిట్లనియె. [అయ్యా నెయ్యంబున నేఁబలుకువచనంబులు వీనులం జొరనియ్యక యింతచేసికొంటివి. ఆయమ్మ యెక్కడ నలుగు నక్కడ నిర్మా

[ ] ఈయుద్ధభాగము సీసముగా నున్నది.

సీ. రామునితో సంగరంబున కీవు పోవద్దని చెప్పిన బుద్ధి లేక
వైరంబు గావించి వసుమతీసుతతోడఁ గలహంబుచేసి తత్కారణముగ
నామహావిభుఁడౌ యాదిపరంజ్యోతి నిఖిలజగన్మాత నిర్మలాంగి
యెక్కడ నర్గిన నక్కడ నిర్మూల మైపోవు నెక్కడ నేఁపుమీఱ

గీ. నెక్కడైనను గరుణింప నక్కజముగ, సిరులు వర్ధిల్లు నామహాసీతవలన
బ్రహ్మరుద్రామరేంద్రులు భాసురముగ, దగఁ బ్రకాశింపఁజేరరు దానమేంద్ర.

లంబగు. ఎక్కడఁ గరుణించిన నక్కడఁ గళ్యాణపరంపరాభి
వృద్ధియగు. అప్పరంజ్యోతిమాయకు బ్రహ్మరుద్రేంద్రులు
లోనైకాని వెలిరై ప్రకాశింపనేరరు] భూనభశ్శైలసముద్రా
ద్యపారస్థావరంబులును మృగాండజోరగపిపీలికాద్యసంఖ్య
జంగమంబులును గలుగు బ్రహ్మాండంబులు నూఱుకోట్లు
పుట్టుచు గిట్టుచు నమ్మహాశక్తియందు నటించు. ఆదిమధ్యవిల
యంబులు నమ్మహామహిమంబునకుఁ గనఁబడవు. నీకు మొదట
విరించి పురుషులచేఁ జావులేకుండ వరంబు లొసంగునపుడు
దేవతలు గినిసి యిట్టివరంబు లొసంగిన నద్దానవుండు లోకం
బుల బాధపెట్టు నింతవత్సలత నీకుం దగదనిదూఱిన నతండు
లజ్జించి శతముఖుండు పురుషులం దడవెనెకాని తరుణులఁ
దలంపఁ డటుగాన మిమ్మును గోబ్రాహ్మణుల నెప్పుడు చెనంకు
నప్పుడే జానకీదేవి తనతొంటిదివ్యరూపంబున వధించు నిందు
లకు సందియంబు లేదని పలికె నదిగావున సీతయుఁ జిద్రూపం
బగుమాయగాని సామాన్యకన్యకగాదు. ఇట్టిచందంబున
నమ్మగువచే భవన్నాశంబు సత్యంబు నమ్ముము. అసురలును
విరించి పల్కినపల్కులకు నానందహృదయులై యుండిరి. ఇట్టి
యమ్మహాశక్తి నెదురం జని చరణారవిందంబుల కెరఁగి నమ
స్కరించి మమ్మును బుత్రమిత్రకళత్రములను మనుపంజాలెద
వేని సీతారాములకు శరణుచొచ్చి తలిదండ్రులు మీరు
మీరు దప్ప మాకు నితరులు లేరు రక్షింపు మనిపలికి సకల
భోగంబులం దేలుచు బ్రతుకు మని పెక్కుచందంబులఁ బలి
కిన నప్పలుకులు ములుకులచందంబునఁ గర్ణరంధ్రంబులు
సోఁకిన నులికిపడి తల్లితో ని ట్లనియె. 107

సీ. ఏ వల్గినచూచిన నిసుఁడు బెట్టిదముగాఁ
బూని యొండలుగాయఁ బోదల వెఱచు
వలసినప్పుడె కాని మలసి యొచ్చుటనైనఁ
జెలరేఁగి యనలంబు మెలఁగ వెఱచు
నాకు భృత్యులరీతి నాకులందఱుఁ గను
సన్నలఁ బనులెల్లఁ జరుపుచుండు
రథలజీవుల నేర్పుయముఁడు నాముందఱఁ
గోలకాఁడై యుండు వేళయెఱిఁగి

గీ. మృత్యువున కేను మృత్యువై మెఱయుచుండు
మఱియు నాయందుఁగల మహామహిమ. శివున
కైనఁ జొప్పడ దట్టి నరాధముండు
నతివయును గెల్వఁగలరె యే నఱతుఁగాక. 108

గీ. రేపు చని శాత్రవులనెల్ల నేపు మాపి
వత్తుఁగా కొందువార్తలు వలవ దుడుగు
మీ యటంచును దనతల్లి నింటి కనిచి
నెలఁతయును దాను నారేయి నిద్రచెందె. 109

సీ. అక్కడ రఘురాముఁ డనుజాలుఁ దనయులు
పోరిడిఁ గూలినఁ జూచి శోకమంది
యేకుని చననేర్తు నింటికి వీరల
నెచ్చోటఁ బొడఁగందు నెప్పటట్లు
కుశుఁ డెన్నఁటికి నన్నుఁ గొమరొప్ప వీక్షించి
వేడుకఁ బ్రతిభాష లాడుచుండు
లవుఁ డెన్నటికిఁ గల్గు లక్షణవంతుండు
బాలుఁడు నామీఁదఁ బ్రాణపదము

గీ. అనుచు నొఱలంగ సీత నాయకునిఁ జూచి
యేడసోదరు లధికుల కేడ సుతులు
రణగతులు మాని యిట్లొఱలంగఁ దగునె
అనఘ సంసారములు మాయ లనఁగ వినవె. 110

సీ. *అనుచుఁ దానును రాముఁ డాహనుమంతుండు
నవ్విభీషణుకడ కరిగి యతఁడు

---

*సీ. ఆజానకీసతిని జూచి యారామచంద్రుఁడు
పుత్రమోహముచేతఁ బొదలి పొదలి
హా తమ్ములార యాహా పుత్రవరులార
రారోయి ననుఁ జూడ రాజసమున
మనతల్లులకు నేమి మనసారఁ జెప్పుదు
నేలాగు తాళుదు నేమిచేతు
దిక్కెవ్వరు లేరు నొక్కఁడ నైయుంట
దిక్కుగాఁ జూడరో దిక్కులందు
గీ. ఘనము మిముఁబాసి నేఁడాశఁజాల నహహ
సంభ్రమము మీఱ మీ తోడ సాగరములు
దాల్గ నవలీలఁ జనుదెంచినాఁడ నిపుడు
కొంటినైయుంటి నన్నుఁ జూడుఁ డంచు నడలె.
గీ. తగదు శ్రీరామచంద్ర సద్ధైర్యధుర్య
శౌర్యగాంభీర్యములు మాని సంగరమున
జాలిపడ సాహసంబునఁ జేలు టొప్పు
ననుచుఁ దెల్పిన ధైర్యంబు నందుకొనుచు.
వ. మఱియుఁ గొండొకసేపు విచారించి ధైర్యావలంబకప్రాభవుండై తన్మనంబున
జానకి ధైర్యస్థితిగతులు గనుంగొనుచుండె నప్పుడు.

మము నమ్మివచ్చి యిమ్మాడ్కి నిబద్ధుఁడై
యున్నాఁడు రక్షింపకున్న దోష
మని శక్తి శరమున నలుకమై ఖండించి
మొనసి యాతఁడు చెందుమార్గ్గఁ దెలిపెఁ
దెలిపిన నతఁడును ధీరాత్ముఁడై లేచి
వారికోమలపద వారిజములఁ

గీ. బడిన దీవించి యతనితోఁ బ్రథనభూమి
చూడవలె నని దివటీలు సొరిదిఁ బూని
కపులఁ జూచుచు నంతంతఁ గదలుచుండఁ
బరఁగ భల్లూకపతి గానఁబడియె నచట. 111

సీ. అతని డాసి రామానుమతంబునఁ
బవనజుఁ డల్లనఁ బలుకరించె
జాంబవంతుఁడ నన్ను సరవిమై నెఱుఁగు దే.
యొప్పుడే లేచి రానొక్క దెసకు
నావిని మారుతనందనుం డీతఁడు
గాఁబోలు నని ధృతి కలిగి తెలిసి
హనుమంత రమ్ము రామావనీనాథుం డు
పరిణామమునఁ దనభామతోడ

గీ. నున్న వాఁడె విభీషణుఁ డున్న వాఁడె
బ్రతికియున్నాఁడె పవనజ భానుసుతుఁడు
పరమబంధుండ వగు నీవు పలుకరించి
నపుడె బ్రతికితి నీకృపఁ గపివరేణ్య. 112

సీ. కన్నులశరములు గాఁడి యొక్కింతయుఁ
దెలియ శక్యముగావు తెలివిపడవు

పీనులు వినరావు వివశత్వ మొందవెదు
దేహాంబు మరణసందేహమునను
లోలమై పలుక నాలుకరాదు నోటను
దడిలేదు లేచినం బడుదు మరలఁ
గావున శరములు గాఁడియున్న వి మేన
నన్నియుఁ దివియుమా యన్న యనిన
గీ. రాముఁ డన్నియుఁ దీసి శరంబులందు
దేహ మెల్లను నివిరి చింతింపనేల
నేను రాముఁడ నన లేచి నృపునిపాద
వనజములమీఁద నందంద వ్రాలి తెలిసె. 113

వ. మఱియుం బరికించుచుఁ జనియెడుసమయంబున. 114

సీ. కొండలవలె నేలఁ గూలినమదగజ
ఘనకదంబములు మేఘములుగాఁగ
మోఁకాలిబంటితో నేకమై యాడాడఁ
గనుపట్టు మెదడు పంకంబుగాఁగ
నలుగులతాఁకున నిలఁబడుమాంసఖం
డములు దామిం ద్రగోపములుగాఁగ
బలువిడి నెడనెడఁ బాఱెడిర క్తంబు
లంబుప్లుత ప్రవాహంబుగాఁగ
గీ. వాహినులగుంపు శరముల వానగాఁగ
మెఱన లహాంకృతు లవి యుఱుములును గాఁగ
వర్ష కాలంబుచాడ్పున వారికన్ను
గవలకును దోఁచె నప్పు డక్కజముగాను. 115

ఉ. అంతటఁ దెల్లవాఱె విలయాంతకుఁడై పడి నాళకాస్యుఁ డ
త్యంతపరాక్రమంబున మహోగ్రమహాఁ దోచు రథంబుమీఁదని
శ్చింతగ నెక్కి బాణములు చేకొని దుశ్శకునంబు లట్టిచో
నంతకు నంతకుం బొడము నన్నియుఁ గైకొనకున్న నంతటన్.

ఉ. ప్రొద్దున లేచి తల్లి తనప్రోలికి వచ్చి కుమారరత్నమూ
ముద్దులుగూర్చి ప్రేమమున మోమును వీక్షణచేసి నేటికీ
వద్దుర మాను దుశ్శకునవారము పుట్టె నటంచుఁ జెప్పఁగాఁ
బెద్దరయిలుంగు నెత్తి భువిఁ జెల్లుగ నార్చి తొలంగఁ ద్రోచినన్.

వ. అంతట నద్దంబు వడి యతనిభార్య యగుయయాతి కుమారుం
డగునీలకేతనుం దోడ్కొనివచ్చి నీతల్లి చిత్రగంధిబుద్ధులకు
సహింపఁజాలక తొలఁగం ద్రోచితి విదియేమికారణం బోకో
యని తననాథుపాదంబుల కొరఁగి నీకుమారుం డగునీలకేత
నుండు వచ్చియున్నాఁడు నన్నుం గృపఁజూచి నామాట
లాలించి యిప్పుడు రణయాత్రకు సమయంబుగాదు మాను
మని చెప్పిన వినంజాలక తనయుని గారవించి రాముని
జయించి జానకీసహితంబుగా నేతెంతు నందాఁక నీలంక
నిశ్శంకంబుగా నుండు మని చెప్పినఁ గుమారుం డామాట
లకు సందేహంబు నొంది రాయి రామచంద్రుండు సర్వ
దేవాసురులకు నజేయుండు అదియునుంగాక పూర్వంబున
రావణాంతం బెఱుంగవె! నీవెంత! దుష్టవరంబు వేఁడినంగాని
నీకు నజేయుండుగాని నీచే రణమరణావస్థనొందఁడు. ఇతని
సతి మహావీరపతివ్రతాచారిణి. కళ్యాణి యగుసీతామహా
దేవిచే వశింపంగలవాఁడవు. ఇది పూర్వంబున మీతల్లిచే
వింటిని నాఁటనుండి నీదురాచారంబు లెవ్వరిం జేరునో యని

చింతించుచుంటి నదినిమి త్తంబున సీతారాములు చను దెంచి సమ స్తసేనలం బరిమార్చిరి. నీవొక్కరుండవు నమ్మహాశ క్తిని జయింపలేవు. రణయాత్ర మాని మన్మాదరించి సకలభోగం బులం దేలు మని చెప్పిన విని యోరీ! పితృద్రోహంబునకుం బాలుపడి దురాలాపంబు లేల్లాడ నోరాడె నని కుమారునిం గదిసి కోపారుణితలోచనుండై యయాతిని నెడఁద్రోచి కుమారు నదలించి సకలశరంబులుం గైకొని వచ్చి నిచ్చట.

ఉ. వచ్చిన దైత్యుఁ జూచి నృపవర్యుఁడు తన్మదిలోనఁగుంది యా చిచ్చులమంటకై వడిని జేరెను వీనిపరాక్రమంబుకుఁ సచ్చరితంబు భాగ్య మది సంఘటనం బెపుడైనఁ గల్గునో విచ్చలవీఁగి వీని రణవీథిని నెట్టులు గూల్చు సీతయున్. 119

వ. అని సీతం జూచి మధురవచనరచనాలాలిత్యంబును నవలో కించుచు నుండె నంత దానవేంద్రుండు బాణపరంపరాభివృద్ధి యొనర్చి విజృంభించి రణోత్సాహియై జానకిం గదిసి మెఱసె.

ఉ. సీతయు విల్లు నమ్ములును జేకొని రాఘవు నాజ్ఞఁ బూని వి ఖ్యాతపరాక్రమంబున మహాహవదీక్ష వహించి యామరు జ్జాతుభుజంబుల న్నిలిచె జానకిచెంతను రామచంద్రుఁడుం బ్రీతిదలిర్ప నుండెను విభీషణుఁడుం జనె వారిపొంతకున్.

చ. అపుడు సమ స్తలోకములు వచ్చెరు వందెఁ గృశించె దానవుం డపుడు పయోనిధుల్ గలఁగె నప్పుడు పర్వతముల్ చలించె నా, రఘునిమృత్యు వచ్చటఁ బరామరిసించుచు నుండె బ్రహ్మ యుం, గుపితమనస్కుఁడయ్యె నదిగో విలయం బని మాటి మాటికిన్. 122

ఉ. సర్వసుపర్వులుం సకలచారణులుం వరకిన్న రేంద్రగం
ధర్వులు సిద్ధసాధ్యులు ముదంబున నభ్రమునుండి వారిదో
ద్గర్వము బాణనైపుణియు గాఢతరప్రతిభాషలుం దయా
ఖర్వమనస్కులై నిలిచి కన్గొనుచుండిరి యద్భుతంబుగన్.

ఉ. జానకి వారిఁ జూచి దనుజప్రభుఁ ద్రుంపఁ దృణంబు నాకు ని
ద్దానవనాథుతోడ వివిధస్థితిఁ బోరఁగఁ జూడఁగోరి ఖ
స్థానమున న్నిలింపులు విశాలత నల్లదె యున్నవారు నేఁ
బూని తదీయచిత్తములు పొంగఁగఁ బోరెదఁ జిత్రవైఖరిన్.

చ. అని శరసంఘమేయ దనుజాధిపుఁ డన్ని శిలీముఖంబులం
దునియఁగ సేసి వాయుజునిదుష్టతరాగ్రహవృత్తిఁ జూచి యీ
వనచరుఁ జంపినం మనుజవల్లభుఁడుం సతియు న్నశింతు రౌ
య్యన నిజమంచు నిష్ఠురమహాస్త్రము లేర్చి శరాసనంబునన్.

ఉ. ఇగ్గతి బాణముల్ దొడిగి రుష్మ దలిర్పఁగ నార్పుచుం సుధా
భుగ్గణమెల్ల నద్భుతమునొందుచుఁ జూడఁగ నేసె నేసినం
దిగ్గున సీత చూచి యతితీవ్రశరంబుల వానినెల్లఁ దా
నగ్గలమైనకోపమున నల్లనఁ ద్రెవ్వఁగ నేసె నుగ్రతన్. 126

ఉ. అందులకుం మహాద్భుతమునందుచు శాతశిలీముఖంబులం
గ్రందుకొనంగ జానకిని గ్రక్కున నేసిన నెల్లదేవతా
బృందము లుత్సహింప నతిభీషణబాణపరంపరంబుచే [గన్.
ముందుగఁ ద్రుంచెదచ్ఛరసమూహముల న్రఘురాముఁడుబ్బఁ

చ. అవియునుగాక ఘోరవిశిఖావళి వింట నమర్చి యార్చి పే
ర్చి వికృతదైత్యనాయకుకిరీటములుం బటుచాపముల్ కడుం
భువిఁ బడనేసి చండతరభోగిశరంబుల వానితేజము
గ్రవిధి నణంగఁజేసె నతిగాఢతరప్రతిశౌర్యకోపయై. 128

ఉ. చాపములుం గిరీటములుఁ జాలశరీరవిశాలతేజముల్
ఏపును బోయినన్ రఘుకులేంద్రుని దేవిరయిల్ మహాహవా
టోపగదాచయంబును గదల్ వడి ఋవ్విన నగ్గదాళి ను
ద్దీపితసాయకంబుల ధృతిం దొడిచేసె సురల్ నుతింపఁగన్. 129

వ. మఱియు దర్పంబున. 130

ఉ. అంతటిలోన సీత విలయానలకీలయపోలె నాత్మలో
నెంతయు రోషమెత్తి దనుజేంద్రశిరంబులు గూలఁగావుతన్
వింతగ నంచు నేసె నొకవిష్ణుశరంబున నేయ నెల్లరా
ప్రాంతములందుఁ దిక్కటిల నగ్నిపరంపర లీనుచున్ వడిన్.

చ. చని శతకంధరుం దలలు చయ్యనఁ ద్రుంచి తదీయహస్తముల్
తునియలు చేసివచ్చె నటుతోడనె తచ్ఛిరముల్ కరంబులున్
ఘనతరలీల మొల్చె నవిగాంచి ధరాసుత వెండియున్ రయం
బునఁ బడనేసె నప్పటికి బోరున మొల్చెను మస్తహస్తముల్.

ఉ. ఎప్పుడు విల్లుఁ బూనునొకొ యెప్పుడు నిక్కుచు నెక్కు
పెట్టునో, యెప్పుడు తూణమందునొకొ యెప్పుడు బాణము
లేర్పరించునో, యెప్పుడు పూనునో శిరము లెప్పుడు ద్రుం
చునో యెప్పు డాతలల్, గుప్పున మొల్చునో యనుచుఁ
గోరి సురల్ గనుచుండి రద్దివిన్. 133

క. నక్తంచరలోకేంద్రుని
రక్తము నిలమీఁదటను దొరంగకయుండన్
యుక్తముగ నపుడు మాయా
శక్తి వెసం ద్రావుచుండెఁ జయ్యన నడుమన్. 134

క. ఇవ్విధమునఁ బోరాడఁగ
నవ్విమలశరీరి జనకజాత్మజ జూడన్

మున్వేముగ నణఁడు రుద్రుఁడు
నవ్వుచు దివినుండి రపుడు రమణులతోడన్. 135

ఉ. అప్పటికిన్ ధరాసుత రయంబున దానవనాథమస్తముల్,
గుప్పునఁ గూలనేసె నవి గొబ్బున వెండియు మొల్చె
మొల్చినం, దప్పక మళ్లఁ దాఁ దునిమె దాకొని క్రమ్మఱ
మొల్చెఁ దా మటం, జప్పుడు గాకయుండ శితసాయక
ఘాటినిఁ గూల్చెఁ జెచ్చెరన్. 136

ఉ. ఖండలు సేయగా మొలవఁగాఁ దలకాయలు తండతండమై
కొండలరీతిఁ బ్రోవులయి కోరి మఱిన్ దివినోకి యిమ్మహీ
మండలమెల్ల నిండిన రమామణి జానకి చూచి యద్భుతా
ఖండవిచారియై యపుడు కాండము లేయక మానియాత్మలోన్.

చ. శిరములు ద్రుంచి వేసరితిఁ జేకొని చండతరాస్త్రకోటిచేఁ
గరములు ద్రుంచి వేసరితి కాండములున్ సరిపోయె దానవే
శ్వరుఁ డిలఁ గూలుటల్ మటోకటాడలు చొప్పడ వేమి
చోద్యమో, వరములసత్త్వమొక్కొ గెలువన్ వశమే
మిఁకయుఁ గాదిఁ కెట్లొకో. 138

చ. అని దనుజేంద్రుఁ దేసడికి రావలికిన్ హనుమంతువాల మొ
య్యన నరికట్టుచేసి మనుజాధిపు రాముని బల్కరించుచుం
దనమహిమంబు దివ్యులు ముదంబున సన్నుతిసేయుచుండఁగా
మనమునఁ జింతనొందఁగ రమారమణీసీతను గాంచి యాడకున్.

ఉ. శ్రీవరరాహిరాజతుహినాచలకారకశైలమల్లికా
శారదనీరదస్ఫురితచందనకుందనిభప్రభాంగుఁ డా
నారదఘంయమీంద్రుఁడు మనంబునఁ బొంగుచు సీతపాలికిన్
ధీరదయార్ద్రవృత్తిఁ జను దెంచె రఘూద్వహుఁ డుత్సహించఁగన్.

ఉ. సీతకు లోకమాతకు విశేషదయారసపోషితాశ్రిత
వ్రాతకు ధీసమేతకు శివస్తవభూతగుణౌఘశౌర్యవి
ఖ్యాతకు వీతభీతకు మహాతనుభాపరిభూతఖండఖ
ద్యోతకునున్న మస్కరణమొయ్యనఁ జేయుచుఁ డాసెఁడాసినన్.

ఉ. రాముఁడు నమ్మునీంద్రునకు రాజితబుద్ధి నమస్కరించి వీరా
రేమికతంబు నిచ్చటికి నెచ్చగుమచ్చిక నేగుదెంచి రు
ద్దామపరాక్రమంబొదవ దైత్యుఁడుపోరఁగఁజొచ్చెఘోరసం
గ్రామము మించె నిల్వనెడగల్గదు యేమటుచెప్పు మొప్పఁగన్.

చ. అనవిని మౌని గోప్యముగ నారఘురామునితోడ డాసి యి
ట్లను నకటా శతాస్యుని శరావళిచే నని నెంతపోరినం
దనరఁగ నేలఁ గూలుననె వృథాశ్రమ మింతియొకాక వీని గొ
బ్బునఁ దునియింపఁగా నుపమ బోరునఁజెప్పెదఁ జిత్తగింపుమా.

గీ. వీని నాభినిజుట్టురాఁ బూని యల వి
శల్యసంజీవకరణులు తుల్యముగను
గలిగియున్న వి తద్వస్తుఘనతఁ జేసి
తలలుఁ గరములుఁ దెగియును మొలవఁదొడఁగె. 144

గీ. బలిమి నటుగాన నాగ్నేయబాణ మేసి
తత్తదుగ్రావధులనెల్ల దగ్ధములుగఁ
జేసి బ్రహ్మాస్త్రమున నొండె పాసిగల్గు
శక్తిచే నొండె దైత్యుని సంహరింపు. 145

గీ. నెలఁత పోరంగ నుండుట నెపమటంచుఁ
దలఁపకుము సీతచేఁగాని దైత్యుఁ డణఁగఁ
డిట్టిగోప్యంబు జానకి కెఱుఁగఁ జెపుము
భామచేఁ గూల మున్ను శాపంబు గలదు. 146

సీ. అది యెటువలె నన్న నతిశీఘ్రవృత్తిమై
నెఱిఁగింతు వినుము మహీతలేశ
తనప్రధానులు గొల్వ దైత్యేంద్రుఁ డఖిలది
క్కులు గెల్వ నరిగె నుక్కునను దొల్లి
యరిగి సమస్తామరాదుల స్రుక్కించి
మరలివచ్చుచుఁ గణ్వమౌనివనముఁ
జొచ్చి కలంచుచో శోధించి యమ్ముని
కూరిమిపట్టినిఁ గోరి చూచి
గీ. పొలఁతిచక్కఁదనమున కద్భుతము నొంది
మదనచలితాంగుఁడై తాను మదినిఁ గలఁగి
యంతకంతకు విభ్రమాయత్తుఁ డగుచుఁ
జెలఁగి విమలాంగి యనుదానిఁ జేరి పలికె. 147

సీ. వనట నొందఁగనేల వరసౌధములఁ గల్గు
తూఁగుటుయ్యాలలందుఁ దూఁగరాదె
కందమూలము లేల కడుఘృతప్లుతముగా
మించు దేరఁగ భుజియించరాదె
నారచీరె లివేల సారమాణిక్యంపుఁ
బట్టుపుట్టంబులు గట్టరాదె
నేలవ్రాలగ నేల పూలపాన్పులపయి
లీల నాతోఁ బవ్వళింపరాదె
గీ. యేల ననుఁ జూడ వీవనం బేల యిట్టి
జోలెకాఁడైన తిరిపపుజోగి యేల
యఖిలలోకంబులకుఁ బతినైన నన్నుఁ
గదిసి వర్తింపఁ జెల్లదే కమలనయన. 148

[1]సీ. అన విని విమలాంగి యడలుచు నోరిదై
శౌర్యధను యిట్టివాక్యములు ధగునె
పరసతీజనములఁ బరధనంబులకుఁ దా
నాశించువారికి నాయు వణఁగు
గురుధర్మహానిరై నరకంబు సిద్ధించుఁ
జేసినపుణ్యముల్ చెడుఁ దలంప
మాతండ్రి కణ్వుఁ డీమాటలు విననేని
కది సీటు భస్మంబుగా శపించు
గీ. నోరి శావకమునఁ బరనారిఁ జెనకి
మడిసిపోయిన కుజనులమాట వినవె
పొమ్ము పొ మ్మింటి కిందు హాతమ్ముగాక
తరుణితో నేలయిట్టిమదంబు కుమతి. 149

వ. అని మఱియుం జతురోపాయంబుల ధర్మంబు దెలిపియు, మర్మంబు గలంచియు వెఱపించియుఁ బాటిగాదనియుం జెప్పి యతనితమకంబునకు భయం బంది నలుదిక్కులు బరికించుచు నుండ నుద్దండుం డగుశతముఖుండు గదిసి, సకలైశ్వర్య హీనుండగువేదతపసిం జెప్పి వెఱపించినం దలంకుదునే యని మదనకదనమునకు నొదవిన తహతహలఁ బలిమిమైఁ బైఁబడి పెనంగి శతముఖంబులఁ జుంబనంబులు గావించి యత్యంత ప్రయాసంబుగాఁ గూడిన నది సద్యోగర్భమై బాలకుం గని యమ్మహాదనుజాని దేహంబు తనపయింబడుటం జేసి తద్భరం బున శరీరంబు విడిచెఁ దదనంతరంబాకణ్వుండు సమిధల

1. దీని శమాఱుమాటలతో నీయర్థముగలపద్యములు రెండు ప్రత్యంతర ములలో నున్నది.

నిమిత్తంబున నరణ్యంబునకుఁ జనినవాఁడై తనపట్టి యొంటి
నున్న దని రయంబున వచ్చి యచ్చోట విహరించుచున్న శత
ముఖునిం గని భయంబునొంది పర్ణశాల కరుదెంచి అందు
శిశు వావు రని యొంటిఁ గనుంగొని యవ్వల శవంబై పడి
యున్న కన్యనవలోకించి *శోకించుచు దనతపోమహత్త్వం
బున నంతయుం దెలిసి కోపంబున శతకంఠునిం జేరి ఓరీ !
యిట్లు దుర్మదంబున నరుదెంచి నా పెంపుడుకూఁతు నిత్తెఱం
గున మానభంగంబు గావించి ప్రాణంబులుం గొనియున్న
వాఁడవు గాన నింతిచే నిట్లునీతలలు తునియలై మరణంబు
నొందఁ గల వని శపించె అంత శతముఖుండు నేడ చేడియలని
తనపురంబున కరిగె. అదియునుంగాక పరమేష్ఠిని వరంబులు

---

* తనమనంబున.

సీ. వసుఁజూడకె తల్లి నాయుద్ధరత్నమా నామందిరము చెప్ప రోఁమువారు
పురప్రసంఘాతంబుఁ బొల్పుమీఱఁగ మాతుఁ దెఱఁగొప్పు చెప్పరు తెప్పవారు
స్నానసంధ్యలయందు జపతపంబులయందు మమచారముల చెప్పరొసఁగువారు
దేవతార్చనవేళఁ బావనంబుగ నిష్టవస్తువు చెప్పరు వందువారు

గీ. అతిథి కభ్యాగతులఁ బూజ లందువారు
లెవరు దిక్కుగ నీవుఁ నిచట నుంచు
వారుఁగాఁ దనపట్టితపఃప్రపత్తి వోర్చి శోక
మూర్ఛనొందను పుత్రి పైఁ మోహమునను.

వ. ముకుతముఁ గొంతసేపునకు దెలిసి లేచి పొలసి ధూళిం గలసి యత్యంత
దుఃఖసాగరంబునం దేలి కొండొకసేపునకు ధైర్యం బవలంబించుకొని యా త్రైత
శరీరంబు దహించి విహితక్రమంబునఁ దిలోదకంబు లిడి శుచిహృదయుఁడై
క్రమంబుఁ బర్ణశాలకుఁ జని కొంతవిచారంబునొంది.

వేఁడునప్పుడు స్త్రీలచేతఁ జావు లేకుండ నడుగఁడయ్యె నిప్పుడు తచ్ఛాపం బనుకూలంబయ్యెఁ గావున నాదిపరం జ్యోతి యగుజానకిచే నవశ్యంబును గూలు నాలంబునకుం నీదేవిం బరికొల్పు మని హితోపదేశంబుచేసి యంతర్థానంబు నొందె రామచంద్రుండును బరమాశ్చర్యచిత్తుండై సీతకుఁ దద్వృత్తాంతంబంతయు నెఱిఁగించి యింక జాగుసేయక దను జానిం బరిమార్పు మని పురికొల్పిన నలరి భేరీమృదంగతూ ర్యాది నానావిధంబు లగువాద్యంబులు వినోదంబులుగా నఖిలభువనంబులును నిండ నుద్దండ ప్రచండభుజాదండంబునఁ గోదండంబంది యనలకల్పకాండపరంపరలేర్చి హయంబులం గూల్చి సారథిని వ్రాల్చి కేతనంబులు పొడిచేసి చక్రంబులు విక్రమంబున ఖండించి పలుక లలుకమై వ్రక్కలు గావించి మఱియును. 150

సీ. భండనోద్దండదండవేదండతుండ
చండకిరణప్రభాభాసమండలమున
గండుమీఱి శరంబులు గప్పుచున్నఁ
జేతులాడక యసుర నిశ్చేష్టుఁడయ్యె. 151

వ. మఱియు ననేకప్రకారంబుల జానకీప్రభావంబు గని శతా స్యుండు తనప్రభావం బాత్మలో నూహించి యేను సకల సుర గరుడోరగయక్ష కిన్నర గంధర్వ సిద్ధవిద్యాధరామ రేంద్రులకు నసాధ్యుండనై తిఁ గాని యీవిపరీతం బెన్నఁడు నెఱుంగనై తి నీవీరవనితచే మరణంబు నాకు నొందవలసెఁ గాని విరించివరంబులు వృథాస్థూలంబయ్యె నదియునుం గాక యీపావనప్రాదుర్భావంబున నిఖలదిశలం జని నాకెదిరిం

నిమిత్తంబున నరకార్యంబునకుఁ జనినవాఁడై తనపట్టి యొంటి
నున్న దని రయంబున వచ్చి యచ్చోట విహరించుచున్న శత
ముఖునిం గని భయంబునొంది పర్ణశాల కరుదెంచి అందు
శిశు వావు రని యొంటిలం గనుంగొని యవ్వల శవంబై పడి
యున్న కన్యనవలోకించి *శోకించుచు దనతపోమహత్త్వం
బున నంతయుం దెలిసి కోపంబున శతకంఠునిం జేరి ఓరీ !
యిట్లు దుర్మదంబున నరుదెంచి నా పెంపుడుకూఁతు నిత్తెఱం
గున మానభంగంబు గావించి ప్రాణంబులుం గొనియున్న
వాఁడవు గాన నింతిచే నిట్లునీతలలు తునియలై మరణంబు
నొందఁ గల వని శపించె అంత శతముఖుండు నేదచేడియలని
తనపురంబున కరిగె. అదియునుంగాక పరమేష్ఠిని వరంబులు

* తనమనంబున.

సీ. నముఁజాడవే తల్లి నాకుఁ దుర్గరక్ష్మమా నాకుందిరము చెవ్వ రోమువారు
ఫురవ్రరంఘాతంబుఁ బొల్పమిఁచుఁగ మాతుఁదెంఁగొప్ప చెవ్వరు తెద్పువారు
స్నానసంధ్యలయందుజపతపంబులయందు మమచారముల చెవ్వరొసఁగువారు
దేవతార్చనవేళఁ బావనంబుగ విష్ణుస్తవ చెవ్వరు సంతువారు
గీ. అతిథి కభ్యాగతికిఁ బూజ లందువారు
చెవరు దిక్కుగు నీవని నిచట నంచు
నొరఁగెఁ దనపట్టితనువృత్తై శోక్షిలేక
మూర్ఛనొందెను బుత్త్రికై మోహమునను.

వ. మునితనుఁ గొంతసేపునకు దెలిసి లేచి పొలసి ధూళిం గలసి యత్యంత
దుఃఖసాగరంబునం దేలి కొండొక సేపునకు ధైర్యం బవలంబించుకొని యాస్త్రీత
శరీరంబు దహించి విహితక్రమంబునఁ దిలోదకంబు లిడి శుచిస్నాతుఁడై
క్రమ్మఱఁ బర్ణశాలకుం జని కొంతవిచారంబునొందె.

కేఁడునప్పుడు స్త్రీలచేతఁ జావు లేకుండ వడుగఁడయ్యె
నిప్పుడు తద్వ్యాపారం బనుకూలంబయ్యెఁ గావున నాదిపరం
జ్యోతి యగుజానకిచే నవశ్యంబును గూలు నాలంబునకుం
నీదేవిం బురికొల్పు మని హితోపదేశంబుచేసి యంతర్ధానంబు
నొందె రామచంద్రుండును బరమాశ్చర్యచిత్తుండై సీతకుఁ
దద్వృత్తాంతంబంతయు నెఱింగించి యింక జాగుసేయక దను
జానిం బరిమార్పు మని పురికొల్పిన నలరి భేరీమృదంగతూ
ర్యాది నానావిధంబు లగువాద్యంబులు వినోదంబులుగా
నఖిలభువనంబులును నిండ నుద్దండప్రచండభుజాదండంబునఁ
గోదండంబంది యనలకల్పకాండపరంపర లేర్చి హయంబులం
గూల్చి సారథిని వ్రాల్చి కేతనంబులు పొడిచేసి చక్రంబులు
విక్రమంబున ఖండించి పలుక లలుకమై వ్రక్కలు గావించి
మఱియును. 150

గీ. ఖండనోద్దండదండవేదండతుండ
చండకిరణప్రభాభావామండలమున
గండుమీఱి శరంబులు గప్పుచున్నఁ
జేతులాడక యసుర నిశ్చేష్టుఁడయ్యె. 151

వ. మఱియు ననేకప్రకారంబుల జానకీప్రభావంబు గని శతా
స్యుండు తనప్రభావం బాత్మలో నూహించి యేను సకల
సుర గరుడోరగ యక్ష కిన్నర గంధర్వ సిద్ధవిద్యాధరామ
రేంద్రులకు నసాధ్యుండనైతిఁ గాని యీవిపరీతం బెన్నఁడు
నెఱుంగనైతి నీవీరవనితచే మరణంబు నాకు నొందవలసెఁ
గాని విరించివరంబులు వృథాస్థూలంబయ్యె నదియునుం
గాక యావనప్రాదుర్భావంబున నిఖిలదిశలం బని నాకెదిరిం

చినశత్రులందునిమి మిత్రుల నాదరించి సకలమహోత్సాహం
బునం బురంబున కరుదెంచుసమయంబునఁ గణ్వవనంబున
కరుగుదెంచి కామాంధత్వంబున మునిపుత్రికతో విహరించిన
...తాపసుండు...ఇంతిచే మరణంబు నొందఁగలవాఁడవని
శపించె నని ప్రధాని సుబుద్ధితో నని జానకిదెసం జూచి
యివ్విధంబున నాదిమశక్తి యైన దీనిచేత మరణంబుగలుగుట
మహాపుణ్యలోకంబు గల దని ధైర్యం బవలంబించి యెదు
ర్కొనె నంత. 152

చ. బలువిడిఁ గర్కశక్రకచభల్లశతం బరివోసి వానిచే
తులుఁ దలలుం ధరాస్థలిని దోడనె గూల్చి శరీరమెల్ల వ్ర
క్కలుగ నొనర్చి యార్చినను గర్వముదూలి వశంబుగాక చం
చలముననున్నఁగాంచియలజానకియుగ్రత మిన్నుముట్టుచున్.

మ. అనలాస్త్రం బరివోసి యేసె నది హాహాకార మొప్పంగఁ జ
య్యన జీవంబులు సంహరించుచు మహాశ్చర్యంబుగా వానినా
ఖినిఁ దాముండు మహౌషధీలతలు నాభీలంబుగాఁ గాల్చి గొ
బ్బున భస్మంబుగఁజేసివచ్చెను సురల్ భూషింపఁగాఁ జెచ్చెరన్.

శా. బ్రహ్మాస్త్రం బరివోసి దిక్కుటము లభ్రంబుగా వేసన్నిండఁగన్
బ్రహ్మాండంబు వణంక నద్రులు చలింపంగా విరుల్ మీఁటి సా
బ్రహ్మేంద్రాదులు దల్లడిల్ల శివుఁ డోపంజాల నంచుం బర
బ్రహ్మంబుగా వినుతింప సీత బలశుంభద్వ్యక్తిమైనార్చుచున్.

గీ. అవనిపై నే పతివ్రత నైతినేని
యరయ రాముండు ధర్మాత్ముఁ డయ్యెనేని
వేదములు సత్యములునేని వీఁడు నిమ్మ
శాస్త్రమున దగ్ధుఁ డగుఁగాక యనుచు నేసె. 156

గీ. అప్పు డాదివ్యసాయక మతిరయమునఁ
జిచ్చు లీనుచుఁ జని వానిచేతులెల్లఁ
ద్రుంచి రౌఖకతలచిక్కఁ దుందుడుకు మెఱసి
కడమతలలెల్లఁ దృణలీలఁ బడమిఁ గూల్చె. 157

చ. మఱియును శత్రువైవ నది మండుచు శీఘ్రత నేగి దేహ మ
బ్బురముగఁ జించి యున్నతల బోరునఁ గూల్చిన ద్రుంగి యు
మ్మహా, సురవరుఁడు గ్రవజ్రమునఁ జోద్యముగాఁ బడుగొండ
వోలె ని, ద్ధరఁ బడెఁ దద్భరంబునకుఁ దల్లడమందె ఫణీంద్రుఁ
డత్తఱిన్. 158

సీ. అప్పుడు గురియించి రమరులు కుసుమంబు
లప్పుడు విమలంబు లయ్యె దిశలు
నప్పుడు తగనాడి రప్సరాంగనలెల్ల
నప్పుడు రవిచంద్రు లలరుచుండి
రప్పుడుచేసె సింహధ్వాన మాసీత
యప్పుడు రాముండు హర్ష మొందె
నప్పుడు నారదాద్యఖిలతాపసులును
జరుదెంచి రచటికి సుభ్రమముల

గీ. జానకీదేవియును రాముచరణములకు
నొరఁగి నొరఁగిన నక్కున నొనరఁ జేర్చి
నీకతంబున వైరంబు నేఁడువాసెఁ
గంటిఁ గీర్తు లటంచు నక్కడఁ జెలంగె. 159

గీ. పరమకల్యాణి శాంభవీ పద్మనేత్ర
నీప్రతాపంబు సత్కీర్తి నెగడఁదరమె

యనుచు నుతియించి సురవరు లానసంగఁ
గడుముదంబునఁ బరమేష్ఠి పుడమిసుతను. 160

ఉ. శంకలు మాని యబ్జజుఁడు జానకిపాలికి నేగుదెంచుచోఁ
బొంకముగా నుతించి మఱిగోరున నొక్కవరంబు వేఁడుమో
పంకజనేత్ర యన్నఁ దనభర్త యనుజ్ఞను జేసి వారితో
నుంకువమీఱ నిట్లనిరొ నుల్లమునన్ ముదమందుచున్ వెసన్.

క. మాకొఱకు నఖిలనృపతులు
దాకొని సైన్యములువచ్చి దైత్యునిచేతం
బ్రాకటముగఁ బడి రిటు మీ
రేకంబుగ వారినెల్ల నిందు ముదమునన్. 162

ఉ. వారల నిచ్చి పెండియును వారిజనేత్రను గోరుమన్న గం
భీరతఁ బొంగి వానరవిభీషణసైనికులన్ మఱిందులన్
వారకపుత్రపౌత్రులను వైళమునన్ బ్రతికింపుఁ డంచు వి
స్తారమ్ముదార్తి వేఁడినను జయ్యన నిచ్చిరి దేవసంఘముల్.

చ. సకలధరాధినాథులును సైన్యములున్ భరతాదిసోదరుల్
సకలకుమారకుల్ దనుజసంఘములుం బటువిక్రమోజ్జ్వల
ప్రకటశరీరులై మనిన బాగుగ దేవతలెల్ల వారిపై
సుకరముగాఁ గురించి రతిచోద్యముగానమృతంపువర్షముల్.[1]

గీ. అంత హతశేషులైనవా రాశరాస్య
మరణ మెఱిఁగింప మూర్ఛిల్లి మహిని వ్రాలి
కెలిని యాచిత్రగంధి యొత్తిలి విలాప
మొందవఁ గోడండ్రు తనవెంట నొఱల వెడలి. 165

1. దీనికి వైమాఁకుపద్యములకును పదకము గలదు.

గీ. కదన మంతయుఁ జూచుచుఁ గదలివచ్చి
తలలు దివిసోఁకఁగా బడి వెలయుకొండ
వలెను గూలినతనయు నవార్యలోక
కంటకుం డైనయాశతకంఠుఁ గనియె. 166

వ. కని యనేకప్రకారంబులఁ గోడండ్రును దానును నతని పయింబడి మోదుకొనుచు నేలలు దడుపుచుఁ దమకు దిక్కేది యనుచు సీతను దూఱుచు బాష్పంబులు రాల్చుచు విలపించి మఱియును బుత్రశోకంబును దరింపఁజాలక ఱొమ్మును శిరంబును మోదుకొనుచుఁ జిత్రగంధి యిట్లనియె.

సీ. సురవర్గములనెల్లఁ జెఱలువట్టిన నీమ
హోజ్జ దా నెచ్చట నణఁగెఁ దండ్రి
దిక్కరిఘటముల ద్రక్కలుగావించు
నీభుజాబలము యేనీటఁ గలసె
వెంగమొత్తి కనుఁగొని ముక్కంటినైనను
వెఱపించులావు నేవీటఁ బోయె
నీతపంబునకు విధాతృఁ డిచ్చినయట్టి
వరములమహిమ యేవఱదఁ గలసె
గీ. వెలయ రాఘవుఁ డాదిమవిష్ణుఁ డంటి
సుదతి జానకి యప్పరంజ్యోతి యంటి
గపులు సుర లంటి జయములు గలుగవంటి
సకట వినవైతి వేమందుఁ దనయ. 163

గీ. రాఘవుని జంపి జానకీరమణి కీవు
తలఁతు వెప్పుడు మదిని వైధవ్య మొదవ

నది మృషావాదమై నీనిజాంగనలకు
నహహా వైధవ్య మొదవె నటంచు మఱియు. 169

ఉ. రా యనుఁ బోకుమంటిఁ గదరా యను నిన్నికఁ గాని
మోర్వలే,రా యను హా లోకతద్వ్యయకరా యను మమ్మిటు
బాధపెట్టితే, రా యను నీతనూజుఁ గనరా యను నెక్కడఁ
గందురా కుమా,రా యను నల్గనేల వినరా యను హా శత
కంధరా యనున్. 170

వ. ఇట్లు విలపించుచున్న దనుజసతి యయ్యాతి పతికళేబరంబున
వ్రాలి సోలి మూర్ఛిల్లి మెల్లనఁ దెలిసి హా ప్రాణనాథ! హా
శతాస్య! హాబలపరాక్రమ! చెడితి ధూళిఁ గలిసితి నీకుమా
రునిఁ జూడవేమి నాతోఁ బలుకవేమి లెమ్ము లెమ్మని కరంబుల
శరీరస్పర్శచేయుచు ఱొమ్ము గ్రుద్దుకొనుచు సీతనుజూచి పురు
షుల వధియింపంబూని నీవిట్టిజన్మంబు నొందితివి పాపాత్ము
రాల వదియునుంగాక యిట్టిపాపానురాలవు కాకుంటివేని
నానాథుండు నిష్కారణంబున వహ్నికుండంబునం బ్రవేశిం
పంబెట్టిన యప్రమాణవర్తినివి మనబుద్ధులు ప్రళయాంత
గంబులని లోకంబునఁ బ్రశస్తంబయ్యె నిన్ననఁ బనియేమి
నాఫలంబు నే నిట్టిదురవస్థఁ బొందితి ననుచు సంతాపించి
మఱియును. 171

ఉ. మాయను మోసపెట్టితివి మాయురె నీ కిది ధర్మమౌనె రా
మాయను నయ్యె నాదుఫలమా యనుదానవలోకసార్వభౌ
మాయను డాయ వింతచలమా యను నేఁటికిఁ జేసితింత ఘా
మాయను దుర్లభంబులను మాయను కాపురి దైవమా
యనున్. 172

గీ. అనుచు నొఱలంగ వారల ననునయించి
రాముఁ డిట్లనె నేల విలాపమొంద
నాహవంబున నెచట జయాపజయము
లందఱకుఁగల విధము నిత్యంబు గాదు. 173

వ. చిత్రగంధిం జూచి. 174

క. కులవృద్ధవు గుణవృద్ధవు
నెలకొని విలపింపఁదగునె నినుబోటులకుఁ
దలులకు సద్ధర్మిణులకు
గులకుల మని యేడ్వఁదగునె గుణధీరులకున్. 175

గీ. ఎవ్వఁ డనిలోన నాతోడ నిట్లుపోరె
నెవ్వఁ డనిలోన మాచేత నిట్లుగూలెఁ
జెల్లు నితనికి రణమున విల్లుపూన
నరయ నెన్నిటనైనఁ గృతార్థుఁ డితఁడు. 176

గీ. రావణునికన్న వీఁడు పరాక్రముండె
యెఱుఁగవా రాముబాణాగ్ని ధరణిఁ గూలెఁ
బార్థివులతోడ నెదిరింపఁ బాటిగాదు
ఎంత బలవంతుఁ డీబలవంతు నెదుర. 177

వ. అనుచు విభీషణుండు పలికినఁ జిత్రగంధి దుఃఖావేశంబున నిట్లనియె. 178

చ. వినుము చలంబుపట్టి నృపవీరుని ప్రాపునఁ జేరి నీకులం
బును దగఁ బోఁజేసిన యపూజ్యుఁడవై తగియుండి ముమ్ములం
దునియలు చేయఁజేసితివి దోసమె నీవును నీకుమారులుఁ
వినయముతోడ నుండఁ బడిపోలుసువిూ వినవో విభీషణా.

గీ. అనుచు నీరీతి వడలుచు నప్పు డుండ
హనుమదాఖ్యుండు చనుదెంచి యచటివారిఁ
దోడుకొనిపోయి దుఃఖంబు దొలఁగఁజేసి
జానకీపతి యావిభీషణునిఁ జూచి. 180

వ. ఈశతాస్యునకుఁ బరలోకక్రియలు చేయింపుము. 181

గీ. అని విభీషణుఁ బంపించి యగ్నివిధులు
సలుప నియమించి తీరినసమయమందు
నాశతాస్యునితనయు మహాగుణాఢ్యు
నీలకేతనుఁ డనువాని నృపుఁడు కృపను. 182

గీ. దంబుగా నప్పురికిని బట్టంబు గట్టి
పెక్కుభంగుల దీవించి ప్రేమ నిగుడ
రమణ నగణితతూర్యనాదములు మ్రోయ
మతివరుం డరుదెంచె దేవతలకడకు. 183

చ. సురలును మానులుఁగ నృపులు శోభిల దీవన లిచ్చి మెచ్చుచో
నరిగిరి రాముఁడుం బటురయంబున మారుతిఁ జూచి క్రమ్మఱన్
శరధులు దాఁటఁజేయు మని చయ్యన వేఁడిన వాయుజుండు చె
చ్చెరఁ దనతోఁకపై నడపె సేనల నందఱి నొక్కపెట్టునన్.

ఉ. తమ్ములు, దాను సీతయును దానవమానవవానరాళియుఁ
సమ్మదలీల నశ్వములఁ జారుమదేభరథాదులింపుమై
గ్రమ్ముకొనంగ నెక్కి శతకంఠమహోగ్రవధాప్రకారముల్
పేర్మిఁగ నుగ్గడించుచు విభీషణభానుజు లుత్సహింపఁగన్. 185

ఉ. మారుతనందనుండును గ్రమంబున సేనలు గొల్వఁగా నయో
ధ్యానగరంబుఁ జేరి తనతల్లులఁ గాంచి నమస్కరించి య

జ్జానకిచేయుపౌరుషము సర్వముఁ జెప్పి సుమంత్రమంత్రు లా
ప్తా నని సన్నుతింప ముదమార విభీషణుఁ బిల్చి యిట్లనున్.

చ. పెనఁగితి వాలమందునను బెక్కువిధంబులఁ జాలఁజాల నా
మనసునవచ్చె నీదు మహిమావిజయంబు లటంచు మెచ్చి స
త్కనకవిభూషణాంబరనికాయ మొసంగి ముదంబుమీఱ నం
పినఁ దనసేనతోడుత విభీషణుఁడుం జనె నంత నత్తఱిన్.

చ. రవితనయాంగదాదులను రమ్మని కౌఁగిటఁజేర్చి మీకృపా
ప్రవిమలదృష్టిచేసి నగుబాటు ఘటింపకయుండ దైత్యునిన్
భువి నడఁగింపఁగాఁగలిగెఁ బోరున నంచు నమూల్యవస్తువుల్
సువినయవృత్తిమైనొసఁగి చయ్యనఁ బంపెదయామనస్కుఁడై.

చ. సకలధరాధినాథులను సంభ్రమ మొప్పఁగఁ బిల్చి సూనృత
ప్రకటతరోక్తులన్ వివిధభంగుల నాదరణంబుచేసి వా
రక సెలవిచ్చిన న్నృపులు రామునకుం దగమ్రొక్కి తాముద
ప్పక బలమెల్లఁ గొల్వఁగ నపారరణక్రియ లుగ్గడించుచున్.

చ. పిదప మరుత్సుతున్ సమరభీషణు నీతిగుణౌఘభూషణున్
సదమలభూషణుం బిలిచి సారెకుఁ గౌఁగిటఁజేర్చి ప్రీతి దు
ష్కదనధురీణ! శత్రుమదఖండన! నీమహిమంబుచేఁ జుమీ
యదవద వాసి దైత్యుని శరావళిచే నణఁగించి మించుటల్.

ఉ. నీమదిలోనికోరికలు నిక్కమెఱుంగుదు నెన్నిభంగులన్
నేమముగా నొనర్తు నది నే నిఁక నమ్ము మటంచు సీతయున్
రాముఁడు నిచ్చెఁగోర్కులపరంపరలున్ మణిభూషణంబులున్
వేమఱువాయుజుండును వివేకము మీఱఁగ మ్రొక్కి గ్రక్కునన్.

చ. మనుజవరేణ్యు చేతఁ బలుమాఱును దీవన లంది గంధమా
దనమున కేగె రాముఁడును దమ్ములుమంత్రులు బంధుమిత్రులున్
ఘనముగ నుత్సహింప నతిగౌరవ మొప్పఁగ రాజ్యభార మొ
య్యన వెసఁ దీర్చుచుండెఁ గరుణాయుతసాంద్ర మనస్కుఁడై
తగన్. 192

ఉ. ఎవ్వరు నీకథం జదివి యిష్టగ వ్రాతురు ధర్మబుద్ధిమై
నెవ్వరు విందు రట్టిసువివేకులకున్ రఘునాథుఁ డిచ్చు నా
యువ్వపుభోగభాగ్యములు మానితసౌఖ్యము లిష్టసంపదల్
నివ్వటిలం బ్రియంబులుకు నీరజసంభవసన్నిభాయువుల్. 193

వ. అని యివ్విధంబున శంకరుం డెఱింగించిన శాంకరీదేవి మహా
ద్భుతంబు నొంది మహాత్మా ! యిట్టిచమత్కారకథావిధానం
బెన్నండును విని యెఱుంగను నేఁడు శ్రవణానందంబుగా
వినఁగలిగెఁ గృతార్థురాలనైతి ననని యానందించుచుండె
నంత. 194

ఉ. శ్రీరమణీయవైభవ ! విశేషగుణాకర ! దీనలోకమం
దార ! గభీర ! ధీర ! సముదార ! సుకీర్తివిహార ! శత్రుసం
హార ! యఘుప్రహార ! సదయానుశరీర ! సుధాకరప్రభా
కార ! లసద్విచార ! జయకారణ ! పోచమరెడ్డి భూవరా !.

మాలిని. ప్రవిమలగుణహారా ! బంధురాఘౌఘదూరా !
వివిధశుభవిచారా ! విశ్రుతాచార ! ధీరా !
కవిజలరుహసూరా ! గర్వదుర్వారదూరా !
భువనహితశరీరా ! పోచమశ్రీవిహారా !. 196

గద్యము. ఇది శ్రీమదేయకూర్తినివాస లక్ష్మీనృసింహ కరుణా
కటాక్షసంప్రాప్త మహాకవిత్వవిద్యాపారీణ సుమహితాంధ్ర
గీర్వాణభాషాప్రవీణ సంగీతలక్షణధురీణ సకలవిద్వన్మిత్రా
త్రేయసగోత్రపవిత్ర ధర్మనార్యపుత్ర నిఖిల మహీసురా
శీర్వాద ప్రవర్ధమానభాగధేయ సకలనృపవిధేయ మర్దనరాఘు
ధేయ ప్రణీతంబైన సీతావిజయం బను మహాప్రబంధంబు
నందు సర్వంబును చతుర్థాశ్వాసము సంపూర్ణము.

సీతావిజయం బను శతకంఠరామాయణము

సమాప్తము.

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1954.

పద్యకావ్యములు

		ప్రతి 1-కి రు.	అ.
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము, పింగళిసూరన	...	2	0
పాండురంగమాహాత్మ్యము, తెనాలిరామకృష్ణకవి, సటీక	...	6	౬
బిల్హణీయము, చిత్రకవిసింగనార్యకవి	...	1	4
భారతసావిత్రి	...	0	2
భోగినీదండకము, బమ్మెర పోతన	...	0	2
భోజరాజీయము, అనంతామాత్యకృతము	...	4	0
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము	...	5	0
మొల్లరామాయణము, ఆతుకూరి మొల్ల విరచితము	...	1	8
రంగనాథరామాయణము, ద్విపద	...	6	0
రాజశేఖరవిలాసము	...	0	8
రాజయోగసారము, ద్విపద	...	0	8
రాధికాసాంత్వనము, క్రొత్తకూర్పు	...	1	8
రామరాజీయము	...	0	12
రామాభ్యుదయము	...	2	8
రుక్మిణీకల్యాణము, సటీక	...	0	10
రుక్మిణీపరిణయము	...	0	12
రుక్మాంగదచరిత్ర, ఏకాదశీమాహాత్మ్యము	...	1	8
లంకావిజయము (రావణదమ్మీయము) సటీక	...	2	0
వసిష్ఠజనకసంవాదము	...	0	12
వాయుపురాణము	...	5	0
వాసిష్ఠరామాయణము, ద్విపద	...	1	4
విజయవిలాసము	...	1	8
డిటో టీకాతాత్పర్యము	...	3	8

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,
పోస్టుబాక్సు 1872, మద్రాసు. 1.

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
కాంతి పత్రికము	...	7	8
ఆంధ్రభారతవిమర్శనము, మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారిది		1	8
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, పద్యకావ్యము, మూలము	...	0	4
,, టీకతో (బ్రౌనుపేరు)	...	0	10
ఆంగ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్రనామశేషము, సాంబనిఘంటువు కాలితో	...	2	0
ఆంధ్రభాషాభూషణము, విమర్శతో	...	0	6
ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము—జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారిది, 3 సంపుటములు	...	15	0
7 సంపుటములు	...	18	0
ఆంధ్రభాషార్ణవము	...	1	8
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	...	1	4
ఉత్తరరామాయణము, చక్కనిబైండు	...	6	0
ఉత్తరహరివంశము		అచ్చు	
కవికంఠోక్తి	...	0	4
కవిజనాశ్రయము	...	1	0
కవిసంశయవిచ్ఛేదము, అడిదము సూరకవి	...	0	12
కవిరాజమనోరంజనము	...	1	4
కవిజనరంజనము	...	0	12
కవిగజాంకుశము	...	0	4
కాశీఖండము	...	3	8
కృష్ణదండకము	...	0	2
కృష్ణరాయవిజయము	...	0	12
కిన్నరీవిజయము - ఆదిపూడిసోమనాథరావు	...	0	8
కుచేలోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతము)	...	0	8
డిటో గట్టుప్రభువుకృతము	...	0	10
కుమారసంభవము, నన్నెచోడకృతము.	...	5	0
గజేంద్రమోక్షము, సటీక	...	0	10

Not to be issued

	ప్రతి 1-కి రూ. అ.
గయోపాఖ్యానము, రామనామాత్యునిది ...	0
గద్యపద్యసంగ్రహము, విద్వాన్ జి. వే. సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారిది	0
" గొర్తి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారిది ...	1
గరుడాచలము-యక్షగానము, పెద్దచ్చు ...	0
గణికాగుణప్రవర్తనతారావళి ...	0
గీతమంజరి, చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహము ...	0
చాటుపద్యమణిమంజరి, ప్రథమభాగము ...	1
చిత్రభారతము, చరిగొండ ధర్మనగారిది ...	1
చెన్నపురీవిలాసము ...	0
చెన్నబసవపురాణము, అత్తలూరి పాపకవి ..	1
ఛందోదర్పణము (అనంతునిఛందస్సు) ...	2
జైమినీభారతము, పిల్లలమర్రి పినవీరభద్రకవి ...	2
తెలుగుసమస్యలు ...	0
దశావతారచరిత్ర, ధరణిదేవుల రామయమంత్రి . .	4
దసరాపద్యములు ...	0
ధనాభిరామము, నూతనకవి సూరనకృతము ...	0
ధ్రువోపాఖ్యానము, సటీక (భాగవతములోనిది) ..	0
నరసభూపాలీయము, సటీక (కావ్యాలంకారసంగ్రహము)	3
నలోపాఖ్యానము, సటీక ...	0
నలచరిత్ర, ద్విపద, చక్రపురి రాఘవాచార్యప్రణీతము, క్యాలికో బైండు ...	2
నిర్వచనోత్తరరామాయణము, తిక్కనప్రణీతము ...	2
నృసింహపురాణము, ఎఱ్ఱాప్రగడది ...	2
పంచతంత్రము, నారాయణకవిది ...	2
డిటో వేంకటనాథరాజకవికృతము ...	2
పేరిణీపద్యములు ...	0

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్,
292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి.